

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
DÜNYA GIDA KONFERANSI**

**roma
5-16 haziran 1974**

dünya gıda durumu

(mevcut ve gelecek)

Türk-İş Yayınları 87

BİRİNCİ KİTAP
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
DÜNYA GIDA KONFERANSI

ROMA 5—16 KASIM 1974

DÜNYA GIDA DURUMU
MEVCUT ve GELECEK DURUM

Ankara

TÜRK-İŞ Yayınları No : 87
TÜRK-İŞ
Bilgi Me
Tarih:.....
Demirbaş No:....4
Tasnif No: 338.47 D.9.1975

338.47
BİR
1975
4614

Bilgiye işlenmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	XV
-------------	----

(B İ R İ N C İ K İ T A P)

ÖZET VE BELLİ BAŞLI SONUÇLAR

Mevcut Kriz	1
Kriz Öncesi Trend	3
Uygunsuz Beslenme	6
Arz ve Talep Durumu	8
Üretim Potansiyeli	10
Belli Başlı Politika Uygulamaları	11

KISIM : I

DÜNYA GIDA DURUMU

Bölüm : I

GIDA KRİZİ SON GELİŞMELER	17
Ticaret, Stoklar ve Fiyatlar	19
1974 Tahminleri	26
Gübre ve Zirai İlaçlar	28

Bölüm : II

UZUN DÖNEMLİ SORUNLAR	31
Gıda Üretimi	31
1974 Tahminleri	32
Mevsimlik Dalgalanmalar Hava Şartlarının Etkileri	35
Üretim Kaynakları	37
Kırsal Kuruluşlar ve Hizmetler	41
Kalkınma Yardımı	44
Dünya Gıda Maddeleri Ticareti	46

Bölüm : III

AÇLIK VE KÖTÜ BESLENMENİN BOYUT VE NEDENLERİ ...	54
Yetersiz ve Kötü Beslenmenin Tanımı	55
Gıda Maddeleri Varlığı	56

Gıdanın Gelir ve Sosyal Gruplararası Dağılımı	59
Gıda Yetersizliğinin Diğer Emareleri	67
Diğer Beslenme Eksiklikleri	69
Nedenler	70
Yetersiz Beslenmenin Tesbitinde Enerji ve Protein Gereği Uygulamasına İlişkin Teknik Not	72
Kritik Seviye Olarak Enerjinin Korunma Maliyeti	74
Protein İhtiyacı	74

KISIM : II

İLERDEKİ GÖRÜNÜM

Giriş	79
--------------	----

Bölüm : IV

İLERDE GIDA SORUNU	81
Gıda Talep Tahminleri	81
Gıda Üretim Trendlerinin Tahmini	90
Talep Üretim Dengesi	91
Beslenme Standartlarına Ulaşmada Ek Gerekler	95
Üretim Dalgalanmaları	99
Kırsal Yoksullukla İlgili Görünüm	99
Metodolojik Açıklama : Gıda Talep Tahmini	101
Gıda Üretim Trendleri	106

Bölüm : V

ÜRETİMİ ARTIRMA POTANSİYELİ	109
Tarımsal Girdiler	110
Toprak ve Su Kaynakları	113
Canlı Hayvan	114
Balıklar	115
Hasat Sonrası Kayıpları	117
Teşvikler ve Hizmetler	117
Üreticilerin Mobilizasyonu	118

Bölüm : VI

BELİRLİ POLİTİKA UYGULAMALARI	120
--------------------------------------	-----

(İ K İ N C İ K İ T A P)

B. M. DÜNYA GIDA KONFERANSI

ROMA 5—16 Kasım 1974

DÜNYA GIDA DURUMU — ULUSLARARASI TEDBİRLER	
Dünya Gıda Sorununun Çözümlemesi İçin Stratesi	127
A — Kalkınmakta Olan Ülkelerde Gıda Üretiminin Artırılması	
Hususu	132
Gübre	132
Su ve Diğer Girdiler	133
Uygun Teknoloji	134
Kırsal Kalkınma	134
Ziraî Kalkınma İçin Yatırım	135
Kısıtlamalar ve Engeller	137
B — Tüketicinin Geliştirilmesi ve Beslenme	138
C — Dünya Gıda Güvenliği Sorunu	139
Güvenlik Kavramı	139
Gıda Maddeleri Fiyatlarının İstikrara Kavuşturulması	143
Dünya Gıda Güvenliği Çerçevesinde Ticaret Politikaları	144
D — Tatbikat ve Takip	144

KISIM : I

KALKINMAKTA OLAN ÜLKELERDE GIDA MADDELERİ ÜRETİMİNİ ARTTIRMAK İÇİN TEDBİRLER

Bölüm : 1

Hedefler ve Öncelikler	151
Hedefler ve Üretim Gayeleri	152
Ulusal Sorumluluklar	156
Uluslararası İşbirliği ve Yardım	158

Bölüm 2

Gübre ve Diğer Girdiler	162
A — Gübreler	162
Kalkınmakta Olan Ülkelerde Üretim Açığı	163
Mevcut Sorun ve Kısa Vadeli Sorun	167

Orta ve Uzun Vadeli Strateji	170
Kooperatif Kuruluşları	172
Kimyasal Gübrelere Alternatif	174
Sonuç ve Tavsiyeler	175
B — Tarım İlâçları	177
Yoğunlaştırılmış Programın : Ana Uunsurları	178
C — Kaliteli Tohumlar	181
Kaliteli Tohum Geliştirilmesi	183
Tohum İhtiyat Stokları	184
D — Krediler	185

Bölüm : 3

Toprak ve Su Kaynaklarının Geliştirilmesi	187
Mevcut Sulama Tesislerinin Geliştirilmesi ve Yenilemesi	188
Yeni Sulama Projeleri	189
Yeni Ekilebilir Arazinin Geliştirilmesi	191
Hedefler ve Maliyet	192

Bölüm : 4

Canlı Hayvan ve Balıkçılığın geliştirilmesi	195
A — Hayvancılığın Geliştirilmesi	195
Afrika Hayvan Parazitlerinin Kontrolü	198
B — Balıkçılık	201

Bölüm : 5

Araştırma ve Teknoloji	207
A — Ziraî Araştırma	209
B — Hasat Sonrası Teknolojiler ve İlgili Hizmetler	221

Bölüm : 6

Kırsal Kalkınma ve Kırsal Yoksulluk	227
--	-----

Bölüm : 7

Bölgesel Stratejiler ve Öncelikler	232
Afrika	233
Yakın Doğu	237
Uzak Doğu	240
Latin Amerika	244

Bölüm : 8	
Mali Kaynakların ihtiyaçları	249
KISIM : II	
BESLENMENİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN POLİTİKA VE PROGRAMLAR	254
Bölüm : 9	
Ulusal Gıda ve Beslenme Programları	255
Bölüm : 10	
Özel Beslenme Programları	261
Bölüm : 11	
Sağlık ve Belirgin Beslenme Eksiklikleri	267
Bölüm : 12	
Tüketici Eğitimi ve Korunması	275
KISIM : III	
DÜNYA GIDA GÜVENLİĞİNİ GÜÇLENDİRME TEDBİRLERİ	
Bölüm : 13	
Gıda Bilgileri ve Erken Uyarma Sistemleri	279
Bölüm : 14	
Dünya Gıda Güvenliği ve Uluslararası Anlaşma	285
Ek : Dünya Gıda Güvenliğine İlişkin Taslak Uluslararası Anlaşma	289
Bölüm : 15	
Acil Gıda İhtiyaçlarını Karşılama İçin Geliştirilmiş Tedbirler... ..	295
Bölüm : 16	
Gıda Yardımı İçin Uzun Vadeli Politikalar	301
KISIM : IV	
TİCARET İSTİRAR VE AYARLAMALAR	311

Bölüm : 17

Gıda Fiyatlarıyla Gıda Piyasalarının İstikrara Kavuşturulması ... 311

Bölüm : 18

Kalkınmakta Olan Ülkeler İhracat Pazarlarının Genişletilmesi ... 321

Bölüm : 19

Uluslararası Tarımsal Ayarlamalar ... 331

KISIM : V

ÇALIŞMALARIN SÜRDÜRÜLMESİ İÇİN TEDBİRLER

Bölüm : 20

Dünya Gıda Otoritesine Olan İhtiyaç ... 335

Ek : A —

Dünya Gıda Konferansı Hazırlık Komitesinin İkinci Toplantısına Sunulan Belirgin Önerilerin Özeti ... 341

Ek : B —

Dünya Gıda Teşkilâtı ... 346

ÖNSÖZ

1972 yılından beri dünyada özellikle geri kalmış ve hızlı nüfus artışı bulunan yörelerde görülen açık sorunu, zaman içinde giderileceği yerde yaygınlaşma eğilimi göstermiştir. Gıda darlığı bitkisel üretimde düşme ve stokların erimesinden doğmuş, hava şartlarına bitkisel üretim kadar bağlı olmayan hayvancılık ve su ürünlerinde büyük bir değişiklik olmamıştır.

Kalkınmış ülkelerin ekonomik alanda uğradığı parasal dengesizlik, durgunluk ve enflasyon, gıda kıtlığının kendini hissettirdiği 1972 yılından itibaren daha da artma eğilimi göstermiştir.

Türkiye’de hızlı nüfus artışının olduğu dünya ülkelerinden biri olarak 1975 yılında nüfusun 40 milyonu aşacağı tahmin edilmektedir. Buna karşılık bitkisel üretimle, bazı yıllardaki hava şartlarının olumsuz etkisi nedeniyle yurt içi talep karşılanamamış ve ithal gereği duyulmuştur. Ancak bugün için Türkiye’de bir açlık sorunu söz konusu olmamakla birlikte yanlış ve yetersiz beslenme, eskiden beri devam etmektedir.

Nitekim yurt içi üretimin yapısında tarım, Türkiye’de % 26.1 iken OECD ülkelerinde % 3 ile 10 arasında yer almaktadır. Nüfusun faaliyet ve yerleşme alanlarına dağılımında ise tarım çok daha yüksek bir orana çıkmaktadır. Buna karşılık kişi başına protein v.b. sosyal ölçümlemelerde Türkiye OECD ülkeleri içinde en son yeri işgal etmektedir. Bunun başta gelen nedeni toplumun küçük olması yanında paylaşımının da son derece adaletsiz olmasındandır.

Kalkınma çabası içinde olan bir ülke olarak Türkiye’de teknolojik gelişme, belirli ürünlerde hava şartlarına bağlı dalgalanmayı azaltıcı yönde olmuştur.

Buna rağmen bitkisel üretim, yağlı tohumlar hariç ikinci plân döneminde hedeflerin altında kalmıştır. Arpa ve mısır üretimi, iki plân

döneminde de hedefin gerisinde kalmış bu nedenle yem açığı devam etmiştir.

İtalya, Yunanistan, Fransa ve İran ile karşılaştırma yapılırsa Türkiye, tarımsal verim açısından İran dışında hepsinden geri durumdadır. Verim artışının sağlanması için plânda, gübreleme ve iyi vasıflı tohumluk kullanımı öngörülmüştür. Hayvancılığın islahı, besi ve sütçülük projeleri içinde pazarlama, yem kurutma ve işleme tesisleri kurulacaktır.

Bunun yanında, doğru ve yeterli beslenme için ekonomik olanak yanında sosyal seviyenin belirli bir düzeye çıkması gereklidir. Burada sosyal seviyeden kasıt özellikle eğitimidir.

Nüfusun yapısı da gıda ile yakından ilgisi olan bir diğer göstergidir.

Türkiye'de yaşama süresi Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında çok düşüktür. Bunun nedeni sağlık koşulları ile birlikte beslenme şeklindeki yanlışlıkla aranmalıdır. Gelenekler ve eğitimin etkisi özellikle burada belirginleşmektedir. Yaşama süresinin kısalığı nedeniyle Türkiye'de nüfusun büyük bir bölümünü genç ve çocuklar oluşturmaktadır.

Nüfus yapısı içinde gençlerin çoğunlukta olması, aktif işgücünü ve dolayısıyla insangücü potansiyelini yükseltmektedir. Böylece kalkınma için en önemli üretim faktörlerinden biri olan insangücü, sermaye ve teknoloji kıtlığı nedeniyle değerlendirilememekte ve çalışanlar da aldıkları ücretin % 60—70 kadarını beslenmeye ayırmak zorunda kalmaktadırlar.

Öte yandan, beslenme—verimlilik—ücret ilişkisi yönünden gıda sorunu, sendikacılık hareketini çok yakından ve direkt etkilemektedir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında yer alıp sonradan çıkarılan verimlilik ücret bağlantısının temelinde de gıda sorunu yatmaktadır. Ücretin verimliliğe bağlanması için önce verimliliği artıracak tedbirin alınması gereklidir. Bu da beslenmedir. Yeterli beslenme için yeterli ücretin verilmesi gerekir ki verimlilik artsın. Ondan sonra ücret artışı verimlilik artışına bağlanabilsin.

Türk İşçi Hareketinin konuya yakınlığını böylece açıklamaya çalıştıktan sonra 87. nci yayın sırasında yer alan bu kitabın ilgililerin ve işçi hareketinin yararlanmasına sunmaktan kıvanç duymaktayız.

25 Mayıs 1975
TÜRK—İŞ İCRA KURULU

ÖZET VE BELLİ BAŞLI SONUÇLAR

Mevcut Kriz

1. Uzun vadeli sorunlar ile geçici eksikliklerin birleşmesinden doğan mevcut dünya gıda sorunu 1972 de ansızın son derece belirgin bir boyut kazanmıştır. Yukarıda sözü edilen yıl içinde dünyada gıda arzı son yirmi yıl içinde ilk defa düşüş kaydetmiştir. Özellikle, dünya tahıl arzı (buğday, iri taneli tahıl ve pirinç) 33 milyon ton gibi büyük bir oranda düşmüştür. Hâlen 1.200.000.000 ton olan dünya tahıl arzının mevcut dünya talebini karşılamak için her yıl ortalama 25 milyon ton artması gerekirdi. 1972 yılındaki ani düşüş aynı zamanda büyük stoklarını eritmek amacıyla Kuzey Amerika ülkelerinin arz — yönetim denemelerine girdikleri devrede dünya tahıl arzı bakımından önemli bir azalma getirmiştir. Aynı zamanda son yıllar içinde ilk kez uygunsuz hava şartları Sovyetler Birliği, Çin, Avustralya, Sahra Afrikası ve Güney Doğu Asya'da tahıl üretimini olumsuz yönde etkilemiştir.

2. Sonuç olarak, belli başlı buğday ihraç ülkelerinin buğday stokları 1971/72 döneminde 49 milyon tondan 1972/73 döneminde 29 milyon tona düşmüştür. Öte yandan, ithal ülkelerinin bir çoğundan da stoklar ani bir biçimde azalmıştır. Aynı şekilde iri taneli tahıl stokları da azalmış, pirinç rezervleri ise gerçekte tükenmiştir. 1973 yılı hasatı makûl derecede iyi olmuş ise de pazar ekonomisi uygulayan ülkeler üretimindeki artış ihracatçıların stoklarında bir düşüş kaydedilmesini önleyememiştir. Yaygın açlık tehlikesini gidermek için acil uluslararası uygulamalara ihtiyaç görülen sahra ülkeleri hariç olmak üzere, kalkınmakta olan ülkelerdeki üretim genellikle eski seviyelerine ulaşık bir görünüm arzemişlerdir.

3. Dünya gıda durumundaki bu ani değişikliğin nedeni 1972 yılının

çok kötü hava şartlarına bağlı iken, aynı zamanda fiyatlar, ticaret ve ödemeler dengesi bakımından en olağanüstü koşullar bir arada ve üst üste ceriyan etmiştir. Mallara karşı gayet seyyal bir talep oluşumuna yol açan kalkınmış ülkeler ekonomik faaliyetlerindeki eşine rastlanmamış durgunluk, parasal dengesizlik ve spekülâtif hareketler nedeniyle başlayan dünya çapındaki enflasyonist güçler kıt gıda durumunun etkisini duyurduğu 1972 yılından günümüze dek geçen devre içinde gelen ekonomik görünümü etkileyen faktörler olmuştur. Sonuç olarak, 1972 yılında tahıl fiyatları artmış ve iyi bir hasat devresi alan 1973 yılına rağmen, 1974 yılı başlarında daha da yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Diğer gıda maddeleri fiyatları da tüm dünyada büyük bir artış göstermiştir. Bu fiyat artışları özellikle kalkınmakta olan ülkelerde gelirin büyük bir kısmını temel gıda maddeleri için harcayan yoksul halk üzerinde olumsuz etkiler yapmıştır. Gıda rezervlerinin azalmasıyla gıda yardım programları kesilmiş ve kalkınmakta olan ülkeler ithal ettikleri gıda maddelerine daha yüksek bir bedel ödeme sorunuyla karşılaşır olmuşlardır. Tarih, münferit ülkelerde gıda bakımından çok daha belirgin kıtlıklar kaydetmiştir, ancak gıda sorununun bu biçimde evresel bir durum arzemiş olduğu şüphelidir.

4. Gıda ve tarım maddelerine olan talep ve bu maddelerin fiyatlarındaki artışlar iptidai maddelerin ticarî olanaklarını arttırmış aynı zamanda tarım sektörüne kuvvet kazandırmıştır. Ancak, ihracat kazançları eşit bir biçimde bölünmemiş, kalkınmış ülkeler daha büyük kazançlar sağlamışlardır. Kalkınmakta olan ülkeler arasında da en büyük güçlkle karşılaşanlar ihracat malları bu gelişmeden yararlanamayan ve gıda maddeleri ithal edenler olmuştur.

5. Mevcut krizde diğer iki unsur, gübre ve enerji sorunu da 1973 yılında or aya çıkmıştır. 1971 yılı sonundan itibaren göbre piyasasına devrî bir üretim azlığı hakim oluş ve bu durum 1973 yılında sadece gübre fiyatlarının yükselmesine değil, gerçek anlamda bir gübre darlığına yol açmıştır. 1973 yılı sonlarında meydana gelen petrol fiyatındaki artışlar tarımda kullanılan petrol maliyetini artırmakla kalmamış, bir çok halde gübre üretiminde kullanılan ham madde maliyetlerinin artmasına ve ham madde darlığına yol açmıştır.

Özellikle, gübre kullanımında başarılı adımlar atmış kalkınmakta olan ülkeler gübreye en çok gerek duydukları bir dönemde ciddi bir gübre darlığı sorunuyla karşılaşmışlardır.

6. Şayet, umut edildiği gibi, Kuzey Amerika, Avrupa ve Sovyetler Birliğinde 1974 yılı hasat mevsimi iyi geçerse stoklar kısmen eski durumuna erişebilir. Ancak, stokların güvenilir bir seviyeye ulaşabil-

mesi için bir değil bir kaç iyi hasat yılına gerek duyulacaktır. Önemli bazı belirgin olmayan durumlar hâlâ mevcuttur. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri darı üretimine ilişkin tahmini raporlar fazlaca cesaret verici görünmemektedir. Ayrıca hasatın muson rüzgârlarına bağlı kaldığı Uzak—Doğu'da hasat sonuçlarının ne olacağı henüz bilinmemektedir. İçinde bulunduğumuz yılda önemli bir darlık dünya stoklarının yenilenmesini bir yıl daha erteliyecek ve 1975 yılında herhangi bir yörede meydana gelecek bir kıtlık ile daha da kritik bir hâl alacaktır. Böylece, dünya gıda durumu ansızın kabul edilmeyecek derecede bir muğlaklığa ulaşmış olacaktır.

Kriz Öncesi Trend

7. Dünya gıda durumunun sadece kötü hava şartları etkisi altında olumsuz bir yöne gittiğini söylemek basit bir sonuca varmak olacaktır. Son yirmi yılın üretim trendlerinin analizi sınırlanmış ülkelerin tüketebileceklerinden ya da ihraç edebileceklerinden daha çok üretmeleri ve kalkınmakta olan ülkelerin her yıl gıda maddeleri için daha çok ödemede bulunmalarıyla derinde bazı sorunların birikmeğe devam ettiğini göstermektedir. Böylece, kalkınmış ülkeler ürettikleri gıda maddelerinin fazla gelen kısmını satamaz iken, kalkınmakta olan ülkeler de üretimlerine gerekli olan sürati kazandıramamışlardır. Her iki grup içinde de tabiatıyla değişik trendler görülmüştür. Örneğin, gıda maddeleri ithal eden kalkınmış ülkeler kendi kendilerine yeterliliklerini artırmışlardır. Ancak, bugünkü durumda gelişki kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerde genel olarak görülen gelişmelerdir.

8. Genel olarak kabul edilenin tersine, farklılık tarımsal üretiminin nevinde değildir. Kalkınmakta olan ülkeler 1950 ve 1960'larda tüm güçlüklerle rağmen gerçekten büyük bir aşama sayılabilecek bir şekilde tarımsal üretimlerine kalkınmış ülkeler kadar hız kazanmışlardır. Farklılık gerçekte gıda maddeleri talep artış hızında görülmektedir. Gıda maddeleri talep artış hızı kalkınmış ülkelerde yılda % 2.5, kalkınmakta olan ülkelerde ise genellikle nüfus artışına bağlı olarak yılda % 3.5 olmuştur.

9. Sonuç olarak, kalkınmakta olan ülkeler tahıl ithalatının 1973 — 74 döneminde tahmine 60 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Bu miktarın 52 milyon tonunun kalkınmakta olan pazar ekonomilerince karşılanacağı beklenmektedir. Aynı ekonomiler 1969 — 72 devresinde 30 milyon tonluk üretimde bulunmuşlardır. Diğer taraftan kalkınmakta olan pazar ekonomilerinin 1969 — 72 dönemindeki ithalatları

16 milyon ton olmuş ancak, bu gruba dahil ülkelerden bazılarının da aynı dönem içinde 14 milyon tonluk bir ihracatı olmuştur. Geçmişte, kalkınmakta olan ülkelerin gıda maddeleri için fazla meblağlar ödemeleri 1960'larda toplam gıda ihracatlarının % 30—45'ne varan gıda yardımları vasıtasıyla önlenmiş ancak, son zamanlarda stoklarda görülen erime sonunda en çok gerek duyulan bir devrede gıda yardımlarının son derece azalmış olduğu görülmüştür.

10. Son yirmi yıl içinde tarımsal gelişim ülkeler arasında büyük bir değişim göstermiştir. Kalkınmakta olan 22 ülkede gıda üretimi ikinci kalkınma dönemi (500) hedeflerini yılda % 4 oranında geçerken, 13 ülkede 1953 — 71 döneminde %2 oranında geri kalmıştır. Veri elde edilebilen 86 kalkınmakta olan ülke arasında 33'ünde gıda maddeleri arzı gıda maddeleri talebinden yüksekte seyretmiştir. Bu ülkelerden 54'ünde ise gıda maddeleri arzındaki artış nüfus artışından daha fazla olmuştur. Kalkınmakta olan ülkeler için kötü bir yıl kabul edilen 1972 yılında dahi kalkınmakta olan ülkeler tarımsal üretimi 1966 yılına oranla %20'lik bir artış göstermiş, dolayısıyla üretim bu ülkelerdeki nüfus artışının üzerinde seyretmiştir.

11. Bu önemli başarılar bir çok ülkede teknolojinin etkin bir biçimde uygulanması sonucu elde edilmiştir. Ancak, bu uygulama da hi yeterince etkin olmamış, bunun doğal sonucu olarak da nüfusu ve genel ekonomik faaliyetleri artan ülkeler tarım sektörüne ne denli bir yük bindiği açıklıkla görülmüştür. Sonuç olarak, kalkınmakta olan ülkeler bu girişimlerine rağmen yukarıda işaret edildiği gibi iç talebi karşılayamaz duruma gelmişler, dolayısıyla bir çoğu için en önemli döviz kaynağı olmasına rağmen artan miktarlarda gıda maddesi ithâl etme zorunda kalmışlardır.

12. 1961 — 63 ve 1970 — 72 döneminde kalkınmakta olan ülkelerin dünya tarım ticaretindeki payları % 40 dan % 30'a düşmüştür. Bu ülkelerin tarımsal ihracat hacimleri yılda %2 oranında artarken, tarımsal ihracat değeri yılda %3.3 oranında artış kaydetmiştir. Böylece bu ülkeler tropik ürünler bakımından kalkınmış ülkeler pazarlarında azalmanın bir talep, tarımsal ham madde bakımından da sentetik rekabeti ve kalkınmış ülkeler ihracatçıların gelişmiş pazarlama usulleri ile önemli gümrük duvarları ile mücadele etme zorunluğuyla karşılaşmışlardır.

13. Diğer taraftan çeşitli hükümetlerarası kuruluşun tesbit ettiği hedeflerin altına düşmesi bakımından kalkınma yardımları açısından da memnunsuzluk yaratan bazı durumlar vardır. Her ne kadar 1961 ile 1972 yılları arasında parasal olarak kalkınma yardımları toplamı

bir artış göstermişse de gerçekte (satın alma gücü bakımından) artış marjinal kalmıştır. Resmi kalkınma yardımları hedefe doğru artacağına azalmış, ayrıca kredilerin hibelere oranı artmış ve borçlanma mekanizması nedeniyle transferler son derece azalmıştır.

14. Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda tarımsal üretimin artan talebe ulaşamayışının nedeni Dünya Gıda Teşkilatı (FAO) nın Dünya Tarım Kalkınma Plan'ında yer alan 1970 — 85 hedeflerinin mukayesesi sonucunda görülebilir. Örneğin ekilebilir arazi Dünya Ziraî Kalkınma Plan'ında öngörülen yıllık % 7 lik oranın üstüne, Afrika hariç çıkmış ise de, toprak verimliliğindeki gelişme öngörülen oranın gerisinde kalmıştır. Bu durum genellikle sulanabilir arazinin Dünya Ziraî Kalkınma Planında öngörülenden daha az bir miktarda genişlemesine veya mevcut sulama olanaklarından yeterince yararlanılamamasına bağlanabilir. Ayrıca, durum kısmen çık çeşitli pirinç yetiştirebilen arazilerin fazlaca genişletilememesine dolayısıyla hâlâ çözümlenmesi gereken teknik sorunların varlığına işaretir. Öte yandan, artan fiyatlara ve darlığa rağmen gübre tüketimi Dünya Ziraî Kalkınma Planında öngörülen yıllık % 14 lük artış hedefine ulaşmış bulunmaktadır. Traktör adetleri kalkınmakta olan bölgelerin çoğunda Dünya Ziraî Kalkınma Planında öngörülen hedeflere ulaşmış ve hatta bazı hallerde gereksiz yere tarımdaki işgücünün yerini alır olmuştur. Canlı hayvanlar bakımından Dünya Ziraî Kalkınma Planı domuz ve kümes hayvanlarında görülen artışlardan daha yüksek bir artışı öngörmüş, et ve yumurta üretimindeki yavaş gelişme bir çok ülkede tahıl maddelerinde görülen darlık nedeniyle başgöstermiştir.

15. Kırsal enstitü ve hizmetlere gelince, bunlar sadece üretim girdisini kolaylaştırıcı unsurlar olarak görülmemeli fakat çiftçiyi mobilize edici faktörler olarak değerlendirilmelidir Bazı ülkeler önemli gelişmeler kaydetmiş ise de diğer bazı ülkelerde uygulama geleneksel ve çoğunlukla etkisiz kalmıştır. Bir çok ülkede ziraî reform gerçekleştirilememiş, reformun başlatıldığı ülkelerde de reform yönetimi ve reformu tamamlayıcı tedbirler özellikle küçük üreticilerin başta olmak üzere çeşitli ihtiyaçları karşılamaktan uzak kalmıştır. Bir çok ülkede tarım kredileri hemen hemen istisnasız olarak büyük çiftçilere yöneltilmekte, küçük çiftçilerin kooperatifleşmelerini sağlama amacıyla da etkisiz kalan girişimlerde bulunmaktadır.

16. Geçmişte, tarım fiyat politikası her zaman çiftçiyi teşvik eden bir nitelik taşımamıştır. Bazı hâllerde, temel gıda maddelerinin fiyatları kentsel nüfusun gıda harcamalarını yükseltmemek için düşük tutulmuş, diğer bazı hallerde ise hükümetler gıda maddelerini kârını

üreticiye aktarmadan iyi fiyatlarla ihraç etmiştir. Ancak, özellikle Uzak—Doğu ülkeleri başta olmak üzere kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğu 1960'larda tarım ürünlerinin fiyatlarını yüksek tutma politikasını benimsemiş, bu teşvik tedbiri ise gıda üretiminde artış kaydedilmesine yardımcı olmuştur. Bir yanda bu kabil politikaların uygulanmasına devam edilirken, fiyat destek girişimlerindeki teşvik unsurunun etkinliği son enflasyonist gidişat ile mutlak bir durum arz etmektedir. Genel olarak, tüm fiyat artışlarına rağmen, zamanında ve yeterli kredi karşılığı alınmış olmak kaydıyla gübre ve sair girdi alımlarının kârlılık arzettiği söylenebilir.

17. Nihai olmamak ve bazı ülkeler için doğru olmamakla beraber mevcut verilere göre son yıllarda tarımsal üretim artış oranı kalkınmakta olan ülkelerde bir yavaşlama göstermiştir. Son 10—15 yıl içinde tarımsal üretim satış oranını % 5 dolaylarında tutmuş olan ülkelerin bazıları son yıllarda bu oranın çok altına düşmüşlerdir. Değişik ülkelerde değişik faktörler bu duruma neden teşkil etmektedir. Bir çok halde bazı çiftçiler mobilize edilebilmiş, diğerlerinin, özellikle küçük ve zayıf çiftçilerin ise mobilize edilebilmelerine daha fazla zamana gerek duyulmuştur. Bu durum önümüzdeki yıllarda kırsal enstitü ve hizmetlerin güçlendirilmesi yolunda daha fazla çaba harcanması gereğine işaretir.

18. Buraya kadar yapılan analiz daha tatminkâr trendlerin geliştirilebilmesi için girilmesi gerekli faaliyetleri güçleştiren ve engelleyen faktörleri kapsamıştır. Ancak, bazı hâllerde, münferit köylerin, bölgelerin ve hatta ülkelerin kaydettikleri başarıdan söz edilmezse çizilmeğe çalışılan tablo eksik kalacaktır. Bu kâbil başarılar neler yapılabileceğine iyi bir örnektir. Münferit uygulamaların her ülkede yürütümü veya her üretim maddesi için uygulanamaz ise de, tüm dünya için ders alınabilecek bir örnek teşkil edebilecek niteliktedir.

Uygunsuz Beslenme

19. Gıda maddeleri üretimindeki problemlere ek olarak ülkelerde mevcut gıda maddelerinin besleme yeterliliği ve yetersiz beslenme ile uygunsuz beslenme sorunu da mevcuttur. İhtiyatlı bir biçimde bakıldığında 1970 yılında 97 kalkınmakta olan ülkeden 61'inde gıda maddeleri enerjisi bakımından bir eksiklik olduğu görülecektir. Uzakdoğu'da ve Afrika'da nüfusun % 25 — 30'unun yeterli ölçüde beslenmediği tahmin edilmektedir. Yeterince bilgi toplanamamış merkezi planla yönetilen Asya ülkeleri hariç olmak üzere kalkınmakta olan ülkeler arasında bugün yeterince beslenemeyen 460 milyon insan bu-

lunmaktadır. Daha az ihtiyatlı bir tarım yapılırsa bu rakam çok daha fazlalaşacaktır.

20. Bu rakamlar istatistiki veriler içinde soğuk bir istatistiki bilgi sayılamaz. Bu veriler insanların günlük fiziksel sıkıntılarını sağlık ve büyümeyi olumsuz yönde etkileyen faktörleri, çocukların öğrenmelerini büyüklerin ise çalışmalarını engelleyen ve çocuklar arasında ölümlerin yüksek olmasının nedenini ifade etmektedir.

21. Tahmin edileceği gibi, yetersiz ya da uygunsuz beslenme yoksulluk ile çok yakından ilişkilidir. Brezilya, Hindistan ve Tunus gibi dağınık ülkelerde nüfusun en düşük gelirli % 20 si nüfusun en yüksek gelirini alan % 10 unda fert başına düşen enerjinin yarısını alabilmektedir. Diğer taraftan, aile içinde gelir sahibinin çalışma kapasitesini kaybetmemesini temin bakımından mevcut gıdadan hisselerine en az pay düşenler kadınlar ve çocuklardır. Öte yandan, kentsel yörelerdeki yoksullar kırsal yörelerdeki yoksullardan az da olsa daha zor bir durumdadırlar, çünkü kırsal yörelerdeki yoksullar tükettikleri gıda maddelerini kısmen kendileri üretirler.

22. Diğer taraftan, yetersiz beslenme hâlen bir çok yörede geçerliliğini korumaktadır. Örneğin, Hindistan, Endonezya ve Bangladeş dahil bir çok ülkede görülen körlüğün en başta gelen nedeni A Vitamininin eksikliğidir. Bir çok hâlde ince barsaklarda solucan hastalığıyla ilişkili olan kansızlık vücutta demir eksikliği sonucudur. İyot eksikliği ise mevzi guatr hastalığına ve avanaklığa yol açmaktadır. Bazı bölgelerde hâlâ fazla miktarda görülen kemik hastalıkları da D Vitamininin eksikliği sonucudur. Bu arada çok sık görülen vitaminsizlik ve iskorbit illetinin önüne geçilebilmiştir.

23. Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda hükümetler gıdasızlığın etkisi altında kalabilecek çeşitli grupların daha iyi beslenmelerini sağlamak amacıyla özel programlar uygulamaktadırlar Okullarda yemek dağıtımı, hamilelerle yeni çocuk sahibi annelere bedelsiz süt dağıtımı, temel gıda maddelerinin fiyatlarındaki artışların önlenmesi için fiyat kontrolü veya subvansiyon, muafiyetler, gıda maddelerinin evde yapımının desteklenmesi gibi tedbirler bu programlar arasında sayılabilir. İkili ya da çok yönlü ilişkiler sonunda bazı ülkelerin dış kaynaklardan önemli ölçüde gıda yardımı aldıkları görülmüştür. Ancak bu yardım programlarının başarıya ulaştığını kanıtlayıcı durumlar çok azdır. Yardım alan bu ülkelerdeki genç nüfusun artmakta olduğu nedeniyle muhtemelen gıda yardımı mevcut kötü durumun daha da kötüleşmesini engellemekten öte gidememiştir.

Arz ve Talep Durumu

24. Nüfus ve gayri safi yurt içi hasıla artışlarıyla ilgili varsayımlara dayanılarak ve hükümet politikalarıyla fiyat artışlarında meydana gelecek değişiklikleri dikkate almadan 1985 yılına kadar olan devre için gıda arz ve talebinin tayinine çalışılmıştır. Buna göre, 1970 ve 1980'lerde dünya gıda talebinin yılda yüzde 2.4 artması bu artışın yüzde 2'sinin nüfus artışı yüzde 2.4'ünün de satın alma gücündeki artış nedeniyle olacağı hesaplanmıştır. Ancak, bu hesaplama iki grup ülke arasındaki farklılıkları örtmektedir. Şöyle ki, kalkınmış ülkeler ayrı bir grup olarak alındığında bu ülkelerde gıda talebinin yılda yüzde 1.5, kalkınmakta olan ülkelere ise yüzde 3.6 olacağı tahmin edilmektedir. Biraz evvel belirtildiği gibi bu noktada kalkınmakta olan ülkeler arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Bazı ülkelere hızlı nüfus artışı ve hızlı gelir artışları 1970—1985 yılları arasında gıda talebini iki misline çıkaracaktır. Diğer taraftan, 1985 yılında nüfus toplamı 800 milyona ulaşan 34 ülkede devam eden yoksulluk nedeniyle gıda mallarına karşı talep bu ülke insanların gerçek gıda ihtiyaçlarının çok altında olacaktır.

25. Artan gelir seviyelerinin etkisi altında, tahıl ve şeker talebine oranla pahalı gıda maddelerine olan talep daha hızlı bir artış gösterecektir. Böylece kalkınmakta olan ülkelere tahıl talebinin yüzde 3.3, buna karşı balık talebinin yüzde 4.7, et talebinin ise yüzde 4.4 olacağı tahmin edilmektedir. Tüm bunlara rağmen 1980'lerde kalkınmakta olan ülkelere nüfusun gıda ihtiyacını kalkınmış ülkeler nüfusuna oranla daha düşük besinlerden alacağı, kalkınmakta olan ülkelere kalori ihtiyacının % 73 ünün tahıl ve şekerden elde edileceği, kalkınmış ülkelere ise bu oranın % 43 dolaylarında olacağı tahmin edilmektedir.

26. Tüm bu tahminler yine de üç nedenle eksiktir. İlk olarak tahminler uygunsuz beslenmeyi önlemek amacıyla uygulanacak projelerin etkisini dikkate almamaktadır. İkinci olarak, gelirlerin daha adil bir oranda dağıtımına ve dolayısıyla düşük gelir gruplarının daha çok gıda maddesi satın alma yoluna gitmeleri olanağına yer vermemektedir. Son olarak da, bu tahminler her yerde görülen hızlı kentleşme nedeniyle bazı gıda maddelerine olan talep artışını da kapsamamaktadır. Diğer bir deyişle, çeşitli gelişmeler gıda maddeleri talebinin kalkınmakta olan ülkelere daha fazla artması sonucunu doğurabilecektir.

27. Arz bakımından ise tahminlerde bulunmak sadece ön tahminlere dayanan ve son derece kısıtlı olan tarihsel trendler üzerinde

geliştirilebilmeleri söz konusu olduğundan daha çok yanıltıcıdır. Uzun değerlendirmelerden sonra baz olarak 1961 — 63 ile 1973 devresinin alınması uygun görülmüştür. Sonuçlar ise 1969 — 71 ile 1985 yılları arasındaki devrede üretim artış hızının kalkınmış ekonomiler için yılda % 2.4, kalkınmakta olan ülkelerde yılda % 2.6 ve Doğu Avrupa ile Sovyetler Birliğinde % 3.5 olacağını göstermektedir.

28. Kalkınmakta olan ülkelerde arz ile talep arasında oluşması beklenen fark giderek gıda maddeleri ithâline dayanan bir trend yaratacaktır. Bu trendlere göre, kalkınmakta olan ülkelerde tahıl açığı 1969 — 72 döneminin 16 milyon tonuna karşı 1985 yılında yılda 85 milyon tona yükselecektir. Bu büyük açığın parasal değeri 1973 — 74 döneminde bir ton tahılın ortalama 200 Amerikan Dolarına satıldığı düşünülürse daha iyi ortaya çıkacak ve yukarıda verilen açığın kapatılabilmesi için yılda 17 milyar Amerikan Dolarına gerek duyulacaktır. Öte yandan bu ülkelerin tahıldan başka gıda maddelerini de ithâl etmek zorunda kalacakları da unutulmamalıdır. Mevcut ticaret koşulları altında gıda maddesi ithal eden kalkınmakta olan ülkelerin bu ağır yükü kaldıramıyacakları açıktır. Bu koşullar altında o ülkelerde gerek tayin usulü gerekse diğer metodlarla tüketim bilinçli olarak kısıtlanacak bu ise tüm ekonomilerini olumsuz yönde etkileyecektir. İşte bu nedenle kalkınmakta olan ülkelerde tarımsal üretimin daha hızlı bir biçimde artırılarak yukarıda sözü edilen trendlerin hangi koşullar altında yön değiştireceklerini saptamak son derece önemlidir.

29. Buraya kadar belirtilenler trendle ilgili olmuştur. Ancak üretiminin bu trendin altında ya da üstünde ne dereceye kadar bir dalgalanma göstereceği de önemli bir noktadır. Bu arada önemli etkenlerden biri de ayrı ayrı ülkelerde her yıl değişiklik gösterebilen ve 1972 yılı dışında çok ender olarak dünyanın tamamını etkileme hava şartlarıdır.

30. İkinci bir durum daha mevcuttur. Eskiden kötü hava şartları ya da tabii afetler sonucu bir ülkede hasat kötü oldumu, o ülke problemini kendi başına çözmek için kemerleri son derece sıkar, bunun sonucu olarak da bir çok kimse açlıkla karşılaşır, hatta bazı hâllerde açlıktan insanlar canlarını kaybederlerdi. Bugün hasat kötü oldumu hükümetler stoklarını tazelemek için yönlerini dünyanın diğer ülkelerine çevirmekte ya ticarî yoldan ya da yardım yoluyla gıda maddesi temin etmektedirler. Bu uygulamanın devam etmesi beklenmelidir. Bunun sonucu olarak, son yıllara oranla hava şartlarının gösterdiği dalgalanmalar fazla olmasa dahi dünya gıda piyasasında gıda maddeleri talebinin daha fazla dalgalanır olduğu görülmektedir. Ayrıca, artan üretim ile aynı orandaki bir değişme bile mutlak

miktarlarda daha büyük bir değişiklik yaratacaktır.

31. Örneğin, kötü bir hasat dönemi sonunda kalkınmakta olan ekonomiler tahıl ithalatı 1985 yılında 100 milyon tona yükselebilir. Öte yandan raslantı sonucu kalkınmış ülkelerin ileri gelenlerinden birinde de o yıl hasat kötü gitmişse, stok politikası geliştirilmediği surece, dünya gıda maddesi ithalat talebi yaklaşık olarak 170 — 180 milyon tona çıkmış olacaktır. Bu sonuca varmak sadece kötü hava şartları sonunda ortaya çıkması olağan durum ile, kalkınmakta olan ülkelerin iş talebi dahi karşılamaktan uzak üretim yetersizliklerinin birleş-tirilmesiyle mümkündür.

Üretim Potansiyeli

32..Kuşkusuz fiziksel, biyolojik ve beşeri bu büyük üretim potansi-yeli henüz kullanılmamış bir durumdadır. Bu husus, «Ulusal ve Ulus-lararası Girişimler İçin Öneriler» başlıklı dökümanda ele alınmakta burada konuya kısaca değinilmektedir. Örneğin, özellikle Lâtin Ame-rika ve Afrika'da tarıma elverişli milyonlarca hektar arazi işlenmemek-tedir. Burada tarım elverişli araziye ulaşım sağlayacak yolların bulun-mayışı, ağaçların kaldırılmasından sonra tropik sahalardaki toprak-ları işleme tekniğinin yokluğu, zararlı haşeratin varlığı gibi engellere dikkati çekmek mümkündür. Bu engellerin giderilmesi masraflı olabilir. Ancak teknik açıdan yerindedir. Şöyle ki, haşerat ile mücadele için 20 yılda harcanacak 2 — 2,5 milyar Amerikan Doları dünya tarım sahası toplamına 7 milyon kilometre karelik bir arazi daha eklemiş olacaktır. Aynı biçimde, kalkınmakta olan ülkeler sulama kaynak-larının sadece ufak bir kısmı tarım için kullanılabilir. Kalkın-makta olan dört bölge için yapılmış hesaplara göre arazi ve su kalkın-ması için günümüzden 1985 yılına kadar olan 11 yıllık devre içinde her yıl üçte biri dış kaynaklarından sağlanacak 8 milyar dolarlık bir yatı-rıma gerek duyulacaktır.

33. Canlı hayvan üretiminde, sağlık şartlarının geliştirilmesi, kalitenin yükseltilmesi ve tropikal ve sub — tropikal bölgelerde ot-lanma sahalarının genişletilebilmesi bakımından büyük bir potansi-yel mevcuttur. Kalkınmış ülkelerde canlı hayvan beslenme ve sağlı-ğı bakımından elde edilmiş ileri seviye bu konuda kalkınmakta olan ülkelerde de büyük aşamalar kaydedileceğine işaretir.

34 Aynı biçimde, kalkınmakta olan ülkelerde ve geliştirilmiş to-hum üretim ve kullanımı büyük ölçüde artmış ise de hektar başına kullanılan miktar bakımından gerekli düzeye ulaşamamıştır. Bu mad-deler çok daha fazla kullanılıncaya kadar de tapraktan ve sulama iş-

lemlerinde maksimum verimliliğin elde etmek mümkün olmayacaktır. Gerçekte, ilerde üretimin artırılması hayvan başına ya da toprak unite başına mahsül verimini artırmaya bağlıdır. Araştırma, genişleme ve yardımcı malzemeye daha fazla yatırım yapmak gereklidir. Kalkınmakta olan ülkeler insanları 1980'lerden nüfus artışına ayak uydurabilmek, tarımsal ürünlerle canlı hayvan üretimini geliştirebilmek için tarımsal araştırmaya büyük gerek duyacaklardır. 1990'larda ve daha sonra dünya nüfusu büyük oranda artacağından araştırmaların da o tarihe kadar geleneksel üretim metodları dışında bazı yeni üretim metodlarını ortaya çıkarmış olmaları gereklidir.

35. Hâlen balıkçılık bakımından da yararlanacak büyük bir potansiyel mevcuttur. Ancak, burada daha bilimsel ve koordineli bir yönetime ve Deniz Hukuku bakımından uluslararası bir anlaştırmaya gerek duyulmaktadır. Kalkınmada, ilerde su ürünlerine de öncelik vermek gerekecektir.

36. Her şeyden önemli olan da en büyük arzusu ailesine iyi bir yaşam sağlamak olan az topraklı kısıtlı teknik bilgili yüz milyonlarca çiftçidir. Bu çiftçiler, tutum ve sorunlarının anlayışla karşılanmasını ve yeni üretim teknik ve teçhizatını bekleyen bir potansiyeldir. Burada çok gerek duyulan husus çiftçi kuruluşlarına daha yaratıcı bir zihniyetle gitmek, onlara bilgi verecek hizmetleri göstermek, eğilmek ve sonra da akıllı bir fiyat politikası uygulamaktır.

Belli Başlı Politika Uygulamaları

37. Gıda maddeleri arz ve talep kendinin belirgin bir politikaya dayanmadan 1985 yılına kadar uzatılmasının uluslararası durumda ciddi bazı dengesizlikler yaratacağı gerçeğinden hareket edildiğinde hükümetlerin gıda ve tarım politikalarından acilen bazı değişiklikler yapılması zorunluğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

38. Bu arada periyodik gıda krizlerine yol açan hava şartları, deprem ve tabii afetleri gibi insan idaresi dışında bazı problemler mevcuttur. 1972 yılında olduğu gibi kötü hava şartları nedeniyle meydana gelebilecek dünya çapındaki muhtemel bir gıda krizini karşılamak için FAO tarafından dünya gıda emniyet stoklarına ilişkin öneriler halinde uluslararası bir kararname geliştirmiş, bilahare hükümetlerarası bir komisyon bu kararnamede bazı değişiklikler yapmış, değişiklikler 1974 Temmuz'unda FAO konseyi tarafından da kabul edilmiştir. Dünya Gıda Konferansında kabul edilmeden önce üzerinde tartışılacak olan kararname yeterli bir gıda emniyeti sağlamak için ulusal tahıl stoklarının dünya çapında yeterli kapasitede birleşik bir stok haline getirilmesini öngör-

mektedir. Böylece tek veya bir kaç ülkede örneğin, Ethopya veya Sahra Afrikasında bir gıda darlığı olursa diğer bazı ülkelerde bu darlığı gidecek tahıl mevcut bulunacaktır. Ancak, mahalli gıda krizinin önceden duyurulabilmesi için dünya gıda haberleşmesinin geliştirilmesine de gerek vardır.

39. Uygunsuz beslenmenin uzun — vadeli zorluklarıyla da uğraşmak aynı oranda önemlidir. Daha acil tedbirlerin alınması imkânsız değilken yoksulluğun genel olarak giderilmesini bekleyecek milyonlarca insanın yetersiz beslenme sonucun fiziki ve akli eksikliklere hedef olması kabul edilecek bir durum değildir. Mevcut beslenme programları genişletilerek ve yeni programlar geliştirilerek özellikle acil ihtiyacı olanlara bu programlarda öncelik verilemez mi? Aynı şekilde beslenme programlarına ikili anlaşmalarla yapılan yardımlar. Dünya Gıda Programı, Unicef ve gönüllü kuruluşların gıda yardımları arttırılamaz mı? Gıda maddeleri üretim politikaları beslenme politika ve hedeflerine daha yakın bir hâle getirilemez mi?

40. Kalkınmakta olan ülkelerin karşılaştıkları acil sorunlardan biri de gübre arzıdır. Kalkınmakta olan ülkelerin gübre ihtiyacını öncelikle gidermek için ağır olmayan ödeme şartlarıyla dünya gübre arz ve talebin daha dengeli bir hale getirmek bakımından her türlü sebep mevcuttur. 1974 yılı Temmuz ayında FAO Konseyi bir gübre darlığı sırasında en güç durumda kalan kalkınmakta olan ülkelerin acil gübre ihtiyaçlarının gübre fazlası olan ülkelerle gübre endüstrisi tarafından karşılanabilmesi için Uluslararası bir Gübre Arzı Projesinin geliştirilmesini kabul etmiştir.

41. Üzerinde önemle durulması gereken sorun da kalkınmakta olan ülkelerde gıda malları üretiminin nasıl artırılacağıdır. Burada her ülke kendi koşullarına uygun bir politika izlemelidir. Örneğin, bir çok ülke gıda maddeleri ithal ödemelerini azaltmak için daha çok kendi kendilerine yeter duruma gelmeğe çalışacaklardır. Diğerleri tabii kaynaklarının da yeterli olduğu geneleksel ihrac maddelerinin ihrac hacmini genişletmeye çalışacaklar, diğer bazıları ise daha önce ihrac edilememiş bazı maddelerin ihrac edilebilme olanaklarını araştıracaklardır. Ancak tercih ne olursa olsun, üretimin artırılması, kaynakların harekete geçirilmesine ve yeni tekniklerin uygulanarak örgütlenme ve hizmetin geliştirilmesini sağlayacak geniş yatırımlara gidilmesini gerektirecektir. Bu ülkeler hükümetlerinin bir çoğu tarımsal kalkınmalarına daha fazla bir pay ayırabilmek için yatırım programlarını yeniden gözden geçirmek zorunda kalacaklardır. Ancak ne kadar gayret sarfederlerse etsinler yine de gerekli finansmanın önemli bir bölümünün

doğrudan doğruya yada uluslararası kuruluşlar aracılığıyla kalkınmış ülkelerce sağlanması gerekecektir. Bu yöndeki ilk adımların ne olacağı da ayrıca düşünölmek gerekir.

42. Aynı şekilde, özellikle kalkınmakta olan ölkelerdeki yüz milyonlarca ufak çiftci bilim adamları ve idâri yetkililerle daha iyi haberleşme olanağı verilmek kaydıyla gelişme yolunda kendi paylarına düşen yardımlarda bulunabilirler. Bir kaç ölkede yaratıcı ve yeni bazı teknikler hâlen kullanılmaktadır. ölkeler arasında fikir ve tercübelerin mübadelesi çiftçilerin gelişmeye katkılarını artırabilecektir.

43. Bu üretimi artırma tedbirleri ne kadar hararetle uygulanırsa uygulansın yine de olumlu sonuçlar vermeleri zamana bağılıdır. Aynı zamanda kalkınmakta olan ölkelerin bir çoğunda ithalat finansman sorunu da öncelikle çözümlenmelidir. Gıda arz ve talebi arasındaki açık genişlemekte ve bazı ölkelerde gıda maddeleri ithalatı artmaktadır. Gıda maddeleri ve yardımcı malzeme fiyat artışlardan da etkilenecek ödeme sorununun 1985 yılından önce kritik bir hâl alması mümkündür. Bu sorun bir noktada kalkınmakta olan ölkelerin ihracatlarını geliştirmelerine yardımcı olacak fiyat stabilizasyon tedbirleri ile çözümlenmeye çalışabilir. Ancak Birleşmiş Milletler Genel Konseyi özel toplantısında tespit edilen uygulama programında da belirtildiği gibi bazı ölkelerde özel bazı finansman tedbirlerine gerek duyulacaktır.

44. Diğer taraftan kalkınmakta olan ölkelerin gıda açığının hiç olmazsa bir kısmını kapatmada geçici bir süre gıda yardımının da önemli rol oynayacağı unutulmamalıdır. Önemli olan sorun bu gıda yardımının belirgin bir seviyede devam etmesini sağlayarak daha anlamlı bir şekilde almasının nasıl temin edilebileceğidir. Ancak bu kabil mali ve gıda yardımlarıyla kalkınmakta olan ölkeler uzun vadede yatırımlarından olumlu sonuçlar almaya kadar büyük güçlüklerle karşılaşmaktan kurtarılabilirler.

KISIM I

DÜNYA GIDA DURUMU

Bölüm 1 — Gıda krizi : Son gelişmeler

Bölüm 2 — Uzun Dönemli Sorunlar

Bölüm 3 — Açlık ve kötü beslenmenin boyut ve nedenleri

Bölüm I

Gıda Krizi : Son Gelişmeler :

45. Buradaki ilk yorumlarımız gıda krizine ve onu doğuran son gelişmelere değinmektedir. Gerçekte son zamanlarda meydana gelen endişeler dolayısıyla bir dünya gıda konferansının düzenlenmesine bu son gelişmeler neden olmuştur. Bu son gelişmeler ulusal ve uluslararası tedbirlere gerek görülebilecek noktaları gerçekte gayet iyi bir biçimde belirlemektedir. Ancak, bu tedbirlerin ileride gıda krizine bir çözüm yolu getirmesi bekleniyorsa, son bir kaç yılın gelişmeleri değil, uzun zamandan beri devam eden trendler ve yetersiz beslenme durumu dikkate alınmalıdır.

46. 1960 sonlarında dünya gıda durumuna ilişkin iyimserlik bugün çeşitli endişeler yaratmıştır. 1972 yılındaki gelişmeler bir kaç ülkede birden hasadın kötü gitmesinin tüm dünyada bir gıda darlığına, dolayısıyla yüksek fiyat ve ciddi enflasyona yol açabileceğini göstermiştir. Özellikle kalkınmakta olan ülkelerde hızla artan tüketim mali fiyatları yoksul halk için büyük güçlükler getirmektedir. Bazı ülkelerde ise her zaman mevcut bulunan açlık ve kötü beslenme o derece yaygınlaşmıştır ki, önüne geçilebilmesi için uluslararası çabalara gerek göstermiştir. Ancak gıda yardımlarına en çok gerek duyulan bir dönemde son verilmiştir. Diğer taraftan petrol fiyatlarıyla diğer maddeler fiyatlarının çok yüksek oluşu bazı ülkeler için ithal ettikleri gıda maddelerinin bedelini döviz olarak ödeyebilmeleri bakımından büyük güçlükler yaratmaktadır. Başta gübre olmak üzere üretim araçlarının azlığı ve yüksek fiyatlı oluşu nüfus artışı ve artan talebi karşılama yolunda zaten karşılamakta olan güçlüklerin daha da yaygınlaşmasına sebep olmuştur.

47. Gıda ve tarım sektöründe karşılaşılan güçlükler, genel ekonomide görülen enflasyon, parasal problemler, enerji sorunu, dünya çapında bir durgunluk gibi sorunlarla ilgili olarak ve aynı anda ortaya çıkmıştır. Son gelişmelerde bazıları geçici olabilir, ancak diğer bazıları özellikle Birleşmiş Milletler ikinci kalkınma döneminde ve 1970'lerde etkisini duyuracak bir biçim kazanabilecektir. Bu nedenle içinde bulunulan belirsiz durum ileriye dönük sihatli tahminlerin yapılmasını güçleştirmektedir.

48. Kalkınmakta olan ülkelerde 1967 — 70 döneminde arka arkaya dört iyi hasat dönemine rastlanmıştır. İyi havaların da etkisi altında bu dört yıllık dönem içinde özellikle gıda maddesi açlığı bulunan Uzak—Doğu ülkelerinde «Yeşil Devrim» tekniği ile tahıl verimliliğinin hızlı artışına tanık olunmuştur. Bu bölgede 4 yıllık dönem içinde gıda maddeleri üretim artış oranı her yıl için % 4—% 6 arasında olmuş, dolayısıyla Birleşmiş Milletler ikinci Kalkınma Planında öngörülen hedeflerin kısa bir süre için üzerine çıkılmıştır. Öte yandan 1972 ortalarında Hindistan'da kamu tahıl stoklarını daha önce hiç görülmemiş bir biçimde 9.5 milyon tona yükseltmek mümkün olmuştur.

49. Ancak 1971 yılında kalkınmakta olan ülkelerde havalar kötü gitmiş ve gıda maddeleri üretiminde çok az bir artış kaydedilebilmiştir. (Tablo I). 1972 yılında havalar yine kötü gitmiş ve bir yıl önce üretimini artıramamış olan Uzak—Doğu ülkeleri gıda maddeleri üretimindeki % 3 lük gerileme nedeniyle toplam gıda maddeleri üretiminde bir azalma görülmüştür. Ancak bu dönemde kalkınmış ülkeler gıda maddeleri üretiminde de bir azalma görülmüştür. Bu ülkelerde ana neden kötü hava şartları olmuş, ancak bazı ülkelerde arz yönetim politikaları da rol oynamıştır. Tarım için son derece kötü hava şartları Sovyetler Birliği toplam tahıl üretiminde % 7 sadece buğday üretiminde ise % 13 lük bir gerileme sonucunu doğurmuş ve üretim planlanan hedeflerin çok altına düşmüştür. Böylece dünya gıda malları üretiminin İkinci Dünya Harbinden bu yana ilk defa bir düşüş göstermiş olduğu tahmin edilmektedir. Bu tarihte dünya buğday üretimi ise % 5 düşük olmuştur.

50. 1973 yılında ise hava şartları iyi olmuş. Amerika Birleşik Devletleri ile diğer kalkınmış ülkelerde üretim kısıtlamalarının kaldırılmasıyla bir çok ülkede üretimin teşvik edilmesi olumlu sonuçlar vermiştir. Bu dönemde dünya gıda maddeleri üretiminin % 4 artmış olduğu tahmin edilmektedir. (Tablo I). Bu artışın önemli nedenleri Sovyetler Birliğinde rekor seviyeye ulaşan tahıl üretimi ile Uzak—Doğu gıda maddeleri üretimindeki % 9 luk artış olmuştur. Bu dönemde dünya buğday üretimi % 9, iri taneli tahıl üretimi % 6 ve pirinç üretimi % 9 ora-

nında artış göstermiştir. Gerçekte 1973 — 74 döneminde Sovyetler Birliği dışında dünya tahıl arzı (üretim artı stoklar) bir önceki sezona oranla daha az olmuştur. 1973 yılında böylece büyük bir felaket önlenmiş ancak yine de çeşitli sorunlar kalmıştır. 1973 yılında Afrika ve Orta—Doğu'da gıda maddeleri üretimi önemli ölçüde azalmıştır. ve Orta—Doğu'da gıda maddeleri üretimi önemli ölçüde azalmıştır. Bu durum Orta—Doğu'da yüksek bir üretim yılı olan 1972'den sonra ortaya çıkmış ancak aynı durum sadece Sahra Yöresi değil tüm Afrika için söz konusu olamamıştır.

51. Geriye bakıldığı zaman 1970 — 71 dönemi fert başına gıda maddeleri üretiminin kalkınmakta olan ülkelerde İkinci Dünya Harbinden bu yana en yüksek seviyesine ulaştığı görülmektedir. Fert başına gıda üretimi Çin hariç bu ülkelerde çok az bir gerileme göstermiş 1972 yılında da % 3 oranında azalmıştır. Uzak Doğu'da ise fert başına gıda maddeleri üretimi 1972 yılında % 6 oranında bir düşüş göstermiş ancak 1973 yılında yeniden artmıştır. Ancak aynı yıl içinde Orta Doğu ve Afrika'da üretimde önemli azalmalar görülmüştür. Kalkınmakta olan yörelerin hiç birinde 1973 yılı fert başına gıda maddeleri üretimi 1970 — 71 seviyesine ulaşmamıştır.

52. 1972 ve 1973 yıllarında fert başına ve toplam gıda maddeleri üretimindeki düşüşler genel durumun ciddi olduğuna işarettir. Ancak bazı ülkelerde üretim daha da çok düşmüş ve çok ciddi problemler yaratmıştır. Öte yandan bir kaç yıl üst üste sel felaketleriyle karşı karşıya kalan Afrika ve Bangladeş'de kötü durumun giderilebilmesi için sürekli uluslararası yardıma gerek göstermiştir. Bir çok ülkede pirinç tayın usulüne bağlanmıştır. Aynı şekilde kalkınmakta olan diğer bir çok ülkede de daha kısa dönemli kıtlıklarla karşılaşmıştır.

Ticaret, Stoklar ve Faydalar

53. 1972 yılında hasadın kötü gitmesiyle ithalat talebi hızla yükselmiştir. Büyük stokların varlığı nedeniyle 1971 — 72 dönemindeki dünya buğday ticaret hacmini 52 milyon tondan 1972—73 döneminde 68 milyon tona, aynı devre içinde iri taneli tahıl ticaret hacmini de 47 milyon tondan 55 milyon tona yükseltmek mümkün olmuştur (Tablo 2). Bu devrede en çok ithalat Sovyetler Birliğince gerçekleştirilmiş, 1972 — 73 döneminde 20 milyon ton buğday ve 10 milyon ton iri taneli tahıl ihtal ederek Sovyetler Birliği bir önceki yıla oranla üç misli fazla ithalatla bulunmuştur. Dünya pirinç ticaret hacmi ise 1972 ve 1973 yıllarında ihraç edilebilecek miktarın azalmasıyla daralmış, bu durum ise talebinin başka tahıllara yönelmesine sebep olmuştur.

54. Stoklar tehlikeli olabilecek düşük seviyelere inmiştir. Başlıca buğday ihraç eden ülkeler buğday stokları 1972 — 73 döneminde 20 milyon ton veya % 40 oranında azalmış, böylece 1973 ortalarında dünya nüfusunun % 50 artış gösterdiği İkinci Dünya Harbinden bu yana geçen son 20 yıllık devre içinde en düşük seviyeye inmiştir. Başlıca iri taneli tahıl ihraç ülkelerinin iri taneli tahıl stokları 1972 — 73 döneminde 16 milyon ton (% 29) azalma olmuştur. Diğer taraftan ihraç ülkelerinin daha sınırlı olan pirinç stokları da 2.8 milyon ton (% 31) azalmıştır. İhraç ülkelerinin azalan stokları 1973 — 74 döneminde artan talebin karşılanabilmesi için daha da azalma durumunda kalmıştır. 1973 — 74 dönemi buğday stoklarının bir önceki yıla oranla % 30, iri taneli tahıl stoklarının % 27 ve pirinç stoklarının ise % 41 oranında azalmış olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 2). Diğer taraftan, ileri dönük buğday taahhütleri de alışımlı seviyenin çok üstündedir.

55. Artan ithalat talebini azalan ihracat hacmi seviyesine indirmek için fiyatlar yükselmiştir (Tablo 3). 1974 Şubat'ında Amerika Birleşik Devletleri buğday ihraç fiyatı 1972 Haziran fiyatlarının 4 misli olmuştur. Haziran ayında fiyatlar biraz düşmüş ise de yine 1972 Haziran fiyatlarının iki katının üzerinde seyretmiştir. Öte yandan Tayland pirinç fiyatları da büyük artış göstermiş 1974 Haziran fiyatları 1972 Haziran fiyatlarının 4 katından yüksek bir seviyede seyretmiştir. Amerika Birleşik Devletleri darı fiyatları en az üç misli artmış ve 1974 Temmuz'unda 1974 Şubat seviyesini de geçerek en yüksek düzeye ulaşmıştır. Son zamanlarda soya fasulyesi fiyatları bir hayli düşmüşse de 1973 Haziran ayı fiyatları 1972 Ocak ayı fiyatlarının dört katı olmuştur.

56. Fiyat artışlarının bir nedeni de canlı hayvan mamullerine artan talep dolayısıyla tahıl ve konsantre hayvan yemi talebinin yükselmiş olmasıdır. Böylece bir çok tarım ürünü fiyatlarında zincirleme bir etki görülmüştür. Fert başına gelirin artması nedeniyle kalkınmış ülkelerde et talebi hızla artarken, 1970 yılından itibaren et fiyatlarında önemli ölçüde yükselme kaydedilmiştir. Örneğin Japonya'da et tüketimi 1969 — 1972 döneminde % 60 oranında artmıştır. Kalkınmakta olan ülkelerde 1969 — 71 döneminde fert başına ortalama tahıl tüketimi 230 kilo civarında olmuş, bu miktarın tamamı direkt olarak tüketilmiştir. Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde fert başına tahıl tüketimi 800 kilo civarında olup, bu miktarın 90 kilosu direkt olarak tüketilmektedir. Canlı hayvan yemi olarak dünya tahıl tüketimi 1961 — 63 döneminden 1969 — 71 dönemine kadar yılda % 6.3 oranında artmıştır. 1969 — 71 döneminde toplam nüfusun %

30'una sahip ülkeler toplam tahıl tüketiminin % 51'ini tüketmişlerdir. Bu ülkelerin 1969—71 döneminde canlı hayvan yemi olarak kullandıkları tahıl toplamı Hindistan ve Çin'de insanlar tarafından tüketilen tahıl miktarından fazla olmuştur.

57. Gıda maddeleri dünya talebinin zaman zaman artışlar göstermesi yeni bir gelişme değildir. Ancak bu durum tahıl kıtlığıyla karşılaşıldığı an daha da büyük bir önem kazanmaktadır. Mevcut durumda tahıl kıtlığı canlı hayvan gıdası ile, soya fasulyesi darlığıyla aynı döneme rastlamış, dolayısıyla fiyatları yukarı doğru itmiştir.

58. Ekonomik faaliyetlerin genişlemesi, parasal olaylar ve mal spekülasyonu gibi diğer bazı hususlar da son yıllarda tarım ürünleri fiyatlarını etkilemiştir. 1971 yılından bu yana gübre fiyatları hızla artmış ve son zamanlarda petrol fiyatlarındaki artışlar gübre ve benzeri üretim maddelerinin maliyetlerini artırmış ve doğal ve sentetik ürünler arası rekabeti artırmıştır. Diğer taraftan tarım ürünleri fiyatlarını etkileyen diğer bir unsur da 1972 yılı birinci üç aylık devresine oranla 1974 yılı birinci üç aylık devresinde üç misli artmış olan deniz taşımacılığı fiyatlarıdır. Birleşmiş Milletler ihracat fiyat indeksleri artışın yarısı 1973 yılında olmak üzere 1973 yılı tarım fiyatlarının 1970 yılına oranla iki misli arttığını göstermektedir. Tarımsal ürünlerin kıtlığından başka diğer bir çok faktörün tarımsal fiyat artışlarına yol açmış olduğu düşünülürse bu fiyatların kıtlık giderildiği anda daha yüksek kalması beklenebilir.

59. 1972 yılında tarım ihracat gelirleri % 15 artmıştır. Bu artış % 46 olan 1951 yılından bu yana ilk defa bu yüksek seviyeye ulaşmıştır. Tarımsal ihracat gelirlerinin büyük bir kısmı kalkınmış ülkelere akmış, bu ülkeler de sonuç olarak toplam tarım ürünleri ticaretindeki hacimlerini artırmışlardır. Bu arada kalkınmakta olan ülkeler de tarım ihracat gelirlerini artırmışlardır. Ne var ki, bu gelir artışı ülkelerin ticaret durumlarına göre büyük değişiklikler göstermiştir. Buğday, pirinç, yün ve kenevir fiyatları 1973 yılında iki misline çıkmış darı, katı ve sıvı yağ, kakao, keten ve lastik fiyatlarında % 70 — 80 arası artışlar görülmüştür. Bu arada sığır eti fiyatları ancak % 25 oranında artmış, öte yandan muz, tereyağ, limon ve çay fiyatları bu artışlardan yararlanamamışlardır.

60. Yüksek fiyatlar kalkınmakta olan ülkeler ithalat harcamalarında da artışlar meydana getirmiştir. Bu ülkelerin tahıl ithalatı 1971 — 72 döneminde 3.000 milyon Amerikan Dolarından 1972 — 73 döneminde 4.000 milyon dolara yükselmiş ve 1973 — 74 döneminde de (merkezî planla yönetilen Asya ekonomileri hariç) 9.000 ile 10.000

**TABLO — I. Dünyada belli başlı bölgelerde toplam ve kişi başına
gıda üretim indeksi**
(1961—65 ortalaması = 100 indeks olarak)

	Toplam gıda üretimi					Fert başına üretim				
	1969	1970	1971	1972	1973	1969	1970	1971	1972	1973
Kalkınmış pazar ekonomileri	116	116	123	122	126	109	108	114	112	114
Batı Avrupa	115	117	122	122	125	110	111	115	113	116
Kuzey Amerika	115	113	124	122	125	107	104	113	110	112
Okyanusya	123	121	127	127	139	108	107	109	108	116
Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği	123	130	132	133	148	116	121	123	122	134
Kalkınmış ülkeler toplam	118	121	127	126	134	111	112	117	116	121
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	119	124	125	125	130	102	103	102	99	100
Afrika	118	121	124	126	122	102	102	102	100	95
Uzak Doğu	118	121	124	126	122	102	104	102	96	101
Latin Aemika	120	125	126	128	133	102	103	100	99	100
Yakın Doğu	122	124	128	138	131	104	103	102	107	98
Merkezi plânla yönetilen Asya ülkeleri	116	122	125	123	128	104	107	108	105	107
Kalkınmakta olan ülkeler toplam	118	123	125	125	129	103	105	104	101	102
Dünya	118	122	126	126	131	105	106	108	106	108

Tablo 2 : Dünya Tahıl Arzı, 1971/72 — 1973/74

Buğday	(..... milyon metrik ton)		
	1971/72	1972/73	1973/74
Üretim	353.6	346.2	377.9
İthalat	52.1	67.6	64.7
Kalkınmış ülkeler	22.8	33.7	22.7
Kalkınmakta olan ülkeler	29.3	33.9	42.0
Belli başlı ihraç ülkeleri			
kapamış stokları	48.8	29.0	20.7
İri taneli Tahıl			
Üretim	651.4	633.5	674.9
İthalat	47.4	55.4	62.7
Kalkınmış ülkeler	40.9	45.4	48.4
Kalkınmakta olan ülkeler	6.5	10.0	14.3
Belli Başlı ihraç ülkeleri			
Kapamış stokları	55.6	39.6	31.8
Pirinç			
Üretim	205.9	195.7	214.3
İthalat	7.7	7.6	7.4
Kalkınmış ülkeler	1.6	1.4	1.3
Kalkınmakta olan ülkeler	6.1	6.2	6.1
Belli başlı ihraç ülkeleri			
kapamış stokları	9.1	6.3	3.7

Tablo 3 : Belirli bazı tahıl ürünlerinin ihracat fiyatlarındaki son değişiklikler

	(..... metrik ton dolar olarak)			
	Buğday	Pirinç	Darı	Soya Fasulyesi
	(ABD No. 2 FOB Körfez)	(Thai % 5 FOB Bangkok)	(Sarı No : 2 FOB)	(ABD CIF Rotterdam)
1971	62	129	58	126
1972	70	151	56	140
1973	139	368	98	290
1972 Ocak	60	131	51	125
Haziran	60	136	53	138
Aralık	104	186	69	174
1973 Ocak	108	179	79	214
Haziran	106	205	102	470
Aralık	199	521	113	254
1974 Ocak	214	538	122	261
Şubat	220	575	131	271
Mart	191	603	126	265
Nisan	162	630	114	235
Mayıs	142	625	114	227
Haziran	156	596	117	
Temmuz	169	517	135	

milyon dolar arasında olacağı tahmin edilmiştir. Bu artan ödemeleri dövizle karşılamak petrol, gübre vs. ithal maddeleriyle, taşımacılık ücretlerinin artmış olmasıyla daha da güçleşmiştir. Kalkınmakta olan ülkeler için petrol ithalat bedeli 1974 yılında 8.000 ile 10.000 milyon Amerikan Doları civarında olacak ve açıkları 1973'un 10.000 milyon dolarlık miktarının iki katına çıkacaktır. Dünya gıda gelişiminin 1974 ödemeler dengesi üzerindeki muhtemel etkilerinin UNCTAD tarafından bir analizi yapılmıştır. Buna göre, kalkınmakta olan ülkeler toplam gıda tüketiminin % 40'ını tüketen 16 ülkenin 1972 ile 1974 yılı arasında ithalat giderleri artış oranı toplamı gayrisafi toplam ihracat gelirlerinin % 30'u oranında olacaktır. Bunun içine bazı kalabalık güney Asya ülkeleriyle, diğer bazı çok az kalkınmış ülkeler de dahildir.

61. Vaktiyle kalkınmakta olan ülkeler gıda maddeleri ithal belini ortadan kaldıran gıda yardımı son kıtlıklar ve artan fiyatlar tarafından son derece etkilenmiştir. Gıda yardımına dahil tahıl yardımı 1970/71 ile 1972/73 döneminde yılda 11 milyon tondan 1973/74 döneminde 7 milyon tona düşmüştür. Amerika Birleşik Devletleri Barış İçin Gıda Yardımı Programının 1972/73 döneminde gerçekleşen 845 milyon dolarlık yardımı 1973/74 döneminde 892 milyon dolara yükselmiş ise de, artan ürün fiyatları ve artan ulaşım masrafları nedeniyle gıda maddeleri gerçek miktarında önemli ölçüde azalma olacağı söylenebilir. Birleşmiş Milletler/FAO Dünya Gıda Programına dahil gıda maddeleri 1972 yılında 628.000 tondan 1973 yılında 525.000 tona düşmüştür. Yüksek fiyatlar birçok yörede çiftçilerin gelirlerini arttırmış ancak tüketiciler için çeşitli güçlükler getirmiştir. Tüketici gıda maddeleri fiyatlarında 1972 ve 1973 yıllarında hemen hemen tüm dünyada büyük artışlar kaydedilmiştir. Şu anda gıda maddeleri artış oranı kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerde yılda % 10 dolaylarında seyretmektedir. Bu artışlar bir yerde genel enflasyonist gidişten etkilenmişlerse de, bir çok ülkede gıda maddeleri fiyatlarının gıda dışı maddeleri fiyatlarına oranla daha fazla artmış olduğunu belirtmek gerekir. Kalkınmış ülkelerde dahi artan gıda maddeleri fiyatlarından dar gelirli kimseler büyük ölçüde etkilenmiş ve bu ülkelerde bazı gıda maddeleri için özel yardım tedbirleri getirilmiştir. Kalkınmakta olan ülkelerde ise dar gelirlerinin büyük bir bölümünü gıda maddeleri için tüketen yoksul halk için çok da büyük güçlükler doğmuştur. Gıda maddeleri fiyatlarının subvansiyonlarla desteklendiği kalkınmakta olan ülkelerde ise devlet bütçesine yüklenen mali külfet bir hayli büyük olmuştur.

1974 Tahminleri

62. Bazı bölgelerde kötü hava şartları verimliliği olumsuz yönde etkilenmişse de, bazı kalkınmış bölgelerde belirli ürünlerin hasatları Temmuz ortalarında çok iyi bir durum arz etmiştir. Ancak bazı kalkınmakta olan ülkelerde, özellikle Afrika ülkelerinde mevcut ürün durumu düşüncelere yol açmaktadır. Diğer taraftan daha ileri tarihlerdeki hasat durumunu etkileyecek Muson rüzgârlarının Uzak Doğu'da Haziran—Eylül döneminde nasıl bir durum arzedeceği de belirsizdir. 1974 yılı Musonlarının hâlen normal bir seyir takip ettiği söylenemez. Bu durum Mayıs ortalarında başlayıp Haziran sonuna kadar süren ön Muson rüzgârlarıyla ortaya çıkmıştır. Temmuz başlarında Hindistan ve Bangladeş'de sel felaketlerine yol açan güçlü rüzgârlara rastlanmıştır.

63. Tehlikeli durum arzeden dünya buğday üretimi için tahminler buğday ihraç eden kuzey ülkelerinde iyi bir hasat geçirileceği yolundadır. Amerika Birleşik Devletlerinde yüksek fiyatlar ve kısıtlamaların kaldırılması nedeniyle buğday üretiminde kullanılan arazi hacim olarak artmıştır. Kanada'da kötü hava şartları üretimi olumsuz etkilemişse de Avrupa Ekonomik topluluğu ülkelerinde bir evvelki yıl düşük üretimine oranla buğday üretimi daha iyidir. Sovyetler Birliğinde ise üretimin tatminkâr olduğu ve Plânın tesbit ettiği 205 milyon tonluk hedefe yaklaşacağı bildirilmektedir. Güney bölgelerinde Arjantin 1974 yılında 1972 yılı üretimine eşit olan 7 milyon tonluk bir tahıl üretimini öngörmektedir. Avustralya'da yağmurlar nedeniyle buğday ekimi gecikmiştir. Ancak ekilecek arazinin en az 1973 seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir.

64. 1974 yılında piringç üretiminin yüksek olması gereklidir. Yüksek üretim sadece yüksek piringç fiyatlarını olumlu yönde etkilemekte kalmayacak, aynı zamanda buğday ithalatı bakımından ek talepler ortaya çıkmamasına yardımcı olacaktır. Ürün bakımından genel bir tahmin yapmak mümkün olamamaktadır, çünkü toplam üretimin büyük bir kısmı muson rüzgârlarına bağlı Uzak Doğu'nun yağış alan bölgelerinde üretilmektedir. Ancak, dünya piyasa fiyatları bir hayli yüksek olup, bir çok ülkede destekleme fiyatları da arttırılmış ve dolayısıyla bu durum piringç üretimini destekler bir nitelik kazanmıştır. Piringç sahalarının kısıtlamaya tabi tutulmaması nedeniyle Japonya'da daha fazla arazinin ekilmesi beklenmektedir. Öte yandan Amerika Birleşik Devletlerinde ekilecek arazi miktarında % 9 luk bir artış beklenmekte, hava şartları da iyi gittiği takdirde bu durumun rekor seviyede bir üretime yol açması beklenmektedir.

65. Temmuz ayına kadar yapılan tahminlere göre 1974 yılı dünya iri taneli tahıl üretiminin rekor seviyeye ulaşması beklenmekteydi. Amerika Birleşik Devletleri üretiminin 215 milyon tona, ya da 1973 üretiminden % 14 daha yüksek bir seviyeye ulaşacağı tahmin edilmiştir. Ne var ki, su baskınları devam ettiği sürece Amerika Birleşik Devletleri darı üretiminin fazlaca yüksek olmayacağı gibi 1973 seviyesinin altına da inebileceği son kayıtlar arasındadır. Buğday fiyatlarının daha elverişli olması nedeniyle Kanada'da iri taneli tahıl üretim sahası az bir miktar azalmışsa da, ekilen saha bakımından bir azalma olsa da Arjantin de darı üretiminin artması beklenmektedir. AET ülkelerinde iyi bir arpa mevsimi sonunda ve artan darı üretimiyle Batı Avrupa iri taneli tahıl üretiminin artması beklenmektedir. Yakın Doğu için tahminler iyi olup kuru hava nedeniyle Kuzey Afrika'nın bazı yöreleri için o derece umut verici değildir.

66. 1973 yılı düşük üretimine oranla 1974 yılı sığır üretiminde önemli ölçüde bir iyileşme beklenmektedir. Özellikle 1975 yılı sonlarına doğru daha iyi bir verim beklenmektedir. Üretimin başta Arjantin olmak üzere Latin Amerika'da iyi gitmesi beklenmektedir. 1973 yılında sel nedeniyle Avustralya'da canlı hayvan kaybına yol açılmışsa da, 1973 yılı otlaklarının çok daha iyi bir durum arzettiği belirtilmektedir.

67. Avrupa ülkelerindeki artışlarla dünya domuz eti üretimi az da olsa bir artış gösterecek, ancak Kuzey Amerika ülkeleri 1973 mütevazî üretiminin fazlaca üstüne çıkmayacaktır. Belirgin olmayan fiyatlar nedeniyle, 1974 yılı sonlarına doğru üreticiler gelişme planlarını bir kenara bıraksalar dahi, kümes hayvanları üretiminin Amerika Birleşik Devletlerinde artması beklenmektedir. Kümes hayvanları üretiminin Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliğinde artacağı ancak Batı Avrupa'da azalacağı sanılmaktadır. Öte yandan koyun ve kuzu üretiminde önemli bir artışın kaydedilmesi de beklenmemektedir.

68. Böylece 1974 yılında kalkınmış ülkelerin çoğunda gıda maddeleri üretim artışı beklenirken, temel gıda maddeleri arzı genellikle tek bir yıl hasat durumuna bağlı kalmaktadır. Arz darlığı ve yüksek fiyatlar bir çok bölgede üreticileri buğday ve diğer tahılları üretmeğe teşvik etmişse de, kötü hava şartları özellikle Kuzey Amerika ülkelerinde beklenen yüksek verimi engellemiştir. Ancak henüz kesinlikle bilinmeyen bir çok husus mevcuttur. Özellikle, Muson Rüzgârlarına ve gübre varlığına bağlı Uzak Doğu pirinç üretimi ile ilgili tahminlerde bulunmak için zaman erkendir. Dünya talebi artmağa devam ederken, dünya tahıl üretim durumu muhtemelen durumunu koruyacak-

tır. Dünya gıda stoklarının gıda emniyeti bakımından çok düşük seviyede olması 1974/75 döneminde önemli bir üretim bölgesindeki üretim aksaklığı nedeniyle son derece ciddi bir durum yaracaktır.

69. Mevcut belirsiz ve dengesiz durumun bir süre daha etkisini sürdüreceği söylenebilir. Öte yandan ihraç edilebilir gıda maddelerinin eşit dağılımı bakımından mevcut durum son derece ciddi bir hâl alabilir. Ayrıca, hızlı bir gelişme de dikkatli bir yönetim gerektirmesi bakımından kendi problemlerini beraberinde getirecektir. Kalkınmış ülkelerde 1974 yılında iyi bir hasat sağlamak eğilimi esasta yüksek fiyatlar sonucu bir girişim olmakla beraber üretim maliyetinin de önemli ölçüde arttığını unutmamak gerekir. Önümüzdeki bir kaç yıl içinde uluslararası toplum, değişen olaylar karşısında hızla reaksiyon gösterme durumunda olduğu kadar uzun vadeli tedbirlerin de ön girişimlerinde bulunmak gerekir.

Gübre ve Ziraî İlâçlar

70. Artan gübre fiyatlarıyla gübre darlığının 1974 tahıl üretimini ne derece etkileyeceği henüz belirsizdir. Ekilebilir arazinin genişletilmesiyle nitrojenli gübre tüketiminin artış kaydettiği Amerika Birleşik Devletlerinde gübre bakımından yer yer bazı kıtlıklar görülmüşse de, genel olarak gübre kıtlığının fazla rahatsız edici olmaması beklenmektedir. Öte yandan kalkınmakta olan ülkelerde lojistik ve benzeri problemlerle döviz güçlükleri nedeniyle ciddi gübre darlığı görülmekte bu durum 1974 üretim olanaklarını da etkilemektedir. Belli başlı gıda maddeleri üreten ülkeler arasında gübre üretimi ithâl ettiği petrole bağlı kalmayan Çin bir istisna teşkil etmektedir. FAO tahminlerine göre genel olarak kalkınmakta olan ülkelerde 1973/74 dönemi gübre üretimi olması gereken seviyenin 1.5 milyon ton (nitrojen ölçüyle) altında gerçekleşmiştir. Bu azalma % 70 nitrojen, % 30 da fosfor azlığı sonucu meydana gelmiştir. Bu miktar kalkınmakta olan ülkeler toplam gübre tüketiminin % 15'ini oluşturmakta ve bu ülkelerin tahıl üretiminde 12 milyon tonluk bir azalma meydana getirebilecek bir nitelik taşımaktadır.

71. Nitrojenik ve fosforlu gübrelerin darlığı nedeniyle fiyatlar 1970/71 seviyesinin üç misli üstüne çıkmıştır. Gübre fiyatlarının artmasına sebep olan bir faktör de ithal edilen gübreler için ödenen ulaştırma bedelinin yüksek olmasıdır. Tarım ürünlerinin fiyatlarının artmasıyla gübre ürün fiyat ilişkisinde çok az bir değişme olduğu, dolaşısıyla gübre kullanımı kârlılığı bakımından da çok az bir değişme meydana geldiği söylenebilir. Şu andaki güçlük genellikle kalkınmak-

ta olan ülkelerin gübre kıtlığından ve ödeme dengesi güçlüklerinden doğmaktadır. Özel tedbirler alınmadığı takdirde kalkınmakta olan ülkeler 1974/75 döneminde 1.5 milyon tonluk gübre açığı meydana geleceği tahmin edilmektedir.

72. Ziraî ilâçlara ilişkin durum da oldukça ciddidir. 1973/74 döneminde ziraî ilâçlar siparişi % 25 artış göstermişse de üretim çok az bir miktarda azalmıştır. Talep çoğunlukla bir yıl sonraki sezon için ayrılan mevcut üretim ile karşılanmıştır. Uluslararası girişimlerin bulunmadığı bir anda 1974/75 dönemi için % 20—% 30 arasındaki üretim azlığı kalkınmakta olan ülkeleri ziraî ilâçlardan yoksun bırakacak niteliktedir. Özellikle sulama için gerekli suyun pompalanmasında gerek duyulan dizel mazot fiyatlarının yüksekliği kalkınmakta olan ülkelerde tarımsal üretim bakımından güçlükler yaratmaktadır.

73. Son fiyat artışları kalkınmakta olan ülkelerde etkisini gösterse de dünya gübre talebi artmağa devam edecektir. Şu anda yapıyı devam eden projeler tamamlanıp arzı talep seviyesine çıkarıncaya kadar gübre darlığı en az iki yıl daha sürecektir. Öte yandan özellikle kalkınmakta olan ülkeler başta olmak üzere yakın bir gelecekte üretim kapasitesinin artması beklenirken 1780 lerde yeniden bir kıtlıkla karşılaşma tehlikesi mevcuttur. Öte yandan büyük inşaat firmalarının önümüzdeki üç yıl için şimdiden taahhütlere girmiş oldukları gözönüne alınırsa, bu dönem içinde fabrika inşaatı bakımından bazı dar boğazlarla karşılaşılacağı ortadadır. Ziraî ilâçlar bakımından da ilerisi fazlaca olumlu bir görünüm içinde değildir. Çevresel sorunlar karşısında ilaç sanayi gelişmekten çok kendisini toplum baskısına karşı korumakla yetinmiştir. Kalkınmakta olan ülkelerdeki hukuki engeller yeni ürünlerin geliştirilmesi yönünde daha çok zaman ve daha fazla paraya gerek gösterir olmuştur.

74. Gübre ve ziraî ilâçlar konusu Ekonomik ve Sosyal İşler Konseyi Genel Kurulunda ele alınmış ve kurul FAO Genel Direktörünü «kalkınmakta olan ülkelere sağlanan gübre arzının artırılması ve bir gübre toplama merkezi oluşturulması yolunda acilen bir program hazırlamak ve Genel Kurulu toplantıya çağırarak bu programın ve uygulanmasının onaylanmasını sağlamakla» görevlendirilmiştir. FAO'nun söz konusu kurulu 15—19 Temmuz tarihlerinde toplanmıştır. Kurul, uluslararası Gübre Arz Sisteminin geliştirilmesine, gübre toplama merkezinin kurulmasına, gübre ithal eden kalkınmakta olan ülkelerin gübre üretimini artırmak ya da gübre alımlarını kolaylaştıracak mali ve teknik yardımların gerçekleştirilmesini sağlayıcı tedbirlerin getirilmesine karar vermiştir. Kurul, ayrıca hükümetlerin ve yardımda

bulunabilecek durumdaki diğer ülkelerin en kısa zamanda Gübre Toplama Merkezine malzeme ve para yardımında bulunmalarını istemiş ve kalkınmakta olan ülke hükümetlerini gübre ve ziraî ilaç ithal ihtiyaçları bakımından FAO Genel Direktörüne sürekli bilgi vermelerini talep etmiştir. Kurul, ayrıca Genel Direktörün konuya ilişkin gelişmeler hakkında Dünya Gıda Konferansına bilgi vermek üzere hazırlanmasını istemiştir.

75. Öte yandan, «en çok zarar gören kalkınmakta olan ülkelere zamanında yardım elini uzatabilmek ve ithal etme gereğini duydukları miktarda bir kesintiyle karşılaşmalarını en az önümüzdeki 12 aylık dönem için engellemek amacıyla» Birleşmiş Milletlerin 1974 Mayısındaki özel toplantısında oluşturulan Birleşmiş Milletler Acil Hâl Projesinden de söz etmek gerekir. Bu şekilde finanse edilebilecek ithalatlar temel gıda maddelerini, gübre ve ziraî ilaçları kapsayabilir. Kısa dönemli arz sorunu ile ilgili olarak hükümetlerin gerekli girişimlerde bulundukları ortadadır. Uzun vadeli gübre sorununun çözümüyle ilgili öneriler ise bu dökümanın daha sonraki bölümlerinde yer almaktadır.

Bölüm II

Uzun Dönemli Sorunlar

76. Son devrelerde dünya gıda durumuna ilişkin görüşler 1965—66 dönemindeki kötümserlikten, yeşil devrimin yer aldığı 1967—70 devrinde iyimserliğe, daha sonraki tarihlerde de tekrar kötümserliğe yönelmiştir. Bu nedenle şu anda konuya karşı gösterilen ilgi bir kaç yıllık iyi bir hasattan sonra iyimserliğe dönüşmeden uzun vadeli sorunlara yöneltilmelidir.

77. Dünya Gıda durumuyla ilgili olarak bundan böyle ele alınan konular daha çok kalkınmakta olan ülkeler gıda malları üretimiyle, bu ülkelerde üretimi daha hızlı artırmayı engelleyecek nedenlerle ilgili olacaktır. Toplam nüfusun % 30'unu meydana getiren kalkınmış ülkeler 1971—73 döneminde dünya gıda malları üretiminin % 60 ını üretmiştir. Bu nedenle bu ülkeler dünya gıda malları arzı bakımından önemli rol oynamakta olup, kısa dönemde bu önemli rol, stokların yenilenmesi gereken bu anda daha da önem kazanmaktadır. Ayrıca, dünya kalkınma yardımları da bu ülkelerin durumuna bağlı kalmaktadır. Ancak, kalkınmakta olan ülkeler ikinci kitapta da belirtildiği gibi kısmen kendi gıda güvenliklerini sağlamak kısmen de çiftçilerin kötü beslenme ve yoksulluğunu gidermek için kendi gıda malları üretimini geliştirmek zorundadırlar. Bu görüş söz konusu ülkeler kırsal nüfusunda görülen büyük orandaki işsizlik ile tarımsal nüfuslarındaki sürekli artışlarla daha da iyi kanıtlanmaktadır.

Gıda Üretimi

78. İkinci Dünya Harbinden bu yana dünya gıda maddeleri üretim artışı dünya nüfus artışından fazla olmuşsa da, marjinal fark 1960'larda 1950'lerden daha az olmuştur (Tablo 4). Afrika ve Kuzey Ameri-

ka dışında hemen her belirgin bölgede gıda maddeleri üretim artışları 1960'larda yavaşlamıştır. Kalkınmış ülkelerde nüfus artışları azalmış ve bu ülkelerde 1960'lardaki üretim artış yavaşlığı hükümetler tarafından bilinerek alınmış tedbirler sonucudur. Kalkınmakta olan ülkelerde ise üretim artış yavaşlığı nüfus artışları ve hükümetlerin üretimi artırma politikalarına rağmen oluşmuştur.

Tablo : 4 Dünya ve Belli Başlı Bölgelerde Nüfusa oranla gıda üretim artış oranları 1952—62 ve 1962—72 (Yılda % olarak)

	1952—62 Gıda üretimi			1962—72 Gıda üretimi		
	Nüfus	Toplam	Fert başına	Nüfus	Toplam	Fert başına
Kalkınmış pazar ekonomileri	1.2	1.5	1.3	1.0	2.4	1.4
Batı Avrupa	0.8	2.9	2.1	0.8	2.2	1.4
Kuzey Amerika	1.8	1.9	0.1	1.2	2.4	1.2
Okyanusya	2.2	3.1	0.9	2.0	2.7	0.7
Doğu Avrupa ve SSCB	1.5	4.5	3.0	1.0	3.5	2.5
Kalkınmış ülkeler toplam	1.3	3.1	1.8	1.0	2.7	1.7
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	2.4	3.1	0.7	2.5	2.7	0.2
Afrika	2.2	2.2	—	2.5	2.7	0.2
Uzak doğu	2.3	3.1	0.8	2.5	2.7	0.2
Latin Amerika	2.8	3.2	0.4	2.9	3.1	0.2
Yakın doğu	2.6	3.4	0.8	2.8	3.0	0.2
Asyanın merkezi planlı ülkeleri	1.8	3.2	1.4	1.9	2.6	0.7
Kalkınmakta olan ülkeler toplam	2.4	3.1	0.7	2.4	2.7	0.3
Dünya	2.0	3.1	1.1	1.9	2.7	0.8

79. Bu nedenle kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri artış oranı aynı olmuşsa da fert başına düşen miktar bakımından kalkınmakta olan ülkeler artışları daha az olmuştur. Bu kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkeler arasındaki farkın daha da fazlaşacağına işaret eder. Öte yandan kalkınmakta olan ülkeler fert başına gıda maddeleri üretimi 1961—63 döneminde kalkınmış ülkeler üretiminin üçte biri seviyesinde iken 1971—73 döneminde bu miktar dörtte bir oranına inmiştir.

80. Kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri üretiminin nüfus artışlarının önünde gitmesi çok önemli bir gelişmedir. Bu ülkelerde 1972 üretimi 1966 üretimine oranla % 20 oranında artış göstermiş, böylece üretim artışının aynı dönemde nüfus artışının üstüne çıktığı kanıtlanmıştır. Ancak bazı münferit ülkelerde gelişmeler bu denli olumlu olmamıştır.

81. İlişikteki tablo veri elde edilebilen ülkelerde gıda malları üretim trendiyle nüfus artış trendlerini kıyaslamaktadır. Kalkınmakta olan ülkelerin 34'ünde ya da % 40'ında gıda malları üretimi 1952—72 dönemindeki nüfus artışı oranında olmamıştır. Kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri talebi artışlarının % 70'inin nüfus artışına bağlı olduğu dikkate alındığı takdirde 1952—72 döneminde gıda maddeleri üretiminin 86 kalkınmakta olan ülkeden 53'ünde talepten daha az olduğu görülmektedir.

72. Bölgesel olarak, gıda maddeleri üretimi Latin Amerika ve Yakın Doğuda fazlaşmış, ancak Afrika'da azalmıştır. Ancak her bölgede ülkeler arasında görülen farklılık büyüktür. Örneğin, 1952—72 döneminde gıda maddeleri üretimi Venezuela'da % 6.1 oranında artmış, bu artış Uruguay'da % 0.8, Togo'da % 5.4, Tunus'da % 0.8, Lübnan'da % 5.8 ancak Suriye'de % 1.8, Tayland'da % 5.3, ancak Endonezya'da % 2, Nepal'de ise % 0.1 oranında olmuştur.

83. Münferit ülkelerdeki bu gıda maddeleri, nüfus ve talep artışlarına ilişkin kıyaslamaları dikkatli bir biçimde değerlendirmek gerekir. Her ülkenin gıda malları üretimi bakımından kaydettiği gelişmeyi diğer kalkınma hedeflerine paralel olarak ölçmeye çalışmak her birinde mevcut özel koşulların detayıyla incelenmesini gerektirecektir. Öte yandan ilişkin tabloda gıda maddelerine ilişkin olarak yapılmış kıyaslama kendi kendine yeterliliği arzu edilir ya da varılabilir bir sonuç olduğuna işaret sayılmamalıdır. Buna rağmen kalkınmakta olan ülkelerin büyük bir kısmı gıda maddeleri bakımından kendi kendine yeter bir seviyeye gelme çabası içindedir. Daha ileride de değinileceği gibi kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda talebi karşılayamayan iç üretim genellikle hızlı üretim artışlarına yol açmıştır.

84. Birçok kalkınmakta olan ülkede iç tarımsal üretim gıda maddeleri arzının tek yolu olup ayrıca bu ülkelerin genel ekonomik kalkınmalarında, ödemeler dengesinde ve istihdam konusunda önemli rol oynar. Tarımsal üretimin bu geniş kapsamlı rolü kalkınma planlarında izah edilmiş ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programında tüm kalkınmakta olan ülkeler için % 4 oranında bir artış öngörülmüştür.

85. Son zamanlarda tarımsal üretim bakımından belirli hedefler tayin edilmiş planlara bakıldığında 47 ülke için hazırlanmış 66 plan da tespit edilen hedeflerin % 17'sine erişildiği görülmektedir. Planlarda tespit edilmiş hedefler ise Fas'ta 1965—67 döneminde % 1.5'dan Kıbrıs'ta 1967—71 döneminde % 8.5 kadar değişik artışları öngörmektedir.

86. Aynı şekilde, Birleşmiş Milletler ikinci Kalkınma Planında öngörülen % 4'lük artış da çeşitli ülkelerde 1961—63 ve 1975—85 dönemi FAO çalışmalarına ve FAO Dünya Tarım Kalkınma Planında önerilenlere dayanmaktadır. Tablo 5 Kalkınmakta olan bölgelerde tarımsal üretimin tespit edilmiş bu hedeflere oranla kaydettiği gelişmeleri göstermektedir. Bu hedeflere herhangi bir bölgede tam olarak ulaşıldığı söylenemez. Münferit ülkeler bakımından ise Dünya Tarım Kalkınma Planında önerilen hedeflere 1961—63 ile 1975 dönemi içinde 1971 yılında sadece 21 ülke tarafından ulaşılmıştır. Öte yandan Dünya Kalkınma Planında öngörülen hedeflerin de çok düşük olarak nitelendirildiklerini de belirtmek gerekir. Genel olarak kalkınmakta olan ülkelerde tarımsal üretim artışı gerek kendi planlarında gerekse Dünya Tarım Kalkınma Planında öngörülen hedefler açısından tatmin-kâr olmadığını belirtmek gerekir.

Tablo 5 — Kalkınmakta olan yörelerde ortalama yıllık tarım üretim oranları ile Dünya Tarım Kalkınma Planınca öngörülen hedefler (yıllık yüzde olarak)

	Gerçek üretim artışı			DTKP Hedefleri	
	1961—63 den 1967'ye	1967 den 1973'e	1961—63 den 1973'e	1961—63 den 1975'e	1975 den 1985'e
Afrika güney Sahra	24.	2.6	2.6	3.2	3.3
Uzak — Doğu	1.5	2.9	2.6	3.6	4.0
Latin Amerika	3.8	2.4	2.9	3	3
Yakın Doğu ve Kuzeybatı Afrika	3.5	2.6	3.2	3.4	3.5
Ortalama	2.5	2.7	2.6	3.4	3.7

87. Dünya Tarım Kalkınma Planında öngörülen miktarlara oranla değişiklik göstermelerine rağmen tarımsal ürünlerin bir çoğu aynı trendi takip etmiş dolayısıyla önerilen seviyelerin altında kalmıştır. Buğday üretim hedefleri Uzak Doğu'da daha fazla olmak üzere Afrika'da da geçilmiştir. Diğer bölgelerde plan hedeflerini geçmekle beraber pirinç üretimi değeri az olan nişastalı bitkiler açısından bu bitkilerin beslenmede önemli rol oynadıkları ülkelerde tespit edilen hedefler geçilmiştir. Öte yandan baklagiller hiçbir bölgede daha kârlı olan tahıl üretimiyle rekâbet edemiyerek tespit edilen hedeflere ulaşamamıştır. Belli başlı ihraç maddelerinden muz, lastik, soya fasulyesi, şeker ve sair meyvalar bakımından tespit edilen hedefler aşılmış, ancak kakao, kahve, pamuk, jüt, çay ve tütün bakımından tespit edilen hedeflerin gerisinde kalmıştır.

88. Domuz ve kümes hayvanları bakımından üretim Dünya çapında yapılan araştırmaların sonucu tespit edilen hedeflerin altında kalmışsa da tahıl üretimine oranla canlı hayvan üretimi Dünya Tarım Kalkınma Planında öngörülen hedeflere daha çok yaklaşmıştır. Sığır ve dana üretimi Uzak Doğu hariç hemen her bölgede tespit edilenden daha yavaş bir oranda artmıştır. Bazı bölgelerde ise domuz eti ve kümes hayvanları üretimi o bölgelerde tespit edilmiş hedeflerin üzerine çıkmıştır. Süt üretimindeki artış Uzak Doğu hariç her bölgede tespit edilen hedefleri geçmiştir.

89. Bu noktaya kadar ele alınan gıda maddeleri üretimi sadece tahıl ve canlı hayvan üretimini kapsamıştır. Bazı münferit ülkelerde daha büyük bir önem taşısa da balık üretimi beslenme enerjisi bakımından dünya gıda arzının % 1'ini, toplam protein'in % 5'ini, hayvansal protein'in % 14'ünü kapsamaktadır. Bu nedenle özellikle 1950—1960'larda görülen yılda % 6'lık hızlı balık üretim artışı bazı ülkeler hariç çoklukla şu ana kadar ele alınmış trendleri fazla oranda etkileyici bir nitelik taşımamaktadır. Öte yandan bu hızlı artış son zamanlarda yavaşlamış ve balık yemi olarak kullanılan deniz hayvanlarının avlanması azalınca 1969 ve 1972 yıllarında üretim azalmıştır. Tüketim için tutulan balık miktarı artmışsa da, balık etinden hazırlanan besinlerin azalmasıyla diğer canlı hayvan ürünlerine rağbet artmıştır.

Mevsimlik Dalgalanmalar : Hava Şartlarının Etkileri

90. Gıda malları üretiminde yıllık dalgalanmalar en belirgin faktördür. Bu dalgalanmalar genellikle birbirlerini etkisiz hâle getirirken 1972 yılında olduğu gibi bazen belli başlı ülkelerde olumsuz yöndeki

dalgalanmalar ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle gıda maddeleri üretimine ilişkin trendin uzun vadeli gelişimini izleyebilmek için yıllık dalgalanmaları da yakından izlemek gereklidir.

91. Etkilerini bir noktada ayırmak olanaksız ise de bu dalgalanmaların en belli başlı nedeni yağmurlar, hava sıcaklığı ve diğer hava şartlarıdır. Üretimdeki dalgalanmalar fiyatlar, istihdam, gelirler ve talep bakımından değişiklikler getirmekte bu ise üretim sürecini etkilemektedir. Fiyatlardaki ve tarımsal politikalardaki değişiklikler üretim trendini geniş ölçüde etkiler. Öte yandan üretim ietkileyen faktörler arasında sosyal gerilimler, çeşitli çatışmalar, hava şartlarına bağlı olmayan tabii afetler ve salgın hastalıklar yer almaktadır.

92. Kısa dönemde de olsa hava şartlarının üretimde etkin olduğu artık açıkca kabul edilmektedir. Bu yönde iyi bir örnek 1920'lerden 1960'lara kadar iyi yağış alıp da son 6 yıl içinde yıllık yağışların ortalama seviyenin altına indiği Sahra Afrika'sıdır. Buna benzer değişikliklerin kaydedilmesiyle Dünya Meteoroloji Teşkilâtı tarafından varılan sonuca göre kuzey bölgelerde daha serin havaların ve çeşitli yörelerde sel, kuraklık, sıcak ve soğuk hava dalgaları gibi birbirine ters hava şartlarının hâkim olacağı görülmektedir. Bu değişikliklerin kesin olarak nedenleri bilinmemekle beraber kuzey yörelerde bu değişikliklerin atmosfer akımından geldiği tahmin edilmektedir.

93. Sahra yöresinde görülen iklim değişikliklerinin gıda maddeleri üretiminde dalgalanmalara yol açtığı ortada iken, bu iklimsel trendlerin dalgalanmaların hacmi ve sıklığı üzerinde ne derece önemli bir etkisi olduğu belirgin değildir.

94. FAO tarafından tespit edilmiş istikrarsızlık indekslerine göre 1952—72 devresinde münferit ülkelerde toplam gıda maddeleri üretimi 2 ile 37 arasında oynamıştır. Belli başlı üretim merkezlerinden planlı Asya ekonomilerinde 4'den bazı bölgelerde 6 ilâ 8,2, Kuzey Amerika'da 10'a, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliğinde 13'e ve Okyanus yörelerinde 42'ye kadar değişiklik göstermiştir. Kalkınmış ülkeler indeksi 6 iken kalkınmakta olan ülkeler indeksi 3 olmuştur. Bu durum tarımsal politikalardaki değişiklikler kadar hava şartlarındaki değişikliği de yansıtmaktadır.

95. Dünya çapında tahıl üretim istikrarsızlık indeksi 1952—72 döneminde 4 olup, bu normal dalgalanmaların % 8 oranında olabileğine işarettir. Gerçekte 1972 yılı tahıl kıtlığı bu dalgalanmaların limiti içinde yer almıştır.

96. Diğer taraftan mevsimsel dalgalara diğer bir açıdan bakmak da mümkündür. Buna göre, belirli bir hasat trend'in değil ve fakat bir önceki yılın miktarından az olabilir. Bu değişikliğin hacmi istikrarsızlık indeksiyle ölçülenden daha fazla olabilir, çünkü genellikle kötü bir mevsim iyi bir mevsimi kovalamaktadır. Bu durum genellikle kalkınmakta olan ülkeler için geçerlidir, çünkü bu ülkeler iyi bir hasat dönemini insan ve hayvanlarını besleyerek geçirirken, bir sonraki kötü hasat mevsiminin olumsuz sonuçları karşısında çaresiz kalırlar. 39 ülke için 11 yıl üzerinden yapılan bir araştırma tahıl üretimindeki azalmaların 1/5'inin % 20'lik bir düzeyde seyrettiğini göstermiştir. Büyük çaptaki azalmalar daha çok kuraklığa hedef olan Kuzey Afrika ve Yakın Doğu'da görülmüştür. İzlenim altındaki 11 yıl içinde % 30'un üzerindeki azalmalar Cezayir, Senegal ve Suriye'de görülmüştür.

97. Son yıllarda genel olarak dalgalanmaların olumsuz yönde olduğunu belirleyecek kesin kanıtlar yoksa da, etkilerinin bugünlerde daha fazla hissedilir olduğuna kuşku yoktur. Önceleri dalgalanmaların olumsuz etkileri ülke içinde tüketimde kısıntıya gitmekle giderilmeğe çalışılmıştır. Ancak son zamanlarda açığı bu şekilde kapatma eğilimi bir kenara bırakılmış ve başta Sovyetler Birliği olmak üzere dalgalanmalar nedeniyle ortaya çıkan açığın ithalat yoluyla kapatılma eğilimi çeşitli ülkeler tarafından daha çok benimsenir olmuştur. Uluslararası ticaret hacminin üretim hacminden çok daha dar olması nedeniyle bu dalgalanmaların ticaret üzerindeki etkileri daha çok hissedilmektedir.

Üretim Kaynakları

98. Kısa vadede mevcut gıda sorununa yol açan dalgalanmalar trend altı yıllar sonucu dünya gıda sorununu bir çıkmaza sokmasını önlemek için uzun vadeli artışların sürekli olmasını sağlamak gereklidir. Öte yandan gerek kalkınmış gerekse kalkınmakta olan ülkeler tarım tekniğinin mevcut hava şartlarına uyarlılığı da ayrı bir tartışma konusudur. Ancak, özellikle kalkınmakta olan ülkelerde uzun vadeli gıda maddeleri üretim trendinin istenilen seviyede olmamasının hava şartlarından başka belirgin nedenleri olduğu da bir gerçektir.

99. Üretim artışını sağlamak için arazi, su, emek, teçizat, kapital ve teknik bilgi gibi üretim girdilerini çoğaltmak gerekecektir. Başta küçük çiftçiler olmak üzere kalkınmakta olan ülkeler çiftçileri için bu girdileri artırmak bir noktada kendi ülke hükümetlerinin sağladığı hizmet ve enfrasitruktür yatırımlara bağlıdır. Birçok hükümetin kal-

kınma planları bugüne kadar endüstri lehinde tarımı ihmal etmişlerdir. Ancak, özellikle 1965—66 döneminde karşılaşılan güçlük üzerine başta Uzak Doğu ülkeleri olmak üzere tarıma verilen önem daha fazla güç kazanmıştır. Tarım için harcanan kalkınma fonlarının hacmi genellikle o devre içinde sulama tesisleri gibi tarımsal yatırımların varlığına bağlı kalmaktadır. Birleşmiş Milletlerin 26 ülke için hazırlanmış 41 planda yaptığı son bir araştırma tarım sektöründe planlanmış yatırımların % 5 ilâ 39 arasında değiştiğini ortaya koymuştur. Ne var ki, tarım sektöründe bazen planlanmış yatırım hedeflerine ulaşamadığı da görülmektedir. Öte yandan bir çok ülkede tarım sektörüne ilişkin plân ve uygulama tarımla ilgilenen kuruluşların çokluğu nedeniyle bazen beklenen sonuçları verememiştir.

100. Bazı üretim araçları için Dünya Tarım Kalkınma Planında üretim hedefleri yerine üretim miktar hedeflerine yer verilmiştir. Bu yöndeki girişimlerin etkin bir değerlendirmeye tabi tutulması ancak bu miktarlar sayesinde mümkün olmaktadır.

101. İlk Başta Dünya Tarım Kalkınma Planında ekilebilir arazinin 1961—63 ile 1985 dönemi içinde yılda % 0.7 oranında artmasının önerildiğine dikkati çekmek gerekir. Ancak gerçekte ekilebilir arazi önerilen miktardan daha hızlı bir biçimde artmıştır. Tahıl ekim alanı bakımından Afrika'daki Sahra bölgesi güneyi hariç genellikle kalkınmakta olan bölgelerde tahıl ekim arazisi 1961—63 ile 1973 döneminde 1975 yılı için öngörülen seviyenin üzerine çıkmıştır. Diğer bazı yörelerde de öneriler tahıl üretim seviyesine ulaşamamış olması ekilebilir arazinin artırılmamasından değil hektar başına üretim düşüklüğü sonucudur.

102. Dünya Tarım Kalkınma planı üretimin % 3.5 ekilebilir arazinin % 0.7 oranında artmasını öngördüğüne göre esas ağırlık daha fazla sulama, daha iyi tohum, daha fazla gübre kullanımı, ziraî ilaçlar ve ekim metodlarındaki gelişme yoluyla daha önemli olduğu ve bilgi toplanabilen 8 ülke içinde sulanabilen arazi Hindistan, Malezya, Sri Lanka, Suriye ve Tayland'da planda öngörülen hedeflerin altında kalmış ve sadece Cezayir, Mısır ve Sudan'da öngörülen hedeflerin üzerine çıkmıştır. Kalkınmakta olan ülkelere Dünya Tarım Kalkınma Planında sulanabilir arazi bakımından 1985 yılına kadar öngörülen yılda % 1.7 lik artış sulanabilir arazide alınacak çok sayıda hasatla % 2.9 luk bir artışın esasını teşkil etmektedir. Bu hedefe ulaşmada pek başarılı olduğu söylenemez. Sulama hedeflerine ulaşılmış olduğu halde bile verimliliği düşen arazi ya da zayıf sulama metodları sonucu üretimde bulunamayan arazi varlığı nedeniyle elde edilen gelişmeler

fazlaca yarar sağlayamamıştır. Ayrıca, mevcut olanakların etkisi üzerindeki kısıtlamalar pompalama için enerji darlığı, kuraklık ve dizel yakıt darlığı yüzünden hidroelektrik enerji sıkıntısı nedeniyle daha da yoğunlaşmıştır.

103. Uzak Doğu'nun gıda maddeleri üretim açığı veren belli başlı ülkelerinden bazılarında özellikle 1960'ların buğday ve pirinç üretimindeki yüksek verimlilik nedeniyle gıda maddeleri üretimi yükselmiş ve bu ülkeler geçici olarak kendi kendilerine yeter bir duruma gelmişlerdir. Dünya Tarım Kalkınma Planı Uzak Doğu'nun yüksek verimli ülkeleri için 1967—68 ile 1985 dönemi için % 12'lik bir artış hedefi tesbit etmiş, böylece bu ülkelerin 75 milyon hektarlık bir araziyi kapsayarak bölgenin toplam tahıl alanının yarısına yakın bir kısmında ekim yapmaları önerilmiştir. Diğer bölgeler için önerilen artışlar genellikle daha az olmuştur. Hedefler ile gerçekleşen miktarlar arasında bir kıyaslama yapmak zordur çünkü, yüksek verimliliğin ne olduğunu belirlemek ve son yıllara ilişkin istatistikî veri toplamak güçlüklerle doludur. Ancak buğday verimliliğinin gerekli sulama tesislerinin kontrolsüzlüğüyle geri kalan pirinç verimliliğine oranla daha yüksek olduğu açıktır. 1970—71 döneminde Hindistan ve Pakistan'da yüksek verimli buğday elde edilen arazi tüm buğday ekili arazinin % 37'sini teşkil etmiş, yine aynı dönemde Uzak Doğu'da yüksek verimli pirinç elde edilen arazi toplam pirinç ekili arazinin % 13'ü olmuştur.

104. 1961—63 ile 1972—73 döneminde kalkınmakta olan ülkeler gübre tüketimi % 13.9 luk bir artış göstererek Dünya Tarım Kalkınma Planında 1975 yılına öngörülen yılda % 14.6 lık artış hedefine çok yaklaşmıştır. Bu dönem içinde Uzak Doğu ülkelerinde gübre tüketimi bakımından bir azalma görülmüşse de 1960'larda bu ülkelerdeki tüketim miktarı Dünya Tarım Kalkınma Planında öngörülen hedeflerin üzerine çıkmıştır. Ancak son zamanlarda ortaya çıkan darlık ve yüksek fiyatlar nedeniyle bu ülkelerdeki tüketim düşüş kaydetmiştir.

105. 1967—68 ile 1972—73 döneminde dünya gübre üretimi % 39, tarımsal tüketim ise % 41 oranında artmıştır. (Tablo 6). tüketim kalkınmakta olan ülkelere oranla daha fazla olmuş, ancak yine de 1972—73 döneminde dünya toplam tüketiminin % 15 ini teşkil etmiştir. Kalkınmış ülkeler genellikle büyük miktarlarda gübre ihracatında bulunmuşlardır. 1967—68 ile 1972—73 arasındaki 5 yıl içinde kalkınmakta olan ülkeler gübre üretimi iki misline çıkmışsa

da, toplam ihtiyaçlarının 1/3 ü ithalatla karşılanmaktadır. Öte yandan bir çok kalkınmakta olan ülkede gübre üretimi ithal edilmiş ham maddelerle yapılmaktadır. Kalkınmakta olan ülkeler gübre fabrikaları ise genellikle düşük kapasiteyle çalıştırılmıştır.

Tablo : 6 Dünya ve belli başlı bölgelerde suni gübre üretim ve tüketimi Temmuz/Haziran 1967/68, 1971/72 ve 1972/73

	Üretim		Artış oranı		Tüketim		Artış oranı	
	1967/68	1971/72	1972/73	1967/68 1972/73	1967/68	1971/72	1972/73	1967/68 1972/73
	Milyon ton		%		Milyon ton		%	
Kalkınmış pazar ekonomileri	40.4	46.5	48.5	3.7	33.8	38.7	40.5	3.7
Kuzey Amerika	17.7	21.3	21.9	4.3	14.5	16.5	17.2	3.5
Batı Avrupa	17.9	19.9	20.8	3.0	15.1	18.1	18.8	4.6
Okyanusya	1.3	1.3	1.4	2.0	1.5	1.4	1.6	2.2
Doğu Avrupa ve SSCB	14.1	21.7	23.3	10.5	12.6	18.5	20.1	9.8
Kalkınmış ülkeler toplam	54.5	68.2	71.8	5.7	46.4	57.2	60.6	5.5
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	2.5	5.2	6.1	19.6	5.8	9.9	11.5	14.7
Afrika	0.3	0.8	0.9	24.9	0.4	0.8	0.9	17.6
Uzak Doğu	1.1	2.3	2.6	18.8	2.3	4.7	5.3	18.2
Latin Amerika	0.8	1.3	1.4	11.9	2.0	3.1	3.8	13.7
Yakın Doğu	0.4	0.8	1.1	22.5	0.8	1.3	1.5	13.4
Asyanın merkezi planlı ülkeleri	1.9	3.5	4.0	16.1	2.7	4.9	5.3	14.5
Kalkınmakta olan ülkeler toplam	4.6	8.7	10.1	17.0	8.5	14.8	16.8	14.6
Dünya	59.1	76.9	81.9	6.8	54.9	72.0	77.4	7.1

106. Dünya Tarım Kalkınma Planı kalkınmakta olan ülkelerin 1985 yılına kadar zirai ilaç ihtiyaçlarının yılda % 11.2 oranında artacağını tahmin etmiştir. Kimyasal kontrolün yerine biyolojik karışımların tüketimi de artış göstermiştir. Kimyasal ilaçların tüketiminde-

ki azalma daha çok DDT ve kalıcı organo — klorinli maddelerin kullanılması yasaklanmasından doğmuştur. Birinci Bölüm'de sözü edilen ilaç darlığının kısa dönemde devam etmesi ve tahıl üretimi üzerinde olumsuz etkilerde bulunması beklenmektedir.

107. Dünya Tarım Kalkınma Plânında belirtilen hedeflerin geçilmesi bakımından başarı sağlanan diğer bir gelişme de 1965 — 73 döneminde 1965— 75 döneminde her kalkınmakta olan bölge için önerilen traktör sayısının aşılması olmasıdır. Ancak bu yönde tespit edilmiş hedefler üretimde fedâkarlık yapmadan mümkün olan en geniş istihdamı yaratma gereğini de dikkate almış olduğundan hedefin geçilmiş olması bazı hâllerde gereksiz işsizliğe yol açmış olabilir.

108. Yeşil Devrim'in yavaşladığı konusu yeşil devrim teriminin tarifine bağlıdır. Gerçekte, uygun oldukları bölgede yüksek verimli tohum kullanımından sulama olanaklarının çoğalmamış olması ne deniyle tam verim sağlanamamıştır. Ancak, buğdayda, darı, pirinç ve arpa bakımından yüksek verimli tohum kullanma gereği de vardır, Öte yandan yeşil devrimin devamı için şimdi kıt ve yüksek fiyatlı olan gübrenin de yeterli oranda kullanılmış olmasına bağlıdır. Ancak, bu şartlar ileri sürülürken yeşil devrimin artık olumlu sonuçlar vermediğini sanmak için her hangi bir neden mevcut değildir.

109. Ancak başarıya ulaşabilmesi için özellikle çiftlik yönetimi, ekonomik ve sosyal teşvikler açısından bazı ön şartlar mevcuttur. Küçük çiftçilerin de olumlu yönde etkilenmiş olmalarına rağmen yeşil devrimin başlarında asıl yarar sağlayanlar büyük çiftçiler olmuşlardır. Son zamanlarda yeşil devrimin başarısı biraz da küçük çiftçilerin kapsam içine alınması yolunda sağlanacak gelişmelere bağlı kalmaktadır. Böylece aşağıda tartışıldığı gibi kırsal kuruluşların faaliyetleriyle kırsal yörelerdeki gerekli hizmetler büyük önem kazanmaktadır.

Kırsal Kuruluşlar ve Hizmetler

110. Kalkınmakta olan ülkelerde tarımsal üretimin yavaş artışının en belirgin nedeni çiftçiye hizmet gören kırsal kuruluşların ve hükümet hizmetlerinin yetersiz oluşudur. Ancak bu kuruluşların faaliyetlerinin etkenliğini ölçmek de bir hayli güçtür. Dünya Tarım Kalkınma Plânı sadece kurumsal kredi hacmi ve bu konuda hükümet hizmetlerini yürütebilecek yetişkin personel bakımından bazı hedefler tesbit etmeyi başarmışsa da hedeflere uygulama arası başarı oranını ölçmek güç olmaktadır. Bu nedenle bu yöndeki gelişmeler daha çok değer açısından değerlendirilmektedir.

111. Öte yandan kırsal kuruluşlarda hükümet hizmetlerinin etkinliği sadece üretim hedeflerine ulaşmadaki katkılarıyla değil aynı zamanda artan üretimde elde edilen ek değerın adil dağıtım ıda dahil sosyal hedeflere ulaşmadaki katkılarıyla da değerlendirilmelidir. Bu hizmetler ayrıca insan gücünün harekete geçirilmesi bakımından da önem taşır. Hizmetler üretici ile planlayıcıyı da ilgilendiren bir planlama ve karar alma sistemi geliştirmeli ve kırsal nüfusu eğitim ve haberleşme metodlarıyla teşvik etmelidir.

112. Son bir kaç yıl içinde ziraat reformunun gerçekliliği ve bu reformun gerçekleştirilmesinin güçlüğü daha iyi bir şekilde anlaşılmıştır. Ancak ziraat reformu açısından kaydenilen gelişmeler çok önemsiz bir seviyede kalmıştır. Son yıllarda başlatılan az sayıda ziraat reform programı hedef bakımından kısıtlı bir durum arz etmiştir. Bazı ülkelerde bu programlar son derece yavaş bir biçimde uygulamaya konmuş ve bazı hâllerde de kanuni hükümlerin olumsuz etkilerine rastlanmıştır. Uygulamanın gayretli bir biçimde yürütüldüğü hâllerde bile yetersiz yönetim ve desdeklemme hizmetleri için gerekli yetenekli eleman yokluğu olumlu sonuçlar alınmasını engellemiştir.

113. Üretim girdileriyle kredi temin kuruluşlarının geliştirilmeleri bakımından daha fazla başarı sağlanmıştır. Ancak, burada da özellikle küçük çiftçilerin ihtiyaçlarını giderme bakımından gelişmeler eşitsizlik ve yetersizlik göstermiştir. Sosyal gelişmeye ulaşmak için kalkınma plânlarının daha çok en yoksul nüfus diliminin ihtiyaçları üzerinde durması gerektiği görüşü şimdi yaygınlaşmıştır. Bir çok ülkede ise bu dilime çiftçiler ile kırsal alanda yaşayan diğer yoksul halk girmektedir. Diğer taraftan bu yöndeki girişimlerde sadece üretim girdisi ve kredi temin hizmetleri değil, genişleme, eğitim ve pazarlama hizmetleri de yetersiz kalmaktadır. Aynı biçimde küçük çiftçiyi ve kırsal alanda yaşayan yoksul halkı kırsal kalkınmanın sosyo—ekonomik bünyesi içinde bütünleştirmek bakımından da fazla başarılı olunamamıştır.

114. Tarımsal eğitim ve öğrenim bakımından kalkınmakta olan ülkelerin özel problemlerinin giderilmesine sağlayıcı çözümlere ilgi gösterilmemiştir. Çiftçilere yöneltilen hükümet hizmetlerinin yürütümünde görev alacak personelin yetiştirilmesi bakımından yüksek ve orta dereceli öğretim kurumlarının geliştirilmesinden başarı sağlanmışsa da sık sık eğitimin pratik olmayan bir boyut kazandığı görülmüş ve bu eğitimden geçenler en çok gerek duyulan çiftlik seviyesinde çok az kullanılmışlardır. Öte yandan geleneksel ve resmi sistemlerle uğraşılması gayri resmi ve okul dışı eğitim bakımından gerekli yenilik-

lerin getirilmesini engellemiştir. Bir çok ülkede eğitim yetişkin erkeğe yöneltilmiş kırsal işgücünün önemli bir kısmını oluşturan kadınlarla gençler ihmâl edilmiştir. Ayrıca, danışma hizmetlerinden yararlanabilmesi ve kalkınma çabalarına katılabilmesi için çiftçiye kendi kendine yardımcı olmağa teşvik bakımından harcanan çabalar etkisiz kalmıştır.

115. Haberleşmenin iyi ve üreticinin tecrîh edilmemiş olduğu yörelerde dahî küçük çiftçiye pazarlama sistemi içinde bütünleştirmek güç olmuştur. Çiftçiye kooperatifleri aracılığıyla üretimi toplamak ve ön pazarlanmasını yapmak üzere harcanan çabalar bazı hallerde başarı sağlarken bazen başarısız kalmıştır. Bazı ülkeler çiftçi ile dolaysız olarak temas için devlet satın alma kurumları meydana getirmişlerse de bu kurumlar genellikle son derece dağınık küçük çiftçilerin üretimini toplama yönünden yetersiz kalmış ve fazla masraflı olmuştur. Yine özellikle küçük çiftçiler bakımından gübre ve diğer üretim girdilerinin dağıtımı ile ilgili çeşitli güçlüklerle karşılaşmıştır. Bir çok ülkede üreticiden tüketiciye kadar olan pazarlama yolu hızlı kentleşme nedeniyle gereksiz yere uzamıştır. Depolama, imalat ve toptan satışla ilgili kolaylıklar henüz geliştirilmemiş olup bu yüzden önemli kayıplarla karşılaşmaktadır.

116. Üretimi artırmak için çeşitli teşvik tedbirlerini geliştirme zorunluğuna rağmen geçmişte gıda maddeleri fiyat politikaları çoğu kez kentteki tüketici lehinde bir eğilim göstermiştir. Son yıllarda bu politikalarda bir değişme olmuş, bir çok ülkede ve özellikle Uzak Doğu'da 1960'larda artan üretimin en belirli nedeni yüksek tarım ürünleri fiyatları olmuştur. Bazı hâllerde olumlu etkisini enflasyon ve üretim girdisi fiyatlarının artmasıyla yitirmiş olsa da, yüksek destekleme alım fiyatları hâlâ geçerliliklerini korumaktadırlar. Tarım ürünleriyle üretim girdi fiyatlarındaki sno gelişmelerin etkileri henüz belirgin olmamakla beraber son gelişmeler üretim teşvik tedbirlerinin geçerliliklerini sürdürebilmek için fiyat politikalarının iyi oluşturulmaları gerekliliğini ortaya koymuştur.

117. Son yılların cesaret verici gelişmelerinden biri de kırsal kalkınmayı gıda maddeleri ile tarımsal üretimi artırmak gibi dar bir açıdan nitelendirme eğiliminin giderek yerini kırsal kalkınmayı bir bütün olarak niteleyen görüşe bırakmasıdır. Bugünlerde tarım dışı kırsal gelir kaynakları ve istihdam, kırsal kasabaların geliştirilmeleri, kamu yardım programları, sosyal hizmetler ve kalkınmayla ilgili kararlara halkın katılımı gibi konuları da kapsayan bütünleşmiş kırsal

kalkınma politikalarına duyulan gerek daha iyi anlaşılmaktadır. Bu tür politikaların yalnız sosyal gelişmeye değil üretimi artırma olanaklarına da yardımcı olacağı görüşü yaygınlaşmaktadır. Ancak, bütünleşmiş kırsal kalkınma politikalarının uygulanmasıyla ilgili problemler henüz bilinli bir şekilde anlaşılamamaktadır.

118. Miktar olarak belirlemek güç ise de son yıllarda kırsal alanlarda yaşayan yoksul halkın daha yoksullaştığı sanılmaktadır. Bir çok ülkede kır—kent gelir farklılığı artmış, kamu hizmetleri bakımından da kır—kent arası dengesizliği giderme yolunda da fazlaca başarı sağlanamamıştır. Teknolojinin daha çok tabii zenginliklere sahip yörelere yönelmesi nedeniyle kırsal bölgeler arası farklılıklar da artmıştır. Ayrıca, yeşil devrimden zaman zaman küçük çiftçiler de yararlanmışlarsa da, kırsal kuruluş ve hizmetlerin büyük çiftçiler lehindeki tutumları sonucu büyük çiftçiler daha çok yarar sağlamışlardır.

119. Bazı ülkelerde tarımsal işsizlik azalmışsa da istihdam olanaklarının işsizlikten en çok etkilenen yoksul halka daha çok açık olup olmadığı belli değildir. Genel olarak kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri üretiminin yavaş bir biçimde artması tarımsal ve kırsal istihdamın gerektiği gibi artmamış olduğuna işarettir.

Kalkınma Yardımı

120. Tarımsal kalkınma ile genel ekonomik ve sosyal kalkınmada önemli rol oynayan kalkınma yardımı Birleşmiş Milletler Kalkınma Programında önerilen hedeflerin çok altında kalmıştır. OECD 16 ülkeli Kalkınma Yardım Komitesi (DAC) nden kalkınmakta olan ülkelere aktarılan miktar 1961 yılında 9.200 milyon Amerikan doları iken 1972 yılında 19.500 milyon Amerikan dolarına yükselmiştir. 1973 yılında ise bu miktar birden 24.600 milyon dolara yükselmişse de artışın büyük bir kısmı fiyatlarla, kur değişikliklerini yansıtmaktadır. Gerçek değer bakımından 1973 yılında yardım hacmi sadece % 7 oranında artmıştır. Öte yandan yardım miktarı yardım yapan ve yardım alan ülkelerin yükselen petrol ithalat bedelleriyle de etkilenmiştir. Birinci Bölümde de belirtildiği gibi yukarıki miktarlara dahil gıda maddeleri yardımı da değer ve miktar olarak azalma göstermiştir.

121. Kalkınma yardımı diğer bir çok yönüyle de zayıflamıştır. Toplam yardım miktarı yardım eden ülkeler gayri safi milli hasıllarının 1961 de % 0.95 i iken 1973 de 0.78 e inmiş, bu oranlar ise DAC'ın öngördüğü % 1 lik seviyenin çok altında kalmıştır. Resmi kalkınma yardımı toplam yardım tutarının 1961 de 2/3 ünü teşkil ederken 1973

de yarısına düşmüş, böylece gayri safi milli hasılânın % 0.52 si oranında iken % 0.30 na inmiş ve Kalkınma Programında öngörülen % 0.7 lik hedefin altında kalmıştır.

122. Bu yönde cesaret verici bir gelişme bu resmi yardımın hibe kısmının son zamanlarda artmağa başlamasıdır. 1 Ocak 1973 tarihinden bu yana tüm DAC yardım taahhütlerinde hibe unsuru % 25 oranında artış kaydetmiştir. DAC ülkeleri tarafından çok yönlü kuruluşlara yapılan ödemeler 1961 yılında toplam kalkınma yardımlarının % 10 u oranında iken 1970 yılında % 16 ya 1973 yılında da % 24 e yükselmiştir. Son artışlar Dünya Bankası Uluslararası Kalkınma Teşkilâtı (IDA) na yapılan ödemeleri yansıtmaktadır. Ancak, IDA da son zamanlarda finansman güçlükleriyle karşılaşmaktadır.

123. Kalkınmakta olan ülkelere yapılmakta olan yardımların takriben % 95 i DAC ülkelerinden gelmektedir. DAC dışı ülkelere gelen yardımın kesin bir değerlendirilmesini yapmak mümkün değilken DAC tarafından yapılan geçici tahminlere göre DAC listesindeki gelişmekte olan ülkelere giden bu yardım 1967 yılında 600 milyon dolara yükselmiştir. Öte yandan DAC dışı ülkeler kısıtlı olmasına rağmen elde edilen bilgilere göre son zamanlarda Küba ve diğer merkezi plânla yönetilen ekonomilere 1.000 milyonu aşan yardımlarda bulunmuştur. Şimdi Arap ülkeleriyle petrol ihraç eden ülkelerin daha çok kalkınma yardımında bulunmalarını sağlayıcı girişimlerde bulunmaktadır. DAC dışı ülkeler tarafından yapılan kalkınma yardımlarının şartları ve milli ekonomilere etkileri konusunda sıhhatli bilgi mevcut değildir.

124. Kalkınma yardımları bu yardımı alan ülkeler arasında eşit olmayan bir biçimde dağılmaktadır. Uygun projelere sahip bulunmayışları nedeniyle en az kalkınmış ülkeler fert başına düşen miktar bakımından ortalama yardımın yarısından daha az bir yardım alabilmişlerdir. Kalkınmakta olan ekonomiler dış kamu borçları 1960 yılında 19 milyar dolardan 1971 yılında 66 milyar dolara yükselmiş ve yıllık borç ödeme miktarları da 2.1 milyar dolardan 6.1 milyar dolara artmıştır. İran ve Irak gibi bazı ülkelere petrol fiyatlarıyla ilgili son gelişmelere kadar yıllık toplam ihracat gelirlerinin 1/3 ü bu borçların ödenmesi için harcanmıştır.

125. Mevcut bilgileri daha da geliştirmek için çeşitli girişimler varsa da toplam kalkınma yardımından tarıma yöneltilecek miktar hakkında sıhhatli bilgi mevcut değildir. Ancak 1970 — 72 döneminde tarım için DAC tarafından yapılan yardım taahhüdünün yılda 1.000

milyon dolar olduğu tahmin edilmektedir. 1973 yılında bu taahhütler, daha çok IBRD/IDA taahhütlerinin 1971 — 72 deki 436 milyon dolar-
dan 1972 — 73 yılında 938 milyon dolara yükselmesiyle 1.500 milyon
dolar artmıştır.

Dünya Gıda Maddeleri Ticareti

126. Dünya gıda durumunda uluslararası ticaret büyük rol oynar. Belli başlı gıda maddeleri arasında dünya buğday üretiminin % 19 u, şeker üretiminin % 30 u ve yağ üretiminin % 33 ü 1973 yılında dünya ticaretine katılmıştır. Gıda maddeleri ithal eden kalkınmakta olan ülkeler ihracat gelirlerinin önemli bir kısmını içecek madde ve ham madde gelirleri teşkil ederken ticarete katılım oranını bu ülkelerde kahve için % 77, kakao için % 82 ve ham lastik için % 92 oranına çıkarmaktadır.

127. Kalkınmakta olan ülkeler gıda üretiminin iç talepteki artışları karşılayamaz oluşu bu ülkeleri gıda maddeleri ithaline zorlamaktadır. Bu ithalat 1955 — 1966 yılları arasında miktar olarak iki katına çıkmıştır. Son zamanlarda artış nispeten yavaşlamış, ancak kalkınmakta olan ekonomiler için yıllık % 3.4 lük bir artış göstererek bu ülkeler nüfus artış oranlarının üzerinde seyretmiştir. (Tablo 7).

128. Kalkınmakta olan ülkeler gıda maddeleri ithalatının önemli bir kısmını beslenme eğilimlerinde büyük önemi olan tahıllar teşkil etmektedir. Bu ülkeler tahıl ithalatı 1949 — 51 yıllarında 12.4 milyon ton iken 1966 — 68 yıllarında 34.4 milyon tona yükselmiş ve 1972 yılında 36 milyon tona ulaşmıştır. Değer olarak bu ithalat 1955 yılında 996 milyon dolarken 1967 yılında 3.000 milyon dolara 1972 — 73 döneminde 4.000 milyon dolara yükselmiş ve 1973 — 74 döneminde 9.000 ilâ 10.000 milyon dolar olacağı tahmin edilmiştir.

129. İkinci Dünya Harbinden önce kalkınmakta olan ülkeler tahıl ihraç ederlerken sonradan ithal eden bir duruma girmişlerdir. 8 No.lu Tablo fiyatların nisbeten istikrarlı olduğu 1969 — 71 döneminde yıllık tahıl akımı değer olarak göstermektedir. Kalkınmakta olan ülkeler (sadece Arjantin, Burma, Meksika, Tayland) dünya toplam ihracatının % 19 unu ihraç ederlerken yine kalkınmakta olan ülkeler dünya ithalatının % 37 oranında bir ithalatla bulunmuşlardır. Kalkınmış ekonomiler ise dünya tahıl ihracatının % 69 unu (Yalnız Kuzey Amerika % 50 sini) sağlamış, dünya tahıl ithalatının da % 47 si oranında ihracatta bulunmuşlardır. Dünya toplam nüfusunun % 7 sini teşkil eden Japonya, İngiltere, İtalya ve Federal Almanya Cumhuriyeti

1969 — 71 döneminde dünya tahıl ithalatının % 36 lık kısmını ithal etmişlerdir. Kalkınmakta olan dünya ülkelerinin en büyük tahıl alıcısı Hindistan ve Çin dünya nüfusunun % 36 sını teşkil ederken dünya tahıl ithalatının sadece % 9 u oranında bir ithalatta bulunmuşlardır. Birinci bölümde belirtilmiş olduğu gibi kalkınmış ülkeler tahıl varlığının büyük bir kısmı canlı hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Tablo : 7 — Dünya ve Belirgin bölgelerde gayrisafi gıda ithalatı ve artış oranları indeksi 1961—63—1972

	Gayrisafi gıda ithalatı			Yıllık artış oranı	
	1961-63	1969-71	1970-72	1961-63	1961-63
				1961-71	1972
indeks 1961—65 ortalaması 100000					yıllık %
Kalkınmış pazar ekonomileri	96	128	14110	3.6	3.8
Batı Avrupa	96	125	13833	3.4	3.8
Kuzey Amerika	102	116	12223	1.7	1.9
Okyanusya	97	114	12223	2.0	2.4
Doğu Avrupa ve SSCB.	86	113	15554	3.5	6.0
Kalkınmış ülkeler toplam	95	126	14222	3.6	4.1
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	96	127	13888	3.4	3.5
Afrika	100	123	13555	2.6	3.1
Uzak Doğu	93	120	12555	3.2	3.0
Latin Amerika	96	127	15444	3.5	4.8
Yakın Doğu	94	135	13555	4.5	3.6
Asyanın merkezi planlı ekonomileri	96	106	12000	1.2	2.2
Kalkınmakta olan ülkeler toplam	96	123	13444	3.2	3.4
Dünya	95	125	13900	3.4	3.9

130. Kalkınmakta olan ülkelerin artan tahıl ithalatı nedeniyle yapmaları gerekli büyük ödemelerin yükü son 20 yıl içinde büyük gıda maddeleri yardımıyla biraz hafifletilmiştir. 1954 — 1969 döneminde gıda maddeleri yardımı kalkınmakta olan ülkeler toplam gıda maddeleri ithalatının % 30 ile 45 arasında seyretmiştir. Gıda maddeleri yardımının ana kaynağını Amerika Birleşik Devletleri'nin tahıl stokları teşkil etmiştir. Gıda maddeleri yardımının fazla miktarından itibaren Dünya Gıda Programı (WFP), 1968 yılından itibaren de Gıda Yardımı Konvansiyonu (FAC) nezdinde yürütülmüştür. Gıda maddeleri yardımı 1964 — 65 döneminde 18 milyon tonla en yüksek se-

viyeye çıkmış sonra bu miktar azalarak 1972 — 73 döneminde 9.8 milyon tona ve 1973 — 74 döneminde 1958 tarihinden bu yana en düşük seviye olan 7 milyon tona inmiştir.

131. Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğu döviz geliri bakımından tarımsal maddeler ihracatına dayanma zorunluğundadırlar. Bu ihracat ise bu ülkelerin gıda durumunu bir çok yönden etkilemektedir. Bir çoğu bu ürünlerin ihracatından elde ettikleri gelirleri gıda maddeleriyle, gübre ve diğer üretim girdisi malları alabilmek için kullanma zorunda kalmaktadırlar. Tarımsal ihracat kalkınmakta olan ülkeler çiftçileri için iyi bir istihdam ve gelir kaynağı olup, beslenmenin geliştirilmesi bakımından çok etkin olan yoksulluğun bu şekilde giderilmesine yardım edebilir.

132. Ancak tarımsal ihracat kazançları trendi tatminkâr bir gelişme gösterememiştir. 1961 — 63 ile 1970 — 72 dönemi arasında kalkınmakta olan ülkeler tarımsal ihracat hacmi yılda % 2 oranında artarken, bu uzun dönemde yıllık değer artışı % 3.3 oranında olmuştur.

133. Uzun dönemli talep durumunun olumlu olduğu bazı hallerde kalkınmakta olan ülkeler üretimi hızla artıramadıklarından ihracat gelirlerini artırma fırsatını kaçırmışlardır. Ancak, bu maddelerin kalkınmış ülkeler pazarlarına girebilmesi de çeşitli gümrük tarife engelleriyle karşılaştığı için ihracatlarının sürekli bir biçimde geliştirilmesi mümkün olamamaktadır. Öte yandan genel öncelik listesi ile GATT bñüyesindeki ticari müzakerelerin tarımsal üretim üzerinde etkisi kısıtlı olmuştur. Gümrük tarifelerinin çoğu hâlâ mamûl hâle getirilmiş tarımsal maddelerin ithalatını güçleştirmektedir.

134. İhraç fiyatlarındaki kısa vadeli sık dalgalanmalar kalkınmakta olan ülkelerin planlama güçlüklerine ek güçlükler getirmektedir. UNCTAD tarafından yapılan bir araştırmaya göre 1960 — 71 döneminde pirinç ve soya yağı fiyatlarının yıllık ortalama inhirafı % 13, şeker fiyatlarının ise % 44 oranında olmuştur. Bir noktada bu dalgalanmaları önlemek amacını taşıyan dünya mal anlaşmaları ancak kısmen etkin olabilmıştır. Kore Harbi sırasındaki durumla kıyaslanabilecek son yılların yüksek fiyatları bir çok kalkınmakta olan ülke tarımsal ihracat gelirlerini artırıcı bir nitelik taşımıştır. Ancak bu geçici olumlu durum imalat endüstrisi fiyat artışları ile kalkınma plânlarının çizimini güçleştiren çeşitli belirsizlikler nedeniyle ters bir etki yaratma niteliğindedir.

Tablo : 8 — Dünya Tahıl ticaret durumu, yıllık ortalama 1969—71 (milyon dolar olarak)

İthalat yapanlar	Kalkınmakta olan pazar ekonomileri				Merkezi planlı ülkeler				Kalkınmakta olan pazar ekonomileri				Dünya toplam
	AET	Diğer batı Avrupa ülkeleri	Kuzey Amerika	Diğer	Toplam	Doğu Avrupa ülkeleri	Asya	Toplam	Afrika	Asya	Latin Amerika	Toplam	
Kalkınmış pazar ekonomileri	—	177	1	5	183	57	10	67	84	45	2	131	381
Diğer batı Avrupa ülkeleri	50	40	—	7	97	15	—	15	8	5	2	15	127
Kuzey Amerika	527	343	155	616	1641	129	140	269	128	674	255	1057	1967
Diğerleri	33	104	4	131	272	10	80	90	90	273	230	374	736
Toplam	610	664	160	759	2193	211	230	441	291	997	289	1577	4211
Merkezi planlı ekonomiler													
Doğu Avrupa	41	60	—	—	101	393	17	410	16	14	46	76	587
Asya	1	1	—	5	7	12	—	12	11	84	19	114	133
Toplam	42	61	—	5	108	405	17	422	27	98	65	190	720
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri													
Afrika	14	18	—	1	33	50	—	50	35	25	2	62	145
Asya	3	6	—	48	57	6	26	32	31	232	1	264	353
Latin Amerika ve Karaibler	252	129	9	77	467	15	2	17	12	18	134	164	648
Toplam	269	153	9	126	557	71	28	99	78	275	137	490	1146
Dünya	921	878	169	890	2858	687	275	962	396	1370	491	2257	6077

135. Tarımsal dünya ticaretinin uzun vadeli yetersiz gelişimi ve kalkınmakta olan ülkelerin bu ticarete olan ihtiyaçları daha rasyonel tarım üretim ve ticaret sistemini hedefleyen uluslararası tarımsal bir ayarlamaya duyulan gereği daha iyi belirlemektedir. Böyle bir sistemde aynı zamanda tarım nüfusunun istihdamını geliştirecek kalkınmakta olan ülkeler tarımsal ihracat gelirlerini artırıcı hükümler yer alabilir.

136. Gıda durumunun uzun vadeli bu gelişimine gerekli tedbirleri engelleyen hususların belirgin hâle getirilmesine çalışıldığından fazlaca önem verilmemiştir. Ancak, bazı hâllerde cesaret verici gelişmeler kaydedildiği de gözden kaçırılmamalıdır. Bir çok kalkınmakta olan ülkede hızlı nüfus artışına rağmen üretimi süratle artırma başarısı gösterilmiştir. Örneğin, 1952 — 1972 tarihleri arasındaki 20 yıl içinde 11 kalkınmakta olan ülke % 5 ya da daha fazla bir üretim artışını gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca burada tartışması yapılmıyacak kadar uzun bazı gelişmeler bu ülkelerin ticaret imkanlarından iyi bir şekilde yararlanmış olduklarını göstermektedir. 1967 — 70 döneminde Uzak Doğu ülkelerinin çoğunda görülen hızlı gıda maddeleri artışı sadece iyi hava şartlarına ve teknik imkânların varlığına değil aynı zamanda tarım alanında daha çok olumlu atılımları tercih eden politik davranışlara da bağlı kalmıştır. Dünya Tarım Kalkınma Plânında üretim ve üretim girdisi hedefleri ekonomik ve sosyal olanaklar dikkate alınarak tespit edilmiş olup bu hedeflere biraz gecikilmiş de olsa erişilebilir. Bu konuda acilen bir harekete girmenin gerekliliği dünya açlık ve kötü beslenme durumu analiz edildiğinde kolayca ortaya çıkacaktır.

Ek Tablo : Ülkelerin Nüfus, Gıda Arz ve Talebi

	Gıda			Beslenme	protein	
	Nüfus	Gıda üretimi	Gıda iç talebi	yoluyla enerji	arzı	
				günlük fert başına	günlük fert başına	
	(Artış yüzdesi yıllık)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Kalkınmış ülkeler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Arnavutluk	2.8	3.6	4.6	2390	99	74
Avustralya	2.1	3.7	2.4	3280	123	108
Avusturya	0.4	2.5	1.1	3310	126	90
Belçika - Lüksemburg	0.6	2.1	1.2	3380	128	95

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

Bulgaristan	0.8	4.3	2.8	3290	132	100
Kanada	2.2	2.2	2.5	3180	129	101
Çekoslovakya	0.9	1.8	1.9	3180	129	94
Danimarka	0.7	1.6	1.3	3240	120	93
Finlandiya	0.8	2.4	1.1	3050	113	93
Fransa	1.0	3.0	2.0	3210	127	105
Almanya, demokratik						
Cumhuriyet	0.3	1.6	0.8	3296	126	87
Almanya, Federal Cum.	1.0	2.5	1.9	3220	121	89
Yunanistan	0.8	4.0	2.3	3190	128	113
Macaristan	0.5	3.0	1.9	3280	125	100
İrlanda	0.1	1.7	0.3	3410	136	103
İsrail	3.4	7.7	4.9	2960	115	93
İtalya	0.7	2.9	2.3	3180	126	100
Japonya	1.1	4.3	3.7	2510	107	79
Malta	0.1	3.2	1.2	2820	114	89
Hollanda	1.3	3.0	1.7	3320	123	87
Yeni Zelanda	2.1	2.7	2.0	3200	121	109
Norveç	0.9	1.3	1.3	2960	110	90
Polonya	1.4	3.0	2.3	3280	125	101
Portekiz	0.6	1.7	2.3	2900	118	85
Romanya	1.1	3.2	2.7	3140	118	90
Güney Afrika	2.4	3.9	3.2	2740	112	78
İspanya	0.9	3.4	3.0	2600	106	81
İsveç	0.7	0.9	1.0	2810	104	86
İsviçre	1.5	1.7	1.9	3190	119	91
Birleşik Amerika	1.5	2.0	1.6	3330	126	106
SSCB	1.5	3.9	3.0	3280	131	101
İngiltere	0.5	2.8	0.7	3190	126	92
Yugoslavya	1.2	4.5	2.4	3190	125	94

Kalkınmakta olan ülkeler

Afganistan	1.9	1.7	2.2	1970	81	58
Cezayir	2.4	0.8	3.4	1730	72	46
Angola	1.8	2.7	3.0	2000	85	42

Arjantin	1.7	1.8	2.0	3060	115	100
Bangladesl	3.5	1.6	—	1840	80	40
Barbados	0.6	0.1	—	—	—	—
Bolivya	2.3	5.0	2.7	1900	79	46
Dostwana	2.0	2.3	—	2040	87	65
Brezilya	3.0	4.4	4.0	2620	110	65
Burma	2.2	2.4	3.3	2210	102	50
Kameron	1.8	3.3	2.5	2410	104	64
Merkez Avrupa Cum.	1.8	2.8	1.1	2200	98	49
Chad	2.1	0.9	1.2	2110	89	75
Şili	2.5	2.2	3.3	2670	109	77
Çin	1.7	2.3	—	2170	91	60
Kolombiya	3.3	3.1	3.9	2200	95	51
Kongo	1.9	2.2	3.7	2260	102	44
Kostoriko	3.8	5.4	4.8	2610	116	66
Kıbrıs	1.1	5.4	2.3	2670	108	6
Küba	2.2	1.1	2.0	2700	117	63
Dahomey	2.3	1.5	0.1	2260	98	56
Dominiha Cuhmuriyeti	3.3	2.2	3.6	2160	94	48
Ekvator	3.3	5.4	4.0	2010	88	47
Mısır	2.6	3.4	3.8	2500	100	69
El Salvador	3.0	3.6	4.1	1930	84	52
Habeşistan	1.8	2.3	3.0	2160	93	72
Gabon	0.6	3.6	2.4	2220	95	57
Gambia	1.8	4.4	—	2490	104	64
Gana	2.9	3.9	3.2	2320	101	49
Guatemala	3.0	4.1	4.2	2130	97	59
Guinea	2.0	2.0	3.4	2020	88	45
Guyana	3.0	2.5	3.6	2390	105	58
Haiti	2.3	1.0	2.2	1730	77	39
Honduras	3.3	4.0	4.2	2140	94	56
Hindistan	2.1	2.4	3.0	2070	94	52
Endonezya	2.5	2.0	2.6	1790	83	38
İran	2.8	3.3	5.4	2300	96	60
Irak	3.3	2.8	5.2	2160	90	60

Fildişi sahilleri	2.2	4.9	2.6	2430	105	56
Jamayka	1.9	1.9	3.3	2360	105	63
Ürdün	3.2	1.8	6.6	2430	99	65
Kenya	3.0	2.6	4.7	2360	102	67
Kemer Cumhuriyeti	2.8	3.5	4.3	2430	109	55
Kore Dem. Cum.	2.7	—	—	2240	89	73
Kore Cumhuriyeti	2.7	4.8	4.7	2520	107	68
Loas	2.4	3.7	3.7	2110	95	49
Lübnan	2.8	5.0	3.1	2280	92	63
Lesotho	1.6	0.5	—	—	—	—
Liberia	1.5	1.1	1.8	2170	94	39
Libya Arap Cum.	3.6	5.3	—	2570	109	62
Madagaskar	2.4	2.8	2.1	2530	111	58
Malawi	2.5	4.7	3.7	2210	95	63
Malezya (Batı)	3.0	5.2	4.3	2460	110	54
Mali	2.1	1.6	4.3	2060	88	64
Manritania	2.0	2.4	3.0	1970	85	68
Manritius	1.6	1.3	3.0	2360	104	48
Meksika	3.4	5.3	4.3	2580	111	62
Mogalistan	2.9	—	—	2380	106	106
Fas	3.0	2.8	3.3	2220	92	62
Mozambik	1.7	2.7	3.2	2050	88	41
Nepal	1.8	0.1	2.1	2080	95	49
Nicaragua	3.0	4.9	3.9	2450	109	71
Niger	2.8	4.1	2.2	2080	89	74
Nigeria	2.4	2.0	3.1	2270	96	63
Pakistan	3.0	3.0	4.2	2160	93	56
Panama	3.2	4.3	4.8	2580	112	61
Paraguay	3.1	2.6	3.4	2740	119	73
Peru	2.9	2.9	3.9	2320	99	60
Pilipinler	3.2	3.2	4.2	1940	86	47
Rodezya	3.4	3.9	4.1	2660	111	76
Rwanda	2.6	1.8	1.9	1960	84	58

Suudi Arabistan	2.4	2.9	5.0	2270	94	62
Senegal	2.2	3.3	1.2	2370	94	65
Sierra Leone	2.0	2.4	3.9	2280	99	51
Somali	2.2	1.1	1.5	1830	79	56
Sri Lanka	2.5	3.6	3.1	2170	98	48
Sudan	2.9	4.3	3.9	2160	92	63
Surinam	3.1	—	4.0	2450	109	59
Suriye Arap Cum.	3.0	1.8	4.6	2650	107	75
Tanzania	2.4	3.1	3.0	2260	98	63
Thailand	3.1	5.3	4.6	2560	115	56
Tazo	2.3	5.4	2.4	2330	101	56
Trinidad	2.5	1.9	4.8	2380	98	64
Tunus	2.9	0.8	4.3	2250	94	67
Türkiye	2.7	3.0	3.8	3250	129	91
Uganda	2.4	1.8	3.2	2130	91	61
Yukarı Volta	1.8	4.7	1.2	1710	72	59
Uruguay	1.3	0.8	1.2	2880	108	100
Venezüella	3.5	6.1	4.0	2430	98	63
Vietnam Dem. Cum.	2.7	—	—	2350	114	53
Vietnam Cum.	2.5	4.3	3.2	2320	107	53
Yemen Arap Cum.	2.4	0.2	3.9	2040	84	61
Yemen Dem. Cum.	2.4	1.6	1.0	2070	86	57
Zaire	2.0	0.2	2.3	2060	93	33
Zambia	2.9	4.3	4.8	2590	112	68

Açlık ve Kötü Beslenmenin Boyut ve Nedenleri

137. Bundan 40 yıl kadar önce Birleşmiş Milletler Ligi her ülkede en az imkânlarla sahip kimselerde dahil herkese yeterli besleme değeri olan gıda temini ile sağlık arasındaki ilişkiyi saptamıştır. 30 yıl önce Birleşmiş Milletler ihtisas örgütleri kurulurken FAO'nun ismine gıda teriminin mutlaka konulmuş olmasını temin yolundaki gayretler tarımın oynadığı önemli rolün iyi bir ifadesi olmuştur. Kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri arzının fazlalaştırılmasına ilişkin ça-

lışmaların beslenme programlarıyla hızlandırılması ve açlığın giderilmesi yolunda seçilen ekonomik kalkınma programları isabetli birer seçim olmuştur.

138. Gerçekten aradan geçen yıllar zarfında ne gibi gelişmeler olmuştur? Bazı lkeler gıda maddeleri üretimlerini gıda maddeleri taleplerinden daha hızlı bir biçimde artırmayı başarmışlardır. Bazıları ise etkin beslenme programları uygulayabilmişlerdir. Ancak bu ülkelerin büyük bir çoğunluğu da başarılı olamamıştır. İkinci bölümde görüldüğü gibi dünya nüfusunun % 63  gıda maddeleri talebinin gıda malları üretiminden daha fazla arttığı ülkelerde yaşamaktadır. Bu ülkelerin bir çoğunda da talep yoksul kimselerin azaltılmasına yarayacak kadar artmamıştır. Diğer bir deyişle, kalkınmakta olan ülkelerde önemli mesafeler kaydedilmişse de ekonomik kalkınma ve gıda üretimindeki gelişme son 20 yıl içinde açlık ve kötü beslenmeyi ortadan kaldıracak yeterlikte olmamıştır. Bir çok ülkede az beslenen nüfus oranı azalmışsa da üçüncü dünya tüm olarak ele alındığında gerçek alanda a olan kimselerin sayısı fazlalaşmıştır. Bu nokta dünya gıda sorununun çekirdeğini meydana getirir.

Yetersiz ve Kötü Beslenmenin Tanımı

139. Dünyadaki yetersiz ve kötü beslenmenin sıhhatli bir tanımını yapmak kolay değildir. Yetersiz beslenme ekstrem bir noktaya geldiğinde muhakkak ki gözle görülebilir bir boyut kazanabilir ancak, dışardan görünebilir olmasa dahi beslenme yetersizliği bir insanın sağlık, gelişme ve çalışma kapasitesini olumsuz yönde etkileyebilir. Bütün bu aksaklıklar hastahanelerde kolaylıkla tespit edilebilirse de çok az hükümetin tüm ulus fertlerini sıhhi kontrol altında tutma olanakları vardır.

140. Ancak tanım ve değerlendirme açısından çeşitli gelişmeler kaydedilmiştir. Ulusal düzeyde ve FAO/WHO uzmanlar komitesi aracılığıyla uluslararası düzeyde gerekli beslenme kavramı açıklık kazanmağa başlamıştır. Aynı zamanda istatistikçiler beslenme yetersizliği gösterenlerin tesbiti yolunda çeşitli metodlar geliştirme çabası içindedirler. Bu konuda her hangi bir anlaşmazlığa yol amamak için konuya ilişkin son durum bu bölümün sonuna eklenmiş teknik açıklamalarda açıklanmağa çalışılmıştır. Bu açıklamaların sadece önemli olan noktalarına burada da değinilmektedir.

141. Beslenme noktasının en belirgin karakteri belirli bir dönemde enerji veya protein'in az miktarda alınmış olmasıdır. Enerji

veya protein vücudun normal hareketleri ve büyüme için gerekli olup eksikliği yaş, fiziksel durum, bazı vitaminlerin eksikliği gibi değişik durumlarda ayrı biçimlerde kendini gösterir. Bu durumlar ise bazı gençlerde zayıflık şeklinde kendini gösterebilir. Diğer göstergeleri yanı sıra sözü edilen eksiklik gerekli fiziksel gücü göstermemek, kilo kaybetmek, hamilelik esnasında yeterince kilo kazanmamak, doğumda çocuğun düşük kiloda olması gibi daha değişik şekillerde kendini hissettirebilir.

142. Protein ihtiyacı bakımından öne sürülen son önerilere göre enerji gereklerini karşılayacak bir beslenmenin protein gereği bakımından yetersizlik göstereceğine ilişkin her hangi bir kanıt mevcut değildir. Bu ise enerji eksikliğinde protein eksikliğinin de var olması gerekmediğine bir işarettir. Kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri tüketiminin artışı muhakkak ki protein ve enerji bakımından bazı eksiklikleri giderici durumdadır. Bu söz genellikle yetişkinler ve yetişmiş çocuklar için geçerlidir, çünkü gelişmekte olan çocuklar için protein vazgeçilmez bir ihtiyaçtır.

143. Diğer taraftan, beslenme protein bakımından yeterli olup da yenilen miktar enerji için yeterli değilse beslenme maddelerinin protein değerleri enerji için kullanılacak dolayısıyla protein değerini yararlı bir duruma getiremeyecektir. Bu dökümanda enerji ya da protein eksikliğine ilişkin olarak verilen rakamlar enerji metabolizmasıyla protein arası ilişkiyi yansıtır bir nitelik arzedecek ayrıca WHO/FAO Komisyonu tarafından ileri sürülen yeni tavsiyeleri de kapsar bir durum arzedecektir.

144. Beslenme sorununun hacmini tayin için ilk başta ulusal seviyedeki sonra bölgesel seviyedeki gıda arzına dikkat etmek gereklidir. Mevcutların gayri adil dağılımı ise gelir grupları ve sosyal gruplar enerji kullanımıyla da kanıtlanmaktadır. Mevcut istatistikler, ve beslenme araştırmaları sonuçları genel araştırmalar sonuçlarına ilişkin tahminlere yakın düşmektedir. Ancak tüm bu kıyaslamalar sorunun ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Gıda Maddeleri Varlığı

145. 9 No.lu Tablo 1961 ilâ 1969/71 seneleri arasında enerji mevcudiyeti (kilokalori olarak) veya protein (günlük gram olarak) ihtiyacını göstermektedir.

146. Bir ülkede mevcut imkânların ihtiyaca göre eşit bir biçimde dağıtılmasının çok güç olduğu düşünülürse mevcudun bir noktada

Tablo : 9 — Bölgeler itibariyle ortalama enerji ve protein arzı

	Enerji		Protein		İhtiyacın % si olarak enerji	
	1961	1969—71 Ort.	1961	1969—71 Ort.	1961	1969—71 ort.
	(Fert başına k. kalori)		(fert başına gram)		%	
Kalkınmış pazar ekonomileri	2950	3090	87.5	95.1	115	121
Batı Avrupa	3020	3130	89.3	93.7	118	123
Kuzey Amerika	3110	3320	92.3	105.2	118	126
Okyanusya	3210	3260	92.7	108.1	121	123
Diğer Kalkınmış Pazar Ekonomileri	2420	2550	73.3	79.1	102	108
Doğu Avrupa ve SSCB	2990	3260	85.8	99.3	116	127
Kalkınmış Ülkeler Toplam	2960	3150	87.0	96.4	116	123
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	2130	2210	55.0	56.0	93	97
Afrika	2120	2190	55.7	58.4	91	94
Uzak Doğu	2050	2080	51.3	50.7	92	94
Latin Amerika	2410	2530	63.7	65.0	100	105
Yakın Doğu	2200	2500	62.3	69.3	89	102
Asyanın merkezi planlı ülkeleri	2020	2170	54.7	60.4	86	92
Kalkınmakta olan ülkeler toplam	2100	2200	54.9	57.4	96	106
Dünya	2380	2480	65.2	69.0	100	104

ihtiyacın üstüne çıktığını görmek kolaylıkla mümkündür. Tahminlere göre enerji bakımından kalkınmakta olan yörelerde arz kötü dağılım seviyesinin en az % 10 üzerindedir.

147. 1961 ilâ 1969/71 yılları arası için ortaya atılan enerji ihtiyaç miktarı, tahminin yapıldığı o bölgede ortalama ağırlıktaki bir insan dikkate alınarak saptanmıştır. Ortaya atılan ihtiyaçlar 1961 ilâ 1969/71 devresi arasında nüfusun yaş ve cinsiyet farklılığına dayanarak çok az değişiklik göstermiştir.

148. Kalkınmış yörelerde enerji ve protein arzı mevcut ihtiyaçların çok üstüne çıkmış ve 1960'larda ihtiyacın üzerinde seyretmeğe devam etmiştir. 1969—71 döneminde enerji arzı enerji gereğinin % 23 oranında üstüne çıkmıştır. Kalkınmış olan yöreler fert başına günde 3.100 k. kalori arzederken kalkınmakta olan yöreler fert başına ortalama 2.200 k. kalori arzede bilmişlerdir. Aynı biçimde kalkınmış yörelerde protein arzı fert başına günde 96 grama ulaşmış, öte yandan kalkınmakta olan ülkelerde bu miktar enerji açığını kapatmak için harcanan çabalarla fert başına 58 gram olmuştur.

149. Kalkınmış ülkelerde fertlerin bir çoğu yetersiz beslenme ve yetersiz sağlık tedbirleri nedeniyle bir takım hastalıklara kapılma durumunda kalmaktadırlar. Ancak giderek bir çoğu beslenme fazlası hastalığına kapılmaktadır. Fazla kalori kullanımı ve kolestrol ve yağ bakımından güçlü gıdaların kullanımı, yetersiz hareketle de birleşince şişmanlık ve damar sertliği gibi bir takım hastalıklara yol açmaktadır. Bu durumlar ise şimdi sınaileşmiş dünyada en çok ölüme ve felce yol açan şeker, yüksek tansiyon, kalp hastalığı gibi hastalıklara yol açmaktadır.

150. Enerji kullanımı yeterli olmadığı takdirde yukarıda söylenen protein kullanımının yetersiz olma durumu karşısında protein gereği yüzde olarak gösterilmemiştir. Genel olarak protein mevcudiyeti hemen her bölgede mevcut ihtiyaçların üzerindedir. Ancak, bir çok bölgede enerji arzı yeterli olmadığından protein mevcudu gerçek seviyenin daha da üzerindeymiş gibi görünmektedir.

151. Kalkınmakta olan yörelerin hiç birinde enerji arzı % 110 bir seviyeye ulaşmamıştır. Bu ülkelerden üçünde ise arz % 100'e dahi ulaşmamıştır. Arzın her yönde eşit oranda dağılmadığı dikkate alınır-sa kalkınmakta olan yörelerin çeşitli kesimlerinde vücut enerjisi ba-kımından çeşitli güçlüklerle karşılaştığı rahatlıkla söylenebilir.

152. Fert başına düşen enerji miktarı 1960'larda gelişme göster-miştir. Ne var ki, Uzak—Doğu, Afrika ülkeleriyle Asya'nın merkezi planla yönetilen ülkelerinde 1969—71 döneminde % 6 ilâ % 8 arasın-da bir enerji eksikliği görülmüştür. Bu eksiklikler her bölgenin orta-lama rakamlarıdır. Ülkeler arasında ve ülkeler içinde tüketim eşitsiz-liği nedeniyle nüfusun en az imkânlı kısmı meydana gelecek eksiklik-lerden en çok etkilenecek gruptur.

153. Tablo 10, 1961 ile 1969—71 devresi arasında enerji bakımın-dan artı ve eksi değerler gösteren ülkelerin durumunu yansıtmaktadır.

154. 1961 yılında kalkınmakta olan ülkelerden sadece altısında enerji arzı bakımından % 10 bir fazlalık görülmüş, ancak bu miktar 1970'lerde 18'e kadar çıkmıştır. Öte yandan 1961 yılında kalkınmakta olan ülkelerin 74'ünde enerji bakımından bir eksiklik görülmüş ve daha da beteri 1969—71 döneminde bu ülkelerin 54 ü yetersiz durum-larını devam ettirmişlerdir. Öte yandan bu yanda gelişme kaydedilen ülkelerin başında en çok güçlüklerle karşılaşan ülkeler gelmiş ve 1969—71 döneminde ihtiyacın % 90'ını dahi karşılayamayan ülkelerin topla-mı 45'den 24'e inmiştir. Bunların 12 si ise Afrika ülkeleridir.

Gıdanın Gelir ev Sosyal Gruplararası Dağılımı

155. Ulusal seviyede gıda maddeleri stoklarının yeterli yada yetersiz olduğunu bilmek kâfi değildir. Beslenme yetersizliği giderilmek iste-niyorsa nüfusun hangi kesimlerinin beslenemediğini, neden beslene-mediğini ve nerelerde yaşadıklarını da bilmek gerekecektir. Dünyada-ki mevcut gıda maddelerinin coğrafik, teknik ya da sair nedenlerle kötü bir biçimde dağılmakta olduğu gerçeğine ek olarak mevcut gıda

Tablo : 10 — Bölgeler itibariyle ülkelerin enerji arzı fazlalık ve eksikleri

	1961				1969 — 71 ortalaması			
	Fazlalık		Eksik		Fazlalık		Eksik	
	%10dan fazla	%10dan az	%10dan fazla	%10dan az	% 10 dan fazla	% 10 dan az	% 10 dan fazla	% 10 dan az
Batı Avrupa	14	5	—	—	17	2	—	—
Kuzey Amerika	2	—	—	—	2	—	—	—
Okyanusya	2	—	—	—	2	—	—	—
Doğu Avrupa ve SSCB	4	3	—	1	7	—	—	1
Diğer Kalkınmış ülkeler	1	2	—	—	2	1	—	—
Kalkınmış bölgeler (toplam)	23	10	—	1	30	3	—	1
Latin Amerika	5	4	8	8	8	6	4	7
Uzak Doğu	—	4	7	5	4	4	3	5
Yakın Doğu	1	1	10	2	1	3	4	6
Afrika	—	5	18	14	3	8	12	14
Asyanın merkezi planlı ülkeleri	—	2	2	—	1	1	1	1
Kalkınmakta olan bölgeler (toplam)	6	16	45	29	18	22	24	33
Dünya	29	26	45	30	48	25	24	34

Tablo : 11 — Gelir Gruplarına göre fert başına enerji alımı
BREZİLYA (1960)

Hane yıllık	Kuzeydoğu				Doğu				Güney			
	Kent		Köy		Kent		Köy		Kent		Köy	
	k. kal.		k. kal.		k. kal.		k. kal.		k. kal.		k. kal.	
	hane %	fert ba- şına gün	hane %	fert ba- şına gün	hane %	fert ba- şına gün	hane %	fert ba- şına gün	hane %	fert ba- şına gün	hane %	fert ba- şına gün
100 den az	9	1240	18	1500	5	1180	7	1420	1	1480	4	2380
100 — 149	13	1500	14	1810	5	1530	10	2100	3	1740	4	2900
150 — 249	26	2000	25	2140	17	1880	20	2210	11	1970	16	2500
250 — 349	17	2320	13	1820	14	2090	15	2720	13	2050	15	2860
350 — 499	14	2420	10	2280	17	2220	13	2670	20	2360	18	2970
500 — 799	11	2860	11	2370	20	2630	13	2920	22	2470	21	3000
800 — 1199	5	3310	5	3380	11	2820	8	3060	14	2780	9	3780
1200—2499	4	4040	3	2870	9	3270	11	3040	12	3080	10	4160
2500 den çok	1	4290	1	2900	2	3750	3	4100	4	3170	3	4770

Tablo : 11 — Gelir Grupları itibariyle fert başına günlük enerji alımları

Toplam gelir	PAKİSTAN (1979 — 70)				BANGLADESH (1962 — 63)			
	Kent		Köy		Kent		Köy	
	Hane % si	Fert başına k. kal. gün	Hane % si	Fert başına k. kal. gün	Hane % si	Fert başına k. kal. gün	Hane % si	Fert başına k. kal. gün
Aylık hane geliri								
99 dan az	24	1620	14	1800	19	1550	44	2050
100 — 199	35	1690	50	1890	25	1750	34	2260
200 — 299	29	1670	23	2000	19	1720	14	2400
300 — 399	15	1700	8	2100	10	1810	4	2660
400 — 499	7	1730	3	2730	8	1840	2	3060
500 den fazla	10	1820	2	2270	19	1800	2	2640

Tablo : 11 — Gelirler itibariyle günlük fert başına enerji alımı (devam)

Hindistan			Madagaskar			Tunus		
(Maharastra 1971)			(Kırsal 1962)			(Kırsal 1965 — 68)		
Gelir fert başına RS/ay	Hane % si	Fert başına günlük k. kal.	Gelir hane başına FMG/yıl	Hane % si	Fert başına günlük k. kal.	Yıllık fert başına harcama Dinar	Hane % si	Fert başına günlük k. kal.
—15	1	940	1 — 20	55	2150	20 den az	8	1780
15—25	23	1540	20 — 40	28	2290	20— 27	8	2120
25—35	26	1950	40 — 80	11	2250	27— 32	8	2190
35—45	18	2240	80 — 130	4	2360	32— 45	20	2430
45—55	15	2590	130 — 190	2	2350	45— 53	11	2620
55—65	8	3150	190 — 390	1	2340	53— 64	12	2750
65—75	5	110	390 — 590	0.3	2360	64—102	20	2900
75+	4	90	diğer gruplar	0.2	—	102—150	9	3180
						150—200	2	3250
						200+	2	3150

sorunu daha çok sosyo—ekonomik gruplar arasındaki aşırı derecelerdeki dağılım eşitsizliğidir. Bir kaç ülke için mevcut verilere göre bu ülkelerde en az gelir grupları en az gıda maddesi elde edebilen gruplar olup dolayısıyla en düşük kalori/protein alan gruplardır. Tablo 11 gerekli bilgileri mevcut olduğu bir kaç ülkede gıda maddeleri üretimindeki gelirin ve kırsal/kentsel yerleşmenin etkilerini göstermektedir. Nüfusun beslenme durumunu yansıtır verilere kalkınmakta olan ülkelerin çok azında rastlanmaktadır.

156. Bu tablolarda da açıkça görülebileceği gibi mâkul bir gelir yeterli miktarda gıda maddesi temin etme ve bir aile için gerekli enerji ve proteini sağlamaya yetmektedir. Gelirin etkisi kentsel yörelerde yaşayan nüfus üzerinde daha belirgindir. Özellikle kırsal yörelerden göç etmiş kent yoksul halkı muhtemelen gıda durumundan en çok etkilenen gruptur. Yeterince beslenemiyen ve beslenme için gerekli gıda maddelerini alabilecek gelir düzeyine sahip bulunmayan bu kimseler sık sık çok güç durumda kalmaktadırlar. Hızlı şehirleşme sadece beslenmenin yetersiz olmasına değil aynı zamanda genç yaşlarda kötü beslenme denilen durumu ortaya çıkarmaktadır.

157. Her gelir grubundaki hane halkı gelirini tespit etmek çok güç olduğundan tablolarda beslenemiyenleri miktar olarak izlemek mümkün değildir. Örneğin, Güney Brezilya'nın en düşük gelir grubuna dahil haneleri ortalama 1500 kcal alırken, bu gruba dahil bazı haneler dahi yeterince kalori alıyor olabilirler. Tüm bunlara rağmen ortalamalar yine de bir fikir verebilmektedir, çünkü grup ortalama değerleri normal seviyenin çok altındaysa o grup içindeki bazı kimselerin kötü beslenme tehlikesiyle karşı karşıya olmaları gerektir.

158. Tablo 11 de gösterildiği gibi beslenme açısından kırsal yörelerdeki yoksullar kentsel yörelerdeki yoksullardan biraz daha iyi durumdadır. Aynı şekilde Kuzey Brezilya'da kentsel hane halkının % 22 si en düşük gelir seviyesinde olup fert başına günlük kalori alımı 1200 ile 1500 kalori arasında olmuştur. Aynı gelir grubuna dahil kırsal hane halkının % 32 si arasında ise fert başına günlük kalori

alımı 1500—1800 kalori arasında oynamıştır. Aynı durum Pakistan ve Bangladesh için de geçerli olup, kentlerdeki yoksul halk aynı gelir grubuna dahil kırsal alandaki yoksullara oranla çok daha az kalori alabilmektedir.

159. Kırsal nüfus içinde gıda bakımından en fazla güçlükle karşılaşan grup hasat ya da ekim devresinde biraz gelir sahibi olabilen topraksız çiftçilerdir. Bu grubu çok az toprağı olup iyi hasat yıllarında dahi yeterince ürün alamayan çiftçiler izlemektedir. Kötü hasat yıllarında ya da stokların eridiğı dönemleri takip eden yıllarda bu gruba dahil kimseler çok ciddi beslenme sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar.

160. Tüm aile için yeterince gıda bulunamaması halinde ailenin çalışan yetişkinleri mevcut gıdalardan kendilerine bir pay ayırmaktadırlar. Bu da önemli bir sorun ortaya çıkarmaktadır çünkü, hamile kadınlarla çocuklar ek beslenme gerekleri vardır. Yetişkinlerde hareketliliklerini azaltarak kalori ihtiyaçlarını azaltabilirlerse de besleneme durumuyla karşı karşıya kalmamak için yine de belirli miktarda kalori almak zorundadırlar. Normal hareketler ve bünyenin muhafazası için gerekli bir kalori miktarını yetişkinler bazen çocuklar için ayrılması gereken miktarın bir kısmını da kullanarak temin etmektedirler. Çocuğun gerek hareketleri gerekse büyümesi yüksek oranda enerjiye gerek gösterir. Böylece aile için yeterli gıda bulunmayışı bil-meyerek de olsa yetişkinlerin çocuklarına düşen gıda payını da kullanmalarına yol açmaktadır. Aile için hareketsiz bir çocuk hareketsiz bir yetişkin kadar tehlikeli değildir. Öte yandan çocukların büyüyemediklerini takip etmek uzun bir iş olup ayrıca, çocuğun büyüyememesi ebevenyleri tarafından gidasızlık nedenine bağlanıyabilir.

161. Hayderabad ve Lagos gibi gelişkili yörelerde varlıklı ve yoksul hane halkı arasında yapılan mukayeseli araştırmalar çocuklar için yukarıda belirtilen sonuçları doğrulamaktadır. Bu araştırmalara göre yoksul aile çocukları zengin aile çocuklarının aldıkları enerji ve protein'in ancak yarısını alabilmektedirler. Tablo 12 Hayderabad okul çocuklarına ait verileri göstermektedir.

Tablo 12 — Hayderabad'daki okul çocuklarının enerji ve protein alımları

Yaş Grubu	Kaloriler		Protein	
	Düşük gelir	Yüksek gelir	Düşük gelir	Yüksek gelir
7— 9	1429	2186	37.0	67.8
9—11	1411	2343	36.5	62.1
11—13	1292	2833	34.5	72.2
13—14	1374	2585	35.5	75.5
Tüm yaş grupları	1376	2485	35.9	69.4

162. Nijerya, Kenya ve Guatemala'da yapılan araştırmalar sonunda çocukların beslenmelerinin hane halkı için mevcut gıda miktarı ile orantılı olmadığını göstermektedir. Ayrıca çocuklar bazen iştahsızlık çekmekte, bazen de hastalık nedeniyle bünyeleri alınan besinleri yeterince değerlendirememektedir. Öte yandan günün bir veya iki belirgin yemeğinde daha çok nişastalı gıda maddelerinin yer alması çocukların yemek arzularını körletmektedir. Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalar bu hâllerin çocuklarda kalitesiz gıda almalarından daha az olumsuz etki yaptığını göstermektedir. Ayrıca, çocukların gıdasının çeşitlilik arzemesi gerekir. Ancak, bu da ailenin gelir düzeyine bağlıdır.

163. Başta Hindistan olmak üzere bir çok ülkede hamile kadınların erkeklere oranla daha az miktarda gıda aldıklarını gösterir deliller vardır. Hamile kadınların ihtiyaç duydukları bu ek gıda ihtiyacının ancak kısmen karşılanması hem kendilerinin hem de çocuklarının sıhhatlerini etkilemektedir.

164. Çeşitli hastalıkların beslenme arzusunu azaltması sonucu beslenmeyi engelleyerek vücudun gerekli gıda ihtiyacını alamamasına yol açtığını da unutmamak gerekir. Hastalık süresince bu durumun bünyede büyük eksikliklere yol açması önlenemezse de iyileşme devresinde yeterli enerji ve protein alınmış olmalıdır. Bu durum özellikle ancak yeterince gıda alabilen küçük çocuklarda çok dikkat edilmesi gereken bir konudur.

165. Buraya kadar işaret edilen hususların doğal sonucu nüfusun yoksul kısmının ve özellikle bu kesimdeki çocukların yetersiz gıda arzından en çok etkilenen olduğudur. Gerçekte bir çok ülkede yetişkinlerin çelimsiz olmaları küçüklerin de yeterince beslenememiş olmalarındandır.

Gıda Yetersizliğinin Diğer Emareleri

166. Gıda yetersizliğini ülkeler ya da gelir gruplarında değil de fertlerde takip edebilmek için anthropometik tedbirler yoluyla klinik çalışmalarından yararlanılabilmektedir. Bu kaynaklardan sihatli veri temin etme olanakları kısıtlı olmakla beraber temin edilmiş veriler aşağıda özetlenmiştir.

167. Hayati istatistikler ve özellikle çocuk ölüm oranları çok çeşitli etkenleri yansıttığı için kötü beslenmenin bu veriler ü ezrindeki etkisini ayırmak olanaksızdır. Ancak, Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) Pan Amerikan Sağlık Teşkilatınca yapılan son araştırmalar Latin Amerika ülkelerinde 5 yaşına kadar çocuk ölümlerinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kötü beslenmeyle ilgilidir.

168. Klinik araştırmalara ve kilo ile boy ölçülerini gösteren anthropometrik veriler kalkınmakta olan ülkelere 5 yaşından küçük çocuklardan 10 milyonunun son derece kötü beslendiğini, 80 milyon orta derecede, 120 milyonunun ise tarifi güç olmakla birlikte az derecede dir. Bu yetersizlik bir çoğunun gelişmeden ölmelerine sebep olmaktadır.

169. Mevcut gıda mallarına karşı gıda malları tüketimi çeşitli tüketim araştırmalarıyla ölçülmüştür. Ancak bu araştırmalar içinde bir ülkedeki durumu yansıtabilecek büyüklükte ve bir metoda dayanana azdır. Bu nedenle bu şekilde elde edilen verilerin tefsiri güçtür. Buna rağmen değişik varsayımlara dayanan metodlar mevcut olup toplam nüfusun beslenme yetersizliğine ilişkin genel tahminlerde bulunmak yararlı olabilir. Yetersiz beslenmenin seviyesine ilişkin asgari bir tahminde bulunmayı amaçlayan iki metod bir kaç kalkınmakta olan ülkede mevcut detaylı gıda tüketim verilerine uygulandığı zaman Trinidad ve Tobago'da nüfusun % 10'unun, Tunus, Madagaskar ve Sri Lanka gibi ülkelere % 20'sinin beslenemediğini, bu oranın Burundi gibi ülkelere daha da yükseldiğini göstermektedir. Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelere tüketim araştırmaları nüfusun % 6'sının kötü beslenme tehlikesiyle karşılaşabilecek durumda olduğunu göstermektedir. Bu bir kaç ülkeden elde edilen veriler ülkeler itibariyle değil de fertler itibariyle dünyada beslenemeyen veya kötü beslenenlerin miktarı üzerinde genel tahminlerde bulunmak için yeterli değildir. Bu nedenle bu kısımda her ne kadar amacımız kötü beslenmeyi fertler açısından incelemekse de sadece ülke çapında ve genel verilerin mevcut olduğu yöreler için yalnız bu verilerden yararlanma zorunluğu doğmuştur. Fert başına mevcut gıda malları ve fertler veya üniteler arası gıda dağılımı verilerine dayanılarak bir

analiz yapılmış, bu yaklaşımda ise orta hareketli bir erkeğin ihtiyaçları yerine daha uygun bir varsayımın kabulü yoluna gidilmiştir.

170. Gıda yetersizliğinin tayininde bu şekilde kullanılan kritik enerji varlığının korunması olup bu ise bir metabolizma oranının 1.5 misline eşitlenmiştir. Bu seviye ise genellikle 9 nolu tablonun hazırlanmasında kullanılan ortalama ihtiyaç seviyesinin altındadır.

171. Orta dereceli bir erkeğin ihtiyacı yerine enerjinin korunma maliyetini baz olarak almak orta derecede hareket fertler arasında büyük değişiklikler göstermesi bakımından gerekmiştir. Orta derecede hareket ortalamasına göre beslenemeyenlerin sınıfına alınmış olanlar böylece zorunlu olarak değil de enerji gerekleri nedeniyle bu gruba girmiş olabilmektedirler. Öte yandan enerjinin korunma maliyeti de kişisel değişimlere tabi olabilmektedir. Ancak hareketlilik değişkeni çıkarıldığında bu değişkenin daha çok rastlantı sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Bu değişme için de bir esneklik verilmiştir. Nitekim Asya ülkelerinde genç erkekler için 1900 kilo kalori kabul edilmişken ağırlıkları daha fazla olan diğer ülke erkekleri için bu miktar 2.000 kilo kalori olarak tesbit edilmiştir.

172. Tablo 13, tespit edilen seviyenin bölgeler itibariyle altında kalanların düşük bir tahminini kapsamaktadır. Tabloda belirtilen seviyenin altında kalan fertler hareketliliklerini kaybedecekler veya devamlı kilo kaybedeceklerdir.

Tablo 13 — Bölgeler itibariyle yetersiz protein/enerji planlarının tahmini miktarı (1970)

Bölge	Nüfus (Bin milyon)	Alt seviyenin altındaki yüzde	Alt seviyenin altındaki miktarlar (Milyon)
Kalkınmış yöreler	1.07	3	28
Asya'nın merkezi planla yönetilen ülkeleri			
dışındaki kalkınmakta olan ülkeler	1.75	25	434
Latin Amerika	0.28	13	36
Uzak Doğu	1.02	30	301
Yakın Doğu	0.17	18	30
Afrika	0.28	25	67
Dünya (Asya'nın merkezi planla yönetilen ülkeleri hariç)	2.83	16	462

173. Bu durumda kısıtlamalara rağmen büyük bir ihtimalle 450 milyon kişinin temin ettikleri gıdanın ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmadığı söylenebilir. Gerçek miktar bu seviyenin çok üstünde olabilir, çünkü sınıflandırma için kullanılan kriterin gıda alımı aşırı derecede az olmayanları bu sınıfa alma eğilimi düşüktür. Diğer taraftan bu rakamlar veri yokluğu nedeniyle Asya'nın merkezi planla yönetilen ekonomilerini kapsamamaktadır. Ancak bu ülkelerde gıda mallarının daha iyi bir şekilde dağıtılmakta olduğu, dolayısıyla yetersiz beslenenlerin Asya'nın diğer ülkelerine oranla daha az bir miktar teşkil ettikleri tahmin edilebilir.

174. Kötü beslenme sorununun çok ciddi olduğu ülkeler arasında Afrika'da Angola, Somalia, Tanzania ve bazı Sahra ülkeleri, Asya'da Bangladesh, Hindistan, Endonezya ve Filipinler, Yakın Doğuda Afganistan, Suudi Arabistan ve her iki Yemen, Latin Amerika'da Bolivya, El Salvador ve Haiti sayılmaktadır.

175. Tablo 13 normal bir yıl durumunu yansıtmakta olup, son zamanlarda örneğin Afrika'nın Sahra yörelerinde görüldüğü gibi kuraklık ya da sair olağanüstü hava durumunun hakim olduğu devreleri kapsamamaktadır. Kuraklık geçiren ülkelerde fertlerin durumunu yansıtır verilere çok ender rastlanmaktadır. Ancak 1960'larda kuraklıktan etkilenen Hindistan'la ilgili bazı veriler günlük gıda alımının hayatın sürdürülmesi için gerekli miktarın çok altında olduğunu göstermektedir.

176. Yukarıda belirtilen gıda yetersizliği emarelerinin sorunun büyüklüğünü tahmin edebilmek bakımından ne kadar yetersiz olduğu açıktır. Ancak görünüm ne kadar karmaşık olursa olsun yine de bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Tablo 13 de gösterilen verilerin de kolaylıkla değişiklik gösterebileceği gibi her tahmin veya veri değişiklik gösterebilir. Ancak tümü dünya gıda yetersizliği sorununun ciddi bir gelişme içinde olduğunda birleşmektedir. Şöyle ki, çocuk ölümlerinin yarıdan fazlası kötü beslenmeye bağlanmakta, 200 milyon çocuk gıda bakımından güçlüklerle karşılaşmakta, kalkınmakta olan dünya nüfusu % 30, hatta bazen daha yüksek bir oranda beslenememekte ve bunun sonucu olarak kötü beslenenlerin sayısı 400 milyona ulaşmaktadır.

Diğer Beslenme Eksiklikleri

177. Bu noktaya kadar beslenme eksikliği sadece protein ve enerji eksikliği açısından ele alınmıştır. Ancak bazı hallerde yetersiz beslenme sadece bazı besinlerin eksikliğinden de doğabilir. Bu eksiklik-

lerden doğan hastalıklardan bazıları son zamanlarda iyi teşhis edilmeleri sonucu ortadan kaldırılabilmiştir. Bunlar arasında pelagra, istiska ve iskorbüt hastalıkları yer almaktadır. Geri kalanlar arasında ise A vitamin eksikliği nedeniyle meydana gelen demir eksikliği kansızlığı ve mevzi guatr gibi hastalıklar hâlâ yaygındır.

178. Hindistan, Endonezya, Bangladesh, Vietnam, Filipinler, Kuzey Doğu Brezilya ve El Salvador gibi ülkeler dahil bir çok ülkede görülen yaygın körlüğün en belirgin nedeni A vitamini eksikliğidir. Sosyo—ekonomik sonuçları ele alındığında bu eksiklikler büyük bir sorun olmaktadır. Öte yandan, sadece Uzak Doğu'da A vitamini eksikliği sonucu her yıl 100.000 çocuğun görüldüğü tahmin edilmektedir.

179. Demir eksikliği kansızlığı kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerde yaygın olup sıhatsızlığın ve azalan vücut hareketliliğinin sebebidir. Latin Amerika ülkelerinde erkeklerin % 5—15'i, kadınların ise % 10—35'inin kansızlıktan müzdarip olduğu ve bazı toplumlarda çocuklardan yarından fazlasının kansızlık çektiği görülmektedir. Çeşitli toplumlarda hamile kadınlar ve 6 ile 18 aylık çocuklar bu durumdan en çok etkilenen gruplar olmaktadır. Demir eksikliği kansızlığı başta solucan ve kan ve mesane mikrobi hastalıkları olmak üzere diğer hastalıklarla da ilgilidir, çünkü bu hastalıklarda meydana gelen demir eksikliği genellikle gıda yoluyla giderilememektedir.

180. Mevzi guatr hastalığıyla ilgili olarak 15 yıl önce yapılan bir araştırma dünyada bu hastalığı çeken 200 milyon insan olduğunu göstermiştir. Son yıllarda bazı ülkelerde bu hastalığın kontrolü yolunda önemli gelişmeler kaydedilmişse de yine çeşitli yörelerde mevzi guatr hastalığı bir hayli yaygındır.

Nedenler

181. Yetersiz beslenmenin nedenleri çok olup, bu nedenler ekolojik, sağlık ve kültürel kısıtlamalara dayansa dahi başlıca neden yoksulluktur. Bu yoksulluk ise yoksul ülkelerde güç, varlık ve gelirin az sayıda yerli ve yabancı elit kimselerin elinde toplanmasıyla ortaya çıkan sosyo—ekonomik gelişimin sonucudur.

182. Kırsal yörelerde toprak, su, kapital, teknik bilgi, kredi ve kurumsal yardım eşit olmayan bir biçimde dağılmaktadır. Kırsal nüfusun büyük bir kısmı ya topraksız bulunmakta ya da az bir toprak ve su ile geçimini temin etmeğe çalışmaktadır. Her yıl kırsal yörelerden milyonlarca insanın kentlere göç etmesiyle işsizlik ve gizli işsiz-

lik artmakta ve genellikle ücretler düşük olmaktadır. Öte yandan, özellikle küçük çiftçi başta olmak üzere üreticiyi etkileyen faktörler de vardır. Yetersiz depolama imkânları, ulaşım imkânlarının darlığı, üreticiyi bir kaç toptancıya muhtaç eden uygulamalar, pazara ve pazarla ilgili bilgilere ulaşamama gibi engeller ufak çiftçinin gerçek gelirini azaltıcı ve yoksulluklarını artırıcı faktörlerdir.

183. Kentsel yörelerde ise kırsal alanlardan gelenlerin çok azı verimli bir iş bulabilmektedir. Geri kalanlar ise büyük işsizlik ordusuna katılmaktadır. Mevcut veriler işsizlik ile enerji eksikliği arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. İşsizler ve gizli işsizler genellikle sosyo—ekonomik merdivenin en alt basamağında olup, en düşük gelirle en az yiyebilen ve en az beslenenlerdir. Sınai kalkınmada kullanılan tekniklerin bir çoğu kalkınmış ülkelerden alınmış olup bu teknikler kalkınmakta olan ülkelerde gereği gibi istihdam olanağı yaratamamaktadır. Kent yoksul halkı diğer taraftan gıda dağılımındaki yetersizlikten de etkilenmekte araçların çokluğu, gıda maddeleri fiyatlarının aşırı derecede yüksekliği, sosyal yönlü gıda fiyat politikalarının eksikliği bu etkenler arasında yer almaktadır.

184. Gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri son zamanlarda verimli istihdamı artırma yolunda çeşitli programlar uygulamaya başlamışlardır. Öte yandan bazıları da gıda bakımından en çok etkilenen gruplar için özel beslenme programları uygulamaktadırlar. Gıda yardımları ya da diğer transferlerle dış yardım da sağlanmaktadır. Bu çabaların artırılması nüfusun hızla artması ve şehirlerin giderek büyümesi nedeniyle ileride daha da çok önem kazanacaktır.. Bu noktada gelirin kötü dağılımını önleyici tedbirlerin de yardımı olacaktır.

Diğer taraftan başta yoksulların ve çocukların tabi oldukları kötü sağlık şartları olmak kaydıyla diğer çevresel sorunları giderici girişimlerde bulunulmadıkça enerji—protein eksikliğinin yaygınlığını gıda malları varlığının gidereceğini düşünmek hatalıdır.

185. Yoksulluğun giderilmesi yolunda ilerici girişimler, annenin çocuk yetiştirme açısından eğitimi dahil çevrenin fiziki ve kültürel yönden geliştirilmesi, göğüsle besleme yönteminin ilerletilmesi, evde yapılan ucuz gıda maddelerinin fazlaştırılması gibi hususlar protein—enerji beslenme yetersizliğini giderici unsurlardır. Öte yandan işsizliğin giderilmesi düşük gıda üretimini — düşük verimliliği — düşük gelir düzeyi gibi durumların iyileştirilmesi gibi hususlar da buna eklenmelidir. Bu ise mevcut sosyo—ekonomik bünyede büyük değişiklikler gerektirebilir.

Yetersiz Beslenmenin Tesbitinde Enerji ve Protein Gereği Uygulamasına İlişkin Teknik Not

186. Enerji ihtiyacı sağlıklı ve belirli bir yaştaki insanın enerji tüketimini karşılayabilmesi için almak zorunda olduğu enerji miktarıyla tanımlanır. Aynı yaşta olmalarına rağmen bazılarının enerji ihtiyaçlarına oranla daha çok veya az olabilir. Yaş ve cinsiyetten başka enerji ihtiyacını etkileyen değişkenler arasında hareketlilik, vücut büyüklüğü ve yapı yer alır. Çocukluk çağlarında büyümek için daha fazla enerjiye ihtiyaç olduğu gibi enerji ihtiyacı hamilelik ve emzirme devrelerinde de artış göstermektedir. Yüksek sıcaklıkta yapılan hareketler enerji tüketimini doğrudan artırırken, hava şartları genellikle dolaylı olarak enerji tüketimini etkiler.

187. Vücut tarafından değerlendirilen enerjinin büyük kısmı bazal metabolizma yoluyla harcanmakta ve fertler arasında bu durum çok az değişiklik göstermektedir. Böylece toplam günlük enerji tüketimi etkileyen en önemli faktör hareketlilik olup enerji ihtiyacı kavramı diğer faktörlere oranla daha zor bir biçimde tanımlanmaktadır.

188. İhtiyaç listesinin hazırlanması yolunda yaş ve ağırlıklarına göre tanımlanan «referans erkek» ve «referans kadın» kavramları kullanılmaktadır. Bu referanslar geliştirme için uygun bir biçimde fakat tartışmalı olarak seçilen başlangıç noktalarıdır. Aksi hâlde bu referansların başkaca bir özelliği olmayıp herhangi bir biçimde ideal standartlara işaret değildir. Referans erkek ve kadın 20—39 yaş arasında olup vücut ağırlıkları ideal olmasa dahi dengeli bir diyet tüketmekte, böylece ne fazla kilo kazanmakta ne de fazla kilo kaybetmektedirler.

189. Vücut yapısı ve ağırlığı da enerji tüketimini etkiler. Fazla yağlı olmayan kimselerin ağırlıkları sık sık değişmeyeceği gibi zayıflıkları bu kimselerin beslenemediklerine işaret değildir. Belirli bir nüfus grubunun ortalama ferdi vücut ağırlığı ifade edilirken, ortalama vücut ağırlığı o toplumdaki sağlıklı ve yeterince beslenebilen kimseler ağırlıkları dikkate alınarak ortaya konmalı ve bu kimseler ne fazla şişman ne de zayıf olmalıdır. Ancak uygulamada ortalama vücut ağırlığı şişman ya da zayıf kimselerin ağırlıklarını da kapsayabilir. Bu grup ağırlıklarının ayrı miktarlarıyla doğrudan ilişkili olarak ortalama vücut ağırlığı ideal ortalamanın altında y da üzerinde seyredebilir.

190. Vücut ağırlığı ünite başı enerji ihtiyacı aynı hareketliliği gösteren kadına oranla erkekde daha fazladır. Bu daha çok aynı kilo ve boyda olan kadının vücudundaki yağ oranının daha yüksek olmasıyla açıklanmaktadır.

191. Bir kimsenin enerji ihtiyacı yaşına da bağlıdır. Bu durum özellikle çocuklarda ve kilo başına enerjiye daha az gerek duyan yaşlılarda belirgindir. Öte yandan yetişkinlerin enerji ihtiyacı yaşlarıyla değişiklik göstermekte bu ise vücut yapılarıyla bazal metabolizma oranına bağlı olmaktadır. Hareketliliğin azalması ve malûliyet ileri yaşlarda enerji ihtiyacının azalmasına nedendir.

192. Çocuklarda enerji ihtiyacını ağırlıktan çok yaşa bağlamak önemlidir çünkü, daha önceki yetersiz beslenme nedeniyle zayıflamışlar ise yeniden ağırlık kazanmak ve büyümek için enerjiye gerek duyarlardır. Bu durum sadece buluş çağına kadar devam eder, çünkü daha yaşlı çocukların kayıplarını telafi için edinecekleri ek gıda onların şişmanlamasına neden olacaktır.

193. Hamilelik sırasında ise artan enerji tüketimi nedeniyle enerji ihtiyacı da artmaktadır.

194. Yukarıdaki faktörlerin tümü dikkate alındıktan sonra fert-gösterir. Belirli bir meslekte dahi boş zamanın geçirilişine bağlı olanların enerji ihtiyacı hareketliliklerine bağlı olarak yine de değişiklik rak iki ferdin enerji ihtiyacı değişiklik gösterebilir. Ancak enerji ihtiyacı bakımından farklılıkları yaratan unsurların başında kişinin yapmakta olduğu iş gelmektedir. 65 kiloluk faal bir erkeğin enerji ihtiyacı hafif işle uğraşan 65 kiloluk bir erkeğinkinden en az 1000 kilo kalori fazladır.

195. Bir toplumun enerji durumunu enerji ihtiyacı aracılığıyla açıklamaya çalışırken ortalama vücut ağırlığını, sağlıklı kişilerin yapılarını ve o toplumun ortalama hareketlilik seviyesini bilmekteki güçlük daima dikkate alınmalıdır. Bir toplum daha önce yetersiz besleniyor ise ya da o anda büyük bir işsizlik veya gizli işsizlikle karşı karşıya ise o andaki enerji ihtiyaç seviyesi düşük olabilecektir. Ancak mevcut durumun gösterdiği ihtiyaç tartışmasız kabul edilirse böyle bir toplumda gerekli tedbirlerin alınması gecikecek, söz konusu toplumun beslenme açısından daha iyiye götürülmesi yolunda atılacak adımlar sıhhsiz olacaktır.

196. Enerji ihtiyacı bakımından ulusal bir ortalamaya ulaşmak için yaş ve cinsiyet unsurları dikkate alınmalıdır. Buna göre o toplumun ortalama bir hareketliliğe sahip olduğu kabul edilmekte ve ayrıca orduya alınan kimseler için yapılan muayenelere dayanılarak «referans erkek» ağırlığı tesbit edilmektedir. Öte yandan çocukların buluş çağına kadar enerji ihtiyaçları o andaki ağırlıklarına göre değil telafi etmeleri gerekli miktarlar da dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

197. Bu nedenle tahminlerle tespit edilen ulusal ihtiyaçlar gıda dağılımını makûlen eşit ise tûm nûfusun sağlıklı ve oldukça hareketli bir hayat yaşamasına yeterli olmakta ve çocukların da hem beslenme hem büyüme bakımından yeterli beslenmeyi temin etmelerini sağlayacak bir düzeyde seyredebilmektedir.

Kritik Seviye Olarak Enerjinin Korunma Maliyeti

198. Beslenememekte olanların miktarını tayin bakımından ortalama enerji ihtiyacını kullanmak bazen gerçek bir baz temin edememekte bu ise daha çok vücut yapısı bakımından değişikliklerden çok hareketlilikteki farklılığa dayanmaktadır. Kişisel hareketlilik konusunda görûlen değişiklik bilinmemekte aynı zamanda ihtiyaç dağılımındaki sıklık da tespit edilememektedir.

199. FAO ve WHO enerji ve protein ihtiyacı uzmanlar komisyonu pratik olarak enerjiyi koruma maliyeti metabolizma oranı $\times 1.5$ olarak bir hesap yapmıştır. Eğer bir fert için mevcut olan gıda mevcudu 1.5 metabolizma oranından daha az enerji temin ediyorsa, o zaman o ferdin gereğince beslenemediğinden bahsedilebilir.

200. Bazal metabolizma oranına ilişkin miktarın Boston'da 15 yıllık bir devre içinde 2200 kişilik bir grupta ilgili izlenimlere bağlıdır. Bunların uygulaması ve koruma maliyet faktörünün 1.5 olarak tespiti tartışmalı bir konudur.

Protein İhtiyacı

201. Protein ihtiyacı ön tahminleri özellikle kalkınmakta olan ülkelerde gerçek müşahedelere dayanmıştır. 1936 yılında Milletler Liği Sağlık Komitesi ile Birleşmiş Milletler Gıda ve Beslenme Komitesi 1945 yılında her kilo için bir gram protein önermiş ve bu protein'in genellikle hayvansal besinlerden alınmasını tavsiye etmiştir. Bu ise beslenme yolunda elde edilen protein'in kalite bakımından değişiklik gösterdiğine işarettir. Çeşitli uzmanlar komisyonu protein ihtiyacı ile enerji ihtiyacı arasında değişiklik olduğuna işaret etmişlerdir. Aynı şekilde fazla enerji alımının şişmanlık gibi bir takım olumsuz sonuçlar verdiğine inananlar da vardır. Ancak, fazla proteinin tüketiminin olumsuz sonuçlara yol açtığı yolunda kesin delil olmayıp, her fertteki duruma göre değişken emniyetli seviyede protein alımı en uygun kabul edilmiş durumudur. Bu emniyetli seviye ise değişiklik üst rakamının karesini ortalama ihtiyaçla toplayarak elde edilir.

202. Bu emniyetli seviyede dahi referans bir erkek için her kilo başına 0.57 gram protein gerekmektedir. Ancak çocukların büyümele-ri için daha fazla proteine ihtiyaçları vardır.

203. Çeşitli toplumların protein ihtiyacı karşılığında aldıkları protein tayin edilirken tüketilen gıdadaki proteinin kalitesi dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapılmalıdır. Protein kalitesi daha çok ihtiva ettiği amino asit ile saptanırsa da bazen hazım kolaylığına göre de bir değerlendirme yapılabilir. Uygun olmayan imalât veya depolama metodlarıyla bir gıda maddesinin protein değeri düşürülmüş olabilir.

204. Çeşitli hastalıklar protein ihtiyacı bakımından azalma ya da çoğalmaya sebep olabilirler. Bazı hastalıklar sırasında meydana gelen protein eksikliği, bu hastalıklar devam ettiği sürece giderilemez. Ancak hastalık sona erdikten sonra bu eksikliğin giderilmesi gereklidir. Hastalıkların protein ihtiyacı üzerindeki kesin etkilerini ölçmek de olanaksızdır, çünkü burada hastalığın sıklığı, türü, ciddiyeti ile kişinin özel durumu söz konusudur.

205. Protein ihtiyacının izahını etkileyen en önemli faktör bu ihtiyacın enerji akımına dayandığı hususudur. Enerji akımı ile nitrojen dengesi arasında orantılı olup enerji akımında ihtiyacın altına düşülmüş olması vücudun protein kaybına veya büyümesine yol açacaktır.

II. KISIM

İLERDEKİ GÖRÜNÜM

GİRİŞ

Bölüm 4 : İLERDE GIDA SORUNU

Bölüm 5 : ÜRETİMİ ARTIRMA POTANSİYELİ

Bölüm 6 : ÖNEMLİ POLİTİKA UYGULAMALARI

Giriş

206. Birinci kısımda dünya çapındaki kıtlığı kısa vadede etkileyen faktörlerin bir analizi yapılmış, ayrıca özellikle kalkınmakta olan ülkelerde son bir kaç yıldan beri birikmekte olan derin gıda arz sorunlarına işaret edilmeğe çalışılmıştır. Gerçekte iki sorun mevcuttur: Birincisi tek bir ülkede hava şartları kötü bir gelişme gösterirse o ülkede üretimi tamamen kısıtlamakta, tüm kıtalarda havaların kötü gitmesi ise dünya gıda maddeleri rezervlerinin tüketilmesi sonucunu doğurmaktadır. İkincisi dünyanın bir çok yerinde gıda maddeleri üretiminin gıda maddeleri talebini yakalayamaması büyük bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Aradaki dengesizlik ülkeden ülkeye, ya da bölgeler arasında farklılıklar gösterirse de kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda tarımsal kıtlık genel kalkınmayı sürekli olarak etkilemiştir.

207. Bu arada ikinci bir dengesizlik de gıda dağılımındaki eşitsizlik olup bu konuya daha önce temas edilmişti. Kötü beslenme daha çok fakirler arasında görülmekte, özellikle çocukları etkileyerek onların büyüme, sağlık ve akli dengelerini etkilemektedir. Bu sorunla devamlı olarak uğraşılmasına rağmen son zamanlarda gıda sorunu önemini azaltacağı yerde çoğaltmaktadır.

208. Bu geniş kapsamlı değerlendirmeden sonra şimdi sorunun orta vadeli durumuna, kısaca 1985 yılına kadar oluşması beklenen gelişmelere geçilecektir. İleride ne gibi gelişmeler olacağını tahmin etmeğe çalışmak güçtür. Çünkü daima olumlu ya da olumsuz beklenmeyen değişiklikler kendini gösterir. Ancak gıda durumunun ileride nasıl bir şekil alacağına dair kesin bir işaret olmadığına göre yine de bazı tahminlerde bulunmak gerekmektedir.

B Ö L Ü M IV

İleride Gıda Sorunu

209. Bu bölüm gıda talebi ile üretimin 1980 ortalarında alacağı durum ile ilgilenecektir. İlk önce gıda talebi tahmin edilmekte, daha sonra ihtimal dahilinde olan üretim trendleri incelenmektedir. Bundan sonra da arz ve talebin önümüzdeki on yıl içinde alacağı durum özellikle kalkınmakta olan ülkeler durumuna değinilerek gözden geçirilmektedir. Bir noktada analizimiz daha çok trendlerle ilgileniyorsa da derinde yatan faktörlerin üzerinde de durulmaktadır. Böyle gıda talebinin gelir oranı ile nüfus artışlarından etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Aynı anda nüfus ve gelir artışlarıyla yükselen gıda talebi ile ekonomik kalkınma sonuçlarından yararlanamıyacak kadar yoksul kitlenin beslenme durumlarını iyiye götürmek için gerekli gıda arasında da bir farklılık olduğu belirlenmektedir.

Gıda Talep Tahminleri

210. Bu bölümün sonuna eklenmiş metodolojik açıklamada da belirtildiği gibi gıda talep tahminlerinin faktörleri nüfus artışı ile gayri safi milli hasıla artış tahminleridir. Burada da aksi belirtilmedikçe Birleşmiş Milletler orta nüfus artışı değişkeniyle gayri safi milli hasıla artış trendi kullanılmıştır. Böylece Kalkınan ülkelerde gıda talebinin 1970—1985 döneminde yılda % 1.5 oranında artacağı tahmin edilmiştir. Diğer bir deyişle bu ülkelerde 1985 yılında gıda talep hacmi 1970 yılına oranla % 26 fazla olacaktır. (Tablo 14). Kalkınmakta olan ülkelerde ise durum tamamen değişik olacaktır. Bunlar arasında pazar ekonomisini benimsemiş ülkelerde talep yılda % 3.6 oranında artacak, dolayısıyla 15 yıllık devre sonunda toplam gıda hacminde % 70

Tablo : 14 — Gıda talep tahminleri : 1969 — 1971 — 1985

	Aşağıdaki bölümlere göre artış oranları			Aşağıdaki bölümler itibariyle toplam gıda talep hacmi		
	«Sıfır» gelir	«Trend» gelir	«Yüksek» gelir	«Sıfır» gelir	«Trend» gelir	«Yüksek» gelir
	Yıllık %			1969 — 71 = 100		
Kalkınmış ülkeler	0.9	1.5	—	115	126	—
Pazar ekonomileri	0.9	1.4	—	114	126	—
Doğu Avrupa ve SSCB	0.9	1.7	—	115	130	—
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	2.7	3.6	4.0	150	170	180
Afrika	2.9	3.8	4.1	153	176	183
Uzak Doğu	2.6	3.4	4.0	148	166	180
Latin Amerika	2.8	3.6	3.8	151	170	175
Yakın Doğu	2.9	4.0	4.2	154	180	186
Asyanın merkezi planlı ülkeleri	1.6	3.1	3.5	127	158	168
Tüm kalkınmakta olan ülkeler	2.4	2.4	3.8	143	166	176
Dünya	2.0	2.4	(2.7)	134	144	(148)

Tablo : 15 — Belirli mal gruplarına göre dünya talebi

	Tüketim	Tahmini talep			Toplam artış		Artış oranı	
	1979—71 milyon metrik ton	1980	1985	1990	1985/70 %	1990/70 %	1970/85 %	1970/90 %
Tahıl	1.207	1538	1725	1910	42.9	58.3	2.4	2.3
Buğday	332	404	447	490	43.8	47.6	2.0	2.0
Pirinç	310	400	447	493	44.3	59.1	2.5	2.3
İri taneli tahıl	565	734	831	927	46.9	64.0	2.6	2.5
Proteinli kökler	279	321	342	361	22.3	29.2	1.4	1.3
Şeker — Santrifijik	70	92	107	126	54.1	80.9	2.9	3.0
Şeker, santrifijik olmayan	12	15	17	19	42.1	54.0	2.4	2.2
Fındık, fıstık vs.	52	69	79	91	51.2	73.5	2.8	2.8
Sebzeler	223	290	330	374	48.0	67.7	2.6	2.6
Meyvalar	158	214	250	290	58.2	83.5	3.1	3.1
Et	107	144	168	197	57.3	84.7	3.1	3.1
Sığır ve dana	39	51	60	70	54.7	80.1	3.0	3.0
Koyun ve kuzu	7	10	12	14	69.1	104.5	3.6	3.6
Domuz eti	36	46	53	61	48.3	71.4	2.7	2.7
Kümes hayvanları	16	24	29	36	83.5	125.4	4.1	4.1
Yumurta	19	25	29	34	50.8	75.1	2.8	2.8
Balık	41	57	68	81	64.6	96.3	3.4	3.4
Yağlı süt	389	476	532	597	36.9	53.3	2.1	2.2
Yağı alınmış süt	(40)	(50)	(58)	(66)	(44.4)	(65.5)	(2.5)	(2.6)
Peynir	9	12	14	16	51.7	74.4	2.8	2.8
Katı ve sıvı yağlar	33	43	49	57	47.9	70.8	2.6	2.7
Tereyağ	5	6	7	8	33.9	49.3	2.0	2.0
Nebati yağ	22	30	35	41	55.1	81.9	3.0	3.0

Tablo : 16 — Kalkınmakta olan pazar ekonomileri belirli besin grupları toplam talebi

	Tüketim	Tahmini talep			Toplam artış		artış oranları	
	1969 — 71	1980	1985	1990	1985/70	1990/70	1970 — 85	1970 — 90
		milyon metrik ton			yüzde		yüzde	
Tahıl	385.70	534.3	628.5	737.6	63.0	91.2	3.3	3.3
Buğday	87.0	119.3	140.2	164.0	61.0	88.5	3.2	3.2
Pirinç	171.2	235.3	274.8	318.6	60.5	86.1	3.2	3.2
İri taneli tahıl	127.5	179.7	213.5	255.0	67.5	100.0	3.5	3.5
Proteinli kökler	107.9	136.5	153.4	171.6	42.2	59.0	2.4	2.3
Şeker (santrafüjlü)	23.9	36.9	46.7	59.3	95.2	148.1	4.6	4.6
Şeker (santrafüjlik olmayan)	10.8	13.5	17.4	42.1	62.0	62.0	2.4	2.4
Fındık, fıstık vs.	32.4	44.7	52.8	62.3	63.0	92.2	3.3	3.3
Sebzeler	69.7	99.4	119.3	142.4	71.1	104.3	3.6	3.6
Meyveler	73.4	107.5	130.4	157.3	77.5	114.2	3.9	3.9
Et	21.1	32.2	40.6	51.7	92.1	144.4	4.4	4.6
Sığır ve dana	9.6	14.0	17.3	21.5	80.1	123.8	4.0	4.1
Kuzu ve koyun	2.6	4.2	5.5	7.1	110.9	174.4	5.1	5.2
Domuz eti	3.5	5.3	6.6	8.3	88.0	135.5	4.3	4.4
Kümes hayvanları	2.3	4.1	5.6	7.9	143.6	241.1	6.1	6.3
Yumurta	2.8	4.5	5.9	7.7	112.4	179.7	5.2	5.3
Balık	12.3	19.0	24.3	31.4	98.7	155.9	4.7	4.8
Yağlı süt	93.7	137.6	168.4	205.8	79.6	119.6	4.0	4.0
Yağı alınmış süt	13.6	20.2	25.1	31.1	894.9	(129.4)	(4.2)	(4.2)
Peynir	2.6	3.7	4.5	5.5	75.0	112.6	3.8	3.8
Sıvı ve katı yağlar	9.9	14.8	18.5	23.0	84.9	129.4	4.2	4.2
Tereyağ	1.1	1.7	2.1	2.5	81.4	122.6	4.1	4.1
Nebati yağlar	7.7	11.7	14.5	18.1	87.6	133.6	4.3	4.3

lik bir büyüme meydana gelecektir. Mevcut gıda sorununun anlaşılmasında gıda talebi bakımından görülen bu çelişki önemli rol oynamaktadır.

211. Nüfus artış faktörü gıda talebini kalkınmış ülkelerde % 0.9, kalkınmakta olan ekonomilerde ise % 2.7 oranında etkilemektedir. Bu durum 14 no.lu tabloda «sıfır» gelir artış tüketimiyle gösterilmiştir.

212. Kalkınmakta olan ülkelerde daha yüksek bir gelir seviyesi varsayımından hareket edildiğinde gıda talebi üzerindeki etkenler de 14 No.lu tabloda gösterilmiştir. Kalkınmakta olan ülke ekonomilerinde bu, ortalama olarak yıllık gıda talebini % 3,6 ile % 4 oranında artıracaktır. Ancak, bu varsayıma rağmen nüfus artışı yine de ilerdeki gıda talebini en çok etkileyecek faktördür.

213. Toplam gıda talebi artışlarının bölgeler arasında değişiklik göstermesi bölgeler arası nüfus artışlarının değişik olduğu gerçeğini yansıtır. Böylece nüfusun % 2.9 oranda artış gösterdiği Afrika ve Yakın Doğu'da gıda talebi diğer bölgelere oranla daha fazla artış gösterecektir. Dört bölge içinde nüfus artışının en az olacağı beklenen Uzak Doğu'da ise gıda talebinin % 3.4 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Latin Amerika ise orta seviyelerde seyredecektir. Asya'nın merkezi plânla yönetilen ülkeleri ise az bir nüfus artışıyla fert başına hızlı gelir artışlarıyla birleştirecek ve orta seviyede bir gıda talebi gösterecektir.

214. Eğer tahminlerin dayandığı nüfus artışları bir değişiklik gösterirse tüm bölgelerde toplam gıda talebinin de değişiklik göstermesi olagandır. Ancak «yüksek» ve «düşük» nüfus artış değişkenleri 1985 yılına kadar Tablo 14'de görülen durumu fazla değiştirmeyecektir. Ne var ki, nüfus artışlarının yüksek oranda devamı üretim trendi iyiye doğru gitmediği taktirde dünyanın birçok yöresinde daha iyi beslenme standartlarına erişmeyi engelliyecektir.

215. Çeşitli gıda maddelerine karşı olan talep artışları dünyanın tümü itibariyle 15 No.lu tabloda gösterilmiştir. 1970 — 1985 devresinde balık talep artışı (yıllık % 3.4) et talep artışı (yıl % 3.1) ve peynir talep artışı (yıl % 2.8) nin fazla olması talebin protein zengin tahıllarla (talep artışı yıl % 2.4) nişasta kökenli besinler (talep artışı yıl % 1.4) den saptığını göstermektedir.

216. Bu eğilimler bir yanda tüm bölgeler için geçerli ise de, tüm dünya talep artış seviyesi özellikle kalkınmakta olan ülkeler çeşitli ürün talepleri bakımından gerçek talep seviyesinin altında kalmaktadır. Aynı şekilde kalkınmakta olan ülkeler 1970 — 1985 toplam gıda talebinin tahıl ürünleri için yıl % 3.3, nişasta kökenli besinler için

yılda % 2.4 oranında artış göstermesi tahmin edilmişken, daha çok rağbet gören besinler arasında balık talebinin yılda % 4.7 et talebinin ise % 4.4 oranında artması beklenmektedir. (Tablo 16).

217. Nüfus artışlarıyla gelir artışlarının yol açacağı dünya gıda talebi artışını karşılayabilmek için dünya tarımı geliştirilmeli ve 1970 yılına 40 milyon ton, sebze üretimi 110 milyon ton, meyve üretimi 90 milyon ton, et üretimi 60 milyon ton, süt üretimi 140 milyon ton artırılmak gerekirken bu sonuçlara ulaşmak için gerekli yem üretimi de artırılmak zorundadır. 1985 yılı gıda ve yem tahıl ihtiyacı 1970 yılına oranla 520 milyon ton, diğer bir deyişle 15 yıl içinde % 43 oranında fazla olacaktır.

218. Toplam tahıl talep artışı bu şekilde seyrederken, bu artışın kalkınmakta olan ülkelerdeki oranı ihtiyacın 386 milyon tondan 629 milyon tona yükselmesiyle % 63, kalkınmış ülkelerde 617 milyon tondan 796 milyon tona yükselmesiyle % 29 olacaktır. Kalkınmakta olan ekonomilerde talep artışları fert başına gelir tahmin edilen seviyede seyrederken daha da yüksek olabilir. Bu durumda bu ülkeler toplam talebi 1985 yılında 644 milyon tona ulaşacaktır.

219. Yem ihtiyacına gelince; üretim tekniklerinde büyükçe bir değişiklik olmayacağı varsayılırsa canlı hayvan yemi olarak tahıl talebinin 1970 yılındaki 420 milyon tonluk seviyeden 1985 yılında 650 milyon tona yükseleceği ve bu miktarın 520 milyon tonuna kalkınmış, 80 milyon tonuna ise kalkınmakta olan ülkelerin ihtiyaç duyacakları tahmin edilmektedir, (Tablo 17).

220. Yem olarak tahıl talebine ilişkin bu tahminlerin yem/canlı hayvan sektöründe fiyatların değişmemesi varsayımına dayandığı belirtilmektedir. Ancak bu noktada bazı değişiklikler kendini gösterebilir. İlk olarak, kısa vadedeki fiyat değişikliklerinden canlı hayvan yemi talebi, tüketim talebinden daha çok etkilenmektedir. İkinci olarak, canlı hayvan ekonomisi çoğunlukla devri üretim eğilimiyle karakterize edilirse de bu eğilimin düzenliliği bazen anlamsız ya da beklenmedik fiyat artışlarıyla bozulmaktadır. Bu nedenle, burada yapılan gıda tahminleri mevcut bir kaç ihtimalden sadece birisi olarak değerlendirilmelidir. 1960'lardaki tahıl gerçek fiyatlarındaki azalma hem tahılın yem olarak kullanılma oranını artırmış hem de et tüketimini fazlalaştırmıştır. Böyle bir trendin devamı 1980'lerde tahılın yem olarak kullanılma oranını burada tahmin edilen seviyenin üzerine çıkarabilir. Tamamen tersine, tahıl darlığı bugünkü durumunu devam ettirirse tahılın yem olarak kullanılma oranı da azalacak ve tahılın yerini başka ikâme malları alacaktır. Aynı zamanda, tahılla beslenen canlı hayvan tüketiminde de bir azalma olması beklenebilir.

Tablo : 17 — Tahlil : Kullanılma sahaları itibariyle gerçek tüketim ve tahmini talep eğrisi 1970 — 1990

	<u>Tüketim</u>		<u>tahmini talep</u>		<u>Artış yüzdesi</u>			<u>Artış oranı</u>		
	1970	1980	1985	1990	1980/70	1985/70	1990/70	1970/80	1970/85	1970/90
	milyon ton				Yüzde					
Kalkınmış ülkeler										
Gıda	160.9	163.1	164.1	164.6	1.3	2.0	2.0	0.1	0.1	0.1
Yem	371.5	467.9	522.7	565.7	25.9	40.7	52.3	2.3	2.3	2.1
diğer kullanma sahaları	84.9	100.6	109.5	116.4	18.5	29.0	37.1	1.7	1.7	1.6
Toplam	617.3	731.6	796.3	846.7	18.5	29.0	37.2	1.7	1.7	1.6
Fert başına (kg)	576.--	623	649	663	8.2	12.7	15.1	0.8	0.8	0.7
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri										
Gıda	303.7	409.3	474.5	547.2	34.8	56.3	80.2	3.0	3.0	3.0
Yem	35.6	60.9	78.6	101.9	71.1	120.8	186.2	5.5	5.4	5.4
diğer kullanma sahaları	46.6	64.1	75.4	88.5	38.15	62.5	90.7	3.3	3.3	3.3
Toplam	385.7	534.3	628.5	737.6	38.5	63.0	91.2	3.3	3.3	3.3
fert başına (kg)	220	233	240	246	5.9	9.1	11.8	0.6	0.6	0.6
Asyanın Merkezi Planlı ülkeleri										
Gıda	164.1	200.5	215.2	225.3	22.2	31.1	37.3	2.0	1.8	1.6
Yem	15.3	38.7	48.7	61.4	152.9	218.3	301.3	9.7	8.0	7.2
Diğer kullanma sahaları	24.6	32.6	36.0	39.1	32.5	46.3	58.9	2.9	2.6	2.3
Toplam	204.0	271.8	299.0	325.8	33.2	47.0	59.7	2.9	2.6	2.4
Fert başına (kg)	257	290	298	304	12.8	16.0	18.3	1.2	1.0	0.8
Dünya										
Gıda	628.7	772.9	853.8	937.1	22.9	35.8	49.1	2.1	2.1	2.0
Yem	422.4	567.5	650.0	729.0	34.4	53.9	72.6	3.0	2.9	2.8
Diğer kullanma sahaları	155.9	197.3	220.9	244.0	26.6	41.7	56.5	2.4	2.4	2.3
Toplam	1207.0	1537.7	1724.7	1910.1	24.4	42.9	58.3	2.5	2.4	2.3
Fert başına (kg)	333	349	355	357	4.8	6.6	7.2	0.5	0.4	0.3

221. Hemen her bölgede tahılın canlı hayvan yemi olarak kullanılması besin olarak talebinden daha fazla artacaktır. Bu durum 1985 yılında yem olarak kullanılan tahılın toplam tahıl taleplerinin sadece % 14 ünü teşkil etmesi beklenen kalkınmakta olan ülkelerde görülecek hızlı protein besin ihtiyacı artışları nedeniyle ortaya çıkacaktır. Bunun tersi olarak, kalkınmış ülkelerde toplam tahıl ihtiyacının % 66 sı yem ihtiyacı olarak ortaya çıkacaktır. Bu ülkelerin yem olarak tahıl ihtiyaçları 1970 yılında toplam tahıl ihtiyaçlarının % 60 nı oluşturmıştır. Böylece 1970 yılında kalkınmakta olan ülkeler fert başına tahıl talebinin üç katı olan kalkınmış ülkeler fert başına tahıl talebi daha süratli bir biçimde artmış olacaktır.

222. Fert başına tahıl ihtiyacı 18 No.lu tabloda beslenme açısından özetlenmiştir. Yüksek tüketim seviyeleriyle yüksek gelirleri nedeniyle kalkınmış ülkeler gıda talebinin elastiki olmayışından bu ülkelerin fert başına kalori ve protein talepleri nispeten düşük olan % 0.2 lik bir artış gösterecektir. Ancak, bu ülkelerin daha pahalı gıda maddeleri taleplerindeki artış biraz daha yüksek olacaktır.

223. Kalkınmakta olan ülkeler protein ve kalori ihtiyaçları % 0.6 lik bir artış gösterecek, ancak talep kalkınmış ülkelere oranla daha fazla artış gösterirken fert başına kalori ve protein seviyeleri her iki ülke grubu arasındaki farklılığını devam ettirecektir. Eğer kalkınmakta olan bölgelerde gelir yüksek oranda artarsa fert başına kalori ve protein talebi de % 0.8 oranında artış gösterecek ve böylece 1985 yılında ortalama kaloriyi 2485 kilo kalori, proteini de 65.6 gramlık seviyeye çıkaracaktır.

224. Daha iyi beslenme yolundaki tahminlere rağmen, tahıl, nişastalı besinler ve şeker 1990 yılında dahi kalkınmakta olan ülkeler toplam kalori talebinin % 73 ünü karşılayacaktır. Bu rakam 1970 yılında % 77 olmuştur. Kalkınmış ülkelerde ise bu oran 1970 yılında % 53 iken 1990 yılında % 47 olacaktır. Öte yandan hayvansal protein talebi de toplam olarak artacak, ancak bu artış kalkınmakta olan ülkelerde 1970 deki % 19 luk seviyeden % 25'e, kalkınmış ülkelerde ise 1970 deki % 53 lük talep seviyesinden % 60'lık bir seviyeye çıkış görülecektir. Diğer bir deyişle, kalkınmakta olan ülkelerdeki gelişme son derece mütevazî olacaktır.

225. Ayrıca ülkeler toplam talep ortalamaları da ülkeler arasındaki mevcut olan ve devam etmesi beklenen farklılıkları göstermektedir. Özellikle, Uzak Doğu ve bir noktada da Afrika ülkelerinde fert başına kalori talebi en az 1980 lere kadar orta derecede hareketlilik

Tablo : 18 — Kalori ve Protein fert başına gıda talebi 1970 ve tahminler 1980 — 1990

Dönem	Kalori			Protein		
	Dünya	Kalkınmış ülkeler	Kalkınmakta olan ülkeler	Dünya	Kalkınmış ülkeler	Kalkınmakta olan ülkeler
1970	2.480	3150	2200	69.0	96.4	57.4
1980	2.560	3190	2330	71.1	98.4	61.2
1985	2.610	3220	2400	72.6	100.0	63.3
1990	2.670	3260	2480	74.3	101.9	65.6
Artış yüzdesi						
1980/1970	3.3	1.2	6.1	3.0	2.1	6.5
1985/1970	5.3	2.3	9.3	5.3	3.8	10.2
1990/1970	7.5	3.6	12.7	7.7	5.7	14.2
Artış oranları						
1970/1980	0.3	0.1	0.6	0.3	0.2	0.6
1970/1985	0.3	0.2	0.6	0.3	0.2	0.6
1970/1990	0.4	0.2	0.6	0.4	0.3	0.7

için gerekli olan kalori seviyesinin altında seyredecektir. Kalori bakımından ortalama gıda talebinin beslenme için gerekli olan seviyeden düşük olduğu ülkeler zamanla azalacaktır. Ancak, 1985 yılında fert başına ortalama enerji talebinin ihtiyacın altında seyredeceği toplam 850 milyon nüfusla 34 ülke bulunacak, gelirler yüksek seviyede arttığı takdirde ise toplam 600 milyon nüfuslu 26 ülke aynı durumu gösterecektir. Bu arada mevcut gıda mallarının değişik sosya—ekonomik gruplar arasındaki eşit olmayan dağılımının giderilmesi de söz konusu olmayacaktır.

Gıda Üretim Trendlerinin Tahmini

226. Metadolojik açıklamada da izah edildiği gibi gıda üretim artışlarını tayin edebilmek için objektif bir hareket noktası bulmak, gıda talebini tahmin etmekten daha zordur. Açıklamada belirtilen nedenlerle 1961 — 1973 dönemi baz olarak alınmış bu dönem artış oranları üretim artışlarına esas alınmıştır. Hesaplamalar hem ülkeler hem de mallar itibariyle yapılmıştır. Sonuçlar, aynı zamanda nüfus artış oranlarıyla birlikte 19 No.lu tabloda bölgeler itibariyle gösterilmiştir.

Tablo 19 : Gıda malları üretim artış oran tahmini ve tahmini nüfus artışları 1969 — 71 — 1985 (Yıllık yüzdeler)

	Gıda üretimi	Nüfus
Kalkınmış ülkeler	2.8	0.9
Pazar ekonomileri	2.4	0.9
S.S.C.B. ve Doğu Avrupa	3.5	0.9
Kalkınmakta olan ülkeler	2.6	2.4
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	2.6	2.7
Afrika	2.5	2.9
Uzak Doğu	2.4	2.6
Latin Amerika	2.9	3.1
Yakın Doğu	3.1	2.9
Asya merkezî plânla yönetilen ülkeler	2.6	1.6
DÜNYA	2.7	2.0

227. Dikkat edileceği gibi kalkınmış ekonomiler için hesaplanmış üretim artış oranı % 2.4 lük seviyesiyle kalkınmakta olan ülkeler için

hesaplanmış % 2.6 lık orandan daha düşüktür. Ancak kalkınmış ekonomilerde üretim oranı nüfus artış oranının çok üstünde seyrederken kalkınmakta olan ülkelerde üretim artış oranı % 2.6 lık seviyesi ile % 2.7 lık nüfus artış oranının altında olup, artması tahmin edilen fert başına talebi karşılayacak durumda değildir. Bu artış oranı Afrika'da % 2.4 den Yakın Doğu ve Latin Amerika'da yaklaşık % 3'e kadar değişmektedir.

228. Şaşırtıcı bir sonuç da Yakın Doğu (ve Asya'nın merkezi plânla yönetilen ülkeleri) dışındaki her kalkınmakta olan bölgede geçmiş trendler devam ettiği sürece gıda malları üretim artışı nüfus artışından daha az olacaktır. Bu sadece bir kaç büyük ülkeyi dikkate alarak ortaya atılmış bir sonuç olmayıp, kapsamlı bir tahmindir, çünkü izlenen ülkelerin ancak yarısında üretimin çok az bir oranda nüfus artışının üzerine çıktığı görülmüştür.

229. 19 No.lu tablonun üretim trendleri değişmeden devam ettiği ve istikrarlı hava şartlarının varlığı halinde doğacak sonuçları göstermekten başka bir nitelik taşımadığını tekrarlamak gerekir. Ancak zamanımızdan 1985 yılına kadar meydana gelecek gelişmeler tarım ürünlerinin kârlılığı hükümetlerin tarım politikalarındaki değişiklikler, hava şartlarındaki değişimler gibi hesaplamalara bilhassa alınmamış faktörlerin etkisi altında değişiklik gösterebilecektir. Ancak, eğilim ortadadır. Birbirine ters düşen iki eğilim bulunmaktadır: üretim kalkınmış ülkelerde nüfusun daha fazla artacak, kalkınmakta olan ülkelerde ise bu durumun tersi doğacaktır. Ancak, kalkınmış ülkeler ve kalkınmış merkezi plânla yönetilen ülkeler üretimi gerçekte bu ülkelerin ihracat olanakları çoğaldıkça artacaktır.

Talep/Üretim Dengesi

230. Bundan sonra yapılacak iş talep tahminleriyle üretim tahminlerini birleştirerek teorik olarak gösterecekleri fazlalık veya eksiklikleri elde etmektedir. «Teorik» sözcüğü bilinerek kullanılmıştır, çünkü her ikisi birbirinden bağımsık olarak hesaplanmış, hesaplamalarda talebin üretime, üretimin de talebe etkisi dikkate alınmamıştır. Uygulamada fazlalık (veya eksiklik) ların tabiatıyla bir kaç yıllık devre içinde sürekli olarak birikmesi imkânsızdır. Bu önemli nokta dikkate alınmak kaydıyla tahminler 20 No.lu tabloda gösterilmiştir.

231. Bu arada bir yanda yıllık talepleri % 3.6 oranında artarken öte yanda yıllık gıda üretimi % 2.6 oranında artan kalkınmakta olan ülkeler verileri ilginç bir durum yaratmaktadır. Bu oranlar arasında en büyük açıklık Afrika'da en küçük fark ise Latin Amerika'da görülmektedir. Bu durum bütün bölgelerde ve özellikle Afrika'da talep ile üretim arasındaki dengesizliğin 1985 yılına kadar daha da arta-

cağına işaretler. Örneğin, bu tahminlere göre Afrika gıda talebi 1969-71 ilâ 1985 yılları arasında % 76 oranında artacak ancak gıda üretimi sadece % 45 oranında bir artış gösterecektir.

232. Mevcut trendler devam ettiği taktirde gıda ithal gereğinin bir kısmı tahılla ilgili gelişmeler izlenerek görülebilir, (Tablo 21). Kalkınmakta olan ekonomiler yıllık ortalama tahıl açıkları 1969 - 71 döneminde 16 milyon ton iken 1985 yılında 85 milyon tona ulaşacaktır. Bundan daha da önemlisi bu açık tüm kalkınmakta olan ülkeler için söz konusu olup, Arjantin ve Tayland gibi tahıl ihraç eden kalkınmakta olan ülkeler dışında bırakıldığı taktirde açık 100 milyon tona çıkacak, bu miktar ise bu ülkelerin 1969 — 71 dönemindeki ithalatlarının üç katı olacaktır. Öte yandan bu tahminler normal üretim koşulları dikkate alınarak yapılmıştır. İyi yıllarda bu açık azalabilir ancak kötü bir yılda 120 milyon tona hattâ 1980'lerde daha da yüksek bir seviyeye erişebilir (Son kötü dönem olan 1973/74 de tahıl ihraç eden kalkınmakta olan ülkeler tahıl açığı 52 milyon ton olmuştur). Ancak, kalkınmış ülkeler tahıl üretim tahminleri bu ülkelerin kalkınmakta olan ülkelerdeki açığı kapatacak derecede ihracat fazlası yaratacaklarını göstermektedir. Kalkınmakta olan ülkelerde en düşük açıklık pirinç ve iri taneli tahıllarda görülecek, bu durum ise kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda bu ürünlerin üretim ve tüketim eğilimlerini yansıtmış olacaktır.

Tablo 20 — 1985 yılına kadar gıda talep ve üretim tahminleri

	Hacim artış oranları		Hacim indeksi	
	Talep	Üretim	Talep	Üretim
	yıllık yüzdeler		1969 — 71	100
Kalkınmış ülkeler	1.5	2.8	126	151
Pazar ekonomileri	1.4	2.4	124	143
Doğu Avrupa ve S.S.C.B.	1.7	3.5	130	168
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	3.6	2.6	170	146
Afrika	3.8	2.5	176	145
Uzak Doğu	3.4	2.4	166	143
Latin Amerika	3.6	2.9	170	152
Yakın Doğu	4.0	3.1	180	157
Asya merkezi plânla yönetilen ülkeler	3.1	2.6	158	146
Tüm kalkınmakta olan ülkeler	3.4	2.6	166	146
Dünya	2.4	2.7	144	150

Tablo : 21 — Tüm tahıllar 1969 — 71 ve 1985 mızanı (Milyon metrik ton olarak)

	Tüm tahıllar		Buğday		Pirinç		İri taneli tahıl	
	1969 — 71	1985	1969 — 71	1985	1969 — 71	1985	1969 — 71	1985
Dünya								
Toplam talep	1207	1725	331	447	310	447	566	831
Yem	422	650	69	108	5	10	348	532
Üretim	1239	—	329	570	302	—	608	—
Mizan	32	—	2	123	8	—	42	—
Kalkınmakta olan ülkeler								
Toplam talep	590	929	127	208	288	422	175	299
Yem	51	128	8	—	3	—	39	—
Üretim	585	833	98	172	278	287	209	303
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri								
Mizan	5	76	29	36	10	44	34	4
Asyanın merkezi planlı ekonomileri								
Toplam talep	386	629	87	140	171	275	128	214
Yem	36	79	3	6	1	3	31	70
Üretim	370	544	67	14	168	236	135	187
Mizan	5	85	20	19	3	39	7	27
Asyanın merkezi planlı ekonomileri								
Toplam talep	204	300	40	68	117	147	47	85
Yem	15	49	5	14	2	6	8	29
Üretim	215	309	31	51	110	142	74	116
Mizan	11	9	9	17	7	5	27	31
Kalkınmış ülkeler								
Toplam talep	617	796	204	239	22	25	391	532
Yem	372	523	61	88	2	2	309	433
Üretim	654	—	231	398	24	—	399	—
Mizan	37	—	27	159	2	—	8	—

233. Bu hesaplarda tahıl hem yem hem gıda olarak ele alınmaktadır. Ancak, insan tüketimi açısından tahıl talep tahminleri oldukça sabit iken, yem tahıl talebi çeşitli faktörlerin etkisi altında azalma ve yükselme gösterebilir. Örneğin, tahıl yem fiyatları ile canlı hayvan fiyatları arasındaki oran gerek tahılın fazlalığı gerekse canlı hayvan ürünlerine artan talep nedeniyle canlı hayvan fiyatları lehinde gelişirse canlı hayvan sektörü tahıl yem kullanımının artmasıyla gelişecektir. Öte yandan, yem etkinliğinde elde edilecek gelişmeler her kilogram etin üretimi için gerekli tahıl miktarını azaltacaktır. Aynı şekilde, canlı hayvan talebinin bir kısmı sebzelerden sağlanan protein ile karşılandığı takdirde, canlı hayvan yemi olarak tahıl talebi azalacaktır. Bu nedenle küspe, balık yemi gibi maddelerin varlığı ve fiyatları tahıl tüketimini etkiler.

234. Dünya gıda sorunuyla ilgili hususlarda tahıllar en önemli yeri işgal ederken, diğer ürünlere de, özellikle talebin hızla artış gösterdiği protein—zengin ürünlere de dikkat etmek gerekir. 22 No.lu tablo sığır ve koyun eti ile balık bakımından dengeyi göstermektedir. Talep şartlarına uymanın hızlı değişimi nedeniyle domuz ve kümes hayvanları eti üretimine ilişkin detaylı tahminler yapılamamaktadır. Genel olarak, canlı hayvan üretimine ilişkin tahminlerde üstsel trendler seçilmiş ve bazı hallerde baz dönem trendi temsil yeteneğinden uzak görüldüğünde düzeltmeler yapılmıştır.

235. Dana ve sığır eti bakımından dünya çapında orta dereceli bir darlık görülecektir. Bu bakımdan genel durum dünya arzının 2/3 ünü sağlayan ülkelerce etkilenmektedir. Bu ülkelerin üretimi EEC ülkeleriyle Okyanusya'nın kendi kendilerine yeter hale gelmeleriyle artış göstermiştir. Bu ülkelerin üretimi tahıl ve diğer yemler bol olduğu taktirde daha da artabilecek ancak biyolojik bazı engeller geçmiş trendlerde büyük ölçüde bir değişikliği önleyebilecektir. Kalkınmış ülkelerin bu yönde açıklarını kapatarak fazla üretime geçecekleri tahmin edilirken kalkınmakta olan ülkeler ihracat yeteneklerini yitirerek açık vermeğe başlayacaklardır. Ancak, açık veya fazlalıklar toplam üretim ve talebe nispetle düşük oranda olacaktır. Ancak kötüleşen denge Latin Amerika hariç her bölge için geçerli olup, aynı zamanda talep 15 yıl içinde iki misli olacağından bu dönem içinde sığır ve dana eti arzını iki misline çıkarma zorunluğunu da yansıtmaktadır. İthalatı artırma gereği ise özellikle Yakın Doğu ülkeleri için geçerlidir.

236. Trendin devamı halinde kalkınmakta olan ülkelerde ilerde dana ve sığira oranla kuzu ve koyun eti açısından daha büyük bir

darlık olacak, üretim iki misline çıkacak talebin sadece 3/5 ünü teşkil edecektir. Tahminlere dayanan bu arz/talep açığı özellikle Yakın Doğu ve Afrika'da görülecektir.

237. Balıkçılık ve balık üretim hedeflerine ulaşma yolundaki engeller de yapılan tahminlerde dikkate alınmıştır. İnsan besini olarak 1985 yılında dünya balık üretimi yaklaşık olarak sığır, dana, kuzu ve koyun et toplam üretimiyle aynı seviyede olacak, fakat kalkınmakta olan ülkeler balık üretim ve tüketimi sığır ve koyun eti üretim ve tüketiminden fazla olacaktır. Tahminler Asya hariç tüm kalkınmakta olan bölgelerde talebin üzerine çıkacağını göstermektedir. Yem olarak balık tüketimi 1985 yılında 1970 yılındaki kadar olacaktır. Bu durum talebin azalacağına değil arzın kısıtlı kalacağına işaretir.

238. Koyun ve kuzu eti hariç Tablo 21 ve 22'deki ürünler bakımından genel olarak bir denge söz konusu ise de kalkınmakta olan ülkeler üretimi kısa düşecektir. Bu durum kalkınmakta olan ülkelerin talebi karşılayamamalarına, ya da büyük ithalat bedelleri ödeme zorunda kalacaklarına işaretir. Bu ödemelerden bir kısmının ne seviyeye erişeceğine örnek vermek için tahıllarla ilgili durumu yansıtmak yeterlidir.

239. Örneğin, 1985 yılında 85 milyon ton tahıl ithali her ne kadar o yıl fiyatları ile değerlendirilmek gerekirse de, 1973/74 döneminin ton başına 200 dolar ortalama fiyatına göre hesap edilirse yılda 17 milyar dolar gerektirecektir. 1969 — 72 fiyatlarıyla dahi bu rakam 8 milyar dolara ulaşacaktır. Buna ek olarak tahminlere göre kalkınmakta olan ülkeler daha başka gıda malları da ithal edeceklerdir. Uluslararası gıda ticaretinin bu yüksek bedeli karşılamak durumu büyük güçlükler çıkaracaktır. Mevcut ticaret ilişkileri açısından gıda malları ithalini bir noktada azaltabilecek gıda yardım programları genişletilse dahi gıda malları açığı olan kalkınmakta olan ülkelerin ithal ettikleri gıda mallarının bedelini kalkınmış ülkelere yaptıkları ihracattan edindikleri gelirle karşılayabileceklerine inanmak güçtür. Kalkınmakta olan ülkelerde 1985 yılında görüleceği tahmin edilen gıda dengesizliğinin uluslararası ticaret sorununu daha da ciddi bir duruma sokacağından bu ülke hükümetlerinin mevcut trendleri değiştirecek nitelikte bazı tedbirler geliştirmeleri, özellikle gıda malları üretimini artırmaları kaçınılmazdır.

Beslenme Standartlarına Ulaşmada Ek Gerekler

240. Bu noktaya kadar arz ve talep dengesi efektif veya ticari taleple ilişkili olarak incelenmiştir. Ancak, gıda malları tüketim

standardı bakımından ülkeler içi ve ülkeler arası eşitsizlikler devam edecektir. Tüm insanlara besleme değeri yönünden yeterli gıda temini- nin garanti altına alınabilmesi için gerek duyulacak ilave gıda mikta- rını tahmin etmek mevcut verilerin eksikliği nedeniyle olanaksızdır. Buna rağmen sorunun büyüklüğünü gösterebilmek bakımından bazı örnekler verilebilir.

241. Bir önceki bölümde, 1970 yılında en az 460 milyon insanın kötü beslendiği tahmin edilmişti. Buraya kadar anlatılmış nedenlerle bu insanların kötü beslenmeden kurtarılabilmeleri için gerekli ek gıda miktarını kesinlikle bilmek mümkün olamamaktadır. Ancak, bu kimselerde fert başına enerji alımı günde sadece 250 kalori gibi çok az bir miktarda artırmak gerekseydi 1970 yılında yaklaşık olarak 12 milyon ton tahıla gerek duyulacaktı. Bu kategoriye dahil olanların 1985 yılında yaklaşık olarak 750 milyona ulaşması beklenmektedir. Bu taktirde, hesaba göre 1985 yılında ek tahıl ihtiyacı yılda 20 milyon tona ulaşacaktır. Üstelik, bu hesaplamada ek miktarın doğrudan ihtiyacı olanlara gittiği varsayılmaktadır. Bu varsayım fazlaca gerçekçi sa- yılamıyacağından ihtiyaç duyulacak miktarın belirtilenden daha fazla olması doğaldır.

242. Ek gıda ihtiyacının diğer bir boyutu nüfusun en çok etkilene- bilir gruplarının büyüklüğüne ilişkin tahminlerle gösterilmektedir. Genç çocukların, hamile kadınların ve yaşlıların sayılarına ilişkin tahminler bölgelerin çoğunda bu grupların 1985 yılına kadar oransal olarak nüfusun 1/4 üne kadar azalacağını ancak mutlak sayı olarak artacağını göstermektedir, (Tablo 23). Aynı şekilde bu grupların ihti- yaç duyacakları ek gıda miktarını kesinlikle belirtmek olanaksızdır. Ancak, örnek olarak, kalkınmakta olan ülkelerin toplam nüfusunun bu en çok etkilenebilir 700 milyon insanına 1985 yılında ek olarak günde 300 gram süt verilse, yıllık ek süt ihtiyacı 40 milyon tona ulaşmış olurdu.

243. Kötü beslenme ve ek gıda ihtiyacı sadece fert başına gayri safi milli hasıla artış oranlarına değil ayrıca gelirin dağılımına da bağlıdır. Gelirin yoksul halk lehinde yeniden dağıtımı düşük gelir se- viyesindeki gıda elastikiyetinin yüksekliği nedeniyle gıda talebini bü- yük ölçüde etkileyebilir. Ancak, yeniden dağılımın miktar itibariyle etkileri ilgili diğer politikaların alacağı şekil ve çeşitli gelir grup- larındaki tüketicilerin değişen gelirleri karşısındaki eğilimlerine de bağlıdır. Bu nedenle, gelirin yeniden dağılımının gıda talebi üzerindeki etkilerine ilişkin tahminler sadece örnek niteliğindedir. FAO tarafın-

dan son zamanlarda 11 Latin Amerika ülkesinde yapılan bir inceleme, gelirin yeniden dağılımı yolunda alınacak etkin tedbirlerle (artan gelirin tamamen yoksul halka iletilmesiyle) 10 yıl içinde gıda malları talebinin % 14 oranında artacağını ortaya koymaktadır. Daha az etkin tedbirlerle (artan gelirin bir kısmının yüksek gelir grubuna gittiği varsayılarak) 10 yıl sonra gıda talebi % 10 oranında artmış olacaktır. Öte yandan yeniden dağıtım tedbirleri belirli grupları hedefler ya da belirgin gıda mallarının doğrudan dağıtımını amaçlarsa bazı gıda mallarının tüektimi büyük ölçüde etkilenecektir.

Tablo : 22 — 1970 ve 1985 yılları et ve balık mizanı

	Kuzu					
	Dana ve Sığır		ve Koyun		Balık	
	1979/71	1985	1969/71	1985	1969/71	1985
	milyon metrik ton					
Kalkınmakta olan ülkeler						
Toplam talep	11.7	21.4	3.2	6.6	33.2	51.3
Yem	—	—	—	—	13.6	13.6
Üretim	12.7	20.0	3.2	4.1	35.2	51.1
Mizan	1.0	—1.4	—	2.5	2.0	0.2
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri						
Toplam talep	9.6	17.3	2.6	5.5	25.9	37.9
Yem	—	—	—	—	13.6	13.6
Üretim	10.6	17.0	2.6	3.4	27.2	38.3
Mizan	1.0	—0.3	—	2.1	1.3	0.4
Asayanın Merkezi planlı ekonomileri						
Toplam talep	2.0	4.1	0.6	1.1	7.3	13.3
Yem	—	—	—	—	—	—
Üretim	2.1	2.9	0.7	0.8	8.0	12.8
Mizan	0.1	—1.2	0.1	—0.3	0.7	—0.5
Kalkınmış ülkeler						
Toplam talep	27.0	38.4	3.7	5.2	34.5	43.2
Yem	—	—	—	—	12.6	12.6
Üretim	26.6	35.0	3.9	4.9	34.5	45.5
Mizan	—0.4	0.6	0.2	—0.3	67.7	2.3
Dünya, toplam talep	38.7	59.8	7.0	11.8	67.7	94.4
Yem	39.3	58.8	7.1	9.1	26.2	26.2
Üretim	35.3	—	—	—	69.7	96.6
Mizan	0.6	1.0	0.1	—2.7	2.6	2.2

Tablo : 23 — Etkilenebilir Nüfus grupları 1970 ve 1985

	Çocuklar, 0—4 yaş		Hamile ve emzikli kadınlar		Yaşlılar, 65 ve üstü		Toplam		Toplam nüfus oranları	
	1970	1985	1970	1985	1970	1985	1970	1985	1970	1985
Dünya, toplam	506	652	246	301	189	266	941	1218	26.0	25.1
Kalkınmış ülkeler	95	114	40	48	103	127	238	289	22.1	23.6
Kalkınmakta olan ülkeler	412	537	206	253	86	138	703	929	27.6	23.6
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	305	423	154	201	54	89	513	714	29.2	27.2
Afrika	50	79	26	39	8	12	84	130	30.0	30.3
Uzak doğu	178	233	90	111	30	51	299	394	29.3	26.2
Latin Amerika	47	68	22	30	11	18	79	116	27.9	27.0
Yakın Doğu	30	44	15	21	6	9	51	74	29.7	28.3
Asyanın Merkezi planlı ülkeleri	107	114	52	52	32	49	191	215	24.0	21.4

Üretim Dalgalanmaları

244. Trend tahminleri her yılın hava şartları da dahil üretimi etkileyen tüm faktörler açısından normal bir yıl olduğunu varsaymıştır. Gerçekte, son zamanlarda görüldüğü gibi hava şartları hasat bakımından büyük dalgalanmalar yaratacak güçtedir: 1972 yılı dünya tahıl üretimi 1971 yılına oranla 33 milyon ton düşük olmuştur. 1985 yılına kadar dünya tarım üretim hacmi büyüyeceğine göre, o tarihte görülecek dalgalanmalar da büyüyecek ve belki de trendin 50 milyon ton altında ya da üstünde seyredebilecektir.

245. Özel tedbirler alınmadığı taktirde bu riskin yükü iki nedenle daha çok kalkınmakta olan ülkelere düşecektir. İlk olarak bu ülkeler dünya tahılının yaklaşık olarak yarısını üreten ve fakat güvenilir olmayan iklim kuşaklarında yer almış ülkelerdir. İkinci olarak da kalkınmakta olan ülkeler ihtiyaçlarının büyük bir kısmını ithalat yoluyla karşılamakta olup, kötü hava şartları ihracatçı ülkeleri etkiler ve ihracat olanaklarını daraltsa bu durumdan yine kalkınmakta olan ülkeler etkilenecektir.

246. Bu nedenlerle hem üretimde hem de ithalatta meydana gelecek azalmanın riski 1985 yılında 1972 yılına oranla daha fazla olacaktır. Bu durum FAO'nun gıda güvenlik önerileri ile hasat ve hava şartlarının kontrolüne hükümetlerarası bir ilgi gösterilmesinin gereğine işaretler.

Kırsal Yoksullukla İlgili Görünüm

247. Kalkınmakta olan ülkeler tarımsal üretimlerindeki gelişmeler çiftçilerin hayat standartlarını doğrudan etkileyecek ve kırsal nüfusun geri kalan kısmını da detaylı olarak etki alanına alacaktır. 3. Bölümde dünya açlık ve kötü beslenme sorununun kırsal alanlarda yeterince üretimde bulunmayan veya yeterli yiyecek alacak kadar geliri veya işi olmayanlar arasında ne derece yaygın bulunduğu belirtilmişti. Bu durumun giderilmesi özellikle küçük çiftçilerin olmak üzere süratle gıda malları üretiminin artırılması ile mümkündür. Buna rağmen görünüm nasıldır?

248. Kalkınmakta olan ülkeler nüfusu 1985 yılına, hattâ yüzyılın sonuna kadar tarihte hiç bir devirde görülmemiş bir hızla artacak, köyden kente göç ne kadar hızlanırsa hızlansın kırsal nüfus da bu gelişim sonucunda artış gösterecektir. Bu nedenle 1970 — 1985 yılları arasında kırsal işgücü muhtemelen 200 milyon, 2000 yılına kadar ise 250 milyon daha artacaktır. Öte yandan, tahminlere göre Yakın Doğu dışında tüm kalkınmakta olan bölgelerde toplam gıda artışı.

nüfus artışlarından daha az olacaktır. Bu üretimin aynı zamanda nüfusu artan kentlerdeki halkı doyurmak için kullanılacağı akılda tutulursa 1985 yılında kırsal nüfusun tüketimi için ayrılacak gıda malları miktarının bugünkünden daha çok olacağına inanmak için bir neden yoktur. Daha şanslı tarımsal yörelerde mütevazı bazı gelişmelerin kırsal yörelerdeki açlık ve yoksulluk problemlerini gidereceğini de düşünmemek gerekir. Bu görüşler tarımsal üretimin ikili görevine uygun örnektir. İlk olarak tarımsal üretim kalkınmakta olan ülkeler gıda açığını gidermek için süratle artırılmalıdır.

İkinci olarak tarım üretimi özellikle kırsal yörelerdeki yoksullukla mücadelede ve kırsal hayat standartlarının yükseltilmesinde tek ümit olduğu için biran önce artırılmalıdır.

249. Buraya kadar gıda sorunuyla ilgili olarak yapılan açıklamalardan çeşitli politik kararlara yol açabilmek çok sayıda sonuç çıkarılabilir. Öte yandan değişik kimseler değişik sonuçlar da çıkarabilir. Bu nedenle bazıları 1985 yılında dünya gıda arzı bakımından bir dengesizlik göstermeyen rakamlar üzerinde durarak dünya gıda malları üretiminin efektif ticari talebi karşılayabilecek durumda olduğuna inanabilir. Diğerleri, kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda görülen gıda darlığına daha çok önem vererek bu durumun uluslararası ticaret alanında güçlükler yaratacağına ve kalkınmakta olan ülkelerde kötü beslenenlerin durumlarının hiç bir şekilde düzeltilemeyeceği sonucuna varabilir. Bu görüştekiler kalkınmakta olan ülkelerdeki mevcut trendin devamı ile sadece tahıl açısından değil diğer belirgin protein kaynakları açısından da darlıkla karşılaşılacağını da tespit edeceklerdir.

250. Kalkınmakta olan ülkeler artan gıda açıklarını kapatabilmek için üç alternatifli girişim vardır :

- a) Çoklukla kalkınmış ama bazı kalkınmakta olan ihracatçı ülkeler açık veren ülkelere ticari esaslar çerçevesinde gıda malları arzında bulunacaklardır. Sadece tahıllar için bu arz 80—90 milyon ton civarında olacak ancak çok çeşitli diğer gıda malları ithalatı da artacaktır. Bu şekilde büyüyen gıda malları ve gıda malları üretim gereçleri ithalatını finanse edebilmek için ticaret ve ödemeler sisteminde esaslı değişikliklere ihtiyaç olacaktır.
- b) Gıda malları ithalatı tamamen ya da büyük kısmı ile sürekli gıda yardımlarıyla karşılanacaktır. Ancak, gıda yardımının tüm ihtiyaçlara cevap verebilecek derecede genişlemesini öngörmek güçtür.

- c) Gıda açığı bulunan kalkınmakta olan ülkeler gıda üretimlerini öngörülen hedeflere ulaşacak ve böylece ithalat ihtiyaçlarını azalatacak derecede artıracaklardır. Bu şekil gıda sorununun çözümünde en pratik bir alternatif olarak kabul edilebilirse de bir süre sonra kalkınmış ülkeler grup halinde tahıl başta olmak üzere üretim artış oranlarını düşürme zorunda kalacaklardır.

251. Beslenme açısından ise yeni girişimlerde bulunulmadığı takdirde halen kötü beslenenlerin miktarının artacağı sonucu çıkarılabilir. Çünkü tahminler gayri safi milli hasıla artışı ile gıda üretim artışlarının yoksulluğu, özellikle kötü beslenmenin kaynağı olan kırsal alanlardaki yoksulluğu giderecek kadar hızlı olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, hükümetler gelir dağılımına ve etkilenebilir grupların beslenme durumlarına eskiye oranla daha fazla öncelik tanımayı, ayrıca dağıtım ve pazarlama yönünde kaydedilecek gelişmelerle gıda malları perakende fiyatlarını makûl seviyede tutmayı gerekli görebilir. Bunun gibi ulusal programlar dış yardımlarla, özellikle gıda yardımlarıyla desteklenebilir.

252. Kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda her türlü ziyanın önlenmesi yolunda başlatılacak kampanyalar bu ülkelerdeki dengesizliğin giderilmesinde önemli rol oynayabilir. Bu kampanyalara ek olarak depolama olanaklarının da geliştirilmesi bazı hâllerde toplam üretimin % 20 si oranında bir tasarruf sağlayacak, bu tasarruf korunabilir meyvalar bakımından daha belirgin olacaktır. Temel gıda maddeleri açığı süreklilik arzeden ülkelerde fiyat politikalarıyla ve diğer tedbirlerle canlı hayvan yemi olarak tahıldan başka yemlerin kullanılması teşvik edilmeğe daha çok dikkat sarfedilmelidir.

253. Son olarak, özellikle tahıl bakımından, dünya gıda malları talep piyasasında kötü hasat etkisiyle de dalgalanmalar beklenmelidir. Bu durum üretim ile talebi uzun vadede dengeye getirmeğe çalışmaktan öte zaman zaman meydana gelecek kıtlıkların olumsuz etkilerini giderecek stoklara sahip olunmasını sağlayıcı bir sistemin geliştirilmesindeki gerekliliği göstermektedir.

Metadolojik Açıklama

Gıda talep tahmini

254. 4. Bölümde sunulan gıda talep tahminleri için FAO'nun Tarımsal Mallar Tahminleri 1970 — 1980 için kullanılan metod kullanılmıştır. Buna göre, ferdi tüketim harcamalarındaki değişikliğe karşı

tüketici talebinin reaksiyonu ile 1969 — 71 dönemindeki gıda tüketim seviyelerine ilişkin bilgileri de dikkate alarak nüfus ve gelir artışları iki belirgin faktör olarak kullanılmıştır. Nispi fiyatlar da sabit kabul edilmiştir.

255. Nüfus artışları tahminleri Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümünün son ulusal nüfus sayımlarını dikkate alarak 1974 yılında yaptığı geçici tahminleri de kapsama alabilmek için güncelleştirmiştir. Analizin bundan sonraki bölümünün büyük bir kısmında «meydan» değişken kullanılmıştır. Bu medyanla ilgili olarak 24 No.lu Tabloda gösterilen veriler dünya nüfusunun 1970 ve 1980'lerde % 2 oranında artmakta olduğunu ancak bölgeler raasında büyük farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Bu değişkene göre kalkınmış ülkeler nüfusunun % 0.9, kalkınmakta olan ülkelerin ise % 2.7 oranında artması beklenirken Asya'nın merkezi plânla yönetilen ülkelerinde artış bu iki oranın ortasında yer alacaktır. Bu farklılığın ilerdeki gıda sorunu üzerinde büyük etkisi olduğu görülecektir.

256. Değişik varsayımları kapsayan «yüksek» ve «düşük» nüfus değişkenleri 1970 ve 1985 yılları arasında % 1.8 ve % 2.1 lik bir yıllık artış öngörmektedir. Kalkınmakta olan ülkelerde «yüksek» değişken 1985 yılında toplam 3 milyar 695 milyonluk bir nüfus artışına işaret eder ki bu artış 3 milyar 631 milyonluk artışa eşit «medyan» artışından % 1.8 oranında yüksektir. Ancak 1990 yılında farklılık daha da artacak ve % 3.1 lik bir orana ulaşacaktır. Yüzyıl sonunda ise Birleşmiş Milletler tahminlerine göre fark % 13 e çıkacaktır.

257. Gayri safi milli hasıla artışlarıyla ilgili tahminler 1960'larda gerçekleşen artışları dikkate almış, mümkün olan yerde de 1970'lerin ilk üç yıl artışlarını da hesaba katmıştır. Meydana gelen iki yenilik ise kalkınmakta olan ülkelerin ekonomik gelişimleri orta vadeli dönemde mevcut enerji darlığı nedeniyle yavaşlayacak, hızlı ekonomik gelişme daha çok petrol ihraç eden ülkelerde görülecektir. Kalkınmış pazar ekonomilerinde ise gayri safi milli hasıla artışları 1970 — 1975 arasında % 4.1, 1975 — 1980 arasında % 4.6, 1980'lerde ise % 4.7 oranında olacaktır. Bu oran 1960'larda ortalama % 5 olmuştur.

258. 25 No.lu Tablo 1970 — 1970 arası GSMH artışlarını özetlemekte 1985 — 1990 yılları için tahminleri vermektedir. Tablo ayrıca kalkınmakta olan ülkelerde artışın % 6.3, kalkınmış ülkelerde ise % 4.5 olduğunu göstermektedir. Ancak nüfus artışları dikkate alındığında bu farklılık ortadan kalkmakta ve her iki grup için de 1970—

Tablo 24 — Dünya Nüfusu 1970 ve 1985 ile 1990 için tahminler

	Gerçek rakamlar		Tahminler		Artış oranları	
	1970	1985	1990	1960 — 70	1970 — 85	1970 — 90
	Milyon				Yüzde	
Kalkınmış pazar ekonomileri	724	828	861	1.1	0.9	0.9
Kuzey Amerika	226	262	271	1.3	1.1	1.0
Batı Avrupa	354	386	396	0.8	0.6	0.6
Okyanusya	15	20	21	1.9	1.8	1.7
Diğerleri	129	160	169	1.4	1.4	1.4
Doğu Avrupa ve SSCB	348	399	416	1.0	0.9	0.9
Toplam kalkınmış ülkeler	1.072	1.227	1277	1.1	0.9	0.9
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	1775	2623	2997	2.6	2.7	2.7
Afrika	279	427	498	2.5	2.9	2.9
Latin Amerika	284	428	498	2.8	2.8	2.7
Yakın Doğu	171	262	303	2.7	2.9	2.9
Uzak Doğu	1021	1506	1707	2.5	2.6	2.6
Asyanın Merkezi planlı ülkeleri	794	1008	1072	1.8	1.6	1.5
Kalkınmakta olan ülkeler toplam	2549	3631	4069	2.3	2.4	2.4
Dünya	3621	4858	5346	1.9	2.0	2.0

Tablo : 25 — Gayri safi iç hasıla : 1070 ve 1985 — 1990 tahminleri

	Gerçek tahmin			artış oranları			«yüksek» tahminler	
	1970	1985	1990	1960 - 70	1980 - 85	1970 - 90	tahmin 1985	artış oranları 1990 - 85
	1970 fiyatlarıyla			yıllık yüzde			1970 fiyatları	yıllık
	ABD doları						ABD doları	yüzde
Kalkınmış pazar ekonomileri	2112	4058	5100	5.0	4.5	4.5		
Kuzey Amerika	1072	1924	2352	4.1	4.0	4.0		
Batı Avrupa	779	1485	1880	4.9	4.4	4.5		
Okyanusya	41	87	116	5.1	5.2	5.3		
Diğerleri	220	562	752	10.5	6.4	6.3		
Doğu Avrupa ve SSCB	599	1475	2012	6.5	6.2	6.2		
Kalkınmış ülkeler toplamı	2711	5533	7112	5.3	4.9	4.9		
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	388	984	1302	5.2	6.3	6.4	1087	7.1
(Petrol ihraç edenler hariç)	(318)	(721)	(970)	(5.1)	(5.6)	(5.7)	(816)	(6.5)
Afrika	44	104	142	4.0	5.9	6.0	114	6.6
Latin Amerika	152	372	510	5.5	6.1	6.2	416	6.9
Yakın Doğu	55	206	314	7.0	9.3	9.1	220	9.7
Uzak Doğu	137	292	386	4.8	5.2	5.3	337	6.2
Asyanın merkezi planlı ekonomileri	130	234	285	2.8	4.0	4.0	258	4.7
Kalkınmakta olan ülkeler toplam	518	1208	1637	4.6	5.8	5.9	1345	6.6
Dünya	3229	6741	8749	5.2	5.0	5.1		

Tablo : 26 — Fert başına gayri safi iç hasıla : 1970 ve 1985 ile 1990 yılları tahminleri

	Gerçek 1970	Tahmin		Artış oranları			Tahmin 1985 (1970 fi- yatlarıyla ABD doları	Artış oranları 1970-85 yıllık yüzde
		1985	1990	1960-70	1970-85	1970-90		
	1970 fiyatlarıyla ABD doları							
Kalkınmış pazar ekonomileri	2916	4903	5923	3.8	3.5	3.6		
Kuzey Amerika	4736	7338	8551	2.8	3.0	3.0		
Batı Avrupa	2201	3851	4753	4.1	3.8	3.9		
Okyanusya	2666	4363	4451	9.0	4.9	4.9		
Doğu Avrupa ve SSCB	1723	3695	4833	5.4	5.2	5.3		
Kalkınmış ülkeler toplam	2529	4510	5568	4.2	3.9	4.0		
Kalkınmakta olan pazar ekonomileri	221	371	451	2.6	3.5	3.6	4.4	4.3
(Petrol ihraç ülkeleri hariç)	(217)	(330)	(390)	(2.5)	(2.8)	(3.0)	(374)	(3.7)
Afrika	158	243	286	1.5	2.9	3.0	268	3.6
Latin Amerika	536	868	1042	2.6	3.3	3.4	972	4.1
Yakın Doğu	321	786	1036	4.2	6.2	6.0	838	6.6
Uzak doğu	134	194	226	2.2	2.5	2.6	223	3.4
Asyanın merkezi planlı ekonomileri	163	232	266	0.9	2.4	2.5	256	3.1
Kalkınmakta olan ülkeler top.	203	333	402	2.2	3.3	3.5	370	4.1
Dünya	892	1388	1637	3.2	3.0	3.1		

1985 yılları arasında fert başına artış % 3.5 olmaktadır (Tablo 26). Sadece Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliğinde fert başına artış % 5.2 lik seviyesiyle daha yüksek olacaktır.

259. Aşağıdaki analiz her ne kadar yukarıda sözü edilen trend tahminlerini kullanıyorsa da gıda talebinin etkilenebilirliği aynı zamanda ekonomik gelişmeye ilişkin tahminlerin ışığı altında incelenmektedir. Ekstrem bir değişken olarak fert başına gelir ve harcamalarda hiç artış olmadığı noktasından hareket eden tahminler talebin nüfus artış oranına eşit bir artış göstereceğini önermektedir. İkinci olarak, talebin düşük gelir seviyesinde görülen gelir artışlarıyla daha çok etkilenebilir olması nedeniyle kalkınmakta olan ülkelerden çoğunun GSMH artışları hesaplanmıştır. Seçilen GSMH «yüksek» artış oranları kalkınmış ülkelerde % 4.1, kalkınmakta olan ülkelerde ise % 4.3 lük bir ortalama gösterirken trend ortalamaları 1. grup ülkeler için % 3.3 ikinci grup ülkeler için % 3.5 tir. Gıda talep eğilimindeki farklılık bu ülkelerde gıda talebinin düşük gelir gruplarının gelirlerindeki değişkenlikten etkilenebilirliğine işaretir.

260. Çalışma kolaylığı bakımından gıda malları fiyatlarının tahmin devrelerinde ulusal ve uluslararası düzeyde nispi olarak değişmediği varsayılmıştır. Böylece mal olarak belirtilen ihtiyaçlar nispi fiyat değişiklikleriyle etkilenen bir gıda tüketim eğiliminde değişmelere fazlaca yer bırakmadığından ilerdeki gerçek tüketimi kesinlikle belirtir tahminler olarak kabul edilmemelidir. Ancak, fiyat ilişkileri bakımından bir mal diğer birine ikâme edebiliyorsa protein veya kalori olarak belirtilen toplam gıda talebi üzerindeki etki daha az görülebilecektir.

261. Tahminlerin bir ülkede ya da bir grup ülkede ortalama durumu yansıttığı da unutulmamalıdır. Bu nedenle sonuçlar, gelir dağılımındaki ve efektif talepteki eşitsizlikleri dikkate almamaktadır. Bu nedenle, ortalama hayat standartlarında bir gelişme olsa da meydana gelecek ciddi beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli gıda durumuna ilişkin ek tahminler yapılmıştır.

Gıda Üretim Trendleri

262. Gıda üretim artışını tayin etmek gıda talebini tayin etmekten güçtür. Muhtemel sonuçlar çeşitlidir: tarımsal teknolojide, iktisadi bünyelerinde, girdi kalite ve miktarı ile çiftçilere hitabeden hizmetler, fiyat politikaları gibi konularda görülen değişiklikler sonuçları etkiler. Tüm bu durumları dikkate alabilmek için bazen subjektif yargılarda bulunmak gerekebilir.

263. Sonuç olarak, başlangıçta en azından bir kaç girişim daha tespit edilmelidir. Bellki de en az subjektif olan girişim önümüzdeki 15 yıl içinde çiftçilikte teknik yeniliklerin en az gelişmiştekiler kadar olacağını ve hükümetlerin politikalarında büyük bir değişiklik olmayacağını kabul etmektir.

264. Eğer bu girişim kabul edilirse geçmiş bir dönemde bir artış oranı tespit edilecek ve bu oran teşmil edilecektir. Baz olara alınan dönem mümkün olduğu kadar temsil yeteneğine sahip olmalıdır. Ancak temsil yeteneğine tespitinde subjektif unsurlar söz konusu olabileceği gibi baz dönemdeki ufak bir değişiklik trend artış oranında büyük değişiklikler meydana getirebilir. Aşağıda belirtilen nedenler dolayısıyla seçilen 1961 — 1973 döneminin baz olarak seçiminden önce çeşitli alternatifler gözden geçirilmiştir. Başlangıç tarihine gelince daha önceye ait her hangi başka bir dönem de geçmişin şartlarından büyük ölçüde etkilenmiş olabilirdi. Baz olarak daha sonraki bir dönemin seçimi hem uzunca bir dönemin dikkate alınmasını engelleyebilir hem de son yılların etkisi altında kalmış olabilirdi. Son yılın seçiminde ise hem 1970 hem de 1973 üzerinde durulmuş ancak istatistiki açıdan 1971 ve 1972 yıllarının beklenen dalgalanmaları göstermiş olması nedeniyle 1973 dönemin son yılı olarak kabul edilmiştir. Böylece aksi belirtilmedikçe tüm üretim tahminleri 1961 — 1973 dönemi trendinden çıkarılmıştır. Ancak hiç bir baz döneminin yeterince temsil yeteneğine sahip olmayacağını da tekrarlamak gerekir. Burada ele alınan baz dönemi 4 kötü yıl da kapsamakta (1965, 1966, 1971 ve 1972), bu nedenle üretim trendleri iklimsel etkiler bakımından dan konservatif kabul edilebilmektedir.

265. Toplam gıda üretimini tahmin için üst değer artış oranları kullanılmıştır. Bu oranlar (yıllık sabit yüzde artışları) linear trend'ten alınanlara (yıllık sabit hacim artışları) nispeten daha yüksek sonuçlar vermiştir. Örneğin, dünya gıda malları üretimi (yem dahil) % 2.7 lik bir üstsel artış göstermekte buna mukabil linear trende göre bu artış % 2.1 olmaktadır. Eğer baz olarak 1973 yerine 1961 — 1970 yılları alınmış olsaydı, 19 No.lu Tabloda gösterilen üretim üstsel artışları onda iki daha fazla olacaktı. Şöyle ki, artış oranı kalkınmış ülkeler için % 2.8 değil % 3 kalkınmakta olan ülkeler için % 2.6 yerine % 2.8 olacaktı.

266. Tahmin ve genellemeler (i) dünya nüfusunun % 85 ine sahip 64 ülke gıda ve yem üretim istatistikleri (ii) dünya üretiminin büyük bir kısmını veren ülkelerde seçilmiş malların veya mal grup-

larının üretim mitarları dikkate alınarak yapılmıştır. Belirgin mallara ilişkin matematiksel genellemeler gözden geçirilmiş ve uzun dönem için artış oranlarının çok düşük ya da çok yüksek olduğu kanısına varıldığı anda muhakemeye dayanan ayarlamalar yapılmıştır. Baz olarak alınan dönem 1961 — 73 dönemi ise de arz ve talep tahminlerine ortak bir baz zaman esası getirebilmek için genelleme başlangıç noktası olarak 1969 — 71 ortalaması seçilmiştir.

BÖLÜM V

Üretimi Artırma Potansiyeli

267. Daha önceki bölümlerde iyi beslenme ve ekonomik gelişmeyi sağlama yolundaki hedeflere ulaşmak için daha fazla gıda üretmenin gerekli olduğunu işaret edilmişti. Ayrıca geçmiş trendler devam ettiği taktirde, hedeflere erişilemeyeceği ve bir çok ülkede ciddi güçlüklerle karşılaşılacağı da belirtilmişti. Bu bölümün amacı ise gıda açığını kapatma yolunda mevcut potansiyeli saptamak ve bu konudaki programların öngermeleri gerekli noktalara işaret etmek olacaktır. Bu potansiyelden gerçek anlamda yararlanma konusu «Dünya Gıda Problemi Ulusal ve Uluslararası Tedbirler» (The World Food Problem — Proposals for National and International Action) adlı dökümanda ele alınmıştır.

269. Aynı şekilde önemli olan diğer bir nokta da artan gıda üretiminin kalkınmakta olan ülkelerdeki kötü beslenenlere yöneltilmiş olmasını temin etmektir. Sosyo—ekonomik gruplar arasındaki dağılımı dikkate almadan sadece gıda üretim artışı üzerinde durmak yoksulluk ve kötü beslenme sorununa çözüm getirmek bakımından yeterli olmayacaktır. Beslenme hedeflerine ulaşmak için hem ulusal üretim politikaları hem de beslenme politikaları belirgin programları kapsamalıdır. Böylece, üretim politika ve programlarının en belirgin hedefi uygun tedbir ve teşvik unsurlarıyla küçük çiftçiyi gıda üretiminin artırılması yolunda teşvik etmek ve daha yüksek verimlilik ve gelir ile bu kimselerin gıda tüketim seviyelerini daha iyi bir seviyeye götür-

mek olmalıdır. Artan gıda üretimi bir noktada istihdamın gelişmesini sağlarsa da kent ve köylerdeki yoksul halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel kampanyalara da gerek vardır.

269. Bugüne kadar kalkınmakta olan dünya gıda üretim potansiyeli en iyi bir biçimde FAO'nun Dünya Tarım Kalkınma Plânında eleştirilmiştir. Ancak, kalkınmakta olan ülkelerin üretim bakımından belirlenen hedeflere ulaşamamalarını, Dünya Tarım Kalkınma Plânı tarafından tayin edilen hedeflerin geçerli olmadığına işaret değildir. Gerçekte Tarım Kalkınma Plânında tayin edilen hedefler yeniden gözden geçirilmiş ve bu hedeflere şu hususlar dikkate alındığında erişilebileceği sonucuna varılmıştır: (1) hükümetler gerekli finansman ve sair kaynakları hizmete sokmalıdır. (2) Hükümetler daha çok sayıda küçük çiftçiye ve topraksız köylüye ulaşabilmek için her seviyede gerek duyulan teknik ve idari personelin yetiştirilmesi de dahil hızla tarımsal kalkınma için gerekli tüm kurumsal değişiklikleri hızlandırmalıdır. (3) Düzenli gelişme için yeterli politik istikrar mevcut olmalıdır. (4) Tetminkâr derecede uluslararası yardım sağlanmış olmalıdır.

Tarımsal Girdiler

270. İlerde üretimi artırma potansiyelinde en belirgin unsur toprak birimi başına verimi artırmak olacaktır. Özellikle nüfusun kalabalık olması nedeniyle yararlanılabilir arazinin tamamını ekim sahası olarak kullanan bir kaç büyük ülkede tarımsal üretimi artırmak için tek yol birim başına üretimi artırmaktır.

271. Yüksek verim seviyesine ulaşmak için çeşitli faktörleri bir araya getirmek gerekir. Ancak, şimdilik tüm dikkatler şu dört husus üzerinde toplanmaktadır: Geliştirilmiş tohum, gübre, ürün korunması ve ziraî kredi. Bazı bölgelerde ise çiftçiler sulama tesislerine ihtiyaç duymaktadır. Geliştirilmiş tohum kullanımı bu teknolojik birleşimin en önemli kısmıdır. Enerji krizi karşısında tarımsal teknolojinin ne tarafa yöneleceği yolundaki tartışmalarda gübre ve ilaçlama ön plânda ele alınan konulardır. Eğer bu ve diğer girdileri yeterince almaları bekleniyorsa küçük çiftçilere kredi sağlanması gereklidir.

272. Son yıllarda buğday, pirinç ve darı üretiminde sağlanan yüksek verim biraz cesaret verici olmuşsa da bu yüksek verim çok az bölgede görülmüş ve bazen de diğer ürünlerin üretimindeki azalma pahasına sağlanmıştır. Ancak dünya çapındaki son bazı girişimler ve uluslararası merkezlerin mahalli araştırma merkezleriyle işbirliği

değerli sonuçlar vermiştir. Bu merkezler için sağlanacak daha fazla imkânlar ile açılacak yeni merkezler sayesinde verim artışı kalkınmakta olan dünyada daha yaygın bir hale getirilebilir.

273. Çeşitlilik bakımından sağlanacak gelişmeler de hububat kalitesini, özellikle hububat protein değerini artırabilecektir. Son gelişmeler gerek beslenme gerekse hayvan yemi bakımından protein varlığının artabileceğine işaretler.

274. Yüksek verimliliği engelleyen nedenlerden biri de ticari yoldan gelişmiş tohum temininde güçlülüdür. Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğu yüksek verimliliği sağlayıcı tohum endüstrisine sahip değildir. Bu durum acil tohum çoğaltma programlarıyla giderilmelidir.

274. Kısa dönemde gıda malları üretim savaşında en önemli silah gübreler olacaktır. Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda bugün suni gübre kullanımı kalkınmış ülkelerde kullanılan miktarın 1/4 ü ile 1/10 u arasındadır. Afrika ülkelerinde suni gübre kullanımı daha da azdır. Bununla beraber, kalkınmakta olan ülkelerde gübre tüketimi her beş yıllık dönemde % 100 artış göstermiş olup önümüzdeki 10 yıl içinde de her yıl % 11 oranında artması beklenmektedir. Gübre fiyatları normal bir seviyede tutulduğu takdirde bu artış daha da süratli olabilecektir.

276. Ne var ki gübre fiyatları 1971 — 1974 döneminde üç—dört misli artış göstermiş olup şu anda da bir gübre darlığı vardır. Kalkınmakta olan ülkeler gübre ihtiyaçlarının en az yarısını ithalat yoluyla karşılamak zorundadır. Bu nedenle 1974 Temmuz'unda FAO Konseyinde kalkınmakta olan ülkelere yardımcı olabilmek amacıyla bir uluslararası Gübre Temin Sisteminin geliştirilmesine karar verilmiştir. Uzun dönemde kalkınmakta olan ülkelerde gübre üretiminin artırılması yüksek verimlilikten ve sulama olanaklarından en üst düzeyde yararlanılabilmesi için gerekli görülmektedir.

277. Öyle olsa dahi diğer fiyatlara oranla gübre fiyatların yüksek oluşu nedeniyle çeşitli olanaklardan yararlanmak suretiyle hektar başına kullanılması gerekli gübre miktarının olumsuz etkiler bırakılmadan nasıl azaltılacağı hususu üzerinde de çalışmalar yapılmalıdır. Bu cümleden olarak organik bazı maddelerin kullanılması olanaklarının da tabiatıyla gözden geçirilmesi gereklidir.

278. Benzeri görüşler diğer kimyevi maddeler için de geçerlidir. Bir yanda bu maddelerin fazlaca kullanılması hektar başına verimlilik

artışı sağlarken öte yandan tüketimde dikkatsizlik azami tasarrufa yol açacaktır. Örneğin yabani ot ile mücadele ilaç yerine özellikle gizli işsizlik olan yörelerde el ile yapılabilir. Ancak, yine de ürünün gerekli biçimde korunması ve her yıl yabani ot ve çeşitli hastalıklar nedeniyle meydana gelen ürün kaybını önlemek için kalkınmakta olan ülkelerdeki çiftçiler yeterince eğitilmelidir.

279. Kaliteli tohum ve gübre kullanımıyla ürün koruma malzemelerinden yararlanma kalkınmakta olan ülkelerde çiftçilerin bu malzemeleri alacak olanaklara sahip bulunmamaları nedeniyle engellenmektedir. Güney Asya'da küçük bir çiftçi ürününe göre hektar başına 20 ile 80 dolar harcaması gerekirken yılda sadece 6 dolar harcamaktadır. Modern teknolojinin uygulanacağı yerlerde özellikle küçük çiftçiye kredi olanakları tanınmalı ancak çiftçinin bu krediyi tefecilerden değil kendi kuruluşlarından alabilmesi de sağlanmalıdır. Kredi olanakları aynı zamanda çiftçinin sulama tesislerinden daha iyi yararlanması, pompa ve sair malzeme satın alabilmesine de yardımcı olacaktır. Bu yöndeki kısıtlamaların başında kalkınmakta olan ülkelerdeki finansman kaynaklarının darlığı gelmektedir. Dünya Bankası ve diğer bazı kuruluşlar kalkınmakta olan ülkelerdeki kredi kurumlarını desteklemek amacıyla bazı programlar düzenlemiştir. Ancak bu girişimlerin daha yaygınlaştırılması gerekir.

280. Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi çeşitli girdilerle verimliliği artırma olanağı fazladır : tabiatıyla farklılık sadece bu girdilerin kullanılmasından değil aynı zamanda çiftlik yönetimi, iklim ve çeşitli hizmetler gibi faktörlerden de doğabilir. Ancak, açığın yarısı dahi bu yol ile kapatılsa dahi kalkınmakta olan ülkeler gıda üretimi bakımından önemli adımlar atılmış olacaktır.

Tablo 27 : 1969 — 71 yılları arasındaki belirgin ürünlerin ortalama yıllık verimleri

	Buğday		Pirinç		Darı
	hektar başına metre ton				
Almanya F.A.	4.14	Japonya	5.48	B. Milletler	5.15
Meksika	2.94	Tayland	1.97	Kenya	1.32
Pakistan	1.11	Brezilya	1.44	Hindistan	1.05

Toprak ve Su Kaynakları

281. Tarımsal girdilerin önemlilerinden biri de sudur. Kalkınmakta olan ülkelerde bugün ekilebilir 740 milyon hektarlık arazinin 93 milyon hektarı sulama tesislerinden yararlanabilmekte, bu arazinin büyük bir kısmı ise Uzak Doğu'da bulunmaktadır. Ancak bu sulama tesislerinin de yarısı yenilenme gereğini göstermektedir. Öte yandan sulama tesisleriyle sağlanan suyun bir kısmı de gereği gibi yararlı bir biçimde kullanılmamaktadır. Bu nedenle de ürün verimliliği gerçekleştirilebilecek seviyenin altında kalmaktadır.

282. Kısa dönemde en kârlı iş mevcut sistemlere biraz daha para yatırmakla sağlanabilir. Öte yandan bir çok ülkede yeni su olanakları yeraltı kaynaklarından yararlanmak suretiyle yaratılabilir. Yüksek maliyetli barajların yapımı ise ilk önce bir maliyet—kâr araştırmasına gerek gösterir. Uzun dönemde yeni su kaynakları kalkınmakta olan ülkeler sulanmış arazi toplamı % 50 oranında artırabilirse de maliyetin yükselmemesi için kaynakların iyi bir biçimde tespit edilmesini gerektirir.

283. Gıda malları üretimi bakımından ekilebilir arazinin artırılmasına gelince: Bazı ülkelerde ekilebilir arazinin tümünden yararlanılmaktaysa da, bir çok kalkınmakta olan ülkede kullanılmayan ya da çok verimsiz olarak kullanılan arazi mevcuttur. Kalkınmakta olan ülkeler içinde en fazla toprak rezervi bulunan ülkeler Güney Amerika Afrika ve Uzak Doğu'nun güney bölgesinde yer almaktadır. Tüm bu bölgeler fazla yağış veya fazla ısı gibi olumsuz etkiler altında ise de modern teknolojinin bu gibi sorunlara çözüm getirmesini beklemek doğaldır.

284. Yüksek yağış alan tropikal bölgelerin diğer bazılarını ekim sahası haline getirmek oldukça güçtür. Bu arazilerin ekim sahası haline getirilme çalışmalarında yararlanılacak teknikler gerekli işlemlerin nereden başlatılabileceğini gösterebilir. Çeşitli girişimler sonucunda kalkınmakta olan ülkelerin 1970 yılındaki 737 milyon hektarlık ekilebilir arazi 1985 yılında yaklaşık olarak 900 milyon hektara çıkarılabilir.

285. Ek su ve arazi olanaklarının gıda üretim artışına katkısı büyüktür. Ancak, daha fazla su imkânları ile suyun daha verimli kullanımının etkisi sayısal olarak belirlenemez. Öte yandan ekilebilir arazinin % 20 oranında artırılması tarımsal üretimi bu orandan daha fazla etkilemelidir çünkü ek arazi genellikle mevcut araziden daha iyi ekilecektir. Sulanabilir arazinin yenilenmesi, yeni sulama tesislerinin geliştirilmesi ve ekilebilecek yeni arazilerin temini gibi üçlü bir girişimin toplam 90 milyar dolarlık bir maliyete ulaşacağı tahmin

edilmektedir. Bu miktarın tamamı 1985 yılına kadar harcanamayacaktır. Çünkü iyi toprak ve su programlarını hazırlamak ve uygulamak uzun zaman alacaktır. Ancak yıllık yatırım oranları (ulusal ve uluslararası) 8—8.5 milyar dolarlık seviyeye getirilmelidir ki artan gıda malları ihtiyacı karşılanabilsin.

286. Tarımsal üretimin dayandığı tabii kaynakların geliştirilmesi kadar bugün dünyada bu kaynakların korunması da artan bir önemlilik göstermektedir. Ancak, toprak ve su olanaklarının korunması özellikle teknolojinin geri olduğu yörelerde yoğun bir çaba gerektirmektedir. Sahra yöresi de dahil bu yönde her hangi bir tedbirin alınmamış olduğu bölgeler kalkınmakta olan ülkeler arasında yoksulluğun en çok görüldüğü yerlerdir.

Canlı Hayvan

287. Kalkınmakta olan ülkelerde canlı hayvan sektörü özel bir dikkat gerektirmektedir. Çünkü tahminler bu ülkelerde canlı hayvan talebinin 1980'lere kadar yılda % 4.4 oranında artış kaydedeceğini göstermektedir. Bazıları dışında bu ülkelerin bir çoğunda canlı hayvan bakımından eksiklik görülmekteyse de potansiyel oldukça büyüktür.

288. Tüm canlı hayvan üretim sistemlerini kuru yem veya tahıla da dayansalar başlıca üç husus etkilemektedir. İlk olarak, daha iyi veterinerlik hizmetleri, üreticiye bilgi akımı ve gerekli girdilerin sağlanmasıyla sağlık koşullarını daha iyiye götürmek gereklidir. Ancak sağlık konusu da alınacak tedbirler bölgesel girişimlerin daha etkili olmaları nedeniyle ulusal hudutların dışına da çıkabilmelidir.

289. İkinci olarak, tüm hayvan stokları geliştirilmelidir. Hububat üretiminde olduğu gibi burada hedef hayvanlara yüksek bir kapasite vermek ve sağlık koşullarındaki ve yönetimdeki gelişmeyle de bu kapasiteden üst düzeyde yararlanmaktır. Bu konuda başarılı olabilmek yem konusunda sağlanacak gelişmelerle sağlanabilecektir.

290. Üçüncü olarak, yem bakımından sağlanacak gelişmeler kalkınmakta olan ülkelerde şu üç ana unsurla ilişkili olmalıdır. Bu unsurlardan birincisi koyun, keçi ve öküz gibi baş hayvanların büyük ölçüde gidasını sağlayan çayırdır. Kalkınmakta olan ülkelerde çayır belki de en çok kullanılan veya en az yararlanılan bir unsurdur. Ancak, stokların yüksek tutulması otlakların yeterince kullanılmasını bazen engellerken, otlakların daha verimli olabilmesi için mevcut olanakların hiç birinden de yararlanılmamaktadır. Öte yandan otlaklardan yararlanan hayvanlardan bazıları da bu besinin gereği gibi değerlendirilmesini önlemiş olmaktadır.

291. Hayvan yemi bakımından ikinci önemli unsur da hasat artışı samandır. Bu konuda sağlanacak gelişmeler tahıl üretiminde sağlanacak gelişmelere bağlıdır. Ancak, alınacak çeşitli tedbirlerle bu unsurdan da bugüne oranla daha iyi yararlanılması sağlanabilecektir.

292. Yem bakımından üçüncü unsur da tahıl ve benzeri maddeler olup en çok değişiklik de bunlarda görülmektedir. Yem olarak tahıl ile küspe darlığı geçici de olsa balık yemi gibi konsantre yemlerin darlığı geçici olmayabilir. Eğer bu doğruysa hayvan yemi protein değerini artırmak için tarım dışı kaynaklardan yararlanma konusunda araştırmalar derin bir biçim kazanabilir. Buna örnek bugün en az iki Avrupa ülkesinde fabrikası kurulmakta olan petrolden tek—hücreli protein çıkarma çabalarıdır. Hayvan yemi olarak kullanılacak tahıl bakımından da en fazla güçlüğü yine kallınmakta olan ülkeler çekecektir, çünkü bu ülkeler yeteri kadar tahıl üretememektedirler.

293. Sığır üretiminin artırılmasına ilişkin bir örnek çeşitli hastalıklar ve böcekler nedeniyle büyük arazilerin işlenemediği tropikal Afrika kuşağından verilebilir. Yapılan araştırmalar sonucunda bu yörede görülen böcek ve hastalıklarla etkin bir biçimde mücadele edilebildiği taktirde bu arazilerin 120 milyon baş hayvan besleyebileceği, dolayısıyla en az 750 milyon dolar değerinde 1.5 milyon ton et sağlanabileceği tahmin edilmiştir. Bu arazilerin büyük bir kısmı tahıl üretimi için de kullanılabilir. Bu arazilerden yararlanabilmek için tabiatıyla tüm ilgili kuruluşların büyük yatırımlara girmeleri ve 20 yıllık bir dönemde toplam 2—2.5 milyar dolarlık bir harcamada bulunmaları gerekmektedir. Ancak ilk beş yıl için 30 milyon dolarlık bir harcama başlangıç için yeterli olabilecektir.

294. Sonuç olarak canlı hayvan potansiyeli hem hayvan miktarını hem de verimliliği artırmakla zenginleşecektir. Verimliliği az hayvanların kısıtlı yem olanaklarını kullanmaları halinde ilk iş bu hayvanların adetlerini artırmak değil azaltmak olmalıdır. Daha sonra kullanılmayan arazileri hayvan üretimine açmak, beslenme ve sağlık konusunda alınacak tedbirlerle canlı hayvan üretimini daha verimli bir hale getirmek için çalışılacaktır.

Balıklar

295. Balığın dünya gıda durumuna daha fazla katkıda bulunmasını sağlamak için getirilen tedbirler oldukça geniş kapsamlı faaliyetleri kapsar. Tahminlere göre deniz mahsulü avı yılda 118 milyon tona ulaşmaktadır. Dünya deniz mahsulü avlanma oranı artırılabilirse de bu husus her tür mahsul için geçerli değildir. Öte yandan son yıl-

larda fazla avlanmanın da sonucu olarak bazı balık türlerinde azalma görülmüştür. Nesil tükenmesini önlemek için bazı idari tedbirlerin alınmasında da gereklilik olduğu söylenebilir.

296. Henüz ulaşılmamış yörelerden yararlanmak ve buralardaki balıkları avlamak için geleneksel balıkçı toplumlarına modern avlanma tekniğini götürmek gerekecektir. Endonezya çevresindeki denizlerde uzun menzilli gemiler için tatminkâr olmadığı fakat ufak teknelerle de avlanamadığı için zengin balık stokları bulunmaktadır. Ayrıca, Kuzey batı Hint Okyanusunda ve Güneybatı Atlantik'te tüketim merkezlerine uzak olmaları nedeniyle dokunulmamış balık stokları da bulunmaktadır. Öte yandan, tüketicilere tanıtılmamış olması nedeniyle bazı balıkların avlanması da son derece kısıtlıdır.

297. Doğrudan doğruya insan tüketimine sunulacak balık arzını artırmak bugün yem olarak kullanılan balıkların değişik amaçlarla kullanılmasını sağlamakla mümkündür. Bu yönde bazı gelişmeler varsa da bu gelişmelerin balık pazarlaması üzerine olumsuz etkide bulunmasını da önlemek gerekir.

298. Balık arzı yüksek orandaki balık ziyanının önlenmesiyle de yükseltilebilir. Fazla gelen balığın yeniden atılması yerine pazarlamasının yapılması, depolama sistemlerinin geliştirilmesi gibi tedbirlerle bu ziyan önemli ölçüde azaltılabilir. Bu gibi nedenlerle ziyan olan balık miktarının yılda bir kaç milyon tona ulaştığı tahmin edilmektedir.

299. Uzun vadede arz henüz bilinmeyen balıkların avlanmasıyla da artırılabilir. Balığın avlanması ve pazarlanması büyük güçlükler arz etmektedir ancak, bu güçlükler yenildiği taktirde dünya okyanuslarından elde edilecek besin maddeleri bir kaç misli artmış olacaktır.

300. Önümüzdeki dönemde başta kalkınmakta olan ülkeler olmak üzere dünya balıkçılığı alışagelmış balık türlerine dayanacaktır. Ancak, bu kaynaktan en üst düzeyde yararlanmak idari bazı kararlar gerektirmektedir. Bu konularda uluslararası anlaşmalara girmek bir hayli güç olmaktadır. Öte yandan sonucu ne olursa olsun Deniz Hukuku Konferansında da olumlu bazı kararların alınacağı şüphelidir. Ancak, geleneksel balık türlerinde görülecek nesil azalmasını önlemek için 1985 yılına kadar bazı idari kararların alınmış olması da gereklidir.

301. Balık arzını avlamak suretiyle artırma olanakları azaldıkça dikkatler balık üretimine yöneltilmektedir. Akvaryum balıkçılığıyla yetiştirilen balık tutarı bugün dünya balık arzının % 10 unu oluşturmaktadır. Önümüzdeki dönemde balık artışı bakımından Afrika'nın tropikal yöreleriyle akvaryum balıkçılığının yerleştiği ve balığın dü-

şük gelir grupları tarafından tüketildiği Asya daha şanslı görülmektedir. Uzun dönemde ise artış ticari amaçlarla yürütülecek araştırma sonuçlarıyla açık denizde üretim gibi yeni tekniklerin birleştirilmesiyle sağlanabilecektir. Akvaryum balıkçılığının geliştirilmesinde en önemli gereklerden biri de yeterli kalitede su varlığıdır. Ayrıca, suyun kirlenmesine sebep olabilecek her unsur da kontrol altına alınmış olmalıdır. Önümüzdeki 10 veya 20 yıllık dönemde üretimin hangi seviyeye ulaşacağını tahmin etmek güçtür ancak, uygun yatırım kararlarıyla gerekli ekonomik teşviklere gidilmesi halinde talebi karşılayacak bir arz seviyesine ulaşmak için teknik imkânlar mevcuttur.

Hasat Sonrası Kayıpları

302. Gıda arzının artırılması sadece balıkçılık ve canlı hayvancılıktaki kayıpların önlenmesiyle değil aynı şekilde tahıl üretimindeki kayıpların da önlenmesiyle sağlanacaktır. Bazı araştırmalar hasat sonu tahıl kaybının ülke ve tahıl türüne göre % 20— % 40 arasında değiştiğini göstermektedir. Bu kayıpların nedenleri çeşitlidir. Bunlar arasında, kötü hasat yönetimi, böcekler, depolamada küflenme, kötü kaliteli çuval veya diğer ambalaj, tecrübesiz ulaştırma yöntemleri, yetersiz değirmencilik ve yetersiz dağıtım bunlar arasında yer almaktadır. Tahılın her türünde bu gibi önlenebilir kayıplar görülmektedir. Meyva ve sebze kaybı ise özellikle dağıtım sırasında % 30 ile % 40 oranındadır.

303. Çoğaltılabilecek bu örnekler, kayıpların önlenmesiyle gıda malları arzının artırılacağına işaret eder. Ancak, tek bir program uygulayarak problemin tamamen giderileceği düşünülmemelidir. Problem çok çeşitli olduğundan çözüm yolları da çeşitlidir. Bunlar arasında köy ve kentlerde daha modern siloların yapımı yolunda yatırımlara girişmek, pakatleme ve ulaştırma işlemlerini geliştirmek, değirmencilik yenilemek ve toptan ve parakende satışların organizasyonu gibi hususlar en önemlileridir.

Teşvikler ve Hizmetler

304. Üretim hedeflerine üreticiler yeterince teşvik görürler ve çeşitli hizmetlerden yararlanabilirlerse daha çabuk ulaşılacaktır. Örneğin, tarım ürünleri fiyatlarını üreticiyi teşvik edecek bir seviyede tutacak bir fiyat politikası uygulanmalı ve üretim bedelinin üreticiye gitmesi garanti edilmelidir. Teşvik esaslı tarım ürünleri fiyatlarının ayrıca tarım malları girdi fiyatlarıyla gerçekçi bir ilişkide olması gerektiğini de kapsar. Bazen özellikle kalkınmakta olan ülkelerde alış gü-

cü düşük tüketiciyi etkileyecek gıda malları fiyatlarını çok yüksek tutmadıkça tarım ürünleri fiyatlarının teşvik seviyesinde tutulamayacağı düşünülmektedir. Ancak, bu çelişkili durum depolama, ulaştırma ve dağıtım işlemlerinin modernizasyonu için yatırımlara girmek, dolayısıyla tarım malları maliyetine tüketiciye ulaşana kadar eklenen miktarı azaltmakla giderilebilir.

305. Danışma hizmetleri ve eğitim bakımından, haberleşme olanaklarının çok kısıtlı ya da bulunmadığı bu oranda uzmanlarla üreticiler arasındaki haberleşmeyi geliştirmek açısından büyük bir potansiyel vardır. Bugünlerde bazı yeni haberleşme teknikleri denenmekte olup bunların bazıları yaygın bir uygulama alanı bulabilir. Bugün mevcut hizmetlerin en belirgin eksikliği ailesiyle birlikte beslenme sorununun temelini oluşturan çok sayıdaki küçük çiftçiye ulaşamamasıdır. Tarımsal programlarla sağlanan kaynakların küçük çiftçiye ulaşmadan büyük ve varlıklı çiftçilerin ellerinde kalması sık görülen bir olaydır. Bu nedenle esas olan küçük çiftçiye ve tarım işçisine ulaşmayı sağlayacak politika ve programların uygulanmasıdır.

306. Bundan önceki paragraflarda ele alınan hususların hepsi tarımsal araştırmanın sürdürüleceği ve hattâ geliştirileceğini varsaymaktadır. Örneğin, yüksek verimli tohumun geliştirilmesi bu yolda uzun araştırmaların bir ürünüdür. 1985 yılına kadar devam eden bu araştırmalar yeni bazı buluşların ortaya çıkarılmasını sağlayacaktır. Ancak 1985 yılından itibaren artan nüfusun gıda gereğini karşılayabilmek için çok daha yeni buluşlara ihtiyaç olacaktır. Şurası da unutulmamalıdır ki, bugünün teknik düzeyi 2000 yılında tekniği ulaşacağı düzeyin % 10 oranında dahi değildir.

Üreticilerin Mobilizasyonu

307. Tarım sektöründe beşeri potansiyel tabii kaynaklar kadar önemlidir: Aslında tarım üreticileri dünyanın en değerli kaynağıdır. Gıda üretimine ilişkin sorunların çözümü için hazırlanmış programların da şartı bu programların tarım üreticilerine ulaşabilmesidir. Üreticilerin isteği ve katkısı olmadan gerçek bir gelişme sağlanamaz. Kırsal nüfusu da gelişmeye ortak edecek bir çok girişimlerde bulunulmuştur. Ancak, kesin bir sonuç elde edilememiş, ayrıca sosyal bünyeleri değişik kalkınmakta olan ülkelerde tek tip bir uygulamanın geçerli olmayacağı görülmüştür.

308. Ancak, bir çok ülkede kırsal mobilizasyonu karakterize edecek göstergeler vardır. Örneğin, ziraî reform da dahil toprak mülki-

yetini demokratikleştirme çabaları her zaman gereklidir. Ancak, bu girişimler küçük çiftçiyi teşkilatlandırarak ve onlara teknik ve finansman bakımından yardımcı olacak çabalar tarafından takip edilmelidir. Kalkınmakta olan ülkelerdeki küçük çiftçilerin sorunları bu çiftçiler kendi kendilerini teşkilatlandırmadıkları sürece çözümlenemeyecektir. Böylece kırsal nüfus gıda üretimini de artıracak bir arzu ve kapasiteye ulaşacaktır.

309. Sonuç olarak burada verilen örnekler kalkınmakta olan ülkelerde yetersiz üretimin mevcut imkânların değerlendirilmesiyle geliştirilebileceğini göstermektedir. Ancak yine de bazı çalışmalar çeşitli güçlüklerle karşılaşacaktır. Buna rağmen mücadele her yönde başlatılmalıdır. Bilinen gerçek insanın bu kaynakları bugünden daha iyi kullanabilecek bilgi ve kapasitede olduğudur.

Bölüm VI

Belirli Politika Uygulamaları

310. Bu noktaya kadar dünya gıda krizine yol açan ve yaygın kötü beslenmenin devamına yol açan kısa ve uzun vadeli faktörlere değinilmiştir. Gıda talebinin ve üretim artış potansiyelinin eleştirildiği dört ve beşinci bölümlerde bile ortaya normatif bir sonuç çıkarılmamıştır. Ancak bu bölümde ana politikalara ilişkin bazı görüşlere yer verilecektir. Bu görüşlerin genel mahiyette olduğunu ve «Ulusal ve Uluslararası Faaliyetlere İlişkin Öneriler» adı dökümünde daha detaylı bir biçimde ele alındığını belirtmek gerekir.

311. Son iki yıl içinde dünya gıda krizi üretim, ticaret, stoklar ve fiyatlar arasında bir ilişki göstermiş ayrıca dünyanın değişen hava şartlarına karşı hazırlıklı olmadığını ortaya koymuştur. Zaman zaman kötü hava şartları dünyanın büyük bir kısmını tek bir yıl içinde etkileyebilir. Böyle bir durumda etkilenen ülkeler meydana gelen kıtlığı gidermek için dünya pazarlarına açılmak zorunda kalacaklardır. Ancak, tüm ülkeler bu şekilde hareket ettiği veya tek bir ülke büyük alımlarda bulunduğu takdirde dünya stokları çabucak tükenebilir. Kriz dünya ülkelerindeki rezervlerin böyle bir sonu karşılayacak durumda olmadığını göstermiştir. Dünya tahıl ticaretindeki bu genişleme veri ve bilgi haberleşmesinde yeni sistemlerin geliştirilmesini, daha etkin rezerv politikalarının uygulanmasını ve esnek ticaret uygulamalarını gerektirecektir.

312. Dünya gıda güvenliği açısından uluslararası bir faaliyet gerekliliği ECOSOC'un 1973 yılında yaptığı 54 üncü toplantıda belirtilmiş, ayrıca FAO'nun 17. toplantısında da bu husus ifade edilmiştir. Dünya Gıda Güvenliğine ilişkin uluslararası girişimler adında bir tasa-

rı FAO tarafından hazırlanmış ve 1974 Mayıs ayında hükümetlerarası bir komisyon tarafından değişikliğe tâbi tutulduktan sonra FAO 63. Konseyi tarafından Haziran 1974 tarihinde prensipte kabul edilmiştir. Bu uluslararası girişimin esası her ülkenin bir stok politikası kabul ederek bu politikaya göre asgari bir gıda stoğu bulundurmasını öngörmektedir.

313. Bazen kötü hava şartları sadece bir kaç ülkeyi etkisi altına alıp gıda darlığına yol açmış olabilir. Her ülkede ulusal gıda malları rezervinin meydana getirilmesi ciddi kıtlıkların önlenmesini sağlayacaktır. Gıda kıtlığı çeken ülkedeki rezervler bu kıtlığın giderilmesini sağlayamadığı takdirde meydana getirecek uluslararası bir acil gıda rezervi gerekli ihtiyacı karşılanması için harekete geçirilecektir.

314. Üzerinde durulması gerekli diğer bir konu da gıda yardımının ilerdeki durumu ve gıda açığı veren kalkınmakta olan ülkelerin ticari ithalatla kapatılamayan bir açığını kapatma yolunda yardımın genişletilmesi konusudur. Gıda yardımının kalkınma, beslenme ve istihdam açısından önemi izah edilmiştir. Ancak, en az bir süre daha dünya gıda güvenliği ve kalkınmanın vazgeçilmez bir unsuru olacağı kabul edilirse gıda yardımına o zaman daha geçerli bir biçim kazandırılabilir. Aynı zamanda gıda yardımının arzu edilen sonuçları vermesi için ileriye dönük bir plânın hazırlanması ile külfetin bazı ülkeler arasında eşit biçimde paylaşılmasını ve yardımın asgari seviyede de olsa devamlılık göstermesini sağlamak gereklidir.

315. Harekete geçmek için gıda arzındaki dalgalanmalar ile kötü hava şartları tek sebep değildir. Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda kötü beslenme ve açlık en düşük gelir gruplarında, bu gruplar içinde de kadın ve çocuklarda sürekli olarak görülen bir sorun olarak görülmektedir. Bu sorunun çözümü uzun vadede gelirin yükseltilmesi ve daha adil dağıtımıyla sağlanabilir. Ancak, bunu sağlamak zaman alacak ve belki de bütün hükümetler bu sonucu sağlayacak tedbirleri hemen alamıyacaklardır. Bu arada çocukların ve diğer etkilenen grupların beslenme durumlarını biraz olsun düzeltecek doğrudan programlar uygulanabilir. Ulusal plânlarda yer verilecek gerçekçi hedefler ve bazı özel hükümet programları açlık ve kötü beslenmeyi azaltmaya yardımcı olabilir.

316. Ancak burada ortaya çıkan en önemli sorun da kalkınmakta olan ülkelerin artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir an önce gıda üretimlerini artırmalarıdır. Geçtiğimiz on yıl içinde tarımsal verimlilik bakımından bir kaç ülkede sağlanan başarıya rağmen kalkınmakta olan ülkeler gıda açığı bu ülkelerin daha fazla ihracatta

bulunmalarını gerektirmiştir. Öte yandan analiz son arz ve talep trendinin aynı biçimde devamı halinde kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda gıda açığının daha da artacağını göstermektedir. 1985 yılına kadar bu açıkların kapanması için önemli ölçüde tahıl ve diğer gıda mallarının ithalatına ihtiyaç duyulacaktır. Bu ithalatın uluslararası girişimlerle finanse edileceği de kuşkuludur. Bu nedenle uzun vadede tek çıkar yol kalkınmakta olan ülkelerde üretimi artırmaktır.

317. Gıda malları üretimini artırma ve Yeşil Devrim'in suretini koruma programlarının en önemli unsurlarından biri de başta gübre olmak üzere diğer üretim girdilerinin varlığıdır. Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda gübre darlığı ve gübre fiyatlarının yüksekliği gıda üretimini yeterli bir oranda artırma olanağını azaltmaktadır. Üretim politikasıyla ilgili en önemli hususlardan biri de arzda görülen kısa vadeli krizle nasıl uğraşılacağıdır.

318. Analizden çıkan bir diğer sonuç da kalkınmakta olan ülkelerin çok daha fazla gıda malı üretme potansiyeline sahip olduklarıdır. Ayrıca dünyanın bir çok yerinde mevcut gıda üretimini artıracak ve kalkınmakta olan ülkelerdeki gıda açığını kapatacak henüz yararlanılmamış su ve toprak mevcuttur. Ancak, bu kaynaklara ulaşmak ve bu kaynaklardan gerekli yararı sağlamak milyarlarca dolara varan yatırımlara gerek göstermektedir.

319. Artan gıda üretimi yatırım programları çiftçilere üretim girdilerine ilişkin bilgi verecek eğitim programlarıyla desteklenmedikçe özellikle düşük gelir gruplarının tüketimlerini artırmayabilir. Ufak çaptaki üreticinin sosyal açıdan anlamlı kuruluşlar bünyesinde daha yararlı bir hale getirilebilmeleri için geleneksel girişimlere ek olarak yeni teknikler de uygulanmalıdır.

320. Bir yanda yatırımları artırarak ve tarımsal kurumları geliştirerek gıda üretimi artırımağa çalışılırken, kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkeler gıda malları ithalatındaki dalgalanmalar da ciddi bir biçimde ele alınmalıdır.

321. Gıda malları ihraç eden kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkeler mallarına karşı olan talebi nasıl karşılayacaklardır? Ayrıca kalkınmakta olan ülkelerin ödeme kapasitesini aşan gıda malları ithalat bedeli nasıl karşılanacaktır? Tüm bu hususlar bir kaç açıdan eleştirilebilir: Fiyat istikrar programları, ticaret limitlerinin kaldırılması, tarımsal mallara öncelik tanınması, daha esnek anlaşmalar gibi.

322. Birbiriyle ilişkili üretim, ticaret, stok ve fiyatlar gibi tüm bu hususlar kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkeler için ilginçtir. Her ülkede tüketiciler makûl fiyatlar isterken üreticiler mallarını satabilecek bir pazar ve yeterli bir fiyat düzeyi isterler. Arz ve fiyatlardaki dalgalanmaları önlemek uluslararası düzenlemelerle tamamen önlenemeyecektir. Öte yandan dünya gıda arzı tamamen tesadüflere bırakılamaz. Bu nedenle, genel bazı hedef ve politikalar aşırı dalgalanmalar için tedbirlere de yer verilmelidir.

323. Yukarda belirtilenler dünya gıda sorunuyla ilgili olarak ortaya atılan uygulamalardan sadece bir kaçıdır. Ancak iki noktayı belirtmek bakımından yeterlidir. İlk olarak, gerek uzun gerekse kısa vadede gıda sorununu çözümlemek insanoğlunun elindedir. İkinci olarak, beşeri, malî vs. gibi tüm kaynaklar mevcut sorunun giderilmesi için hareket geçirilmelidir.

İKİNCİ KİTAP

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKASI KONFEDERASYONU

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
DÜNYA GIDA KONFERANSI
ROMA 5 — 16 KASIM 1974
DÜNYA GIDA DURUMU
ULUSLARARASI TEDBİRLER

Dünya Gıda Sorununun Çözümlemesi için Strateji

1. Geçen yıldan beri dünyayı ciddiyle tehdit etmeye başlayan gıda sorunu için 1973 Aralık ayında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bir Dünya Gıda Konferansı toplanmasını kararlaştırdı. Bu, tüm dünyanın 1940'lardan beri tanık olduğu en önemli sorun idi. Bu sorun, kimi ülkelerde çok önemli yiyecek darlığı meydana getirmiş; yiyecek, gübre ve diğer eşya fiyatlarını korkunç seviyelere yükseltmişti. Bazı gelişmekte olan ülkelerin ticarî kazançlarına karşılık bir çoğu sosyal zorluklar, iş piyasasındaki huzursuzluklar ve gittikçe artan enflasyonun etkileri altında kalmışlardı.

2. 1972 yılında ne gelişmeler olmuştur? Geriye doğru baktığımızda büyük hububat stok fazlalıkları ile yaklaşık olarak 20 yıldan beri sağlanan nisbî istikrardan sonra stokları eriten ulusal politikalarındaki değişiklikler ile dünyanın birçok bölgesinde hasatın azalmasına yol açan doğal olaylar serisi görülmektedir. Hububat, gübre, ziraat makinalarının ve daha sonraları enerji fiyatlarındaki artışlar kalkınmakta olan ülkelerin ödemeler dengesini büyük ölçüde zorluyordu ki sonuç olarak kalkınmak için acilen ihtiyaç duydukları diğer maddelerin ithalat programlarını değiştirmek zorunda kalıyorlardı. Diğer taraftan, ithalatçı kalkınmış ülkeler gıda maddeleri arzında bir kesinti ile karşı karşıya kalmışlar ve perakende gıda maddeleri fiyatlarında kesin bir fiyat artışına sahne olmuşlardır.

3. Ancak, bundan da öteye olan birşey vardı. Geçtiğimiz iki yıl içinde meydana gelen korku ve merak dünyaya daha devamlı ve derin bir gıda probleminin varlığını hatırlatıyordu. Bu, normal yaşama düzeyine erişmeleri gerçekleştirilemeyecek olan yüz milyonlarca insanın

açlık içinde acı çekmelerinin devamından başka birşey değildi. Bu muhafazakâr, tahminlere göre, bugün dünyada bu sorun içinde kıvranan 460 milyonun üzerinde insan vardır ve bunların sayısı devamlı artmaktadır. Bu rakamın en az % 40 ını çocuklar teşkil etmektedir. Bunların çoğu kırsal alanlarda yaşayan; küçük çiftçi ve kiracı durumunda bulunan veyahut şehirlerde yaşayıp işsiz ve topraksız olan kimselerdir. Büyük şehirlerde gecekondualarda yaşayıp çok fakir olanlar da bu gruba dahildir. Şayet, önümüzdeki on yıl içerisinde yeterli ulusal ve uluslararası desteği haiz tesirli tedbirler peşpeşe alınmazsa, zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurum ile zengin ülkelerdeki bolluk içinde bulunan kimselerle daha az avantajlı durumda bulunanlar arasındaki uçurum çok tehlikeli duruma gelmese bile rahatsız edici bir seviyeye ulaşacaktır.

4. Esasında, gıda sorunu diye nitelenen sorun iki problemden meydana gelmektedir. Birincisi kıtlığın, yiyecek açlığının veya yüksek gıda fiyatları ile üretimde beklenmeyen dalgalanmalar ve bazı felaketlerden dolayı iyi ayarlanamayan arzın yarattığı tehdittir. Bu tehlike çok az sayıda insanın etkilendiği nispeten küçük yanlış ayarlamalar ile daha çok sayıda insanın etkilendiği mahsul yetersizliklerinin yarattığı felaketlere kadar değişebilmektedir. İkinci sorun ise, dünyadaki en fakir insanların ezelden beri karşı karşıya oldukları açlık problemi. Bu iki sorunun çaresi değişik olmasına rağmen birbirleri ile bağlıdır. Gıda arzında gerekli emniyeti sağlamak üzere alınan tedbirler ötendenberi aç olup az ürünün elde edildiği yıllarda hakiki açlıkla karşı karşıya kalan insanlara yardımcı olacaktır. Buna benzer olarak, yoksulluğu ortadan kaldırmak ve üretimi arttırmak üzere alınan tedbirler de gıda emniyetinin sağlanmasına yardımcı olacaktır.

5. Dünya gıda problemini çözümlmeye yarayacak olan uluslararası stratejinin ana hatları, Konferansın gündemini kabul ettiği sırada Dünya Gıda Konferansının Hazırlık Komitesi tarafından zaten tayin edilmişti. Bu durumda en önemli öncelik, kalkınmakta olan ülkelerde gıda üretiminin arttırılmasındaki gaye ve vazifelere tanınmıştı. Gelişen dünyanın gıda açlığını kapatabilmek için gıda üretimi ile ilgili daha yüksek gayelerin tesbit ve elde edilmesi gerekmektedir. İlerdeki bölümlerde öngörüldüğü üzere, bu konuda alınması gereken en asgari tedbir ortalama yıllık gıda üretiminde son oniki yıl içerisinde görülen % 2.6 oranındaki artışın hiç değilse % 3.6 oranına yükseltilmesidir. Şayet üretimde asgari bu artış sağlanmaz ve üretimde de aynı oranlarda bir gelişme olursa o zaman, bir bütün olarak kalkınmakta olan ülkeler normal yıllarda 85 milyon tonluk, kötü yıllarda ise 100 milyon tonluk bir açlıkla karşılaşabilirler.

6. İleride daha hızlı gelişmeye ihtiyaç duyulması kalkınmış ülkelerin bugüne kadar elde ettikleri başarıyı gölgeliyemez. Hattızatında, kalkınmakta olan ülkelerin son yirmi yıllık zirai faaliyetlerini gözden geçirdiklerinde memnun olmaları gereken bazı sebeplerin olduğunu görürler. Bu grup ülkeler bir bütün olarak ele alındığında, dezavantajlı durumlarından dolayı karşılaşmak zorunda oldukları bütün zorluklara rağmen, zirai üretimlerinin kalkınmış ülkelerin kadar gelişmekte olduğu görülür. Bu zorluklara örnek olarak, çiftçilerin yeterince sermayeye sahip olmamaları, teknik bilginin yetersizliği, girdilerin alımı destekleyecek kredilerin az oluşu, zirai servisleri daha geniş bir düzeye çıkaracak olan eğitilmiş insan gücünün kifayet etmemesi ve kalkınmış ülkelerdeki gümrük duvarlarından dolayı ihracat için üretimin arttırılamaması gösterilebilir. Şayet kalkınmakta olan ülkeler tarafından daha verimli pirinç ve buğday türlerinin ekilmesi ile elde edilen başarı bugün için varit olmasa idi, mevcut durum çok daha kötü bir hâl alacaktı. Gıda arzı ile talebi arasındaki gittikçe büyüyen eşitsizliğin ana sebebi kalkınmış ülkelere nazaran kalkınmakta olan ülkelerde iki misli olan nüfus artışıdır. Bugün dünyanın barındırdığı insan sayısı iki buçuk milyardır ve bu rakamın bu yüzyıl sonuna kadar beş milyara varması beklenmektedir.

7. Şayet, kalkınmakta olan ülkelerdeki ziraat önümüzdeki yıllarda meydana gelmesi hesaplanan talebe cevap verecekse, bu sektörün daha yüksek bir vitese alınması gerekmektedir. Ancak elzem olmasına rağmen üretim hedefleri yine de yeterli gelmeyecektir. Yeterli beslenemeyen nüfusun gıda tüketimini yüksek seviyeye çıkarmak esas gaye olduğuna göre, küçük çiftçilerin ve topraksız zirai işçilerin verimini ve satın alma güçlerini arttırmak için özel tedbirler alınması geliştirilmiş gıda üretim teknolojilerinin tatbiki ve şumullü kırsal kalkınma programlarının başlatılması lüzumlu olmaktadır. Her ülkenin kendi durumu ne olursa olsun, daha hızlı nasıl ilerleneceği tesbit ve kırsal yoksulluğu ortadan kaldırmak için bütün ülkelerin gıda ve ziraat politikalarını yeniden gözden geçirmeleri şarttır.

8. Kırsal alanlarda yaşayan insanların problemlerini ana hedef dahi olsa, üretimi arttırmak için alınan tedbirler, dünya gıda sorununun dağıtım safhasını çözümleyemeyecektir. Yeterli gıda alamayan yüz milyonlarca insan, açlıklarının giderilmesi ve hastalıktan kurtulmak için zirai modernizasyonun, kırsal gelişmenin ve şehirsiz zenginliğin yavaş gelişen sürecini bekleyemez. İhtiyacı bulunan grupların gıda tüketimine katkıda bulunacak direkt tedbirler Konferans gündeminde ve genel stratejide yer almalıdır.

9. Tecrübeler göstermiştir ki, hem kalite hem kantite yönünden makul fiyatlarla yeterli gıda arzından yoksun olan bir ülke ekonomik ve sosyal kalkınmada başarılı olamaz. Bu yüzden gıda üretimindeki artış ile yeterli besin alamayanların beslenme programlarının dünya gıda emniyetine ilişkin yeterli bir sistemle desteklenmesi ve böylelikle bütün dünyada asgari gıda stoklarının tutulması ve bunların uygun şartlarla veyahut hibe yoluyla temininin sağlanması gerekmektedir. Bu amaca hizmet için Konferans, Dünya Gıda Teşkilatı nezdinde geliştirilen dünya gıda güvenliğine ilişkin uluslararası taahhütlere dayalı olarak, dünya gıda güvenlik sisteminin unsurları kabul etme durumunu gözden geçirecektir.

10. Konferansdan evvel genel stratejiye dahil edilen dünya gıda güvenliğinin diğer önemli bir yönü de gıda fiyatlarının istikrara kavuşturulması hususudur.

Koordineli millî güvenlik stoklarının tutulması ile ilgili bir sistem üzerinde anlaşılması ile taslağın hazırlanmasında görev alan ülkeler istikrarın teminine doğru önemli bir adım atmış oldular. Bundan sonra atılması gereken mantikî adım stoklara ilişkin fiyat politikasının tespiti ile bizde bu ülkelerin yaptıklarını tamamlamak istiyoruz. Bu amaca hizmet için, başta buğday olmak üzere hububat üzerine bazı müstakbel uluslararası anlaşmalara yaklaşımda bulunmanın yollarını bu belge tavsiye etmektedir.

11. Dünya Gıda Konferansının gündemine dahil edilen genel strateji, ticaret ve uluslararası zirai ayarlamaların önemini kabul etmektedir. Hem ithalatçı hem de ihracatçı ülkelerdeki dalgalanmaları ortadan kaldırmak için düzenli ve gelişen yiyecek maddeleri ticareti elzemdir. Uluslararası hububat anlaşmaları ile birleştirilmiş koordineli millî stok tutulması bu gayenin elde edilmesine yardımcı olacaktır. Bunun da ötesinde bu döküman kalkınmakta olan ve döviz ihtiyacı olan ülkelere yapılacak gerek zirai gerekse sair ürünlerin ihracat imkanlarına önemini belirtir. Aynı zamanda, gıda arz ve talebi arasında uzun vadeli bir dengenin sağlanabilmesi için ikinci on yıllık kalkınma döneminin hedeflerine dayalı olarak dünya tarım kalkınma hedeflerine daha geniş bir açı kazandırabilmek için uluslararası tarım kalkınma kavramında uzlaşmaya gitmek gereklidir.

12. Dünya gıda probleminin nasıl çözümleneceği ve aynı zamanda stratejinin bir bütün olarak veya bölüm bölüm nasıl uygulanacağına ve imkn nisbetinde ilâve kaynakların neler olabileceğini gösterme Dünya Gıda Konferansının vazifesidir.

13. Konferans tarafından belirlenmesi ve kabulü en az kendisi kadar önemli olan ve buraya kadar ana hatları açıklanan strateji gereğince ulusal ve uluslararası tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ulusal tedbirler, ulusal kaynaklar, ulusal politika ve önceliklerin bir gereği olduğuna göre, bu döküman bu sahada çok belirgin olmaya çalışmayacaktır. Bu yüzden veçhesi ne kadar geniş olursa olsun ulusal politikaların hangi sahalarda geliştirilmesinin gerektiğinin yanı sıra hiçbir teşebbüste bulunulmamıştır. Ancak, ulusal seviyede gerekli olan kaynak tahminlerine yer verilmiştir. Bu döküman daha ziyade uluslararası tedbirler üzerindeki tavsiyelere, genel stratejinin parçaları dahilinde eğitilmiştir. Uluslararası tedbirler terimi burada uluslararası kuruluş veya fonun güçlendirilmesi manasında kullanılmıştır.

14. Kalkınmakta olan ülkelerin yiyecek maddeleri üretimindeki marjinal değişiklikler kafi değildir. Tavsiye edilen ulusal ve uluslararası tedbirlerin alınmaya başlaması ile kalkınmakta olan ziraat sektörünün geliştirilmesini temin maksadıyla bugün için ayrılan cari tahsisatın en az üç katına, diğer bir deyimle yıllık 1.5 milyar dolardan 5 milyar dolara arttırılması gerekmektedir. Ancak bu konuda hükümetler tek bir fonun tesisi veyahut bir seri fonların ve yaklaşımların tesisi hususunda henüz bir karara varmamışlardır. Ancak, ilâve gayretin boyutları tavsiye edilen toplam fonun miktarı içinde belirtilmiştir.

15. Gerekli toplam reform genişliği çerçevesinde, mevcut kuruluşlardan yararlanma gereği ve ziraatın geliştirilmesi için harici kaynakların ülkelere entegrasyonunun öneminin yanısıra ilgili tavsiyelerinin tatbikini koordine edecek bir mekanizmanın kurulması da teklif edilmiştir.

16. Dünya gıda sorununun çözümünün kısa vadeli ve uzun vadeli olmak üzere iki veçhesi vardır. Kalkınmakta olan birçok ülke, nüfusları ile tabii zenginlikleri arasında doğal ters orantıdan dolayı dış dünyanın özel ilgisini beklemektedir. Bu ülkelerin bir çoğu kırsal nüfusun mevcut yeteneklerinden faydalanabilmek için gerekli eğitilmiş insan gücünden, istikrarlı tesirli kuruluşlardan ve yeterli sosyal ve ekonomik yapıdan yoksun bulunmaktadır. Bu ülkelerin çoğu son ekonomik koşullardan son derece menfi yönde etkilenmiş olduklarından üzerlerinde daha fazla ehemmiyetle durulmaları gerekmektedir.

17. Bir tarafta dikkatini kalkınmakta olan ülkelerin orta ve uzun vadeli sorunlarına verirken, Dünya Gıda Konferansı esas tavsiyelerini gıda sorunu daha fazla olan ülkelerin kısa vadeli ana problemleri

üzerine inşa etmek durumundadır. Konferans uzun vadeli problemlere ilişkin olarak, Birleşmiş Milletler Genel Konseyinin 6. Özel toplantısında kabul edilen uluslararası yeni bir Ekonomik Düzenin kurulmasıyla ilgili deklerasyon ile «Uygulama Planı»nda öngörülen önerilerin ışığı altında hareket edecektir. Kısa vadeli tedbirler olarak Konferans yukarıda belirtilen Uygulama Planı'nın bir bölümü olarak mevcut ekonomik krizden en çok etkilenen kalkınmakta olan ülkelerin güçlüklerini giderebilmek için Genel Konsey tarafından başlatılan özel Acil Tedbirler Programını dikkate alacaktır.

18. İlerideki paragraflarda, dünya gıda sorununun çözümlenmesine ilişkin genel stratejinin bölümlerinin ana hatları özetlenmiş ve tavsiye edilmiş, hareket yolları gösterilmiştir.

A. Kalkınmakta olan ülkelerde gıda üretiminin artırılması hususu

19. Kalkınmakta olan ülkelerde gıda üretiminin genişleme oranının artırılmasına ilişkin stratejinin çeşitli yönleri dört grupta toplanabilir : (I) ziraî girdiler, (II) araştırma, (III) genel kırsal kalkınma, (IV) yatırım. Burada her bir gruba giren önemli hususların ana hatlarına çok öz olarak değinilecektir.

Gübre

20. Çok yakın gelecekte gıda üretimindeki artışı en fazla gübre bilhassa nitrojen arzındaki sıkışıklık tehdit edecektir. Nitekim mevcut arz, gıda üretimindeki artış bir yana üretiminin aynı seviyede kalmasına bile kafi gelmemektedir. Bu sıkışıklık bilhassa kalkınmış ülkelere yapacağı ithalata bağlı olan kalkınma sürecindeki ülkelerde tüm ağırlığı ile hissedilmektedir. Gübre fiyatlarının mevcut yüksek fiyatları, ihtiyaç duyulan miktar kafi gelecek olsa bile, kalkınmakta olan ülkelerin çoğunun feragat etmesine yol açmaktadır.

21. ECOSOC'un talebi üzerine, Dünya Gıda ve Tarım Teşkilatı Konseyi kalkınmakta olan ülkelerin makul fiyatlarla gübre bulabilme-leri imkânını artırmak maksadıyla uluslararası bir plân kabul etmişti. Bu plan gereğince kurulan bir fon kanalıyla aynı ve nakdi gübre hibe-leri kabul edilecek, mali yardımda bulunabilecek ve kalkınmakta olan ülkelerdeki mahalli üretimin geliştirilmesi imkânları araştırılacaktı. Her ne kadar bu tedbirlerin kısa vadeli gayelerine erişip erişemediğine karar vermek için çok erkense d, ilâve tedbirlerin düşünülmesi hayati önemi haizdir.

22. Kalkınmış ülkelerden, kalkınmakta olan ülkelere daha fazla miktarda gübre temin etmelerini ve aynı zamanda daha fazla miktarda gıda üretiminde bulunmalarını istemek tutarsızlık olmayacaktır. Gerekli malzeme ve gübreden yoksun kalkınmakta olan ülkeler gıda üretiminde daha fazla sıkıntıya düşecekler ve gıda yetersizliği ile yüksek gıda fiyatlarından dolayı daha fazla sosyal ve ekonomik sorunlar ile karşılaşacaklardır.

23. Dünya gübre politikası yaratılmasına ilişkin çabaların bir parçası olarak orta ve uzun vadeli gübre stratejisinin yaratılması için harekete geçmek şarttır. Kalkınmakta olan ülkelerin gübre ihtiyacına ait projeksiyonlara göre, şayet temininde bir zorlukla karşılaşılmazsa ve ulusal politika daha fazla kullanımı öngörmeye devam ederse, bu ülkelerdeki talep 1980 — 81 yıllarına kadar % 11 nispetinde artacaktır. ki, 1962 — 73 döneminde artış oranı % 13 idi. Bu üretimin iki katına yani 1962 — 73 dönemindeki 10 milyon tondan (potasyum hariç) 1980 — 81 döneminde 22.6 milyon tona artması demektir. Buna karşılık nitrojen ve fosfat arzı aynı dönemler itibarıyla muhtemelen 4.8 milyon tondan 10.4 milyon tona artacak ve 12.2 milyon tonluk bir açık meydana gelecektir. Kalkınmış ülkelerde gübre sektöründe geçtiğimiz yıl görülen yüksek yatırımlar bir kenara bırakılırsa, bu açığın kapatılacağına dair en ufak bir belirti yoktur. Hatıratında, bugünkü kapasiteleri itibarıyla kalkınmış ülkeler kendi yıllık ihtiyaçları olan 65 milyon tonu karşılayamayacaklardır.

24. Dolayısıyla aşağıdaki hususları kapsayan bir dünya gübre üretim stratejisinin geliştirilmesi önem kazanmıştır: (a) gerekli ham maddesi ve sair imkânları olan kalkınma sürecindeki ülkelerde yeni gübre kapasitesinin yaratılması, (b) mevcut üretici ve tüketici ülkeler arasındaki gübre üretim ve arzını daha istikrarlı iktisadî sistemlere oturtmak. Yapılan hesaplara göre, kalkınmakta olan ülkelerde 1980 — 81 dönemine kadar tesislerde 11 milyon ton gıda üretebilmek için toplam 6.5 milyar dolarlık bir yatırımın yapılması gerekmektedir.

Su ve Diğer Girdiler

25. Su kaynakları, daha verimli tohum, daha besili canlı hayvan ve geliştirilmiş işletmecilik gibi diğer girdiler aynı ehemmiyettedir. Çok az gelişmekte olan ülkelerde bütün bu girdilerin çok verimli şekilde faydalanmasına rağmen bunların doğru ve koordineli kullanılmaları çeşitli ürünlerin hektar başına düşen ortalama üretimlerinde artış meydana getirmektedir. Mevcut sulama tesislerinden daha iyi bir şekilde yararlanmak ve yeraltı sularını devreye sokmak çok kısa za-

manda faydalı neticeler verecektir. Uzun vadede daha ziyade Latin Amerika ile Afrika'da bulunan ve halihazırda ekilmeyen arazilerden de faydalanılması gerekecektir. Daha verimli tohumların ekilmesinden elde edilen başarı bunları kullanan birçok ülkenin elde ettiği netice ile pekiştirilmiştir.

Uygun Teknoloji

26. Üretimi arttırmak için ikinci anahtar ziraî araştırmadır. Bu araştırmaların büyük bir kısmının, kendi şartlarına adapte edilebilmesi için kalkınmakta olan ülkelerde yapılması gerekmektedir. Bu çalışmalara büyük bir katkı, kalkınmakta olan ülkelerdeki problemleri inceleyen ve kalkınmış ülkelerde bulunan uluslararası merkezlerden ve araştırma enstitülerinden gelmelidir. Buğday, pirinç ve darı için başlatılan fakat henüz tamamlanamıyan çalışmaların diğer türler için de yapılabilmesi için geliştirilmiş araştırma kaynaklarına acil ihtiyaç vardır. Bunun yanı sıra, çeşitli ürünlerin tropikal iklimlerde de yetiştirilmesini balık türlerinin arttırılmasını ve toprağın veriminin muhafazasını temin için de araştırmalara ihtiyaç vardır. Bugüne kadar vasat iklimli ülkelerin problemlerinin çözülmesi için kullanılan ziraî teknolojinin bundan böyle iyi beslenemiyen insanların çoğunlukla yaşadıkları sıcak iklimler için de adapte edilmesi zorunludur.

Kırsal Kalkınma

27. Önümüzdeki onbeş yıl içinde kalkınmakta olan ülkelerde gıda üretimini iki katına çıkarmak sadece teknolojinin tatbiki yatırımların yapılması ve gerekli girdilerin sağlanması ile çözümlenemez. Ana sorun halkın ve daha ziyade küçük çiftçi ile topraksız işçilerin iştirakidir. Kırsal nüfusun bu fakir kısmı üretim ve istihdam sürecine iştirak etmediği müddetçe teknoloji, gübre ve benzeri diğer girdiler tam manasıyla ve verimli bir şekilde kullanılamıyacak, üretilen yiyecek maddeleri eşit olarak dağıtılamıyacak ve böylece küçük çiftçiler ile topraksız işçi yine fakir kalacak ve beslenemeyecektir.

28. Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve amaçlarına erişebilmek için her ülke soruna kendi yoluyla yaklaşımda bulunacaksa da şurası unutulmamalıdır ki, kalkınmakta olan ülkelerin en önemli kaynakları insan kaynaklarıdır, bunların seferberliği ve tam randıman verebilmeleri uzun vadeli bir olaydır, bünyesel bir değişiklik isteniyorsa, küçük çiftçilerin ve topraksız işçilerin verimli kurumlar altında organize edilmeleri lâzımdır. Ancak bu suretle bu insanlar topraklarının verimini arttırabilirler, su kaynaklarını kontrol altına alabilirler, ge-

liştirilmiş teknoloji kullanabilirler ve böylece kırsal ekonominin bünyesini değiştirebilirler.

Zirai Kalkınma için Yatırım

29. Yiyecek maddeleri üretim hedeflerine ulaşmanın esas faktörlerinden bir tanesi kalkınmakta olan ülkelerin zirai ve kırsal kalkınmaları için kullanabilecekleri fonların araştırılmasıdır. Halihazırda kalkınmakta olan ülkelerin zirai sektörleri için dışardan aldıkları toplam para yılda yaklaşık 1.5 milyar dolardır. Bu miktarın 1975—1980 yılları arasındaki dönemde yılda 5 milyar dolara çıkartılması gerekmektedir. Bu artış aynı dönemde zirai yatırımların 16 ilâ 18 milyar dolar seviyesinde olmasını sağlayacaktır. Şayet yatırımlarda bu artış sağlanamazsa ve tasarlanan yiyecek maddesi açığı evvelki eğilimlerin gösterdiği seviyede seyir edecek olursa, ki bu açığın 1985 yılına kadar 85 milyon dolar olması beklenmektedir. Bu açığı kapatmak için ithal edilecek miktara bunun birçok katı ödenmesi gerekecektir.

30. Toprak ve su developmanları için dışardan gerekli olan mali destek yılda yaklaşık olarak 2.5 milyar dolardır (1974 fiyatları ile). Bu meblağın büyük bir kısmı, önce mevcut üretimi geliştirmek daha sonra da yeni sulama tesisleri kurmak için en büyük önceliği, yeniliğe ve mevcut sulama tesislerini geliştirmeye vermek durumunda olan Asya'ya, Orta Doğu'ya ve Afrika'nın bazı bölgelerine akacaktır. Yeni toprak developman çalışmaları özellikle Latin Amerika ülkelerinde dönemin sonlarına doğru hızlandırılacaktır. Canlı hayvan üretiminin geliştirilmesi için Afrika'nın bazı bölgelerinde bir başlangıç yapılacaktır.

31. Özellikle küçük çiftçilerin pazarlama, depolama ve işleme tesisleri için açılacak krediler yılda 1.2 milyar doları bulacak ve gübre gibi mevsimsel girdileri alabilmeleri için bu miktara her yıl 200 milyon dolar ilave edilmesi gerekecektir.

32. Gelişmekte olan fakir ülkelerde gübre fabrikası kurulması ve artan gübre ithalatını karşılayabilmeleri için gerekli olan dış mali yardım her yıl ilâve 700 milyon dolar gerektirecektir. (200 milyon doları yeni tesisler için 500 milyon doları ithalat için). Kalkınmakta olan ülkelerdeki gübre kapasitesini arttırmak için yapılması gereken net yatırım daha da yüksektir: 1981'e kadar 6.5 milyar dolar, veyahut diğer bir deyimle, yılda 1 milyar dolar; ancak petrol üreten ülkelerin ihtiyacı olan toplam yatırımın % 80'ni bu ülkelerin kredilerinin karşılamaları beklenmektedir.

33. Üretimi arttırmak üzere teknolojik bazı kurmak için gerekli ulusal, bölgesel ve uluslararası araştırmanın istenilen seviyeye yüksetilmesi yıllık dış yardım olarak 600 milyon dolar gerektirecektir ki bu rakkam toplam maliyetin yarısıdır.

34. Dış fonların arttırılması için büyük çabalar sarfedilmezse bunların miktarı ihtiyacı karşılayamayacaktır. Ziraate ve küçük çiftçilere tanınan öncelikler bir kenara bırakılırsa, Dünya Bankası kaynakları tarafından zirai yatırımlar için öngörülen kredilerin yıllık toplamı iki milyar doları aşması beklenmemektedir. Eldeki mevcut donelere göre diğer kuruluşlar tarafından açılması beklenen kredilerin toplamı 500 milyon dolar civarında kalacak veyahut bu rakkamı çok az geçebilecektir. Böylelikle ihtiyacın karşılanabilmesi için yılda 2 veya 2.5 milyar dolarlık ek bir fona ihtiyaç vardır. Hiç değilse 2 milyar dolarlık ilave ihtiyacın yarısının petrol üreten ülkeler tarafından sağlanacağını beklemek makul bir düşüncedir. Bakiye, tek ve çok yönlü kuruluşların zirai kalkınma için başlattıkları yardım programları çerçevesinde açtıkları kredilerin biraz daha genişletilmesi ile karşılanabilir.

35. Zirai yatırımlardaki artışın tavsiye edilen seviyeye ulaşabilmesi için teknik yardımın da buna mümasil artması gerekmektedir. Dünya Bankası kaynaklarından sağlanan kredilerin ortalama yüzde 10'unu yapılabirlik çalışmalarına, projelerin hazırlanması ve buna ilişkin çalışmalar için harcanmaktadır. Bundan da açıkça anlaşılacağı üzere, kalkınmakta olan ülkelerin yapılacak yatırımlardan tam manasıyla yararlanabilmeleri için, önümüzdeki birkaç yıllık bir ara devrede bu sahaya daha fazla eforun yönetilmesi gerekmektedir.

36. Kalkınmakta olan ülkelerin yatırım ihtiyaçları pek tabii eşit olarak dağılmamıştır. Diğer taraftan, mali yönden problemi olmayan çok az ülke olmasına rağmen bu ülkeler de eğitilmiş insan gücünün yetersizliğinden dolayı birçok problem ile karşı karşıya kalmaktadır. Öte yandan en az gelişmiş ülkelerle bazı diğerlerinde yoksulluk had safhadadır. Genel Kurulun son Özel Oturumunda formüle edilen çalışma Programında da öngörüldüğü üzere bu ülkelerden gelen taleplere acil ve ılımlı yaklaşımlarda bulunulması gerekmektedir. Açlığın önlenmesi için kesif programların uygulanması gereken işte bu ülkelerdir ve bunlar dış kaynaklardan gerekli katkıyı görmezlerse gerekli programları başlatamayacak olanlardır. Üzerine hassasiyetle eğilinmesi gereken bir nokta da, zirai kalkınmaya yardımcı olmak üzere tavsiye edilen bu programların maliyeti yiyecek açığını kapatmak için hibe yoluyla yapılan yardımların maliyetinin çok az bir kısmını kapsaya-

caktır.

Kısıtlamalar ve Engeller

37. Kalkınmakta olan ülkelerdeki resmi şahıslar ve politikacılar ziraat sektörü için tayin edilen hedef ve programlar manzumesini çok benzer bulabilirler. Bu hususların üzerinde yıllardan beri yazılar yazılmış ve birçok raporun konusu olmuştur; birçok hükümetler arası uzmanlar toplantısında tartışmalar bu konu üzerine olmuştur. Hiç bir Kırsal Kalkınma veya Tarım Bakanı yoktur ki bu hedeflere ulaşmak istemesin ve etrafındaki kısıtlamalardan dolayı hayal sukûtuna uğramasın. O zaman bu zirai politikaların daha dinamik bir şekilde uygulanabilmelerini temin için ortadan kaldırılmaları gereken engeller nelerdir? Tabiatıyla her memleketin şartları değişiktir ve hakiki hayatta gelişme yolunun üzerinde durulan sadece bir tek zorluk değil bir zorunlar şebekesi mevcuttur. Yine de, en son incelemede, ana zorluklar üçe indirilebilir : insan, para ve pazarlar. İşte bu unsurlardaki kifayetsizlikler gelişmeyi önlemekte ve hayal kırıklığını doğurmaktadır.

38. Eğitilmiş insan gücü azlığı Kalkınmakta olan her ülkenin mevcut programlarını bile uygularken karşılaştığı en büyük darboğazdır. Birçok ülke bu darboğazı gidermek için teknik eğitim için hazırlıkları genişletmekte, eğitmekte ve dış ülkelerde eğitim için imkânlar hazırlamaktadır. Buna rağmen devam eden açığın yanı sıra zirai kalkınma seferberliğinde lâzım olacak kuvvetlerin de ilavesiyle bu darboğaz daha artacağından, eğitim faaliyetleri için daha cömert fonların ayrılması hususunda kuvvetli tartışmalar vardır. Aynı zamanda, hem ulusal eğitim programlarının bütün seviyelerince hem de Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının ve Dünya Bankasının tek taraflı faaliyetlerince desteklenmek üzere dış yardım hızla ve cesaretle arttırılmalıdır. 1985 yılına kadar olan devrede zirai aratırma faaliyetlerinin üç veya dört katına çıkartılması tavsiye edildiğine göre, aynı dönem içinde eğitim faaliyetlerinin de aynı oranda arttırılması uygun olacaktır. Bütün eğitim faaliyetlerinin resmi ve çok teferruatlı olması gerekmektedir. Esasında, birçok ülkenin çiftçilerinin kesif bir şekilde yardıma ve tavsiyeye ihtiyacı varken, bu ülkelerdeki eğitilmiş ziraatçıların birçoğu daha henüz iş bulamamışlardır.

39. Para ve kaynak azlığı üç değişik seviyede problem yaratmaktadır, birincisi, evvelce de belirtildiği gibi, ihtiyaçların mevcut fonlardan çok olduğu dış kaynak sorunudur. İkincisi kırsal kalkınma ve zirai programlar için gerekli mahalli kaynakların azlığı ve nihayet

sonuncusu ise mahalli kaynakların mahalli kalkınma çabalarına kanalize edilmesi sorunudur. Kırsal alanlarda yaşayan insanların organize edilerek kendi kalkınmaları için gerekli olan projelere kendi kaynaklarını geliştirmelerini temin etmek, kalkınmakta olan ülkelerde atıl vaziyette duran insan gücünden en tesirli yararlanma şeklidir.

40. Üçüncü kısıtlama pazarlar ile ilgilidir. Bu sorun, hernekadar bu tip programlarda çok önemli ise de, sadece zirai ürünlerin iç pazarlarda tüketilmesi yollarının modernize edilmesi ve genişletilmesi sorunu değildir. Daha ziyade zirai ürünlerin ihraç pazarlarının geliştirilmesi gerekmektedir, çünkü kalkınmakta olan ülkeler önümüzdeki yıllarda bile en iyi döviz kazanma yolu olarak yine zirai ürün ihracına dayanmak zorundadırlar. Yıllardan beri, kalkınmakta olan ülkeler dünya pazarlarında gittikçe artan problemler ile karşılaşmışlardır. Bunun başlıca nedenlerinden biri kalkınmış ülkelerin çeşitli gümrük kısıtlamalarını tesis ve muhafaza etmeleri, diğeri ise iki grup ülkelerin ihraç tetikleri ürünlerin birbirleri ile rekabet koşullarıdır. Bu kısıtlamaların son yıllarda kaldırılması ile hernekadar müsbet, bir adım atılmış ise de, daha çok şeylerin hem de acilen yapılması gerekmektedir. GATT (Ticaret ve Gümrük Birliği) ile yapılması plânlanan müzakerelerin bu sorunlara çözüm arayacağı beklenmektedir.

41. Üzerinde münakaşa kabul edilmemesi gereken bir husus, kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri üretiminde belirli bir hız elde etmenin ön şartı, ana engellerin, yani eğitilmiş insangücü, yatırım fonları ve emin pazarların, hızla ortadan kaldırılmasıdır. Gerek kuruluşlar gerekse teknik açıdan atılması gereken adımlar çok iyi bilinmektedir. Bu engellerin tabiatları çok iyi tesbit edilmiştir ve şayet gerek ulusal gerekse uluslararası eforlar bunların ortadan kaldırılmasına yöneltilmezse konu, tesirlerini sürdürmeye devam edeceklerdir. Bu hususta başka teknik raporlar yazılacak, toplantılar düzenlenecek ve kararlar alınacaktır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin dediği gibi «Gıda maddeleri üretimindeki artış kelime selleri veya önergeler ile değil, fakat gerekli olan genel stratejiye dinamiklik kazandırarak ve bunu elde etmek için elzem olan malzemeyi ihya ederek elde edilebilir».

B . Tüketimin Geliştirilmesi ve Beslenme

42. Dünya gıda sorununun çözümlenmesi sadece daha fazla gıda maddesi üretimine değil fakat aynı zamanda bunun dağıtımına da bağlıdır. İçinde bulunduğumuz 1974 yılında yüz milyonlarca insan gelişmeleri, sağlıklı yaşamaları ve çalışmaları için gerekli olan gıdadan

yoksundur ve bu durum önümüzdeki yıllarda da devam edecektir. Bütün bu insanlar ziraî modernizasyonun yavaş yürüten sürecini beklemek zorunda mıdır? Bunlar da sadece bir kere dünyaya gelirler. Toplu beslenme programları, tüketici eğitimi ve bunlara ilişkin konular hakkında elde yeterli malumat vardır. Dünyada açlıkla mücadele eden her insana aynı derecede erişilemediği, eğitilmiş personel darlığı olduğu doğrudur, ancak ana engel bu iki durumdan hiçbiridir ve doğrudan doğruya uygulanacak programların ilgili hükümetlere malolacağı maliyettir. Ancak sorun bu basit ve açık terimlere indirilebilirse çözümü de o kadar kolaylaşabilir. Halihazırda dünya toplulukları, UNICEF, iki programlar, uluslararası kuruluşlar ve gönüllü teşekküller vasıtasıyla bu konu hakkında duydukları endişeleri belirtmekte ve açlığın hafifletilmesi için katkıda bulunmaktadır. Ancak bundan daha çok fazlası yapılabilir.

43. Evvelce de işaret edildiği gibi, toplamı 460 milyonu bulan iyi beslenemeyen insan topluluğunun yüzde kırkını çocuklar teşkil etmektedir. Bu çocuklardan hiç değilse dörtte birine ilave beslenme koşulları temin edilemez mi? Bunun maliyeti bir çocuğa günde 600 ilave kalori ve 20 gram protein temin etmekle yılda sadece 20 milyon doları bulacaktır. Gerçekleştirilebilir bir başka hedef, soruna zaten gereken ehenmiyeti vermeye hazır olan en az gelişmiş ülkelerin iyi beslenemeyen topluluklarına eğilmektir. Yapılan hesaplara göre, sadece vitamin ve bazı besinlerin yokluğundan meydana gelen hastalıkların bir çoğunun ortadan kaldırılması için gerekli olan para önümüzdeki on yıllık devrede yılda sadece 50 milyon dolardır.

44. Bu programlar dünya gıda sorununun bir gecede çözümlenmeyecek ancak hep beraber uygulandığında, soruna en makul maliyet ile bir yaklaşım olacaktır.

C. Dünya Gıda Güvenliği Sorunu

Güvenlik Kavramı

45. Dünya gıda maddeleri üretiminin gösterdiği gelişme incelendiğinde önümüzdeki on yıl içerisinde yeterli gıda arzı için potansiyelin mevcut olduğu anlaşılır. Ancak bu ulusal ve uluslararası tedbirlerin üretiminin ve verim kapasitesinin arttırılmasına yöneltmesi ile mümkündür. Fakat mevcut faktör gıda maddeleri üretimindeki artışın gıda güvenliğine ilişkin bir sistemle desteklenmesini zaruri kılmaktadır. Bu faktörlerden birincisi, her ülkenin imkanları itibariyle gıda arzındaki artışa ve gerekli olan yiyecek maddelerini ithal için ellerindeki kaynaklara değişik açıdan bakabilmeleridir. İkincisi ise, genellikle gayri muntazam hava şartlarından meydana gelen gıda üretimin-

deki dalgalanmaların, eldeki stoklar muntazam tutulsa bile, üretimin az olduğu yıllarda etkilenebileceği göstermesidir. Esasında Konferans, dünyanın yiyecek emniyeti bakımından çok ciddi bir sorunla karşı karşıya olduğu için toplantıya çağırılmıştır.

46. Dünya yiyecek güvenliği diye bir sorunun ortaya çıkmasının ana nedeni yeterli üretimin elde edilemediği yıllarda talebin artmasıyla meydana gelen boşluğu dolduramayacak olan stoklama sistemidir. Ürünlere ilişkin dünya ticaret sistemi, stok ve fiyatları gözönüne alan hükümetlerin kişisel politikaları ile etkilenmekte olup bu durum önümüzdeki yıllarda da devam edecektir. Bu politikaları ile hükümetlerin mevcut stoklarının tahsis edilmesinde etkin tesirleri olmaktadır.

47. Elde edilen tecrübeler göstermişti ki makul fiyatlarla garantili gıda arzını temin edemiyen hiçbir ülke istikrarla bir iktisadi kalkınma ve makul iktisadi istikrar elde edemez. Kalkınmakta olan ülkelerde yetersiz gıda arzı, öncelikle ithalata veya nüfusun beslenmesi için gıda teminine kaydırılmasından dolayı çoğu kez iktisadi kalkınmayı durdurmuştur. Bu durumlarda kısa vadede beslenmeyi temin için zaten az olan döviz stokları ve dış yardım bu yöne kanalize edilmiş ve birçok yatırım projesinden vazgeçilmiştir. O zaman bütün ülkelerin aradıkları ve Konferansın üzerine eğilmesi beklenen bu gıda güvenliğinin tabiatı nedir?

48. Geçtiğimiz son yirmi yıl içinde, hububat ihraç eden ülkelerin elinde her zaman için acil ihtiyaç anlarında çekebilecekleri büyük miktarlarda stoklar bulunurdu. Ancak bu ülkelerin hububat politikaları istikbalde lüzumundan fazla stokların birikmesini önlemek için gözden geçirildi. Bu yüzden yiyecek maddelerinde tutulması gereken asgari stok seviyelerinin yükleyeceği yük, daha fazla sayıda ülkenin sırtlarına yüklenmesi gerekiyordu. Bu dünya gıda güvenliği mevhumunun kalbidir. Bu kavram tüm ülkelerde kendi gıda güvenliği stoklarını bulundurma ve de uluslararası işbirliğine girerek gıda stoklarının meydana getirilmesi ve yönetiminde kendilerine düşen vazifeleri deruhte etmeleri eğilimini işaret etmektedir.

49. Bu güvenliği temin etmenin de mutlaka bir masrafı vardır, ancak evvelce meydana gelen olayları gösterdiği gibi güvenliğin yokluğu daha da pahalıya mal olabilir. Güvenliğin finansmanı, elde edilen fayda ve buna karşılık verebilme imkânlarının gözönüne alınması neticesinde eşitce dağıtılması gereken bir yükü temsil etmektedir. Buna göre dünya gıda güvenliğinin sağlanması için yapılacak masrafların büyük bir kısmının kalkınmış ülkeler tarafından omuzlanması gerekmektedir.

50. Dünya gıda güvenliliğinin ana temellerine göre bütün ülkeler :

1) Kendi halklarının ihtiyaçlarından büyük miktarda kısıtlamalar yapmadan doğacak ani ihtiyaçları karşılayabilmelidirler.

2) Kendi kalkınma stratejilerini formüle ederlerken gerek ticari gerek feragat açısından stoklara güvenebilmelidirler.

3) Pazar istikrarı ve istikrarlı ticari ilişkilerin devamı açısından ziraat sektöründe üretim kararları alabilmeleridir.

51. Dünya güvenliliği kavramı, istikrarsız üretimden doğabilecek risklerin azalması ve her ülkenin belirli gıda problemleri karşısında yardım alabilmeleri için gerekli mekanizmanın kurulması hususlarını kapsamaktadır. Fiyat istikrarı, ticaretin geliştirilmesi ve ödeme kolaylıklarını temin bakımından, üretimdeki dalgalanmalar karşılıklı emniyet tedbirlerinin alınması hususunu da kapsar. Dünya gıda güvenliğine ilişkin probleme bir çözüm bulabilmek için hem ulusal hem uluslararası alanlarda gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

52. Dünya gıda güvenliliği politikasının en önemli unsurları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

I) Gıda ile ilgili haberleşmenin ve erken ikaz sistemlerinin kurulması,

II) Dünya gıda güvenliği ile ilgili bir teşkilâtın bünyesine ulusal gıda güvenliği koordineli sistemi yerleştirmek,

III) Acil gıda ihtiyaçlarını karşılamak daha iyi ayarlamaların yapılması ve,

IV) Gıda yardımının sürekli bir yardım şekline dönüştürülmesi yönünde bir reorganizasyona gidilmesi.

53. Gıda ile ilgili haberleşmenin ve erken ikaz sistemlerinin kurulması genellikle kabul edilmiştir. Ancak bu konuda başarılı sistemlerin kurulabilmesi için veri toplama hizmetlerinin geliştirilmesi, hava şartlarının gıda üretimi üzerindeki tesirlerini tahmin etmek ve anlamak üzere insan kapasitesini arttırmak için daha fazla araştırma ve analizler yapılması, sistemi geliştirmek üzere bütün ülkelerin işbirliğinin sağlanması gerekmektedir.

54. Ulusal stoklama politikalarını uluslararası alanda belirli bir seviyeye kadar koordine edecek ve aralarında işbirliği sağlayacak olan **Gıda Maddeleri Güvenliğine İlişkin Uluslararası Kararname** vasıtasıyla temin edilecek olan dünya gıda güvenliliği üzerinde genel bir fi-

kir birliğine varılması hususunda geçtiğimiz son iki ay içerisinde epey gelişme elde edilmiştir. Bu, ulusal stok politikaları üzerinde karara varılmış müşterek rehberler ve bir bütün olarak bütün dünya için asgari garanti seviyesinin devam edebilmesini temin bakımından periyodik istişareler vasıtasıyla elde edilebilecektir. Dünya Gıda Tarım Teşkilâtında (FAO) bugüne kadar Uluslararası Kararnamenin inkişaf ettirilmesi için yapılan konuşmalar, bu konu üzerinde tedbirler alınmasına ve tesirli bir gıda güvenliğinin sağlanmasına ilişkin olarak hem kalkınmış hem de kalkınmakta olan ülkeler tarafından müsbet yaklaşımlarda bulunulduğunu göstermiştir.

55. Ulusal hububat stoklarının yaratılması asgari bir güvenlik seviyesi meydana getirecek ve olağan, küçük mikyastaki açıkların kapatılmasına yararlı olacaktır. Ancak zaman zaman müteessir olan ülkenin stoklarından karşılanamayacak acil ihtiyaç anları da mukadderdir. Bu durum, özellikle tahıllar üzerine acil ihtiyaç stokları için uluslararası bir politikanın niçin gerekli olduğunu izah etmektedir. Buna göre stokların bir kısmı esas ihracatçı ülkelerde diğer bir kısmı da dünyanın stratejik bölgelerine önceden yerleştirilmesi gerekmektedir.

56. Kalkınmakta olan ülkelerin birçoğu kendi nüfusları için asgari bir emniyet stoku tutacak dahi olsalar, devamlı bir ilâve gıda yardımına ihtiyaç duyacaklardır. Dünya fiyatlarındaki dalgalanmalar fiziki kantiteler yönünden bir belirsizlik yarattığından ve yardımlar ihracatçı ülkelerdeki arz durumuna bağlı olduğundan geçmişte yapılan yardımlar daha ziyade yıllık dalgalanmalara tabi idi. Yardım almakta olan kalkınma sürecindeki ülkeler tarafından çok iyi bilindiği üzere, son 18 ayda gıda yardımı on yıldan beri yardım alan ülkeler okullardaki beslenme programları ile diğer gıda projelerini önemli ölçüde kısmak zorunda kalmışlardır, planlanmış genişleme projelerini iptal etmişler ve yeni gıda yardım projelerine ilişkin talepleri reddedilmiştir. İhtiyacın en büyük olduğu devirde gıda yardımları çok ani düşüşler kaydetmişlerdir.

57. Geçtiğimiz son yirmi yıl içinde gıda yardımı beslenme programlarını destekleyen, acil gıda açıkları ile ilgilenen ve emek yoğun kalkınma projelerine yardımcı olan önemli bir vasıta olmuştur. İstikbalde de bu ihtiyaçlar yine aynı büyüklükte olacaktır. Bu yüzden gıda yardımının daha uzun vade ve emniyetli baz üzerine oturtulması için reorganizasyonu gereklidir. Bu hedefe ulaşabilmek için hükümetler, hiç değilse örneğin 3 yıl için, bir gıda yardım programının planlanmasını yapmak durumundadırlar. Yine tavsiye edilmektedir ki, iki ve çok taraflı programlar bir bütün olarak ele alındıklarında,

asgari 10 milyon tonluk hububatı hedef almalıdır ve ancak bu şekilde çok acil gıda ihtiyaçlarını karşılayabilecektir. İstikbalde gıda yardımının maliyetini gıda ihraç eden ve diğer yüksek gelirli ülkelerin aralarında eşit olarak pay etmeleri gerekmektedir. Gıda yardımına katkıları yiyecek maddesinden ziyade para ile olan ülkeler, ya dünya pazarlarından, tercihan fazla stoku olan kalkınma sürecindeki ülkelere, kendileri alımlarda bulunabilirler veya aynı tip alımlarda bulunulması için Dünya Gıda Programına nakit yardımda bulunabilirler. Önümüzdeki birkaç yılda gerçekleşmesi muhtemel olan hadiseler karşısında gıda yardımları üçlü bir gayeye hizmet etmiş olabilir. Ülkelere kendi hububat stoklarını tutmaları yolunda yardımcı olmak suretiyle ve acil ihtiyaç rezervlerinin bir kısmının idaresi ile gıda yardımı, aynı zamanda gıda güvenliğinin teşkiline de neden olabilir ve ödemeler dengesinde zorluklar ile karşılaşan ülkelere bu zorlukların hafifletilmesine de yararlı olabilir. Üçüncü olarak, açlığın ve iyi beslenememenin sıkıntısını hafifletebilir ve endirekt olarak kalkınmakta olan ülkelerin orta ve uzun vadeli kalkınmalarına yardımcı olabilir.

Gıda Maddeleri Fiyatlarının İstikrara Kavuşturulması

58. Dünya Gıda Maddeleri Güvenliliği politikasının en önemli ve karışık unsurlarından birisi gıda maddeleri fiyatlarının istikrara kavuşturulması hususudur. Fiyatlardaki dalgalanmaların ne üretici ne de tüketici ülkeler için yararlı olmadığına dair genel anlaşma var ise de pazarlardaki istikrarın genişletilmesi daha düzenli bir ticaret sisteminin kurulması için gerekli bir adımdır. Fakat son otuz yılda yapılan teklifleri ve bu konuda atılan birkaç adımı bir kenara bırakırsak, dünya henüz bu hedefler için tesirli bir sistem veya politika geliştirmiş değildir. Bir bakıma kabul edilebilir bir istikrar anlaşması için yeni bazlar bulma ihtiyacı artmıştır.

59. Gıda maddeleri güvenliğine ilişkin uluslararası kararname taslağının hazırlanmasında yer alan hükümetler, ulusal stokların tutulması ile ilgili sistem üzerinde anlaşmakla istikrara doğru bir adım atmış olmaktadırlar. Örneğin, gereğinden fazla bir stok ve dolayısıyla eksilen fiyatlarla karşılaşan ihracatçı ülkeler, dünya güvenlik stokları tesis edilmeden evvel üretimlerini azaltmaya mecbur olabilirler. Aynı ülkelere hem güvenlik stokları tutulmalarının tüm yükünü omuzlamaları hem de gereğinden fazla stokların fiyatlar üzerindeki tesirlerinden etkilenmeleri beklenemez. Birçok ülkenin ulusal hedefleri ile gıda güvenliğine ve fiyat istikrarına ilişkin uluslararası ihtiyaçlar arasındaki tezat ancak tahıl fiyatlarının istikrara kavuşturulması üzerinde varılacak bazı anlaşmalar ile ortadan kaldırılabilir.

60. Herne kadar Dünya Gıda Konferansının bir istikrar anlaşması

hazırlanmasına ilişkin konularda detaylar üzerinde müzakerelere girmesi beklenmiyorsa da, daha büyük pazar istikrarlarına olan ihtiyacı işaret etmekle ve ileri safhalarında hükümetler tarafından ilgili çalışmaların yapılması şartıyla, hububatlarla ilgili uluslararası anlaşmanın ana hatları üzerinde bir mutabakat sağlamakla Konferans böyle bir anlaşmanın oluşmasını bir hayli hızlandıracaktır. Bir istikrar anlaşmasına yaklaşım için tavsiye edilen ana unsurların arasında, hükümetlerin stok politikalarını ayarlamaları için bir mecburiyet altında bulunmayacakları esnek bir fiyat silsilesinin tesbiti; stok işletmeciliğine ilişkin üzerinde anlaşılmış bir takım kuralların ışığı altında fiyat silsilelerini koruyabilmek için bir mekanizmanın yaratılması için ziraî ayarlamalar üzerindeki müzakereler ile gıda yardım politikaları arasında bir bağlantı kurulması gibi hususlar vardır. Daha kısıtlı fakat tamamlayıcı ayarlamalar piring için gerekli olacaktır.

Dünya Gıda Güvenliği Çerçevesinde Ticaret Politikaları

61. Gıda güvenliliği için ticaretin iki önemli bağlantısı vardır. Baz gıda maddelerinin ithal olanakları, mahalli üretim dalgalanmalarının yarattığı sorunların çözümlenmesinde çok önemli rol oynamaktadır. Şayet yeterli ve iyi idare edilen stoklar ile desteklenirse, ticaret aynı zamanda hızlı iktisadî değişikliklerin kalkınmakta olan ülkelerde yarattığı belirsizliği de ortadan kaldırabilir. Düzenli olarak gıda ithal etmek durumunda olan ülkelerin hem tarımsal hem de diğer türde ürünlerini ihraç etme imkânları olması gerekmektedir. İthal fiyatlarının muntazam olmadığı zamanlarda, kendi üretimlerinin eksildiği devirlerde döviz rezervlerine yüklenecek ilâve yükün hafifletilmesi için kalkınmakta olan ülkelerin ödemeler dengesi kuvvetlendirilmelidir.

62. Aynı zamanda, kalkınmakta olan gıda ihracatçısı ülkelerin de ihtiyaç fazlası ürünlerini ihraç edebilecekleri emin pazarları olması gerekmektedir. Bu kısmen, gıda yardımı için mevcut olan paranın kalkınmakta olan ülkelere alımlarda kullanılarak üçlü anlaşmalar tesis edilmesiyle elde edilebilir.

63. Kalkınmış ülkelerin faydalandıkları imkânların aynısını kalkınmakta olan ülkelere de veren ticaret ve ödemeler sistemi olmazsa gıda güvenliliğine ulaşılması çok zor olacaktır.

D. Tatbikat ve Takip

64. Dünya gıda sorunun çözümlenmesi için tavsiye edilen stratejinin çeşitli unsurlarının teşhis edilmesi bir taraftan Konferansın

cesur ve kesin harekete geçmesini kolaylaştırırken, diğer taraftan alınan tavsiyelerin ve kararların tesirli bir şekilde icra ve takip edilebilmesi için gerekli düzenlemeler üzerinde anlaşmaya varılması da aynı derecede mühimdir.

65. Diğer fonksiyonlar geçici hükümetlerarası organlar tarafından yerine getirilsin veya getirilmesin, tavsiye edilen tedbirlerin birçoğu kısmen veya tamamen mevcut Birleşmiş Milletler İhtisas Örgütlerinin kapsamına girer. Daha da önemlisi, kalkınma yardım fonları olan çeşitli kuruluşlar ile gıda yardımı ve güvenliliği hususunda resmi veyahut gayriresmi olarak ulusal ve uluslararası politikaları koordine eden organlar ve kuruluşlar arasında direkt bir ilişki yoktur.

66.. Herşeyi öngörülen ve her sahada ulusal politika ve tedbirleri idare eden uluslarüstü bir organ ve teşkilâtın yaratılmasını istemek gerçek dışı olacaktır. Esasında gerekli olan istenilen hedeflerin elde edilebilmesi için ulusal hareketleri destekleyecek ve aynı zamanda bütün ilgili ve tamamlayıcı sahalardaki uluslararası politika ve tedbirleri koordine edecek bir mekanizmadır. Dolayısıyla Dünya Gıda Konferansının, tavsiye edilecek ve alınacak uygun kararları tatbik ve koordine edecek ve muhtemelen Dünya Gıda Teknik Kurulu diye adlandırılacak olan yeni bir organın teşkil edilmesinin düşünülmesi tavsiye edilmiştir. Böyle bir teşkilâtın üç ana görevi olacaktır: (a) Mevcut kaynakları tek başına kanallandıracak teçhizatın yoksun olan yeni kaynaklar da dahil olmak üzere zirai gelişmelerini temin bakımından kalkınmakta olan ülkelere yapılacak olan yardımları seferber etmek: Uygun olan dağıtım ve teknik destek yollarını kullanarak; (b) Dünya Gıda Güvenliliğine ilişkin Uluslararası Kararın icraatını kolaylaştırmak ve gıda güvenliliği ile dünya gıda haberleşmesinin daha geniş bir sistemine gerekli desteği sağlamak ve (c) Konferans tarafından kabul edilmesi tavsiye edilen uzun vadeli gıda yardım programının tatbikini hızlandırmak. Bu tip bir teşkilâtın organizasyonu ve yapısı herne kadar ilgili hükümetler arasında daha ileri seviyelerde görüşmeler gerektiriyorsa da, aşağıdaki hususlar bu teşkilât için geçerli olabilir:

(I) Yarı üyeleri Birleşmiş Milletler Genel Kurulu diğer yarısı ise Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı tarafından seçilecek olan devamlı uluslararası bir Konsey.

(II) İdare heyetinin devamlı konseye karşı sorumlu olan, reylerin yapılan katkılar ile ağırlıklı oranda kullanıldığı, kalkınmakta olan ülkelerdeki gıda maddeleri üretimini arttırma için yardım, ucuz kredi ve ticari kredi sağlayacak bir Zirai Kalkınma Fonu.

(III) Gıda güvenliğine ilişkin Uluslararası Kararın icraatını kolaylaştıracak olan Gıda Haberleşmesi ve Stokları ile ilgili bir komite.

(IV) Konferansa tavsiye edilmekte olan uzun vadeli bir gıda yardım programının uygulanmasını hızlandıracak olan Gıda Yardım Komitesi.

67. Yeni kurulacak böyle bir organın Birleşmiş Milletlerin bir özel ihtisas komisyonu olmayacağı ve mevcut ihtisas organlarının görevini üzerine almayacağına dikkati çekmek gerekir. Evvelce de açıklandığı gibi, bu önemli tedbirlerin aynı anda iki cephede ortaya çıkması gerekmektedir: (I) dünya gıda maddeleri üretim politikası, (II) dünya gıda maddeleri güvenlik politikası. Bu iki unsur beraber alındığında dünya gıda politikasının ana temellerini meydana getirirler. Bu iki unsurdan hiçbirisi tek başlarına tesirli olamazlar.

69. Talih eseri geçen yıl ürün, avarajın üzerinde ve bazı ülkelerde çok iyi gerçekleşmiştir. Bunun sonucu olarak, gıda maddeleri açığının 1974 yılında devam olasılığına ve yiyecek fiyatlarının yüksek seviyede kalabilmesi imkânına rağmen, felaket olabilecek bir fiziki gıda maddeleri açığının muhtemel neticeleri ortadan kaldırılmıştır. Fakat gübre ve ziraî gübre açığı bir vakıadır ve önümüzdeki iki yıl içinde bu girdilerden kafi miktarda temin edebilmek için gerekli tesirli tedbirlerin alınması elzemdir.

70. Kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri üretimindeki ani kesin düşmeleri önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, hükümetler Dünya Gıda Güvenliği Sisteminin diğer unsurlarını meydana getirmek üzere acilen harete geçmeleri lazımdır. Bu konuda alınması gereken ilk ve ara tedbir, dünya seviyesinde yıllık dalgalanmaları karşılayacak şekilde bir hububat stokunun meydana getirilmesidir.

71. Aynı zamanda hükümetler ilâve acil bir görevle karşı karşıya geleceklerdir: Acil ihtiyaçların karşılanması, beslenmenin sağlanması ve mahalli kalkınma için gerekli ilâve kaynakları sağlamak şeklindeki üç hedefini daha yeterli bir şekilde yerine getirebilmek üzere dünya gıda yardımının geleceği için bir politika tavsiye etmek.

72. Kısa vadedeki Dünya Gıda Stratejisinin ana unsurlarının orta ve uzun vadeli unsurlarla da, işaret edilen hatlarda gerçekleştirilecek özel beslenme programlarının genişletilmesi ve kalkınmakta olan ülkelerdeki üretimin arttırılması, desteklenmesi gerekmektedir. Kalkınmakta olan ülkelerde üretimin arttırılması için alınması gereken tedbirler çok yeni değildir ancak ziraî kalkınmadaki karışık dahili

ilişkiyi ışığa kavuşturmak ve daha fazla öncelik isteyen özel programı belirlemek için takdim edilmiştir. İstikbalde daha hızlı bir gelişmeyi temin etmek için ortadan kaldırılması gereken engellerin belirlenmesi için de çalışılmıştır. Mali kaynakların ve önemli girdilerin esaslı şekilde arttırılması halinde bazı ülkeler üretim hedeflerine erişebilecek, ancak birçoğu ve bilhassa eğitilmiş insangücünden ve uygun kuruluşlardan yoksun olanlar, kalkınma yolundaki esaslı engelleri ortadan kaldırabilmek için daha fazla zamana ve uygun şekilde yardıma ihtiyaçları olacaktır. Belirli hedef veya gayelerin elde edilmesi için gerekli olan ulusal ve uluslararası tedbirlerin karışımı, sadece ilgili sektör veya tali sektör için değişmeyecek, aynı zamanda ülkeler ve bölgeler itibariyle de farklı olacaktır. Gıda sorununun çözümlenmesi için tavsiye edilen strateji şumullu fakat değişen ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde esnekdir.

73. Dünya Gıda Konferansı :

- Yukarıda belirlenen stratejinin ana unsurlarını tasvip etmeye;
 - Stratejinin bir bütün olarak ve çeşitli unsurları itibariyle nasıl uygulanacağını tavsiye etmeye;
 - Uygulama için gerekli ilâve kaynakların nasıl seferber edileceğini açıklamaya,
- davet edilir.

1. Kısım

KALKINMAKTA OLAN ÜLKELERDE GIDA MADDELERİ ÜRETİMİNİ ARTTIRMAK İÇİN TEDBİRLER

1. Bölüm : Hedefler ve Öncelikler
2. Bölüm : Gübre ve diğer girdiler
3. Bölüm : Toprak ve Su Kaynaklarının Geliştirilmesi
4. Bölüm : Canlı Hayvan ve Balıkçılık
5. Bölüm : Araştırma ve Teknoloji
6. Bölüm : Kırsal Yoksulluk ve Kırsal Kalkınma
7. Bölüm : Bölgesel Stratejiler ve Öncelikler
8. Bölüm : Mali Kaynak İhtiyaçları

1. Bölüm

Hedefler ve Öncelikler

Konu

74. Konferans takdim edilen Dünya Gıda Durumuna ilişkin izlenimlerin belirgin özellikleri, şimdi ortaya konan tedbir teklifleri için baz teşkil eder. Bahsi geçen izlenimler, dünya topluluğu tarafından incelenmesi gereken iki ana gıda sorununa işaret etmektedir. Bunlardan birincisi, belirgin gıda açıklarının veya zaman zaman dünyanın bazı bölgelerinde bir bütün olarak gıda fiyatlarında ve arzında meydana gelen ciddi istikrarsızlıkların yarattığı tehdittir: Bu konu bu dökümanın III ve IV kısımlarında ele alınmıştır. İkincisi ise, çoğunun yaptığı gibi ister kırsal alanlarda veyahut ister büyük şehirlerin gecekondu muhitlerinde yaşasınlar, dünyanın en fakir insanların karşılaştıkları mahalli açlıktır.

75. Bu izlenimler ile varılan sonuca göre, vaktinde gerekli tedbirler alınmazsa bu tehlikeler önümüzdeki yıllarda daha da ciddi durum alacaktır. Dünyanın yirmi yıldan beri dayandığı stokların eski şekilleri ile yeniden inşa edilmeleri uzak bir ihtimal olduğuna göre, dünya gıda güvenliğine ilişkin alternatif olabilecek yeni bir çerçevenin yaratılması gerekmektedir. Gerekli tedbirler alınmadığında kronik açlığın ve beslenmemenin alanı çok daha genişleyecektir. Çünkü, 1972 ilâ 1985 yılları arasında kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddelerine olan talep % 3.6 oranında artacaktır. Buna karşılık aynı ülkelerde gıda maddeleri üretimi son on iki yılda % 2.6 oranında artmıştır.

76. Eğer devam etmelerine müsaade edilirse, bu eğilimlerin sonucu olarak kalkınmakta olan ülkelerin 1969 — 71 yıllarında gerçekleştiremedikleri 30 milyon ton civarında hububat 1985 yılına kadar 90 milyon tona ulaşacaktır. Üretimin iyi olmadığı yıllarda hububat açığa daha fazla da olabilir. Bunun yanı sıra diğer gıda maddelerinde de açık meydana gelebilecektir. Bu kadar büyük seviyelerdeki gıda transferleri için gerekli olan finansman kalkınmakta olan ve gıda maddeleri açığı olan ülkelerin ödemeler dengesini çok aşacaktır. Dolayısıyla bu ülkelerin kalkınma süreçleri bir durgunluk devresine girecek; açlık ve yoksulluk bugünkünden daha fazla bir alanı kapsayacaktır.

77. Bu yüzden gıda sorunu ile ilgilenmenin en geçerli stratejisi kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddelerinin üretimini artırmak ve artış oranını evvelki yıllardan daha yüksek seviyelere çıkartabilmek için gerekli program, hedef ve politikalara gereken önceliği vermektir. Bu strateji, sadece ümit ve tahminlerle olmamalıdır fakat aynı zamanda kalkınmakta olan ülkelerde işlenmek üzere bekleyen mevcut potansiyellerin analizi ile desteklenmelidir. Örneğin makul bir süre içinde gerekli gübre, ziraî ilaç ve daha verimli tohumların daha sık ve daha büyük alanlarda kullanılması ile kalkınmakta olan ülkelerde gıda üretimi en az % 50 oranında artacaktır. Bazı ülkelerde, özellikle Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde daha fazla miktarda toprak ekim için hazırlanabilir; bütün bölgelerde su kaynakları, sulama faaliyetleri için kullanılabilir. Gıda maddeleri ile ilgili olarak alınan bu tedbirler, daha verimli canlı hayvanların üretimine de etkin olur. Aynı zamanda az işlemekte olan suların taranması, kirliliğin azaltılması ve havuz balıkçılığı ile deniz mahsulleri üretimi de artırılabilir. Hububat arzı hasat öncesi kayıplarının önlenmesi için alınacak tedbirler ile de artırılabilir. Bütün bu hedeflerin elde edilebilmesi için kırsal nüfusun kendi hayat seviyelerinin yükseltilmesi için seferber edilmesi ve bunun kırsal kuruluşların kredi ve diğer araçlarının daha güçlendirilmesi ile desteklenmesi lâzımdır. Kısa olarak ifade edilmesi gerekirse, gıda üretimini artırmak için her türlü fırsat vardır ve esas sorun doğru olan stratejilerin saptanması ve bunların tesirli programlar vasıtasıyla uygulanmasıdır.

Hedefler ve Üretim Gayeleri

78. Kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri üretimini artırmaya ilişkin hedefler birkaç nedenden dolayı ehemmiyetlidir. Birincisi, daha fazla gıda maddeleri üretmek, bilhassa küçük çiftçiler açısından, ailelerin daha fazla beslenmelerini sağlayacaktır. İkincisi, fazla üretim tarımsal gelirlerin artmasını sağlayacak ve bunun sonucu olarak kırsal

alanlarda iktisadi faaliyet ve giderek ek istihdam imkânları artacaktır. Üçüncüsü, gıda maddeleri ithalatına olan ihtiyacın azalması veya gıda maddeleri ihracatının artması ile bütünü ile ulusal kalkınmadaki gelişmeye yardımcı olacaktır.

79. Kalkınan ülkelerdeki üretim mücadelesi bütün ülke veya bölgelerde aynı değildir. Değişik bölgeler itibariyle gerekli olan üretim artış miktarları, 1970 — 85 döneminde kalkınmakta olan ülkelerde tasarlanan nüfus artış oranı ile gıda maddeleri arzını gösteren Tablo 1. in ışığı altında incelenebilir.

Tablo 1 : 1985 yılına kadar kalkınmakta olan ülkelerdeki gıda maddeleri talep ve üretim tahmin ve bunların genişletilmiş neticeleri (Yıllık Yüzde olarak)

	Talep artışı		Genişletilmiş Nüfus	
	Yüksek gelir	Trend gelir	gıda üretimi	Artışı
Kalkınan pazar ekonomileri	4.0	3.6	2.6	2.7
Afrika	4.1	3.8	2.5	2.9
Uzak Doğu	4.0	3.4	2.4	2.6
Latin Amerika	3.8	3.6	2.9	2.8
Orta Doğu	4.2	4.0	3.1	2.9
Orta Asya merkezi planla yönetilen ekonomiler	5.5	3.1	2.6	1.6
Bütün kalkınan ülkeler	3.8	3.4	2.6	2.4

80. Gıda maddeleri üretimindeki artış oranları temayülü nüfus artış oranları ile karşılaştırılırsa, en büyük uçurumun gıda maddeleri üretiminin nüfus artışından çok az olduğu Afrika ve Uzak Doğu'da görülür. Böylece bu bölgelerdeki gıda maddeleri üretim durumu, genişletilmiş gıda üretim oranından daha fazla olduğu Latin Amerika ve Orta Doğu'dan daha kritiktir. Merkezi plânla yönetilen Asya ülkeleri, bu bakımdan en müsait durumdadır. Çünkü bu ülkelerdeki nüfus artış oranları diğer bölgelere nazaran daha az olup kendi genişletilmiş gıda üretim oranlarının da altında kalmaktadır.

81. Kalkınmakta olan ülkelerdeki nüfus patlaması herhalde uğraşılması en zor olan sorundur. Bu yıl Dünya Nüfus Konferansının gıda ile nüfus dengesi ve ilgili sorunları görüşmesi beklenmektedir. Bu konferansın görüşleri ise Dünya Gıda Konferansı için enteresan

veri olacaktır. Nüfus planlaması ile ilgili sorunlar 15 — 20 yıl içersinde tesirli bir şekilde çözümlenemezse, bu devrede iyi beslenemeyen insanların sayısında çok az bir düşüş olacak ve dolayısıyla gıda arzı ile ilgili çözümler çok acilen ele alınacak ve nüfus kontrolü ile ilgili politikaların tayini ve tatbikine geçilecektir. Bu gibi politikaların tayin ve tatbik edilmesi halinde, dünyanın su, toprak, zirai ve diğer kaynakları devamlı artan nüfusu 2000 yılından sonra beslemeye yeterli olamayacaktır.

82. Yüksek gelir seviyesine göre hazırlanan talep tahminleri, diğer bir deyimle Latin Amerika'da % 3.8 ile Orta Doğu'da % 4.2 arasında oynayan ve böylece kalkınmakta olan pazar ekonomileri için yılda ortalama % 4 lük bir artış, gıda maddeleri üretiminde de aynı miktar ve düşmeyen bir oranda gıda üretimini gerektirmektedir. Birleşmiş Milletler İkinci Kalkınma Plânının stratejisine göre, zirai gelişme oranı da aynı seviyededir. Şayet üretim, bu ortalama artış oranı % 3.6 seviyesinden daha aşağıya düşecek olursa, sadece gıda maddelerindeki açıklar mevcut seviyelerinin üstüne çıkmakla kalmayacak, fakat aynı zamanda kalori ve protein beslenmesinde önemli artışlar meydana gelmeyecek ve belki de bilhassa çok az gelişmiş ülkelerde aç ve iyi beslenemiyen insan sayısı artacaktır.

83. Her bölgedeki ülkelerde gıda maddelerine olan talep oranı kısmen nüfus nedenleri ile kısmen de gelir nedenleri yüzünden değişmektedir. Bazı kalkınmakta olan ülkelerde nüfus artış oranı % 2 nin altında iken diğerlerinde bu oran % 3.5 u geçmektedir. Nüfusun ve buna paralel olarak gelirlerin düşük oranlarda arttığı durumlarda, 1985 yılına kadar olan 15 yıllık sürede gıda maddelerine olan toplam talebin artış oranı % 30 un altında olabileceği durumlara şahit olabiliriz. Buna rağmen kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda bu oranın % 70 i bulması hatta bazılarında ise bunun iki misli olması beklenmektedir.

84. Bu rakamlar değişik bölgelerde bulunan ayrı ayrı ülkelerin harcamak zorunda oldukları ilave gayretlerin hudutlarını göstermektedir. Şayet ülkelerin ithal malı gıda maddelerine olan bağımlılığı artmayacaksa, o zaman bu ülkeler gıda maddeleri üretiminde evvelki eğilimlerin üstünde ve düşmeyen bir artış göstermek durumundadırlar. Afrika'da % 50 nin üstünde (diğer bir deyimle yüzde 2.5 dan en az % 3.8 e), Asya'da ve Orta Doğu'da % 30, Latin Amerika'da % 25. Merkezî planlama ile yürütülen Asya ülkelerinde artış hızının en az yüzde 20 ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Birleşmiş Milletler İkinci Kalkınma Plânında zirai üretim için öngörülen % 4 lük artışın

da altında olacağı için yukarıda belirtilen oranlar ülkelerin sarfedecekleri çabanın asgari seviyesini göstermektedir.

85. Kalkınmakta olan ülkelerde zirai üretimin artırılmasına ilişkin hedefler ve stratejiler ekonominin diğer unsurlarından bağımsız düşünülemez. Bunların her iktisadi ve sosyal kalkınma politika ve hedeflerine uygun olarak formüle edilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra mütekabil bir ilişki de mevcuttur. Kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda ziraatcılığın ekonomi üzerindeki önemli rolünün ışığı altında, bu ilişki zirai üretim ile kırsal bünyenin, ulusal kalkınmanın daha geniş çerçevesinde en etkili olacak şekilde değişimidir.

86. Üretim artırılması için sarfedilen gayretlerin tek hedefi şehirselle nüfusun talebini karşılamak değil fakat aynı zamanda kırsal nüfusun iyi beslenemiyen gruplarının da gıda tüketim seviyelerini artırmak olduğundan, önemli olmasına rağmen gıda maddeleri üretim hedefleri yeterli değildir. Buna göre, üretim hedeflerinin aynı zamanda küçük çiftçilerin ve ziraat sektöründe çalışan işçilerin kurumsal ve bünyesel değişikliklerle gelirlerinin ve istihdam olanaklarının artırılması gerekmektedir. Açlığın önlenebilmesi için gerekli olan ana stratejilerden birisi, her ülkenin genel kalkınma politikalarının bir parçası olan istihdam politikasıdır.

87. Gıda üretim politikalarının gayeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir :

(a) Artmakta olan gıda talebinin, stok ihtiyaçlarının ve ilâve beslenme programlarının ihtiyaçlarını karşılamak üzere verimli kapasitede istikrarlı bir artış sağlama,

(b) Nüfus ile gıda üretimi arasında istikrarlı bir dengenin sağlanması,

(c) Dar gelirli insanların beslenme durumlarının geliştirilmesi,

(d) Toprak reformu ve diğer kurumsal yapıda ve hizmetlerde gerekli değişiklikleri yaparak imkânları artırmak ve böylece küçük çiftçi, kiracı ve işçilerin gıda üretiminde ve diğer ekonomik faaliyetlerde daha faydalı olmalarını temin etmek ve

(e) Kırsal alanların tümü ile kalkındırılması ve böylece yoksulluğu, işsizliğin ve eksik istihdamın hafifletilmesi.

88. Gıda ve tarımsal kalkınmanın esas hedefi olarak her insanın yeterli gıda alma ve beslenme hakkı, eşitliği ve adaleti gösterilmelidir.

Ulusal Sorumluluklar

89. Gerekli olan tedbirlerin alınması kalkınmakta olan ülkenin hükümetine düşen vazifedir. Gıda arzı ile uzun vadeli sorunların dikkatle incelenmesinden ve kırsal alanlardaki sosyo—ekonomik şartların gözden geçirilmesinden sonra, tarımsal üretimin artırılması ve gıda tüketiminde gerekli gelişmelerin sağlanmasını temin için hükümetlerin tarım sektörü ile ilgili politikalarını yeniden en ufak teferruatına kadar incelemeleri gerekmektedir.

90. Kalkınmakta olan birçok ülkenin hükümeti mücadelenin farkındadır. Esasında birçoğunun mevcut kalkınma plânlarına göre, gıda maddeleri ile tarımsal ürünlerin üretim hedefleri son eğilim oranlarının üstündedir. Buna rağmen sorun sadece plân aritmetiğinin geliştirilmesi gibi basit değil, ancak tek ve çok taraflı dış kaynaklardan gelecek olan yardımlarla desteklenmek suretiyle siyasi zorlukların yerine getirilmesi, mahalli kaynakların yeterince seferber edilmesi, kurumsal değişikliklerin hızlandırılması ve uygulamalar ile idarenin en etkin şekilde yapılması sorunudur.

91. İlgili ülkeler gıda üretim ile tüketim hedeflerini formüle edecek mesuliyeti hissetmeden üretimin artırılması için yapılacak dış yardımdan tam yararlanamaz. Bu ülkeler en büyük önceliği kendi sosyal ve ekonomik kalkınma çerçeveleri içinde düşünmelidirler. Buna ilaveten, uluslararası yardımların gereğince etkili olabilmesi için, ulusların kaynaklarını ve eğitilmiş insan güçlerini en verimli şekilde istihdam etmeleri ve aynı zamanda kırsal nüfusu da kalkınma çabalarına kullanmaları gerekmektedir. Bunun için bazı durumlarda para ve mali sistemlerde gelişmeler kaydedilmesi, idarenin kuvvetlendirilmesi, eğitim, istatistiki bilgilerin genişletilmesi ve kurumsal düzenlemelerin halkın da katkısını sağlamak üzere geliştirilmesi gerekmektedir. Hükümetlerin ayrıca destekleme fiyatları tespit edip yürürlüğe koyması, üretim ve tüketimi geliştirmesi için pazarlama ve dağıtım sistemlerinin daha etkin hale getirilmesini temin etmek üzere gerekli tedbirleri alması lazımdır. Kırsal gelişmeyi ve üretim sistemlerinin bazını daha geniş alana yaymak için kurumsal değişikliklere gereken ehemmiyeti vermesi lazımdır.

92. İlerdeki bölümlerde vurgun devamlı olarak gıda üretimindeki artış oranının artırılması üzerinde ise de, bu ne her ülkenin şimdiki kendi kendine yeter durumunu muhafaza etmeye çalışması ne de bütün kalkınmakta olan ülkelerin yüzde yüz kendi kendine yeterli hale gelmelerini hedef almaları demektir. Bir kere, kalkınmakta olan ülkelerin zirai topraklara ilişkin kaynak varlığı değişkendir. Yüksek nü-

fus kesafeti olan bazı ülkelerin kendi kendilerine yeterli şekilde gıda üretimine yönelmeleri zordur. Diğerlerinde ise, özellikle Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde daha birçok toprak parçaları ekilmeyi beklemektedir. Bazı ülkelerin ziraî üretimlerini artırmak üzere fiziksel kapasiteleri olmalarına rağmen, bu ülkeler gıda maddeleri ihtiyaçlarının büyük bir kısmını dışardan temine gitmeleri daha kârlı olabilir. Bunun yanı sıra, yıllarca bazı belirli ziraî ürünlerin ihracatında ihtisaslaşmış ülkelerin aynı konuda ilerleyebilmeleri ancak uluslararası pazarlarda belirli bir istikrarın temin edilmesi ile mümkün olabilir; dünya pazarlarının istikrarsız ve belirsiz olması halinde bu ülkeler, verimlilikte daha az artışı göze alarak ziraî ürün ihracatından başka konulara kayabilirler.

93. Üzerinde durulduğu gibi, her ülke kendi gayesini ve tarımsal üretim hedeflerini tespit etmelidir. Kalkınmakta olan her ülkenin gıda maddeleri üretiminde belirli miktar bir gelişme kaydetmek istemesi muhtemeldir ve buna neden olarak nüfus patlaması, düzeydeki açlık ve yoksulluğun hafifletilmesi ve bütün ülkelerin olmasa bile çoğunun ödemeler dengesinde karşılaştıkları zorluklar gösterilebilir. Bütün bu şıklarda hedefler tespit edildikten sonra, hükümetlerin üretim stratejilerini formüle etmeleri ve bu stratejileri tatbik etmek üzere programlar hazırlamaları gerekmektedir. Bu programlar, ziraî girdiler, toprak ve su kaynakları, canlı hayvan ve balıkçılık, araştırma, teknoloji ve kırsal kalkınma ile ilgili bölümlerde izah edilmiştir.

94. Bu dökümanda gıda maddeleri üretimini artırmak üzere ileri sürülen bütün tavsiyelerin hepsi yeni değildir. Birçok kalkınmakta olan ülkenin elinde mahalli veya uluslararası teşkilatlar tarafından hazırlanan ve ne yapılmasını gösteren fazla sayıda rapor vardır ancak kısıtlamaların çok olması nedeniyle bu programların uygulama olasılığı yoktur. Bu konuda alınması gereken en nüspet tedbir, her ülkedeki kısıtlamanın yapısını tespit edip buna göre bunların ortadan kaldırılması çarelerini aramaktır.

95. Bütün teknik konularda ve idarenin her seviyesinde kalkınmakta olan ülkelerin karşılaştıkları en şumullü darlık belki de eğitilmiş insan gücüdür. Bir ülke para ve fiziki kaynakları açısından zengin olabilir. Ancak, yeterli veterineri, bitki üreticileri ve kredi kooperatiflerini idare edecek yeterli personeli olmayan hiç bir ülke başarılı ziraî programları başlatabamaz. Ziraî modernizasyonun en büyük engellerinden birisi her seviyede personelin eğitilmesi ile giderilmiş olabilecektir. Her eğitimin resmî ve çok teferruatlı olması gerekmez. Esasında, belirli bir bölgenin veya topluluğun ihtiyaçlarına göre ha-

zırlanmış resmi olmayan faaliyetler ile işbaşında eğitim programları çoğu zaman daha uygun olmaktadır.

96. Önemli ikinci kısıtlama, ziraat sektöründeki yatırımlar için daha fazla miktarda fonların devreye sokulması ve teşebbüslerinin sermaye ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için çiftçilere gerekli yardımın yapılması hususudur. Bunun bir de uluslararası yönü vardır. Buna göre, yeni arazilerin ekim için hazırlanması programlarından küçük çiftçilerin kredilerle desteklenmesine kadar, programlarının bir çoğunun genellikle dış kaynaklardan karşılanabilecek şekilde büyük mali desteğe ihtiyacı vardır.

97. Bir başka kısıtlama, kalkınmakta olan ülkelerin ziraî ürünlerini ihraç ettikleri pazarların günden güne daha az güvenilir duruma gelmesi ve dolayısıyla bu ülkelerin genel ekonomik kalkınma planlarını finanse edecek dövizin bu kanaldan temininde istenilen oranda artış elde edilememesidir. Şayet bu gruptaki ülkelerin gıda maddeleri temini yönünden sadece kendileri için yeterli duruma gelmeleri istenmiyorsa, pazarların istikrara kavuşturulmasına daha fazla ehemmiyet verilmeli ve kalkınmış ülkelerdeki pazarların daha genişletilmesi için gerekli uluslararası çaba sarfedilmelidir.

98. Burada sıralanması mümkün olan diğer kısıtlamalarla birlikte bu kısıtlamalar bütün kalkınmakta olan ülkelerde aynı miktarda etkin değildir. Her ülkenin bir komşu ülkeden nüfus yoğunluğu ve fiziksel kaynaklarının miktarı yönünden farklılıklar göstermesi gibi, her ülkenin kendine has kısıtlamaları vardır. Örneğin, bazı ülkelerde, özellikle petrol ihracatçısı ülkelerde para probleminin olmamasına karşılık, yeterli teknik ve idareci elemanların olmaması nedeniyle mali kaynaklardan gereğince yararlanılamamaktadır. Bunun yanı sıra diğer bazı ülkelerin, bir veya daha fazla sayıda kalkınmış ülke ile politik ve tarihi bağları olmasından dolayı, ziraî mamüllerini ihraç edebilecek güvenilir paralar olmasına karşılık, bu ülkelerin ihracatlarını modernize edecek ve genişletecek mali kaynakları yoktur. Dolayısıyla her ülke, ziraî gelişmesine ilişkin programlarının uygulanmasına engel olabilecek kısıtlamaların genişliğini ve tabiatını kendi tespit etmelidir. Bundan sonraki adım, uluslararası desteği haiz ulusal gayretlerle bu kısıtlamaları çözümleyecek imkânların gözden geçirilmesidir.

Uluslararası İşbirliği ve Yardım

99. Son bir kaç yıl içersindeki gıda sorunundan alınan başlıca ders, diğerlerine nazaran öncelik verilse dahi bu sorunun sadece

kalkınmakta olan ülkelerin hükümetleri tarafından çözümlenemeyeceği olmuştur. Gıda bir dünya sorunu olarak ortaya çıkmıştır ve gittikçe daha artan bir şekilde dünya politikasının, üretimde, tüketimde, güvenilirlikte, ticaretle ve eşitlikte sağlayacağı işbirliği ile çözümlenebilecektir. Şayet Dünya Gıda Konferansına iştirak eden ülkeler böyle bir politika çerçevesinde anlaşır ve ilgili teşkilatlar ve ayarlamalar ile bunun uygulanması için bir karar alırsa, Konferans konuya tek katkısını yapmış olacaktır. Böyle bir dünya politikasının mühtevası ilerdeki bölümlerde açıklanacaktır. Bu bölüm, üretim hedefleri için gerekli olan uluslararası işbirliği ve yardım üzerinde duracaktır.

100. Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin hükümetlerinin 1970 yılında İkinci Kalkınma Plânına ilişkin Uluslararası Kalkınma Stratejisini tespit etmeleri, dünya gıda ve ziraat sektörünün modernizasyonu ve geliştirilmesi için kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerin müşterek hareket etmelerine olanak sağlamıştır. Bu bölüm strateji ile tespit edilen hedeflere göre, sosyal adaletin ve üretimin geliştirilmesi için gelirin ve servetin daha eşit olarak dağıtılması, istihdam seviyesinin giderek artırılması, daha geniş gelir güvenliğinin sağlanması, tahsil, sağlık, beslenme, mesken ve sosyal refah için gerekli olanakların geliştirilmesi ve genişletilmesi lazımdır. İktisadi gelişmenin toplumdaki bünyesel değişikliklerle müşterek yürüyebileceğini göz önünde bulunduran İkinci On Yıllık Kalkınma Plânına göre her kalkınan ülke işsizliği azaltacak politika ve plânlara özel dikkat etmeli, alınan averaj kalori ile protein açısından ilgili toplulukların ve çocukların ihtiyaçlarını göz önüne alarak beslenmenin seviyesini artırmalıdır.

101. Bu geniş hedeflere göre, kalkınmakta olan bir ülkenin gayri safi milli hasılda yılda en az % 6, şahıs başına gayri safi hasılda ise en az % 3.5 oranında artış sağlanmalıdır. Buna göre ziraî üretimin yılda ortalama yüzde dört oranında artması gerekmektedir. Bu hedeflere varabilmek için gerekli olan tedbirler uluslararası ticaret, mali kaynaklar ve kalkınma için yardım, görünmeyen muameleler, ilim ve teknoloji de dahil olmak üzere birçok sahada detaylı sıralanmıştır.

102. İkinci On Yıllık Kalkınma Plânında birinci üç yıllık tatbika göre, gayri safi milli hasılda % 6 olarak tarımsal üretimde % 4 olarak öngörülen hedeflerden düşmeler görülmüştür. Genel faktörlerin arasında özellikle enflasyon kalkınmakta olan ülkeleri ters yönde etkilemiş, parasal istikrarsızlık ile kambiyo fiyatları da gelişmiş ülkelerde etkin olmuştur.

103 Kalkınmakta olan ülkeleri özellikle ilgilendiren bir sorun da bu ülkelerin mevcut gıda üretim seviyelerini muhafaza edebilmek için ihtiyaç duydukları gübre ile ziraî ilâçları dünya pazarlarında bulma olanaksızlığıdır. Bunun yanı sıra kalkınma ve beslenme programları ile ilgili olarak yapılacak yardımların bazıları gıda yardım olanaklarının azalmasından dolayı iptal edilmiş veya kısıtlanmıştır ve enerji krizi ile artan fiyatlar bu ülkelerin ödemeler dengesini zorlamaya başlamıştır. Bu problemlerin hiç birini ulusal seviyede alınacak tek taraflı tedbirlerle çözümleyemezler. Bunların çözüm yolu ancak hükümetlerin uluslararası seviyede işbirliği yapmaya gönüllü olmaları ile bulunabilir.

104. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun ham madde ve kalkınmaya ilişkin Altıncı Özel Toplantısında bu ve diğer konular üzerindeki endişeler belirtilmiş ve on maddelik bir tedbirler programı tespit edilmiştir. İkinci On Yıllık Kalkınma Plânındaki unsurların çoğu bu tedbirler programında teferruatı ile incelenmiştir. Bunların arasında ham maddeler ile kalkınma ve ticarete ilişkin ilkel maddeler, uluslararası parasal sistem ve kalkınmanın finansmanı, endüstrileşme, teknoloji transferi, kalkınmakta olan ülkeler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi ve uluslararası iktisadi işbirliği sahasında Birleşmiş Milletlerin rolünün artırılması gibi hususlar sayılabilir.

105. Tedbirler programının diğer ve yeni unsurları arasında Dünya Gıda Konferansını ilgilendiren önemli bir husus Birleşmiş Milletler nezaretinde özel bir programın icraata konulmasıdır. Bu programa göre, gerek zaman gerekse ihtiyaç yönünden en fazla etkilenen kalkınmakta olan ülkelere kalkınma yardımının yapılması, mevcut sorunların çözümlenmesine yardımcı olunması gerekmektedir. Bu programların etkin bir şekilde uygulanması kısa, orta ve uzun vadede gıda sorununun çözümlenmesine yararlı olacaktır.

106. Bu kısmın ilerdeki bölümlerinde, kalkınmakta olan ülkelere gıda üretiminin artırılması için seçilmiş önemli alanlarda, alınması gereken ulusal ve uluslararası tedbirler için tavsiyeler geliştirilmiştir. Kaynaklara, kalkınmanın seviyesine, hedef ve politikalara göre tedbirlere tanınan öncelikler ülkeden ülkeye değiştiğine göre, ulusal seviyede şumullü tavsiyeleri açıklamak için çaba sarfedilmemiştir. Buna rağmen bölgeler arasında bazı önemli benzerlikler vardır. Bu göz önüne alınarak 7 nci kısımda gelişmekte olan her bölgeye uygun stratejiler ve öncelikler müzakere edilmiştir. Yine de ağırlık uluslararası tedbirler için yapılan tavsiyelerdedir. Gıda üretiminin geliştirilmesine ilişkin unsurların hepsi uluslararası tedbirlere eşit dere-

cede hassas olmadığına göre, seçilmiş bir yaklaşım gereklidir. Uluslararası politika, program, kuruluş veya fon şeklindeki tedbir için yapılan tevsiyeler toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesine, gübre, zirai ilaçlar, tohumlar, ve kredinin arz ve dağıtımına özellikle Afrika'daki hasarat mücadelesi ile zirai araştırmanın ve gıda üretim teknolojisinin geliştirilmesine ilişkin olarak saptanmaktadır.

107. Gıda üretiminin artırılması için ulusal tedbirlerin ve uluslararası programların uygulanmasına önümüzdeki kısımlarda değinilmiş ve 8. kısımda özetlenmiştir. Gerekli olan mali ve teknik yardımın tümü, zirai kalkınma için yapılması muhtemel görülen tek taraflı ve çok taraflı yardımlar bakımından daha fazladır. Dolayısıyla bu dökümanda ortaya konan tavsiyelerin yeniliğinden ziyade, öngördüğü ulusal ve uluslararası çalışmaların kapsamı ve Birleşmiş Milletler sistemi dahilinde uygulanmasının koordinasyonuna bakılmalıdır.

108. Bu kısımda tavsiye edilen kalkınmakta olan ülkelerde ziraatın geliştirilmesi için uluslararası işbirliğinin, gerçekten bütün dökümanda, Uluslararası İkinci On Yıllık Kalkınma Plânına ilişkin Uluslararası Kalkınma Stratejisi uygulamasının ve Yeni Uluslararası İktisadi Düzenin Tesisi için gerekli Tedbirler Programının bir parçası olarak görülmelidir. Yukarda belirtilen uluslararası stratejinin her ikisi de gıda ve ziraat sektörüne ilişkin yardımları belirlemediğine göre, ikincisi birincinin ilgili kısımlarını detaya indirilmesine yardımcı olabilir.

109. Bütün bu hususları göz önüne alan Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususları tavsiye eder :

(I) Gıda üretim hedeflerine ilişkin bir kararın kabulü ve diğer hususlarla birlikte şu hususlara dikkat edilmesi : (a) üretim kapasitesinde belirli gelişmenin temini, artan gıda maddeleri talebinin karşılanması, beslenme programlarının ve stok güvenliğinin temin edilmesi; (b) nüfus artışı ile gıda arzı arasında sürekli bir dengenin kurulması; (c) modernize edilmiş gıda maddeleri üretimi ile diğer ekonomik faaliyetlerde rol almalarını temin bakımından küçük çiftçi ile topraksız işçilerin imkânlarının artırılması; (d) dar gelirli grupların gıda israf düzeylerinin geliştirilmesi; (e) kırsal bölgelerin toptan kalkındırılması ile yoksulluğu ve işsizliğin kaldırılması.

(II) Milyonlarca insanı tesiri altına alan açlığın menşeyinin kaldırılmasının uluslararası topluluğun müşterek bir mesuliyeti olduğuna hükümetlerin zorlanması,

(III) Kalkınmakta olan çeşitli bölgelerde 1985 yılına kadar aşağıdaki asgari seviyelerde gıda maddeleri için üretim artışları tespit etmek. Afrika için % 3.8, Asya ve Uzak Doğu için % 3.4, Latin Amerika için % 3.6, ve Orta Doğu için % 4.0.

(IV) Genel kalkınma hedeflerini göz önünde bulundurarak her kalkınmakta olan ülkenin kendi kısa, orta ve uzun vadeli gıda üretim hedeflerini belirlemek üzere bu ülkelere çağrıda bulunmak ve dış yardımın tam etkili olarak uygulanabilmesi için zirai kalkınmaya ilişkin hedefler, politikalar ve kuruluşlar için asgari bir çerçeve tespit edilmesi.

(V) Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Altıncı Özel Toplantısında kabul edilen Tedbirler Programının gereğince uygulanabilmesi için kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerin gerekli tedbirleri almaya davet edilmesi ve iktisadi krizden ciddi şekilde etkilenen kalkınmakta olan ülkelerin gıda sorunlarının çözümlenebilmesi için Genel Sekreterin Özel Programa katkıda bulunulması için yaptığı çağrıya uyulmasının temin edilmesi.

(VI) İkinci on yıllık kalkınma programı çerçevesinde kalkınma hedef ve politikalarının formüle ve adepte edilmesi için, gıda maddeleri üretimine, tüketimine, güvenliliğine ve ticaretine ilişkin hedef ve stratejisinin göz önüne alınması ve üzerinde ehemmiyetle durulması gereğini Genel Kurulun 1975 Özel Toplantısına tavsiye etmek.

Gübre ve Diğer Girdiler

A. Gübreler

110. Zirai teknolojinin bugünkü seviyesinde, kimyasal gübreler gıda maddeleri üretiminde artışa yol açacak başlıca amillerden birisidir. Gübre kullanımını arttırmak, zirai üretimde son yıllarda elde edilen verimlilik artışlarını mümkün kılan önemli etkenlerden birisi olmuştur. Buğday ve pirincin yüksek verimli türlerinden elde edilen başarı bu türlerin gübreye karşı çok hassas olduğunu göstermektedir. Halâ çok düşük seviyelerde olmasına rağmen, gübre kullanılması kalkınmakta olan ülkelerde her beş yılda, bir iki misline çıkmaktadır. Kalkınmakta olan ülkelerin gübre kullanımındaki bu artışın doğacak açığın, dünyamızın ana sorunlarından birisi olacağı kabul edilmelidir.

111. Mevcut açık ile gübre fiyatlarının çok yüksek olması ve talep ve arzın uzun vadeli eğilimleri, böyle bir sorunun giderek büyüdüğünün belirtileridir. Elimizde kesin istatistiki bilgilerin bulunduğu son dönem olan 1972/1973 yıllarında, dünyamızda bir bütün olarak 80

milyon ton gübre (nitrojen, fosfat ve potas) üretilmiş ve tüketilmiştir. Kalkınmakta olan ülkeler 6 milyon ton gübre üretmişler buna karşılık 11.5 milyon ton kullanmışlar ve böylece aradaki farkı ithal etmek zorunda kalmışlardır. Buna göre bu gruptaki ülkeler nitrojen ve fosfat gübre ihtiyaçlarının % 60'ını buna mukabil potas ihtiyaçlarının % 20 den de az bir oranını üretmişlerdir.

112. Uzun vadede, 1980/81 yıllarına kadar, dünya gübre tüketiminin yılda % 6—7 oranında artması beklenmektedir. Dünya Bankası tarafından yapılan bir araştırmaya göre, merkezi plânları olan Orta Asya ülkeleri hariç gelişmekte olan ülkelerin gübre talebi yılda yaklaşık % 11 oranında artacaktır.

Bu rakam 1962/63 ilâ 1972/73 yılları arasındaki dönemde % 13 civarında idi. Böylelikle kalkınmakta olan ülkelerin nitrojenli ve fosfatlı gübre tüketimlerinin 1972/73 yılındaki 9.6 milyon tondan 1980/81 yılında 22.6 milyon tona çıkması, diğer bir deyimle bu dönemde iki mislinden fazla artması beklenmektedir. Bahsi geçen Orta Asya ülkeleri de hesaba katılırsa, talep 1971/72 dönemindeki 13,3 milyondan 1980/81 döneminde 31,6 milyon tona artacaktır.

113. Gübre ihtiyacına olan tahminlerin altında büyük miktarda varsayımlar vardır. Bunlardan birisi de, ulusal politikaların dağıtım, kredi ve araştırma sistemlerinin geliştirilmesine ve kullanım alanlarının arttırılmasına destek olacağı ve tüketici durumundaki kalkınmakta olan ülkelerin elde ettikleri gelişmeleri muhafaza edecekleridir.

114. Tüketimde en hızla artışa, takriben % 12—13 civarında, Asya'da ve Afrika'daki gelişmekte olan ülkelerin sahne olmaları beklenmektedir. Asya bölgesinin, kalkınmakta olan ülkeler tarafından tüketilecek olan nitrojenli ve fosfatlı gübrelerin % 68'ini tüketeceği tahmin olunmaktadır.

115. 1980/81 yılına kadar 22.6 milyon ton olacağı tahmin edilen gübre tüketimi zirai üretimde yılda % 3.6 oranındaki artışla uyarlı olacaktır. Bu, ikinci On Yıllık Kalkınma Plânında tespit edilen hedeften % 4 oranında daha azdır. Bu % 4'lük açığı kapatmak için kalkınmakta olan ülkelerin nitrojen ve fosfatlı gübreler tüketimini % 15—20 oranında arttırmaları gerekmektedir.

Kalkınmakta olan ülkelerde üretim açığı

116. 1980/81 yılında nitrojenli ve fosfatlı gübre tüketiminin 22.6 **milyon tona ulaşabilmesi için** kalkınmakta olan ülkelerin mevcut kapasitelerinden beklenen üretimin üzerinde yaklaşık olarak yılda 4 mil-

Tablo 2 — Nitrojenli ve fosfatlı gübre tüketiminin bölgeler itibarıyla dağılımı 1971/72 fiili, 1981/82 tahmini (rakamlar milyon metrik ton olarak verilmiştir).

	<u>Nitrojen</u>	<u>Fosfat</u>	<u>Toplam</u> <u>Nitrojen fosfat</u>
Asyanın kalkınmakta olan ülkeleri			
1971/72	4.0	1.4	5.4
1980/81	11.0	4.4	15.4
Yıllık artış oranı			
1971/72—1980/81	11.9	13.9	12.4
Lâtin Amerika			
1971/72	1.4	1.0	2.4
1980/81	3.0	2.0	5.0
Yıllık artış yüzdesi			
1971/72—1980/81	8.8	7.8	8.7
Afrika			
1971/72	0.4	0.3	0.7
1980/81	1.4	0.7	2.1
Yıllık artış yüzdesi			
1971/72—1980/81	14.9	7.3	12.9
Toplam kalkınmakta olan ülkeler			
1971/72	5.8	2.7	8.5
1980/81	15.5	7.1	22.6
Yıllık artış yüzdesi			
1971/72—1980/81	11,5	11.1	11.5

yon ton fosfatlı gübre ve 8 milyon ton nitrojenli gübreyi fazladan üretmeleri gerekmektedir. 12 milyon ton civarında olan gübre üretim açığının takriben % 76'sı Asya bölgesine, % 5 Afrika bölgesine ve geri kalan % 19 u da Latin Amerika bölgesine tekabül etmektedir. Kalkınmakta olan ülkelerin karşılaşacakları gübre açığının bölgeler itibarıyla dağılımı Tablo 3'de gösterilmiştir.

117. Teoride bu açık ya kalkınmakta olan ülkelere ilâve üretim kapasitesinin yaratılması veya kalkınmış ülkelere yapılacak ithalat ile karşılanacaktır. Ancak, şimdi anlaşıldığına göre, kalkınmış ülkelerin, kalkınmakta olan ülkelerdeki bu açığı 1980/81 dönemine kadar karşılamaları zor görülmektedir. 1973 Eylül ayına kadar mevcut olan verilerden anlaşıldığına göre, kalkınmış ülkelerdeki mevcut kapasite

ile ilâve edilecek kapasiteler neticesinde ki bu tarihe kadar plânlanan herşey aynen uygulanmıştır, yukarıda belirtilen döneme kadar 35 milyon metrik ton nitrojenli gübre, 19 milyon metrik ton da fosfatlı gübre üretilebilecektir. Buna göre kalkınmış ülkelerdeki gübre üretim açığı her cinsden 5—6 milyon metrik ton olacaktır. Bütün dünya gözönüne alındığında, bu açığın nitrojenli gübreler ve fosfatlı gübreler için sırasıyla 19 ve 10 milyon ton olması beklenmektedir.

118. Fiyatlardaki son artışlar, 1973 Eylül ayından beri kalkınmış ülkelerde gübre sanayiindeki yatırımları büyük ölçüde kamçulamıştır. Bir tahmine göre, bu ilâve yatırımlar 1980/81 dönemine kadar genellikle kalkınmış ülkelerde 10 milyon tonluk bir ilâve üretim meydana getirecektir. Bu, kalkınmış ülkelerin tahmin edilen açığını 4 milyon tona, bütün dünyanın tahmin edilen açığını ise 29 milyon tondan 19 milyon tona düşürecektir.

Tablo 3. 1971/72 dönemindeki üretim ve tüketim ile karşılaştırılmalı olarak 1980/81 dönemi için tahmin edilen fosfatlı ve nitrojenli gübrelerin talep ve üretim durumları (Milyon ton olarak)

	1971/72			1980/81		
	N	F	Toplam	N	F	Toplam
	Milyon Ton					
Kalkınmış bölgeler						
Kuzey Amerika						
Tüketim/talep	7.7	4.7	12.4	12.4	7.3	19.7
Üretim	8.9	6.3	15.2	9.3	6.6	15.9
Fazlalık (+) Eksik (—)	+1.2	+1.6	+2.8	—3.1	—0,7	—3.8
Batı Avrupa						
Tüketim/talep	7.1	5.9	13.0	9.8	7.1	16.9
Üretim	8.6	6.4	15.0	9.8	5.1	14.9
Fazlalık (+) eksik (—)	+1.5	+0.5	+2.0	—	—2.0	—2.0
Doğu Avrupa						
Tüketim/talep	3.1	2.2	5.3	6.9	3.9	10.8
Üretim	3.6	2.0	5.6	6.8	2.1	8.9
Fazlalık (+) eksik (—)	+0.5	—0,2	+0,3	—0.1	—1.8	—1.9
S.S.C.B.						
Tüketim/talep	5.2	2.4	7.6	9.7	3.8	13.5
Üretim	6.1	2.8	8.9	5.9	2.8	8.7
Fazlalık (+) eksik (—)	+0.9	+0.4	+1.3	—3.8	—1.0	—4.8

Diğer kalkınmış bölgeler

Tüketim/talep	1.0	2.1	3.1	1.6	2.7	4.3
Üretim	2.5	2.1	4.6	3.3	2.3	5.6
Fazlalık(+) eksik(—)	+1.5	—	+1.5	+1.7	—0.3	+1.3
Toplam kalkınmış bölgeler						
Tüketim	24.1	17.3	41.4	40.3	24.7	65.0
Üretim	29.7	19.6	49.3	35.1	18.9	54.0
Fazlalık(+) eksik(—)	+5.6	+2.3	+7.9	—5.2	—5.8	—11.0

Kalkınmakta olan Bölgeler**Kalkınmakta olan Asya Ülkeleri**

Tüketim/talep	4.0	1.4	5.4	11.0	4.4	15.4
Üretim	2.3	0.7	3.0	4.6	1.5	6.1
Fazlalık(+) eksik(—)	—1.7	—0.7	—2.4	—6.4	—2.9	—9.3
Latin Amerika						
Tüketim/talep	1.4	1.0	2.4	3.0	2.0	5.0
Üretim	0.8	0.5	1.3	1.9	0.8	2.7
Fazlalık(+) eksik(—)	—0.6	—0.5	—1.1	—1.1	—1.2	—2.3

Afrika

Tüketim/talep	0.4	0.3	0.7	1.4	0.7	2.1
Üretim	0.1	0.4	0.5	0.6	0.9	1.5
Fazlalık(+) eksik(—)	—0.3	+0.1	—0.2	—0.8	+0.2	—0.6

Kalkınmakta olan ülkeler alt toplam

Tüketim/talep	5.8	2.7	8.5	15.5	7.1	22.6
Üretim	3.2	1.6	4.8	7.1	3.3	10.4
Fazlalık(+) eksik(—)	—2.6	—1.1	—3.7	+8.4	—3.8	—12.2

**Asyanın merkezi Plânla
yönetilen ülkeleri**

Tüketim/talep	3.4	1.1	4.5	7.2	1.9	9.1
Üretim	2.1	1.1	3.2	1.9	1.1	3.0
Fazlalık(+) eksik(—)	—1.3	—	—1.3	—5.3	—0.8	—6.1

Toplam kalkınmakta olan bölgeler

Tüketim/talep	9.2	3.8	13.0	22.6	9.0	31.6
Üretim	5.3	2.7	8.0	9.0	4.4	13.4
Fazlalık(+) eksik(—)	—3.9	—1.1	—5.0	—13.6	—4.6	—18.2

Toplam Dünya

Tüketim	33.3	21.1	54.4	62.9	33.7	96.6
Üretim	35.0	22.3	57.3	44.1	23.3	67.4
Fazlalık(+) eksik(—)	+1.7	+1.2	+2.9	—18.8	—10.4	—29.2

119. Gübre kapasitesinin arttırılması için yapılan yatırımlarda son zamanlarda görülen artışa rağmen, özellikle kalkınmakta olan ülkelerin muhtemel ihtiyaçlarında ve arzda büyük ve karşılanamayan bir açık vardır. Bu açığın büyüklüğü tabiatıyla önümüzdeki 4—5 yıl içerisinde gübre üretim kapasitesindeki artış oranına bağlıdır. Durum çok hızlı olarak gelişmektedir ve bu bakımdan 1980/81 dönemindeki fiili açığı tespit çok tehlikeli bir tahmin olacaktır. Buna rağmen istikbaldeki talep/arz dengesini tespit edecek değişik faktörler vardır. Bunların arasında, yüksek gübre fiyatlarının devamlılığı, alışlagelmiş üretici ülkelerin uzun vadeli kontrat bazına göre kendilerini hayvan yemi arzı bakımından garantiye almaları ve hem kalkınmış hem de kalkınmakta olan ülkelere yeni kapasiteler yaratmak için atılan adımlar sayılabilir.

Mevcut Sorun ve Kısa Vadeli Sorun

120. Geçtiğimiz yıl içinde kalkınmış ülkelerdeki fazlalık son derece hızlı bir düşüş kaydetmiştir. Arzdaki bu düşüşe karşılık talepte meydana gelen artışın dünya gübre piyasası üzerinde büyük etkisi oldu ve şimdi fiyat artışları ve açık ile simgelenen durum meydana geldi. 1972 yılında % 50 oranında artan fosfatlı ve nitrojenli gübre fiyatları şimdi 1971 yılındaki seviyesinin 3—4 katından daha fazladır.

121. Kısa vadede, Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın gelişmiş ülkelerinde artış oranları düşebilecekse de dünya gübre talebinin hızla artacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla ciddi açıkların önümüzdeki birkaç yıl içinde devam etmesi beklenmektedir. Bundan sonra, halen kurulmuş ve plânlama safhasında olan üretim kapasitelerin talep/arz eşitsizliğini bir miktar düzeltecek ve hatta geçici bir süre de olsa fosfatlı gübrelerde bir fazlalık meydana gelebilecektir. Mühendislik ve müteahhit firmaların en fazla üç yıl için bağlandığı ve fabrika inşaatında varolan darboğazların giderek daha da artacağı bu hususa ilave edilebilir.

122. Kısa vadeli gelişmeler birkaç duruma bağlıdır ve bunlar bu gelişmeyi müspet veya menfi yolda etkileyebilir. Örneğin, çok iyi hasat elde edilmesi dünya gıda stoklarının hızla gelişmesine yol açarsa, bilhassa kalkınmış ülkelere gübreye olan talep önemli miktarda düşer. Bunun yanı sıra, son fiyat artışları şimdilik tüketim üzerindeki etkileri ile tanımlanmakta, buna karşılık arz üzerindeki etkileri henüz ortaya çıkarılamamaktadır. Diğer taraftan ilave kapasiteler elde etmek için yapılan inşaat faaliyetlerinde karşılaşılabilecek güçlükler mevcut durumu daha da kötüleştirecektir.

123. Şimdiki güçlükler birkaç yıldan beri süregelmekte idi. Fiyatların düşük olması özellikle 1960'ların ikinci yarısında kapasite artışını sınırlandırdı. Esasında bu devrede, maliyet fiyatlarının satış fiyatlarının üzerinde olmasından dolayı birçok eski fabrika kapandı.

124. Gübre piyasasındaki bu çöküntü hali devam etti ve ancak bu sanayi kolu 1971 yılından itibaren bir canlılık göstermeye başladı. Bundan hemen sonra gübreye olan talep artışı fiyatların da artmasına neden oldu.

125. Gübre piyasasının açılmasında ve gübre fiyatlarının artmasında birkaç etken rol oynamıştır. Birincisi 1960'ların sonuna doğru Yeşil İhtilâlin de etkisi ile kalkınmakta olan ülkelerde gübre tüketim kapasitesi son derece arttı. İkinci olarak, gıda maddeleri fiyatlarında 1971 yılından beri görülen artış gübre için çok önemli miktarda ilâve talep yarattı. Üçüncüsü gübre ham maddelerindeki fiyat artışları ve bulma imkânlarının azalması yeni kapasitelerin yaratılmasını ve mevcut tesislerdeki üretim faaliyetlerini yavaşlattı. Enerji krizinden dolayı nitrolojenli yem stokları etkilenirken fosfatlı yem stokları da, madencilik faaliyetlerindeki artışın yavaşlaması ve artan işçilik masrafları yüzünden, açıklar vermeye başladı. Sonuç olarak, ulaştırma masrafları 1972 ve 1973 yıllarında, uluslararası hububat taşıma faaliyetlerinin beklenmeyen bir şekilde artması nedeniyle ikişer misli arttı.

126. İhtiyaçlarının karşılanmasında çoğunlukla dış alımlara dayanan kalkınmakta olan ülkeler, dünyadaki gübre açığından ve gübre fiyatlarının hızlı artışından dolayı son derece etkilenmiştir. Bu durum imalatçıların ve hükümetlerin, gübreyi ihraçtan evvel mahalli talebi karşılama yolundaki eğilimleri ile daha da şiddetlendirilmiştir. Bunun yanı sıra bir çok kalkınmakta olan ülke gübre ithalatlarını finanse etmekte zorlukla karşılaşmaktadır. İhraç ettikleri maddelerin fiyatları gereğince artmayan kalkınmakta olan ülkelerin ödemeler dengesi, gübre fiyatlarındaki artışın yanı sıra gıda ve petrol fiyatlarının da artması ile dayanamayacakları bir yükü karşı karşıya kalmıştır. 1973 yılında gerçekleştirdikleri miktarda ithalatı 1974 yılında da yapabilmek için bu grup ülkelerin 1.2 milyar liralık ek bir dövize ihtiyaçları vardır.

127. Bu faktörlerin bir sonucu olarak Dünya Gıda Tarım Teşkilatı kalkınmakta olan ülkelerin 1973/74 döneminde 1972/73 dönemine oranla daha az gübre ithal ettiklerini tahmin etmektedir. Birçok durumda, bu farklılık mahalli üretimle karşılanamamıştır. Yüksek fiyatları ve açığı bir kenara bırakırsak, yapılan araştırmalar göstermiştir

ki, kalkınmakta olan ülkelerdeki üretim kapasitesinden ancak % 60—65 oranında faydalanılmıştır. Bundan dolayı kalkınmakta olan ülkelerin karşılaştıkları problemlerin başında, ithalatın ve mahalli kapasiteden üretimin arttırılması gelmektedir. Her nekadardaki mevcut gübre ihtiyaçlarının karşılanması gıda maddelerine olan artan talebin karşılanması için önemli ise de aynı zamanda çiftçilerin yeni teknolojiye ve son zamanlarda kurulan kuruluşlara karşı olan güven duygusunun yitirilmemesi için de önemlidir.

128. Kısa vadeli sorunların halli için gerekli olan tavsiye kararları Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı tarafından alınmıştır.

129. Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı Konseyinin Haziran 1974 tarihli 63 ncü toplantısında bu tavsiyeler incelenmiş ve kalkınmakta olan ülkelerin gübre ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bir Uluslararası Gübre Temin Plânının tesis edilmemesi, buna ilâveten kalkınmakta olan ülkelerdeki kapasitelerin daha randımanlı işletilmesi, bu ülkelere yapılan teknik ve mali yardımların daha tesirli hale getirilmesi karar altına alınmıştır. Konsey bundan sonra ihracatçı ülkelerin hükümetlerine ve gübre sanayicilerine bu çalışmalara katılmaları için çağrıda bulunmuş ve diğer ülkelerin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için 1973/74 yılına oranla daha uygun fiyatlarla daha fazla gübre tahsis edilmesini istemiştir. Gübre stokunun gerçekleştirilmesi, kalkınmakta olan ülkelerin bütün gübre ihtiyaçlarının karşılanması için değil fakat başka çözüm bulunamadığı hallerde doğan acil ihtiyaç halinin karşılanabilmesi içindir. Gübreler, hibe ve subvansiyon esasından temin edilecek ve bu arada yapılacak para yardımları ödemeler dengesinde zorlukla karşılanan ülkelere gübre temininde, ulaştırma masraflarının karşılanmasında ve kalkınmakta olan ülkelere bulunan tesislerin verimliliğini ve üretim kapasitelerini arttırmak için kullanılacaktır. Bazı ülkeler bu grup çalışmalar için katkıda bulunmaya hazır olduklarını şimdiden bildirmişlerdir. Konsey, Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı Komitesini gübre ile ilgili olarak genel gözlemlerde bulunmak üzere yetkili bir kuruluş olarak tayin etmiş ve bu kuruluşun sorun ile ilgili diğer Birleşmiş Milletler kuruluşları ve diğer resmi ve özel kuruluşlarla ilişki kurmasını istemiştir. Konsey, Dünya Gıda Tarım Teşkilâtından, aynı zamanda, Dünya Gıda Konferansı tarafından incelenmek üzere sorun üzerindeki gelişimleri belirten raporlar hazırlamasını da istemiştir.

130. Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilâtı, kalkınmakta olan ülkelerdeki mevcut gübre tesislerinden daha fazla randıman alınması için ikinci bir öneriler grubu meydana getirmiştir. Mevcut tesislerden

tam yararlanamamanın nedenleri bellidir. Hammadde sıkıntısı enerji azlığı, ekipman yetersizliği, kötü idare ve hizmetler. Sorunun özel nedenleri ile beher tesisin üretim kapasitesinin arttırılması yollarının iyice meydana çıkartılması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilâtı pilot bölgelerde seçilecek gübre tesisleri üzerinde araştırmalar yapılması ve darboğazların giderilmesi için çözüm yollarının saptanmasını önermiştir. Bu gibi programların gerçekleştirilebilmesi için çok miktarda dövize ihtiyaç duyulacağı açıktır. Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı (DGTT) yaratılan Gübre Stok'u kaynaklarının bu gibi hedeflere varılabilmesi için seferber edilmesini imkân dahiline sokacaktır.

Orta ve Uzun Vadeli Strateji

131. Gübre konusunda acil ihtiyaç kalkınmakta olan ülkeler üzerindeki baskıyı bir an evvel hafifletmek için gerekli ise de, uzun vadeli ihtiyaçlar yeterli ve garantili gübre arzının sağlanabilmesi için gerekli olan politika ve tedbirlerin uygun ehven maliyetlerle başlatılabilmesi için gereklidir. Bu gübre sanayiinde yeni yatırımlar ve ticari alanlarda yeni anlaşmalar gerektirecektir. Bu kalkınmakta olan ülkelere zirai potansiyellerinin daha iyi işletilmesini ve kalkınma hedeflerine varılmasını sağlayacaktır.

132. Evvelce de belirtildiği üzere, uzun vadeli talep/arz perspektifi kalkınmış ülkelerin, kalkınmakta olan ülkelerin tüm gübre ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olamayabileceklerini göstermektedir. Esasında, mevcut ve ilâve edilecek kapasitelerden tam yararlanma durumunda bile kalkınmış ülkelerin elinde kalkınmakta olan ülkelere net ihracat yapabilecekleri miktarda gübre fazlası bulunmayacaktır. Bu nedenle, kalkınmakta olan ülkelerdeki kapasiteyi arttırmak için elde yeterli nedenler vardır: Bazılarında gerekli ham madde mevcuttur, gübre üretim tesislerinin pazar yanında kurulmasında önemli ölçüde tasarruflar vardır ve kalkınmakta olan bölgelerde gübre tüketiminin artacağına dair kuvvetli belirtiler mevcuttur —kalkınmış ülkeler için öngörülen oranın iki misli— .

133. Kalkınan ülkelerin gelecekteki ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gübre üretim stratejisine ilişkin olarak iki ana yönde faaliyete geçilmesi gerekmektedir. Birincisi, gübre üretimi için gerekli hammadde kaynakları olan ülkelerde yeni kapasitelerin yaratılabilmesi için gayret sarfedilmesi gereklidir. Bunun için varolması gereken şartlar: (I) üretim fazlasının satılabilmesi için emin pazarlar, (II) yeni tesisler için teknik bilgi ve işletmecilik temin edecek tecrübeli gübre üreticilerinin konuya girmeleri.

134. İkinci olarak, tüketici ülkelerde de bir üretim kapasitesinin yaratılabilmesi için aynı gayretlerin gösterilmesi gerekmektedir. Bu tipik durum fosfatlı ürünlerin ve ithal malı fosforik asit ile amonyuma dayalı gübre üretimini gerektirmektedir. Yapılan araştırmalar bu faaliyetlerin tüketici ülkelerde uygun fiyatlarla uygulanabileceği göstermiştir. Ancak, ekonomik büyüklükteki tesisleri desteklemek için yeterli mahalli pazarların mevcut olması gerekmektedir.

135. İthalata dayalı bu gibi tesislerin yanı sıra, aşağıdaki şartları bulunan ülkelerde de yeni yatırımlar yapılması için gerekli nedenler mevcuttur : (I) büyük bir ihracatçı olmasına yetecek kadar çok değilse bile mahalli üretimi destekleyebilecek miktarda tabi gaz veya fosfat kayası kaynakları mevcut olan ülkeler, (II) ucuz kömürün olması ve nakliye masraflarının düşük olması gibi özel şartların mahalli üretimi yaşıatabilecek durumda olduğu ülkeler.

136. Son yapılan bir Dünya Bankası araştırmasına göre, toplam ilâve gübre tüketim ihtiyaçları kalkınmakta olan ülkelerde yapılacak yeni üretim ile karşılanacaksa, 12.2 milyon metrik ton gübre ara maddesi ve 11.1 milyon metrik ton nihai mamul üretilmesi gerekmektedir ki, bu da 1973 yılından beri yatırım maddelerindeki enflasyon göz önüne alınacak olursa, ulaştırma ve diğer dağıtım şebekelerinde yapılması şart olan yatırımlar bir kenara bırakıldığında bu rakkamın 6.5 milyar doları aşması muhtemeldir. Bu toplamın % 70 i nitrojenli gübre üretiminde kullanılacak ve % 75'i sadece Asya'da mevcut açığın giderilmesinde harcanacaktır.

137. Gübre piyasasında son zamanlarda görülen istikrarsızlık göz önüne alındığında birçok kalkınan ülkenin istikrarlı ve emin bir arz temin etmek maksadıyla azami derecede kendi üretimlerine dayandığı görülür. Ancak, dahili pazarların yeterli olmadığı ve üretim için ham maddeleri olmayan ülkeler bu ihtiyaçlarının bir kısmını dışardan karşılamak ihtiyacını duyacaklardır.

138. Mevcut şartlar üretici ve tüketici ülkeler arasında gübre konusunda işbirliği yapmalarını mümkün kılmaktadır. Yeni tespit edilecek gübre üretim stratejilerinin, bu potansiyele eğilmeleri ana hedefleri olmalıdır.

139. Bu hatlarda yapılacak yeni yatırımlar, kalkınmakta olan ülkeler arasında gübre ve gübre ara maddeleri ticaretinde önemli gelişmeler sağlayacaktır. Ham maddelerin mevcut olduğu bölgelerde kurulacak olan tesisler vasıtasıyla diğer ülkelere sınai gübre mamulleri ile orada işlenmek üzere ara maddeleri ihraç edilecektir. Buna

ilâveten, daha kompleks gübre üretimini mümkün kılacak derecede ham madde bölgeleri arasında nitrojenli ve fosfatlı ham madde ticareti yapılabilir.

Kooperatif kuruluşları

140. Bu gibi bir anlaşmanın canlı hale getirilmesi için ilgili bütün tarafların gayreti ve işbirliği gerekmektedir. Ham maddenin mevcut bulunduğu ülkelerde ihracata dönük tesisler kurulabilmesi için sermaye, teknik bilgi işletmecilik teknikleri ve emin pazarlar bir araya getirilmelidir. Bu ülkelerden bazılarının bilhassa petrol üreticisi durumunda olanların yeterli sermayeleri olmasına rağmen, gübre üretiminde bulunacak kadar teknik ve işletmecilik bilgisi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra bu gibi ülkelerde yapılan yatırımların canlılığını muhafaza edebilmesi için, üretilen gübreye pazarların bulunması gerekmektedir. Bu üretim için pazar olmayı kabul eden kalkınmadaki ülkeler bunu ancak durumdan doğacak menfaatlerden kendilerinde faydalanmaları ve gübreyi makul fiyatlarla temin etmeleri halinde razı olacaklardır.

141. Her üç gruptaki ülke—yeterli hammaddesi olup üretimde bulunanlar, pazar durumunda olan tüketici olanlar ve teknik ve işletmecilik bilgisi olan üreticiler—çeşitli kooperatif kuruluşları altında bir araya getirilebilirler. Bunun için müşterek teşebbüslere girilebilir, uzun vadeli kontratlar yapılabilir, müşterek yatırımlar ve buna benzer diğer ekonomik ve mali işbirliğine girilebilir. Her özel duruma uyan en iyi kooperatif tipi ayrı ayrı açıklanacaktır.

142. Uluslararası topluluklar bu gibi kooperatif kuruluşlarının gerçekleşmesine yardımcı olmalıdır. Dünya Bankası, Uluslararası Finansman Kuruluşu ve diğer mahalli kalkınma bankaları, kooperatifleri kuracak tarafların yeterli finansman olanakları olmadığı zaman veya tüketici durumundaki tarafların da bu gibi teşebbüslerde kurucu istendiğinde, kooperatif kuruluşlarını finanse edebilir. Bundan daha da önemlisi bu gibi uluslararası kuruluşlar, bütün tarafların eşit şekilde yararlanmalarını temin için ekonomik ve teknik alanlarda işbirliğine öncü olabilirler.

143. Bazı petrol üreticisi memleketler de kooperatif kuruluşlarının gerçekleştirilmesinde yardımcı olabilirler. Bu ülkelerde mevcut olup halen yakılmakta olan tabii gaz çok ucuz fiyatla değerlendirilip yatırımlar için cazip hale getirilebilir. Yapılan tahminlere göre, petrol ihracatçısı ülkeler örgütüne üye ülkeler 1972 yılında üretilen tabii

gazın % 62'sini, yani 130 milyon metre küp, yakmışlardır. Bu yakılan gaz ile, 1980/81 yılında kalkınmakta olan ülkeler için öngörülen nitrojenli gübreler tüketiminin tam beş misli üretimde bulunabilirdi.

144. Gübre satışları için kalkınmakta olan ülkelere dış yardımın ve uzun vadeli kredilerin temin edilmesi, kalkınmış ve kalkınmaktaki ülkeler arasındaki gübre ticareti için önemli bir unsur olmuştur. Nitekim, 1960'ların sonuna doğru kalkınmakta olan ülkelerin satın aldıkları gübrelerin yarı bedeli yardımlarla ödenmiştir. Ham madde bölgelerinde kurulacak yeni tesisler vasıtasıyla yaratılacak kapasite için hem üretici hem de tüketici ülkeler tarafından kabul edilebilecek satış finansman düzenlemeleri gerçekleştirilmelidir. Müstakbel gübre üreticisi durumunda bulunan petrol üreticisi ülkelerin bu konuda büyük katkıları olabileceği aşikârdır. Uluslararası kuruluşlar karşılıklı başarılı anlaşmalar yapabilirler ve bunlar üretici ile tüketiciyi bağlayan ana unsur olabilir.

145. Satışların finansmanından da öte, gübre tesislerinin kurulabilmesi için gerekli ham madde kaynaklarından ve diğer unsurlardan yoksun, bunun yanı sıra ticari şartlarla uygun fiyatlarla gübre ithalinde bulunabilecek kadar mali imkânları olmayan yoksul ülkelere yardım için daha açık mekanizmaların kurulması şarttır. Kısa vadeli acil tedbirler programları için teklif edilen tedbirlerin bu gibi ülkeler içinde uygulanması gerekmektedir. Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı tarafından kuruluşu gerçekleştirilen Gübre Stok'u vasıtasıyla ihtiyaç halindeki ülkelere kredi ve yardım esasına göre gübre temininde bulunabilir. Böyle bir stok, gübre arz ve talebi arasında eşitsizliğin doğduğu devrelerdeki satışları istikrara kavuşturulmasına da yardımcı olabilir.

146. Asya ve Uzak Doğu Ekonomik Konseyi derhal bir Dünya Gübre Fonu kurulması yönünde teklifte bulunmuştur. Uluslararası topluluklar tarafından gübreler için özel kurallarla kurulacak olan Gübre Fonu ve Zirai Kalkınma Fonu, gübre sanayiinde büyük yatırımların yapılmasına ilişkin bu gibi tekliflerin uygulanmasını son derece hızlandıracak ve kooperatif kuruluşlarının meydana getirilmesini sağlayacaktır.

147. Her ne kadar bu hatlarda yapılacak olan yatırımlar ve kurulacak olan kooperatif kuruluşlar, kalkınmakta olan ülkelerin müstakbel gübre ihtiyacını karşılayacak ise de, gübre fiyatlarının 1970/71 yılındaki düşük seviyesine inmesi beklenmemelidir. Enerji maliyetinin yüksek olduğu bu devirde, gübre fiyatları özellikle nitrojenli gübre

fiyatları, diğer fiyatlara nazaran daha çok artacak ve bu arada gübre/ürün fiyat ilişkileri uygun seviyede tutulmalıdır. Bunun yanı sıra gübrenin uzun süre muhafaza edilebilme imkânlarının da tespit edilmesi yerinde olacaktır.

Kimyasal Gübrelere Alternatif

148. Kalkınan ülkelerin kimyasal (inorganik) gübre ihtiyaçlarının tespit edilmesi istikbalde inorganik gübrelere karşı olacak talebe ehemmiyet verilmemesi manâsına gelmez. Organik gübreler çeşitli fabrikalara ihtiyaç gösterir. Bu tip gübreden kalkınmış ülkelerde büyük miktarlarda mevcut bulunmaktadır.

149. Organik gübrelerin önemli bir kaynağı, hayvan dışkısı ile diğer artıkların tabii bir yan ürünü olan metan gazı üretimidir. Metan gazının tutulması ve gübre üretimi şimdi teknik yönden imkân dahiline girmiştir ve aynı zamanda kalkınmakta olan ülkelerin kırsal bölgelerinde üretilmektedir. Organik gübrelerin devreye sokulmasının ve kullanılmasının pratik ve teşkilâtlanma açısından çeşitli zorlukları varsa da kimyasal gıdaların fiyatlarının hızla artması ve buna ilâveten çevrenin ve toprağın muhafazası açısından organik ve inorganik gübre kullanımının birleştirme eğilimi, bu kaynağın seferber edilmesi için daha tesirli ulusal programların hazırlanmasını gerektirmektedir.

150. Sadece etkin gübre yatırımlarının yapılması ve üretim stratejilerinin hazırlanması yeterli miktarda gıda ve diğer zirai ürünlerin elde edilmesine yetmez. Buna paralel olarak teknolojinin geliştirilmesi ve toprak verimliliği ile bitkilerin yetiştirilmesine ilişkin araştırmaların yapılması da gerekmektedir. Çalışmalarında Gıda Tarım Teşkilâtının da belirtildiği gibi şu üç sahaya önceliğin verilmesi gerekmektedir : (a) Toprak ürünlerinin mikrobik karışımı ve nitrojenin biyolojik karışımını kontrol etmek ve arttırmak için usullerin geliştirilmesi ve araştırmalar yapılması. Bu konuda yapılacak ilâve araştırmaların, gıda ürünleri için uzun vadeli ucuz ek kaynağın devreye sokulabileceği anlaşılmaktadır; (b) Tarımsal ve diğer artıkların uzun müddet muhafazası ve bunlardan tekrar yararlanılması, (c) Kimyasal gübrelerin geliştirilmesi ve bilhassa tropik ve yarı tropik iklimlerde bunların daha etkin kullanılmasının temini, gübre üretiminde kullanılan teknolojinin geliştirilmesi, daha iyi ve uygun ürün elde etme sistemlerinin yaratılması ve üretim girdileri ile tabii kaynakların daha faydalı bir şekilde kullanılması.

151. Bu sahalarda teknolojinin geliştirilmesi için yapılacak programlar hem milli hem de uluslararası yönü vardır. Milli yönü arazi çalışmasını, araştırma ve deneyler yapılmasını, uluslararası yönü ise daha seviyede araştırmalar yapılmasını ve ulusal seviyede temin edilemeyen bilgi ve tecrübenin temin edilmesini kapsar. Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından kurulması ile ilgili olarak ilk adımı atılan Uluslararası Gübre Enstitüsü, bu programlardan bazılarına çok yardımcı olabilir.

Sonuç ve tavsiyeler

152. Çok kısa istikbalde yüksek gübre fiyatlarının ve gübre açıklarının devam etmesi beklenildiğinden, kalkınan ülkeler önümüzdeki iki üç yıl içinde gübre sorunu ile karşı karşıya geleceklerdir. Şimdi inşa halinde olan tesislerin devreye girmesinden dolayı bu durum 1970'lerin sonuna doğru hafilerken —bilhassa fosfatlı gübrelerde— kalkınmakta olan ülkelere tüketim eğilimi devamlı artmakta olduğundan, şayet ilâve tesislerin kuruluşu plân altına alınmazsa önümüzdeki on yıl içerisinde hem nitrojenli hem de fosfatlı gübrelerde üretim ile tüketim arasında büyük uçurumlar meydana gelecektir. Daha evvelce de belirtildiği üzere, bu açığın kapatılabilmesi için, 1975/76 dan itibaren yılda 2 milyar dolar olmak üzere 1980/81 yılına kadar toplam yaklaşık 6,5 milyar dolarlık yatırım yapılması gerekmektedir.

153. Gübre arzı ile zirai üretim arasında sıkı bir ilişki olduğundan, hem ulusal hem de uluslararası seviyelerde gerekli tedbirler derhal alınmazsa doğacak olan durumun en tehlikeli sonuçları kalkınmakta olan ülkelerin ekonomileri üzerinde görülür. Bu yüzden kalkınmakta olan ülkelere uygun fiyatlarla yeterli miktarda gübre temin edilmesi ve çeşitli yönleri yukarıda incelenen dünya gübre politikasının saptanması gerekmektedir.

154. Dünya Gıda Konferansı kalkınmakta olan ülkelere uygun fiyatlarla yeterli miktarda gübreyi uzun ve kısa vadeli dönemlerde temin edilmesi maksadıyla aşağıdaki teklifleri gözden geçirmeyi isteyebilir :

A. Kısa vadeli dönem için

(I) Kalkınmakta olan ülkelerdeki mevcut gübre açığının hafifletilmesi ve Gübre Stokunun kurulması ile ilgili olarak atılan adımları da nazarı dikkate alarak gerekli tedbirlerin üzerinde durmak,

(II) Kalkınmakta olan ülkelerin gübre ve yem ithalatlarına mali yardımda bulunulmasına, uluslararası kuruluşlarca ve çift taraflı yardım programlarınca azami ivediliğin verilmesini tavsiye etmek,

(III) Gübre fabrikalarının faaliyetlerini geliştirmek, faydalanılan kapasite miktarını arttırmak üzere belirli ülkelere yardımda bulunulması için Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilâtına tavsiyede bulunmak ve bu konuda yardımda bulunan iki taraflı yardım teşkilatlarının faaliyetlerini koordine etmek,

B. Uzun Vadeli Dönem için

(IV) Tabii gaz veya fosfat kayası kaynakları olan ülkelerde ve ham maddesi olmamasına rağmen özel şartların bulunduğu ülkelerde ihracata dönüş yeni tesislerin kurulmasına yardımcı olmak üzere uluslararası kuruluşlar ve iki taraflı yardım teşkilatlarına çağrıda bulunmak,

(V) Gübre üretim ve tüketimi için daha ekonomik ve istikrarlı bir sistem geliştirilmesi için kalkınmakta olan ülkelere kooperatif kuruluşlarına gereken ehemmiyetin verilmesi için çağrıda bulunmak. Bu gayeye erişmek üzere, Konferansın :

a) Petrol üreticisi olan ülkeleri şimdilik yakmakta oldukları gaz kaynaklarını makul şartlarla gübre üretimine tahsis etmeleri yolunda ısrar etmesi,

b) Kalkınmakta olan ülkeleri ihracatçı durumunda bulunan diğer ülkelerden gübre ara mamulleri ile mamulleri ithal etmeye çağırması ve çiftçilere ucuz ve istikrarlı bir şekilde gübre temini sağlamak üzere bu ülkelerden uzun vadeli gübre ithal anlaşmalarına girmelerini istemek,

c) Kalkınmış ülkelerdeki kurumlaşmış gübre üreticilerini, teknik bilgi ve idarecilik sistemleri yaratmaya zorlamak,

d) Uluslararası kuruluşlara bu politika ve düzenlemelere tam destek olmaları yolunda çağrıda bulunması, gerekmektedir.

(VI) Kalkınmakta olan ülkelere gıda maddeleri üretimini mevcut gübre imkânlarının daha iyi kullanılması yoluyla artırılmasında ısrar etmek ve kimyasal gübrelerin daha da geliştirilerek toprağın ve-

rimliliğinin ve nebatın inkişafının sağlanmasını, ayrıca organik gübre kullanımının daha genişletilmesini temin maksadıyla uluslararası çabaların yoğunlaştırılmasını sağlamak.

B. Tarım İlaçları

155. Gıda maddeleri üretiminde tarım ilaçlarının önemli bir yeri vardır. Ürün kayıplarının önlenmesi yolunda sarfedilen çabaların ışığı altında kalkınmakta olan ülkelerde ürünün ortalama olarak % 35 kontrol tedbirlerinin yetersizliğinden heba olmaktadır. Dolayısıyla gıda maddelerinin arttırılması için dünya çapında girişilecek çabaların mutlaka hasarat ve hastalıklar tarafından yol açılan hasara eğilmesi lâzımdır.

156. Bunun için önemli kozlardan bir tanesi tarımsal ilaçlardır. 1970/71 yılında Çin hariç olmak üzere sadece kalkınmakta olan ülkelere 160.000 ton ilaç kullanılmıştır. Belirli bir bölgede yapılan araştırmaya göre bu bölgede kullanılan ilaç miktarı 7—8 yıllık bir devrede 3 mislinden fazla artacaktır. Bunun yanı sıra kalkınmakta olan ülkelerin gıda maddeleri üretiminin istenilen seviyeye yükseltilmesi için bu ülkelere kullanılan tarımsal ilaçların toplamının 1985 yılına kadar 800.00 bin tona ulaşması gerekmektedir.

157. Tarımsal ilaçların kullanılması gereken bölgelerden başlıcası, besleme yönünden çok zengin olan pirincin çok miktarda ekildiği Orta Asya bölgeleridir. Daha iyi tohumların ve daha fazla gübrenin kullanılması ile elde edilen fazla ürünün hem tarlada hem de depolarda iken korunması için daha fazla ilâcın kullanılması gerektiği hususu açıktır.

158. Tarımsal ilaçların dünya gıda maddeleri üretimindeki rolü bu kadar büyük iken, bu maddenin de arz ve talep durumu son derece ciddidir. 1973/74 yılındaki açık bir sonraki yılın istihkakının kullanılması ile kapatılabılmıştır. Ancak bu durum 1974/75 yılında % 30 civarında bir açık meydana getirecektir. Şayet kalkınmış ülkeler ilk olarak dahili ihtiyaçlarının karşılanması yolunda bir politika benimselerse kalkınmakta olan ülkelere olan arzın tamamen durması mevzu bahisdir.

159. Bu soruna orta vadeli dönem açısından da bakılsa arzın tatminkâr olmadığı görülür. Çevrenin korunması yönünden kalkınmış ülkelere çıkartılan kanuni kısıtlamalar, yeni tarım ilaçları üretilmesi için tahsis edilen hem zamanı hem de parasal fonları azaltmıştır. Birleşik Amerika Devletlerindeki birçok fabrika 1975 yılında kapasite

telerinin ancak % 50 sini kullanacaklarını açıklamışlardır. Buna ilâveten yeni bazı tesislerin işletmeye açılması çok yaklaşımakta ise de bunların faaliyetlerinde başarılı olup olamayacağı, yem stoklarındaki açık yüzünden müphemdir. Kalkınmış ülkelerde imal edilen belirli maddelerin ithaline gerek görmeyen yeni kurulacak tesislerde mahdut miktarda bileşimler imal edilmesi olanak dahilindedir. Buna rağmen, sorunun arz kanadının çok yakın gelecekteki durumu tatminkâr değildir.

160. Uzun vadede, baz yem stokları hiç değilse bazı kalkınmakta olan ülkelere arttırılabilir. Kimyasal ilaçlara olan bağımlılığın hafifletilmesi açısından, haşaratın kontrolünün biyolojik tedbirler alarak, yapılması ve haşarata daha dayanıklı ürün türlerinin yetiştirilmesi gerekmektedir.

Yoğunlaştırılmış Programın Ana Unsuları

161. Tarımsal ilaçlara ilişkin olarak düzenlenecek tedbirler programının ana hedefleri kalkınmakta olan ülkelere aşağıdaki hususlarda yardımcı olmaktır: (I) acil ihtiyaçların karşılanmasında gerekli olan ilaçların temini, ürünlerin korunması için gerekli olan ilaçların temini, (II) mümkün görülen hallerde kendi ilaç fabrikalarının kurulması, (III) ürünlerin daha iyi muhafaza edilebilmesi için gerekli olan eğitimin, müşavirlik hizmetlerinin sağlanması ve araştırma hizmetlerinin desteklenmesi ve (IV) hastalıklara karşı yatay mukavemet için hayvan yetiştirme programlarının başlatılması ve haşaratlar için kapsamlı kontrol programlarının geliştirilmesini hızlandırmak. Bu program daha ziyade kalkınmakta ve kendi haşarat kontrol programlarının uygulanmasında zorluklarla karşılaşan tropik ve yarı tropik iklim kuşaklarında bulunan kalkınmakta olan ülkeleri kapsayacaktır. Bu program ,mevcut endüstriler de dahil olmak üzere mümkün olan asgari seviyede ulusal ve uluslararası kaynakları koordineli bir şekilde zorlayacaktır. Son onyılda beri kırkiki ülkeyi çekirgelerden koruyan zirai mücadelede teşkilatlanma ve tatbik etme yönünden elde edilen tecrübeler, diğer haşaratın kontrol edilebilmesi için yol gösterecektir.

Kısa Vadede Tedbirler

163. Kalkınmakta olan ülkeler tarafından zirai ilaçların temininde karşılaşılan kısa vadeli sorunların çözümlenebilmesi için aşağıdaki hususlarda tedbirlerin alınması gerekmektedir.

(I) Dünyanın belirli pilot bölgelerinde acil hallerde kullanılmak üzere baz ilaç kimyevi maddeleri, gerekli teçhizat ve yedek parça yedek stokları tesis etmek üzere, tarımsal ilaç endüstrisi ile koordineli olarak, programlar geliştirilebilir.

(II) Kalkınmakta olan ülkelerde önemli mücadele programları için gerekli olan bitki koruma teçhizatı ile ilaçların uluslararası alanda öncelikle tahsis sistemin kurulması imkânları araştırılmalıdır. Özel ilaç ve teçhizata dayalı böyle bir sistem ulusal ve bölgesel ihtiyaçların tespit edilmesi gerekmektedir ve bu programın pürüzsüz olarak uygulanabilmesi için ilaç imalat endüstrisinin, kalkınmakta olan ülkelerin acil ve kritik ihtiyaçlarının karşılanmasında öncelik tanıyacağını kabul etmesi lâzımdır.

(III) Gerekli olduğundan, kalkınmakta olan ülkelere ilaç ve teçhizatı hibe yoluyla karşılamak için tek ve çok taraflı yardım sisteminin geliştirilmesi lazımdır.

Orta ve Uzun Vadeli Tedbirler

164. Uzun ve orta vadede alınacak tedbirler, ilaç kullanımındaki faydanın arttırılmasını, ürün muhafaza sistemlerini kuvvetleştirmesini, kalkınmakta olan ülkelerdeki ilaç sanayiine yardımı, gerekli görüldüğünde hasarata daha dayanıklı mahsul çeşitlerinin yetiştirilmesini hedef almalıdır. Buna ilişkin olarak aşağıdaki hatlarda tedbirler alınması arzu edilebilir:

(I) Kalkınmakta olan ülkelerde tarımsal ilaç kullanılabilmesini teminen kursların düzenlenmesi, araştırma faaliyetlerine destek olunması veya yardımında bulunulması gerekmektedir.

(II) Birçok kalkınmakta olan ülke aynı zamanda, müşavirlik hizmetleri, karantina programları, hasarat ve hastalık gözetme faaliyetleri, istatistiki bilgilerin temini de dahil olmak üzere, kendi ulusal zirai mücadele servislerinin kuvvetlendirilmesi hususunda yardım isterler. Dolayısıyla sadece eğitilmiş personel sayısının arttırılması kâfi olmayıp araştırma faaliyetleri ile koordineli bir şekilde geliştirme faaliyetleri de sürdürülmelidir.

(III) Ulusal zirai mücadele hizmetleri geliştiği müddetçe bu hususta kurulacak olan kuruluşların daha fazla koordinasyona ihtiyaçları olacaktır. Bu kuruluşların vazifesi sadece belirli bölgelere hastalıkların ve hasaratın girmesini önlemekle kalmayacak fakat ehemmiyetli bölgesel sorunların gittikçe artan bir kısmı da bu kuruluşlar

kanalıyla çözümlenecektir. Bu yüzden, belirli hastalık veya haşarata ilişkin olarak başlatılan bölgesel projelerin ve sistemlerin mevcut araştırma enstitüleri ile de işbirliği halinde olması gerekmektedir.

(IV) Kalkınmakta olan ülkeler mümkün olan her yerde kendi ulusal tarım ilaç sanayiilerinin kurulması ve geliştirilmesi için yardıma ihtiyaçları vardır. Mümkün mertebe, kalkınmakta olan ülkelerdeki tarımsal ilaç sanayiinin geliştirilmesi mahalli kaynaklara dayanmalıdır. Bu sadece büyük miktarda döviz tasarrufuna yol açmayacak mahalli ham madde kaynaklarının da kullanılmasına sebep olacaktır. Bu konuda girişimlerde bulunan kalkınma sürecindeki ülkelerin elde ettikleri tecrübelerin ışığı altında bu sahada çok önemli aşamalar elde edilebilir.

(V) Gıda maddeleri üretimindeki dalgalanmaları asgariye indirmek için gerekli olan faktörlerden en önemlisi, belirli hastalıklara ve haşarata karşı da dayanıklı olan yüksek verimli türlerin yetiştirilmesidir. Bu en iyi şekilde yatay mukavemet için yetiştirme ile mümkün olabilir. Bu hususta her ülkede uygulanmak için ana gıda mahsulleri üzerinde Dünya Gıda Tarım Teşkilatı tarafından plânlar yapılmıştır.

165. Özet olarak, Dünya Gıda Konferansı, kalkınmakta olan ülkelere kısa ve uzun vadede tarımsal ilaç temininin geliştirilmesi için aşağıdaki teklifleri incelemeyi isteyebilir :

A. Kısa vadeli dönem için

(i) Kalkınmakta olan ülkelerin acil ihtiyaçları için yeterli seviyede arzın önemini göz önüne alarak, Dünya Gıda Tarım Teşkilatından, tarımsal ilaç sanayii temsilcileri ile işbirliği halinde, şu hususların gerçekleşmesi için bir kalkınma programının hazırlanmasını talep edebilir: Baz tarımsal ilaçlar, bunları tatbik etmek için gerekli teçhizat ve yedek parçalar için bölgesel stokların kurulması; kalkınmakta olan ülkelere kritik zirai mücadele programları için gerekli olan tarımsal ilaçların sağlanması hususunda öncelik verilmesi; gerektiği hallerde kalkınmakta olan ülkelere hibe yoluyla tarımsal ilaç ve teçhizatın sağlanması için tek veya çok taraflı yardım programlarının hazırlanması.

B. Orta ve Uzun Vadeli Dönem İçin

(II) Kalkınmakta olan ülkeler hükümetlerine müşavirlik hizmetleri, karantina programları, haşarat ve hastalık gözetme faaliyetleri istatistiki bilgilerin toplanması hususları da dahil olmak üzere kendi

ulusal zirai mücadele hizmetlerinin kuvvetlendirilmesi hususunda tavsiyede bulunmak;

(III) Araştırma faaliyetlerinin desteklenmesi ve mahsullerin daha etkin bir şekilde korunmasına ilişkin programların daha verimli bir şekilde uygulanabilmesi için kalkınmakta olan ülkelere yardımcı olunması hususunda Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı ile diğer ilgili kuruluşlardan talep etmek;

(IV) Tercihan mahalli kaynaklara dayalı olmak üzere, kalkınmakta olan ülkelerdeki tarımsal ilaç sanyinin geliştirilmesine yardımcı olmak üzere programlarını ağırlaştırmasını Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatından talep etmek,

(V) Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı ve UNEP teşkilâtlarından, çevrenin korunmasına bilhassa dikkat ederek zirai mücadele ile ilgili araştırma ve eğitim faaliyetleri hakkındaki müşterek programları mümkün olan en kısa zamanda uygulamaları talep etmek.

C. Kaliteli Tohumlar

166. Ürünün elde edilmesinde kaliteli tohumların kullanılması önemli bir girdiyi teşkil eder. Fiziki potansiyelin kısıtlı olduğu alanlarda, ürünlerin geliştirilmesi için modern teknolojinin yapabileceği en büyük katkı hastalıklara ve hasarata karşı dayanıklı tohum türleri olacaktır. Diğer girdilerle birleştirilince yüksek verimli kaliteli tohumlarının kullanılması gıda maddeleri üretiminde artışın sağlanması için ana unsuru teşkil eder.

167. Son on yıl içerisinde yapılan araştırmaların bir neticesi olarak, sulama ve gübreye karşı çok hassas olan ve aynı zamanda diğer girdilerle birlikte normal karışımla halinder kullanıldığı zaman daha fazla mahsul elde edilen yüksek verimli hububat türleri geliştirilmiştir. Kalkınmakta olan ülkelerde mevcut hububat ürünleri verimli olmadığından, yeni geliştirilen türlerin bu ülkelerde kullanılması sadece üretimde belirli bir artışın meydana gelmesine yardımcı olmayacak fakat aynı zamanda istenilen gelişme oranının belirli bir süre devam etmesine yol açacaktır. Bunun için hububat üretiminde belirli bir artışın sağlanması için teknik gelişmelerin yarattığı potansiyelin kullanılması gerekmektedir. Yüksek verimli türlerin kullanılmaya başlanması ile Asya, Orta Doğu ve Latin Amerika'da üretim belirli bir seviyede artmaya başlamış ve çiftçilerinde modern üretim tekniklerine alışmaları ile evvele nazaran üç misli ürün elde edilmeye başlanmıştır.

168. Yüksek verimli türler geliştirilmeden önce, kalkınmakta olan ülkelerdeki ürün çeşitliliğinin sağladığı yararın çok düşük olduğu na %5—10 inanılmakta idi. Bu durum yüksek verimli türlerin kullanılması ile değişmeye başladı ve böylelikle devamlı ve yeterli bir şekilde yüksek verimli tohumların kalkınmakta olan ülkelere temini sağlanmış oldu.

169. Hububat geliştirilmesine ilişkin program hakkında mevcut olan veriler incelendiğinde kalkınmakta olan 140 ülkenin sadece 25 inin yüksek verimli türleri kullandığı ve bunların da sadece üçte birinin gerekli hizmetleri tesissettiği görülmüştür. Asyada buğday üretiminde elde edilen başarı teşvik edici bir unsur olmuş ve bölgelerin mühim bir kısmında yüksek verimli türler ekilmeye başlanmıştır. Darı, akdarı ve süpürge darısı ile ilgili gelişmeler, uygun melez türlerin yeterli miktarda olmayışından ve bunları üretecek tesislerin bulunmayışından dolayı, yavaş olmuştur.

170. Hem Orta Doğu'da hemde Kuzey Afrika'da arpa ve buğdayın sulama tesisleri olan veya sulama tesisleri olmayıp bol yağmur alan bölgelerde üretilmesi için büyük olanaklar vardır. Ancak yetersiz su teminine ve gittikçe artan tuzlu su kaynaklarına gereken ehemmiyet verilmelidir. Afrika'da Sahranın güneyinde hububatlar için toplam sulanan alan çok daha azdır. Buna ilâveten yüksek verimli türlerin üretilmesi için bir baskı yoktur. Akdarı ve süpürge darısının başlıca mahsul olduğu Sahelya bölgesinde alınması gereken tedbir, sulanan veya muntazam yağmur alan bölgeler için uygun türlerin yetiştirilmesi olacaktır. Latin Amerika ülkelerinden olan Meksika, Kolombiya, Şili, Peru ve Paraguay'da yüksek verimli türlerin geliştirilmesinde büyük başarı elde edilmiştir. Darı üzerine araştırmalar ise Şili, Arjantin, Venezuela, Kolombiya ve Ekvatord'a ileri safhadadır. Arjantin, Kolombiya, Uruguay, Venezüela ve Brezilyada sulama tesisleri sayesinde üretilen pirinç miktarı yüksektir. Halihazırda merkezi ve Güney Amerika ülkeleri kaliteli tohumların üretim ve dağıtımı için yeterli programlara sahip değilse de bu ülkelerin durumu diğer kalkınmakta olan ülkelere nazaran daha iyi durumdadır.

171. Dünya Gıda Tarım Teşkilatı tarafından 97 ülkede (27 si Afrika'da, 20 si Latin Amerikada, 20 si Avrupada, 14 ü Asya'da 12 si Yakın Doğuda ,2 si Okyanusya, 2 si Kuzey Amerika) yapılan bir araştırmaya göre bu ülkelerin % 85 inde yüksek verimli türlerin başlatılmasına potansiyel olmasına rağmen tohum arzı yetersizdir ve bu yüz-

den iyi kurulmuş bir tohum endüstrisine acil ihtiyaç vardır. Hattızatında, organize tohumluk programlarının olmaması kalkınmakta olan ülkelerin kaliteli tohum yetiştirmelerinde en zayıf noktalarıdır.

172. Kalkınmakta olan ülkelere, uzun ömürlü modern tohum fabrikaları kurmak için yardım edilmesi gerekmektedir. Bu konuda faaliyette bulunan uluslararası yardım programı mevcut ise de, hedeflere varılabilmesi için bu yardımın kuvvetlendirilmesi gerekmektedir. Dünya Gıda Tarım Teşkilatı tarafından uygulanan Uluslararası Tohum Endüstrisi Kalkınma Programının gayesi kalkınmakta olan ülkelere yardım ederek bu ülkelerin kalkınmakta hamlelerini hızlandırmak, geliştirilmiş çeşitlerin değerlendirmesini yapmak, tohum üretmek, kalite kontrolü ve dağıtım olmakla beraber nihai gayesi bu ülkelerin yeterli tohum endüstrilerinin kurulmasına yardım etmektir. Bu program çerçevesinde, birçok ülkede mevcut tohum üretim faaliyetleri değerlendirilmiş ve bunun neticesinde ulusal tohum programlarının kısıtlamaları tespit edilmiştir. Aynı zamanda hazırlanan bir program çerçevesinde ulusal ve bölgesel seviyelerde eğitim temin edilebilecektir.

173. Tek taraflı yardım vermekte olan ülkelere bazıları Dünya Gıda Tarım Teşkilatı tarafından yürütülen Tohum Endüstrisi Geliştirme programına yardımda bulunacaklarını belirtmişlerdir.

Kaliteli Tohum Geliştirilmesi

174. Bu programın gayesi çiftçilere devamlı ve kaliteli tohumluğun temin edilebilmesi için tohum geliştirme sanayiinin kurulması ve geliştirilmesi olacaktır. Hernekadar bazı kalkınmakta olan ülkelere kaliteli tohumların geliştirilmesi için çabalar var ise de bunlar çiftçilere yeterli miktarlarda temin edilecek ve dağıtılacak kadar yeterli değildir. Tavsiye edilen bu tedbirler programı bu boşluğun doldurulmasına eğilecektir. Bu programın ana gayesi, gittikçe artan gıda maddeleri üretiminde kısıtlayıcı bir faktör olmaması için her yıl yeterli miktarda kaliteli tohum stoklarının kurulması olacaktır.

175. Şayet halen pirinç üretilen alanların yarısında, buğday üretilenlerin % 60'ında, mısır üretilenlerin % 40'ında, darı üretilenlerin % 20 sinde 1980 yılının sonuna kadar kaliteli tohum kullanılması halinde 1979 yılına kadar 230.000 ton pirinç tohumu, 700.000 ton buğday tohumu, 200.000 ton mısır tohumu ve 45.000 ton darı tohumunun üretilmesi gerekmektedir. Bu programın her yönü ile başarılı olabilmesi için plânlı bir şekilde yürütülmesi lâzımdır.

176. Tohumların üretimi, işlenmesi, satın alınması, kalite kontrolü, depolanması ve dağıtımını tabiatıyla her ülkenin kendi mesuliyeti altında olacaktır. Bu program gereğince belirli işlerin yapılması için özel kuruluşlar gerekmektedir. Uluslararası yardım özellikle şu hususlar için gereklidir :

(I) Tohumların işlenmesi, depolanması ve incelenmesi için gerekli teçhizatın sağlanması ve

(II) Tabii felâketler yüzünden birçok ülkede üretimde kayıplar
Tohum İhtiyat Stokları

177. Tabii felâketler yüzünden birçok ülkede üretimde kayıplar olmaktadır. Bunun sonucunda sadece üründe değil fakat aynı zamanda ertesi yıl için gerekli olan tohumdan da eksilmeler meydana gelmektedir. Bu felâketlerden korunmak için tohum stoklarının tutulması tavsiye edilmektedir.

178. Stokun miktarı felâketin yaptığı hasarın oranına ve üretim için mevcut olan imkânlara bağlıdır. Tohum stokları, tabii bir felâket geçirmesi muhtemel olan bölgelerde zirai ürünler üretimini garantiye almak için kullanılacaktır.

179. Tohum depolama tesisleri ekonomik olan hallerde ve üretim, işleme depolama ve dağıtım kolaylıklarını olduğu bölgelerde kurulmalıdır. Bu stoklar gereğine göre bölgesel veya yarı bölgesel seviyelerde tutulabilir. Ancak bu konuda teşkilatların ve idarenin birleştirilmesi gerekir ki bu masrafların en az seviyelere indirilmesi sağlar ve elzem olan makinelerin gereğinden fazla miktarlarda kullanılmasını önler.

180. Özetle, kaliteli tohumların ve diğer girdilerin zirai ürünlerin elde edilmesindeki rolü göz önüne alınırsa aşağıdaki hususlara dikkati çekmek isteyebilir.

(I) 174—176 ncı paragraflarda belirlenen hedefleri tasdik ederek, hükümetlere, bu hedeflere ulaşabilmeleri için tohum stoklarının tesis edilebilmesini teminen mali ve insan gücü yönünden gerekli çabayı sarfetmelerini tavsiye etmek; bütün tek taraflı veya çok taraflı kuruluşları ulusal hükümetleri bu konuda desteklemeye çağırarak.

(II) İstilen seviyelerdeki ulusal kalkınma programlarını desteklemek üzere Dünya Gıda Tarım Teşkilâtının uluslararası Tohum Endüstrisi Kalkınma Programının genişletilmesini tavsiye etmek.

(III) Dünya Gıda Tarım Teşkilatına, dünyanın belirli bölgelerinde tohum ihtiyat stoklarının kurulması için olanakların saptanmasını ve kalkınmakta olan ülkelerdeki gıda maddeleri stoklarına ilişkin yardım programları ile bunların birleştirilmesini tavsiye etmek.

D. Krediler

181. Yeni teknolojik gelişmeleri adapte edebilmek, yüksek verimli tohum çeşitlerini, gübreyi, tarımsal ilaçları yeterli miktarlarda alabilmek için çiftçilerin ellerindeki paradan daha fazlasına ihtiyaçları vardır. Güney Afrika'da bir çiftçi ürününe göre hektar başına 20 ilâ 80 dolar arasında bir para harcaması gerekirken bu çiftçiler yılda ancak 6 dolar harcıyabilmektedirler. Gerekli olan girdileri alabilmek için çiftçilerin krediye ihtiyaçları vardır. Çiftçinin mahsulünü hemen hasat zamanından sonra fiyatların mevsimin en düşük seviyesinde iken elinden çıkarmaması için kısa vadeli krediye, çiftliğini geliştirmek veya teraslama yapabilmek gibi hususlar içinde uzun vadeli krediye ihtiyaçları vardır.

182. Kalkınmakta olan ülkelerde ziraatin önemi bir kenara bırakılırsa çok az miktarda çiftçi kurumsal kredi almaktadır; Afrikada % 5, Latin Amerika ve Asyada yaklaşık olarak % 15. Bir tahmine göre kalkınmakta olan ülkelerde sayıları 100 milyonu buldukları sanılan küçük çiftçilerin kurumsal kredilerin çok az miktarda kredi almaktadırlar. Kaynak seçme imkânları olan büyük çiftçiler kredinin çoğunu alabilirken, küçük çiftçiler ya hiç kredi alamamakta veya işletmecilik maliyetlerini çok yüksek bulmaktadırlar. Bunun tabii bir sonucu olarak, küçük çiftçi hiçbir zaman yakasını kurtaramayacağı bir borçlanma içindedir.

183. Bunun için birçok ülkede yeni kredi imkânlarının yaratılması ve mevcut olanların geliştirilmesi zorunluluğu vardır. Mahalli şartlara göre kreditor kuruluşlar değişebilir.

184. İkinci husus, hükümetlerin tasarrufu teşvik etmesi ve kredi kuruluşlarının mali yönden desteklenmesidir. Mahalli özel sermayenin ziraat sektörüne kaydırılması için kreditorler için tanınan faiz oranının artırılması gerekmektedir. Çiftçilere düşük faizli kredilerin verilmesi mahalli tefeciliğin zararlı tesirine karşı gerekli bir tedbirdir. Bu iki ayrı hedefin birbiri ile uzlaşması için, genellikle hükümetlerin, çiftçilere verilen düşük faizli krediler ile esasen verilmesi gereken faiz oranları arasındaki farkı kapatabilmesi için bankalara

sübvansiyon vermesi gerekmektedir. Enflasyonun olduğu zamanlarda uzun vadeli kredilerin yüksek anominal faiz oranları esasında o kadar yüksek değildir.

185. Kalkınma sürecinde olan tipik bir ülkede tarımsal kredilere ilişkin ulusal politikanın iki safhada oluşması gerekmektedir. Birinci safhada, kredinin daha modern ve kârlı çiftçiliğe geçilebilmesi için bir vasıta olması gerekmektedir. Buna göre yeni teknolojinin ve diğer gelişmelerin tatbik edilebilmesi için iktisadi olanakların var olduğunun farz edilmesi gerekmektedir. İkinci safhada zirai faaliyetlerin modernleştiği ve çiftçilerin hayat seviyelerinin arttığı zaman, zirai kredilerin, zirai tasarrufların seferber edilmesi ve tekrar borç olarak verilmesine yönelmesi lâzımdır. Diğer bir deyimle, verilen kredilerin yaratacağı marjinal üretimin tasarruf şeklinde kredi kuruluşlarına geri dönmelidir.

186. Yapılan bazı yorumlara göre, modernize edilmemiş ziraatlerde çiftçiler, bilhassa küçük çiftçiler, yüksek risk altındadırlar ve bu durum, şayet krediyi veren kimse krediyi alan kimsenin yaptığı faaliyetlere karşı bir ilgisi yoksa, çoğu kez doğru çıkmaktadır. Ancak bazı durumlarda küçük çiftçilere verilen krediler, şayet çiftçi yenilikleri bir bütün olarak uygulamayı kabul ederse ve faaliyetleri kooperatif yetkilileri veya krediyi veren kuruluşlar müfettişleri tarafından kontrol edilirse, ticari açıdan sıhhatli olabilir. Çiftçinin gübre, tohumluk ve kredi ile ürününü satabileceği tek bir organ mevcut olduğu durumlarda hatırı sayılır başarı elde edilmiştir.

187. Birçok ülkeyi tehdit eden başlıca sorun, üretim faaliyetlerinde önemli rol verilmesi gereken çok sayıdaki küçük çiftçilere gereken yeterli krediyi verebilecek kurumların geliştirilmesidir. İdaracılık ve hizmetler, üretim girdilerinin ulaştırılması ve garantili pazar çıkışları açısından büyük çiftçilere nazaran küçük çiftçilere daha çok dikkat edilmesi gerekmektedir. Hububat karşılığında verilen finansman kredileri dikkate alındığında, birçok küçük çiftçinin ürünü depo edecek yeterli imkânları olmadığı görülür. Uzun vadeli krediler göz önüne alındığında birçoğunun toprağın sahibi olduklarına dair açık vesikaları olmadığı görülür. Bu durum karşısında fiyatların istikrara kavuşturulması ve ürün ile canlı hayvan sigorta sisteminin getirilmesi küçük çiftçilerin durumunu kuvvetlendirecektir.

188. Bilhassa küçük çiftçilere verilen kredi hizmetlerinin düzeltilmesi ile kalkınmakta olan ülkelerin aldıkları dış kredileri veren kuruluşların destekleri daha da artacaktır. Dünya Bankası daha şim-

diden 1974—1978 döneminde zirai kredilerin miktarını arttıracığını ve bu kredilerin daha ziyade küçük çiftçilere açılacağı bildirmiştir.

189. Zirai kredilerin önemini teyid eden Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususlara dikkati çekmeyi arzu edebilir :

(I) Kalkınmakta olan ülkelerin hükümetlerini (a) bilhassa küçük çiftçilere ilişkin kredi programlarını geliştirmeleri hususunu tekrar gözden geçirmeleri ve gerekli olduğunda kurumsal düzenlemelere gitmeleri, (b) ilgili tedbirlerin yanı sıra mülkiyetlere ilişkin düzenlemeleri de yaparak, ürün depolama ve pazarlama kolaylıklarını geliştirmek suretiyle çiftçilerin kredi değerlerini artırmaları, (c) zirai sektörün tasarruflarının tekrar devreye sokulması için kredi kuruluşlarından daha fazla yararlanmaları hususlarında teşvik edebilir.

(II) Dış mali kredinin mevcut 500 milyon dolarlık seviyesinden öntümüzdeki 5 yıl içerisinde ortalama 1 milyar dolara çıkarılmasını, bunun yanı sıra çiftçilerin gübre ve diğer girdileri alabilmeleri için gerekli olan kısa vadeli krediyi mümkün kılmak için yıllık 200 milyon dolarlık döner fonun kurulmasını tavsiye edebilir. Bu gibi kredilerin en az yarısı küçük çiftçilere verilmelidir.

Toprak ve Su Kaynaklarının Geliştirilmesi

190. Tabiatıyla bundan evvelki bölümde zirai girdilerin kullanılması alanının genişletilmesi yolunda yapılan önerilerin ana hedefi, bazen üretimin «dikey genişlemesi» diye isimlendirilen zirai toprakların veriminin artırılması idi. Bu bölümde ise müzakereler ziraatin fiziki kaynaklarına, diğer bir deyimle toprak ve su üzerine yönetildiğinde alınacak tedbirlerin bir kısmı «dikey genişleme» ile ilgilidir. Meselâ mevcut sulama sistemlerinin daha yararlı hale getirilmesi veya yağmurla sulanan ekilebilir arazilerde yeni sulama tesislerinin kurulması gibi. Bütün bunların gayesi hektar başına düşen mahsulün artırılmasıdır. Fakat diğer bir kısmı bakir veya yarı bakir topraklarını sulayarak veya sulamıyarak normal ekilebilir arazi haline dönüştürmek ki, buna genellikle «dikey genişleme» tabir edilir. Meselâ, zaman zaman nadas ve yakmak teknikleri ile ekilen toprakların daimi ikamet için dönüştürülmesi; zaman zaman göçebeler tarafından otlak olarak kullanılan arazilerin sulama ile yeterli hale gelmesi gibi. Buna rağmen ayırımın kesin hatlarla yapılması faydalıdır; yani gıda maddeleri üretimi hem yatay hem dikey programlarla artırılabilir.

191. Her iki yaklaşımın da aynı anda adapte edilmesi gereği şüpheli götürmez. Bazı ülkelerin çok az miktarda bakir toprakları vardır

ve bu ülkeler çoğunlukla mahsuldeki gelişmeye dayanmak zorundadırlar. Diğer bir grup ülkelerin kullanılmayan çok toprağı olduğundan, bu toprakların ne kadarının ekilebilir hale getirileceğini, bunun yanı sıra halen ekilen topraklardan elde edilen masulün geliştirilmesine ne kadar eğilineceğı konusunda seçme durumundadırlar. Maliyet—kâr araştırmaları bu konuda alınacak karar yol gösterici olabilir. Fakat uzun vadede ve 1985 yılından sonra mutlaka, kalkınmakta olan ülkelerin nüfusunu doyurmak imkân dahilinde olmayacaktır. Bunun için mahsulün her türlü geliştirilmesinin yanı sıra zirai üretim için büyük toprak parçaları devreye sokulmalı ve bol miktarda su bu iş için tahsis edilmelidir.

Mevcut sulama tesislerinin geliştirilmesi ve yenilenmesi

192. Kısa vadede en önemli öncelik, sulanmış arazide hektar başına düşecek ürün miktarını artıracak olan bu programdır. Bu faaliyetler arasında ihmal veya bilgisizlikten dolayı tam olarak kullanılmıyan her boyuttaki sulama tesislerinin geliştirilmesi ve daha yararlı hale getirilmesi de vardır. Bugün ile 1985 yılı arasında ulaşılabilecek en makûl hedef mevcut tesislerin yarısının yenilenmesi (46 milyon hektar) olacaktır.

193. Dünya mevcut bütün tesislerin esaslı bir tamirattan geçirilmesinin üretim üzerindeki tesiri muazzam olacaktır. Mevcut tesislerin büyük bir kısmı % 50 verimlilikten çok aşağılarda çalışmaktadır ve hububat gibi başlıca gıda maddelerinden geliştirilmiş yönetimlerle en az iki misli elde etmek için yeterli imkân birçok bölgede mevcuttur. Kalkınmakta olan ülkelere sulama tesisleri ile sulanan sadece 93 milyon hektar arazi olduğu gözönüne alınırsa bu ülkelere üretimin artırılması için korkunç imkânların bulunduğu ortaya çıkar. Kalkınmakta olan ülkelere hububat ekilen toprakların 70 milyon hektar olduğu tahmin edilirse ve hektar başına tahmini bir tonluk bir artışın beş yılda sağlanacağı hesap edilirse bu sonunda 70 milyon ton demektir ki, bu rakam 1969 — 1971 yılları için kalkınmakta olan ülkelerin ürettikleri toplam hububat rekoltesinin yüzde yirmisidir. Bu artışı başka yollardan sağlamak için 18 milyon hektar yeni arazinin tam teçhizatlı sulama tesisleri ile donatılması demektir ki, bu yatırım mali portresi 30 milyar doları gerektirmektedir.

194. Birçok sulama projesinin içinde eskimeden veya kötü yönetimden dolayı kapasitesinin altında çalışan tesislerin yenilenmesi vardır. Bu gibi geliştirme çalışmaları yeni sermayelerin bu alana ya-

tırılmasını gerektirirse de, çoğunlukla mevcutların yenilenmesi için harcanan para yeni tesislerin kurulması için harcanan paradan daha verimli olmaktadır.

195. Halen sulanmakta olan çiftliklerde üretimin arttırılması şu şekilde olacaktır; su temin ve depolama sistemlerinin geliştirilmesi, dağıtım şebekelerinin geliştirilmesi, tesislerin bakım ve işletilmesi, sulama ve boşaltma faaliyetleri, saha düzenlenmesi ve derecelenmesi eğitim ve öğretim.

196. Bu programların uygulanmasının ön şartı kalkınmakta olan ülkelerin hükümetlerinin bu gibi faaliyetlere evvelden verdikleri ehemmiyetten çok daha fazlasını vermeleridir. Aşılması gereken zorlukların başında eğitilmiş personel ve yeterli fon eksikliğidir. Yüzölçümü büyük ülkelerde gerekli insan gücünün eğitilmesi için acil tedbirlerin alınması gerekmektedir. Yaklaşık olarak 46 milyon hektar arazinin geliştirilmesi için harcanacak para 6.5 milyar doları dış para olmak üzere toplam 21 milyar dolardır.

Yeni Sulama Projeleri

197. Öncelik ve sıraya koyma yönünden, mevcut tesislerin yenilenmesi ve geliştirilmeleri faaliyetlerinin hemen arkasından yeni sulama tesislerinin kurulması gelmektedir. Yeterli sulama tesisleri olmayan veya mevcutların yüksek verimlilik ile çalıştığı ülkelerde bu konuya büyük ehemmiyet verilmelidir. Bazı ülkelerde yerüstü suların dan daha yeterince faydalanılamamıştır ve coğrafi şartların müsait olduğu bölgelerde kuyuların açılması yeterli su teminine yol açacaktır. Bazı yerlerde akarsuların ucuz maliyetli barajlar kurarak biriktirilmesi imkân dahilindedir. Diğer bazı bölgelerde küçük ve orta boydaki nehirlerden büyük barajlar kurulmadan faydalanılabilir. Şayet bu gibi büyük barajlar gerekli ise maliyetlerin en ince teferruatına kadar incelenmesi ve zirai faaliyetlere ve enerji üretimine sağlayacağı faydalar objektif olarak tayin edilmelidir.

198. Kuzey Afrika ve Yakın Doğu gibi bazı bölgelerde nehir sularının büyük bir kısmı zaten kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu gibi durumlarda esas dikkatin toprak suları kaynaklarına çevrilmesi gerekmektedir. Yarı Sahra Afrika ve Latin Amerikanın büyük bir kısmında olduğu gibi suların çok az bir kısmının kullanıldığı hallerde büyük yatırımlar yapmadan daha fazla miktarda suyun elde edilmesi mümkündür. Bu durum Uzak Doğu ülkelerinde de mevcuttur, ancak, bir çoğunda sulama faaliyetlerinde belirli bir aşamanın elde edilebilmesi için büyük nehirlerin kontrol altına alınması gerekmektedir ve

bunun için esaslı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bütün bölgelerde, modern ürün teknolojisi ile üretimde sağlanacak olan potansiyel artış için, eskiden elde edilen performansın çok üzerinde verim sağlayacak yeni sulama tesislerinin kurulması gerekmektedir.

199. Bugün ile 1985 yılı arasındaki zaman içerisinde kurulması mümkün görülen yeni sulama tesislerinin, üçte ikisi Uzak Doğu bölgesine düşen yaklaşık 23 milyon hektarlık bir araziye kapsayacaktır. Ancak Afrika ve Latin Amerikada uygulanacak projelerde de bir genişleme kısa bir zamanda ihtiyaç haline gelecektir. 1974—1985 yılları arasındaki toplam 11 yıl içerisinde 1974 fiyatları ile 38 milyar dolarlık bir harcamada bulunulacaktır. Böyle bir program içerisinde uygulanacak projelerin çoğu büyük, yavaş gelişen ve cazip şartlarla uzun vadeli mali yardıma ihtiyaç duyan projeler olacaktır. Her ne kadar geçmişte sulama projeleri için yapılan mali yardım toplam zirai yardımların makul bir bölümünü meydana getirmişse de gelecekte ihtiyaç çok daha fazla olacaktır.

200. Kalkınmakta olan ülkelerden bazıları bu konuda araştırmalara başlayarak harekete geçmişlerse de bu tip araştırmalar hem uzun zaman, hem de birçok ülkede bulunmayan profesyonel ehliyet ister. Bunun için, Dünya Su Kaynakları ve Sulama Olanakları üzerindeki Dünya Araştırmasını, ilgili mevcut uluslararası kuruluşlarca müştereken alınması gerekmektedir. Böyle bir araştırmanın maliyeti yaklaşık olarak 7 milyon dolar olacak ve şu hususları kapsayacaktır :

— Hedeflerin belirlenmesi ve araştırmanın ana metodlarının tespiti,

— Her ülkedeki teknik hizmet veren kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal su kaynakları hakkında doneler toplamak ve sonra bölgesel seviyede de araştırmalar yapmak,

— Ulusal toprak kaynakları servisleri ile yakın işbirliği kurarak su kaynakları ile toprağın sınıflandırılması arasında ilişkiler kurmak ve böylece sulamanın geliştirileceği bölgeleri tespit etmek.

— Ulusal ve bölgesel araştırma enstitüleri ile yakın işbirliğine girerek potansiyel bölgelerin tespitinde baz olmak üzere ürün/su ihtiyaçlarını incelemek.

— Sulama tesisleri ile ilgili devlet daireleri ile temasa geçip sulamanın geliştirilmesinin maliyeti üzerinde bilgi toplamak, yıllık çalışma ve bakım masraflarını tespit etmek ve bunları çeşitli sulama tesisleri için yapı maliyet endeksleri olarak kullanmak.

201. Plânlama ve yapı ile ilgili hizmetler dışardan kolaylıkla müşavirlik hizmetleri olarak ithal edilse bile, uzun vadede sulama üzerine büyük potansiyel ve ihtiyaç gösteren ülkelerin kendi tecrübelerini kazanmaları şarttır. Eğitim ve araştırma bu konuda iki büyük anahattır. Uluslararası bir sulamanın geliştirilmesi ve su kullanma enstitüsü, hem sulama tesislerinin geliştirilmesi hem de sulama potansiyelinin daha iyi kullanılması ile ilgilenerek bu gayenin elde edilmesine büyük yardımda bulunabilir.

Yeni Ekilebilir Arazinin Geliştirilmesi

202. Her ülkedeki topraktan yararlanma potansiyellerini teker teker inceledikten sonra, kalkınmakta olan ülkelerdeki ekilebilir arazi yüzölçümü 1970 deki 737 milyon hektardan 1985 yılına kadar 890 milyon hektara artırmak makul bir hedef olacaktır. Yeni toprakların devreye sokulması zaman zaman uysu:unu gerektirdiğinden kısa dönemde ehemmiyetin halen faal olan toprakların geliştirilmesinin hızlandırılmasına verilmesi gerekmektedir.

203. Eski yerleşme oranının devam ettiğini, yılda 4 — 5 milyon hektarın buna ayrıldığını, bunun yüzde yirmibeşinin organize bir şekilde bakiyesinin kendiliğinden meydana geldiğini, birincisi için hektar başına 400, ikincisi için 50 dolar harcadığını varsayarsak mevcut tedbirler programının maliyeti 1.2 milyar dolar tutacaktır. Bu safhada toprağın geliştirilmesine ilişkin faaliyetler mali yardımla birlikte mevcut teknik yardımın kuvvetlendirilmesi ve geçmişte elde edilen tecrübelerin bir değerlendirmesi olacaktır.

204. Orta ve uzun vadede yeni toprakların devreye sokulma oranının arttırılması gerekmektedir. Bunu yapabilmek için ilk etapta geliştirilmeye müsait olan toprakların tespiti, bunların değişik seviyedeki teknolojiler altında üretim durumlarının ve değişik faaliyetlere uyarluluklarının hesaplanması gerekmektedir.

205. Büyük miktarlarda ekilebilir toprakların devreye sokulabileceği ve büyük mikyasta arazi geliştirilmesinin realize edilebileceği dört ana bölge bulunmaktadır. Bunlar Amazon vadisi, Makong vadisi, Güney Sudan ve Orta Afrika. Herne kadar ilk üç bölge değişik geliştirme tedbirlerine ihtiyaç gösterirlerse de, büyük yatırımlar ve alt yapı bunların müşterek yanıdır. Dördüncü bölge ise Bölüm 4 de hayvancılık ile ilgili özel tedbirler altında incelenecekse de bu alan bir kere temizlendi mi hem hayvancılık hem de ürün yetiştirilmesi için kullanılacaktır.

206. Genel seviyede böyle bir tespitin yapılabilmesi için ülkeleri uluslararası bir Toprak Kaynakları Merkezi ile bağlayan bir haberleşme şebekesinin kurulması ve her ülkenin değerlendirmelerinin birleştirilmesi ile mümkündür.

207. Personelin eğitilmesi yarı bölgesel seminerlerde ele alınacaktır. Toprak Kaynakları Merkezinin kurulması ve faaliyette bulunmasının maliyeti 3 — 4 yıllık bir süre için 5 milyon dolar olarak hesap edilmiştir.

208. Toprak kaynaklarının iyi tayin edilmesi ile elde edilecek olan bilginin ışığı altında 1980 senesinden sonra kalkınmanın hızını ve metodlarını geliştirmek mümkün olacaktır. Bu safhada, yeni arazilerin devreye organize bir şekilde sokulması gerekir ki, toprağın modern prodüktif ziraatçılık altına alınabilmesi için daha proje başlangıç safhasından itibaren bilinçli bir çaba sarfedilebilsin.

209. Toprak geliştirme faaliyetleri için 1980 yılına kadar 30 milyar dolarlık bir yatırım gereklidir. Bununla yılda 6 — 7 milyon hektara geliştirilebilecekken 1980'lerin sonuna doğru elde edilecek tecrübelerin ışığı altında bir yılda 10 milyon hektara çıkabilecektir.

Hedefler ve Maliyet

210. Toprak ve su kaynaklarının daha iyi bir şekilde kullanılabilmesi için yukarıda ana hatları belirlenen programın karışık sorunlar arzettiği anlaşılmıştır. Bunlar sadece ileride de görüleceği gibi büyük mikyasta yapılacak yatırımlarla ilişkili olmayıp aynı zamanda belirli teknik konularda uzman personelin bulunup istihdam edilmesi, suyun ve toprak kaynakların canlılığını uzun müddet muhafaza edebilmesi için araştırma ve deneylerin yapılması ile de ilgilidir.

211. Kalkınmakta olan ülkelerin bu gibi büyük çabalardaki olanaklarının ne miktarda olabileceğini tahmin etmek zordur. Buna rağmen teknik ve yönetim ihtiyaçlarının belirli bir seviyeye kadar temin edileceği varsayılarak her ülkenin fizik imkanlarını saptamak üzere çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan elde edilen bir araya getirilmiş neticelere göre, 1985 yılı için mümkün görülen hedefler manzumesi aşağıda gösterilmiştir.

212. Ekilebilir arazilerin arttırılması kısıtlı olan Orta ve Uzak Doğu Bölgelerinde ana gaye mevcut sulama tesislerden en fazla yararlanma yolları ararken yenilerinin devreye sokulması olacaktır. Uzun vadede yeni ekilebilir arazilerinde devreye girmesi ile Uzak Doğuda

ekilebilir toprak potansiyelinin % 90 ını Yakın Doğuda ise yaklaşık tamamı kullanılmış olacaktır. Afrika ve Latin Amerikada durum değişiktir. Bu iki bölgede ana programlar ilâve edilebilir arazilerin meydana getirilmesi ile ilgilidir ve bu çalışmalar giderek Afrika'da ekilebilir toprakların % 51 ini Latin Amerika'da ise % 42 sini kapsayacaktır.

Tablo 4 1985 yılına kadar toprak ve su geliştirme hedefleri (Milyon hektar olarak)

Bölge	Mevcut sulama bölgelerinin yenilme ve geliştirilmesi	Sulamaya girecek yeni bölgeler	Yeni toprakların geliştirilmesi
Uzak doğu	28	15	24
Yakın Doğu	12	3	10
Afrika	1	1	34
Latin Amerika	5	4	85
Toplam	46	23	153

213. Bu üç programın tahmini maliyeti bölgeler itibariyle ve yabancı para ihtiyaçları ile birlikte aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Sonuncusu, dış mali yardım ihtiyacı ile anlamdaş değildir. Kalkınmakta olan bazı ülkelerin harcayabilecekleri bol döviz olmasına rağmen çoğunluğu bundan mahrumdur.

Tablo : 5 1974 — 85 toprak ve su geliştirme maliyet tahmini

	Mevcut sulama sahalarının yenileme ve geliştirilmesi		Yeni arazileri sulama için teçhizatlandırma		Yeni ekilebilir arazilerin geliştirilmesi	
	toplam maliyet tahmini	döviz unsuru	toplam maliyet tahmini	döviz unsuru	toplam maliyet tahmini	döviz unsuru
Uzak Doğu	11.700	3.500	22.000	11.000	9.500	500
Yakın doğu	6.700	2.700	7.400	5.000	2.500	250
Afrika	500	200	2.400	2.400	1.500	570
Latin Amerika	2.100	100	6.200	2.500	12.800	2.500
Toplam	21.000	6.500	38.000	20.000	30.000	3.820

214. 1985 yılına kadar olan devreyi kapsayan bu büyük rakamlar, kalkınmakta olan ülkelerdeki toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi için gerekli olan miktarların kapsamını göstermektedir. Bu konuda atılacak adım yıllık olarak yapılacak yatırımının bütün kaynaklarla beraber 4 — 5 yıllık bir devrede 8 milyar dolar olması ve bunun yanı sıra dış finansmanın 700 milyon dolardan 2 ve 2,5 milyar dolarlık bir seviyeye arttırılmasıdır. Bu yatırımların 1985 den sonra da devam etmesi gerekmektedir.

215. Toprağın ve suyun geliştirilmesine ilişkin programların uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Bu yardım, teknik bilgiyi, mahalli personel için etkili eğitimi ve tabiatıyla yatırım sermayesini kapsayacaktır. Henüz kullanılmayan su ve toprak kaynakları olan ülkeler yatırımın büyük bir kısmını kendi kaynaklarından karşılayabileceklerse de, kaynakları yetersiz olan birçok ülke vardır ve bu ülkeler bu gibi programları ancak esas yatırım dışardan geldiği taktirde karşılayabileceklerdir. Toprağın geliştirilmesi ile ilgili programın birinci safhası ancak 1985 yılına kadar tamamlanabilecek ve uygulanmasına hızla 1990 larda da devam edilecektir.

216. Yeni toprakların ekime hazırlanması ve sulanmayan bölgelere su getirilmesi, birçoğu anlaşılabilen fakat bazılarının esaslı tarımsal araştırmaları gerektiren toprak verimliliğine ilişkin birçok problem yaratacaktır. Tropik ve yarı tropik bölgelerdeki toprağın değişik kimyasal ve fiziksel yapısından dolayı bu bölgelerdeki toprak diğer bölgelerde görülen verimlilikten değişiklik arz etmektedir. Hasta kabul edilen toprağın normalleştirilmesinden sonra mekaniki olarak ekilen toprak fiziki özelliklerini kolaylıkla kaybedebilirler. Toprak manajmanına ilişkin araştırma ve deneyler organik gübreleri, ekim tatbikatlarını, ürün değişikliklerini, su kontrolü, ve diğer bazı hususları da kapsamalıdır. Yeni gıda maddeleri potansiyeline ilişkin yatay kalkınmanın hedefleri derinlemesine incelendiğinde, bu programların, maliyetlerinin yüksek olmasına rağmen, bol miktarda yeni gıda maddeleri üretimine yol açacağı görülür. Gerçekten şayet bu dünyayı yirminci yüzyılın sonunda devralacak olan insanlar yeterli yiyecek bulacaklarsa, ilgili ülkelerin ve uluslararası kuruluşların belirtilen büyüklükteki toprak ve su geliştirme projelerini yürütmeleri lâzımdır.

217. Mevcut sulama tesislerinin geliştirilmesinin, yeni sulama tesislerinin devreye sokulmasının ve kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri üretim hedeflerine varılması için yeni toprakların üretime hazırlanmasının ehemmiyeti göz önüne alan Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususlara dikkati çekmek isteyebilir :

(I) Kalkınmakta olan ülkelerin hükümetlerine, tavsiye edilen hedeflere varabilmek için toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi için belirli programların uygulanmasına geçilmesi hususunda çağrıda bulunmak.

(II) Çok taraflı finansman kuruluşlarını ve yardım veren ülkelerin hükümetlerine bu gibi programlara mali yönden yardımda bulunmak üzere çağrıda bulunmak.

(III) Bu projeler için gerekli olan araştırmaların ve deneylerin yapılması için tavsiyede bulunmak ve ulusal ve uluslararası kuruluşlara bu çalışmalar için mali yardımda bulunmaları hususunda çağrıda bulunmak.

Canlı Hayvan ve Balıkçılığın Geliştirilmesi

218. Kalkınmakta olan birçok ülke için ana gıda maddelerinin temininde esas faktör hububat üretiminin geliştirilmesi iken tüketiciler için bundan sonra gelen acil ihtiyaç da canlı hayvan ve balıkçılık endüstrisi tarafından temin edilen hayvansal proteinli gıda maddeleri üretiminde bir artışın meydana getirilmesidir. Yetersiz süt üretimi birçok ülkede çocukların, hamile veya emzirmede olan annelerin beslenmesi ile ilgili programların uygulanmasını sınırlandırmaktadır. Beslenmenin geliştirilmesinin geleceği, kalkınmakta olan ülkelerin etçilik ve balıkçılık endüstrilerinin modernizasyonuna bağlıdır. Bütün talep projeksiyonları et, süt, balık ve yumurta için hızla artan tesirli bir talebi işaret etmektedirler.

219. Herşey tamamen bu kadar değildir. Hayvan ziraatçılığı, küçük çiftçilerin gelirin artırılmasında ve aile efradının daha iyi beslenmesinde önemli bir rol oynayabilir. Birçok çiftçinin sahip olduğu toprak miktarı o kadar sınırlıdır ki, bu çiftçiler entansif tarım bile yap-salar gelirleri ancak yeterli seviyeye gelebilir. Bunun yanı sıra burada belirli hayvanların beslenmesi çiftliğin üretiminin değerini arttırır. Aynı şekilde, kırsal bölgelerde tarımsal faaliyetlerin yanı sıra balıkçılığın başlatılması geliri arttırabilir, ilâve istihdam yaratabilir ve mahalli diyetleri genişletebilir.

220. Hayvancılık aynı zamanda tarlarlar için gübre ile yün, deri ve tüy gibi yararlı yan ürünlerinde elde edilmesini sağlar.

Hayvancılığın Geliştirilmesi

221. Dünya Gıda Tarım Teşkilâtının ziraatın geliştirilmesine ilişkin dünya plânında 1962 — 1985 dönemi için canlı hayvan ürünlerinin

üretimdeki artışlar için hedefler vardır ve talepteki muhtemel artış ile potansiyeller ve kalkınmakta olan ülkelerdeki kısıtlamalar birbirleri ile ilgilendirilmiştir. Kalkınmakta olan ülkeler için uygun olarak öngörülen oranlar şu şekilde idi : Geviş getiren hayvan eti % 2.9, domuz eti % 3.9, kümes hayvanları eti % 5.6, süt % 2.8, ve yumurta % 4.8. Dikkat edileceği üzere en yüksek oranlar, modern teknolojinin bu dala uygulama hızının yüksek olmasından, kümeslerin çabuk kurulabileceğinden ve gereken miktarda konsantre yemin edilebileceğinden dolayı kümes hayvanları eti ve yumurta için tespit edilmiştir. Hazırlanan Dünya Plânının da tespit ettiği gibi kümes hayvancılığı sanayii çok hızlı ilerlemesine rağmen Plânının genel hedefleri henüz ulaşılmamıştır.

222. Davar yetiştirilmesinin problemleri daha fazla olmasına rağmen kalkınmakta olan ülkeler et ihtiyaçlarının yarısının ve süt ihtiyaçlarının tamamen karşılanmasında 1985 yılına kadar bu hayvan türünden elde edeceklerdir. Davar yetiştirme endüstrisi şu üç geleneksel unsuru ihtiva etmesi gerekmektedir. Tohumlama, besleme ve sağlık.

223. Kalkınan ülkelere belirli yakınlıkta olan kalkınma sürecindeki ülkeler, yıllar boyu davar ihtiyacını kalkınmış ülkelere temin etmişler ve herhangi bir adaptasyon problemi ile karşılaşmamışlardır. Kalkınmış ülkeler tropik ve yarı tropik bölgelerdeki kalkınmakta olan ülkelere de yetişecek türlerin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmış ve belirli başarılar elde edilmiştir. Ancak son zamanlara kadar yetiştirilmesi ile ilgili araştırmalar, uluslararası kuruluşların faaliyetlerini aynı gayeye müstereken yöneltmelerine kadar, bitkilerin geliştirilmesine ilişkin araştırmaların benzeri idi. Diğer taraftan birçok kalkınmakta olan ülkede yeterli yem stoklarının elde edilmesi, kalkınmış ülkelere tatbik edilmiş metodlardan daha değişik yaklaşımlar gerektirmektedir. Bazı Latin Amerika ülkelerinde halâ hiç kullanılmamış otlaklar bulunmasına karşılık, diğer bölgelerde problem, insan ve hayvan nüfusunun artmasından dolayı fazla otlatma olan, az yağmur alan bölgelerdeki toprakların idare edilmesi üzerine yoğunlaşmaktadır.

224. Sorunların en zoru da belkide tropik ve yarı tropik bölgelerde hayvan hastalıklarının kontrol altına alınmasıdır. Bugüne kadar elde edilen tecrübe, belirli kampanyaların açılması ile büyük başarıların elde edilmesine rağmen halen bazı konularda halâ alınacak birçok tedbirin mevcut olmasıdır.

225. Birbirleri ile ilişkili olan hayvancılık ile ilgili sorunlar, son zamanlarda daha kesif araştırma faaliyetlerinin konusu olmuştur. Buna benzer çalışmalar, uluslararası kuruluşlar tarafından Adis Ababa, Nairobi, Kolombiya ve Nijerya'da sürdürülmektedir.

226. Bu faaliyetlere son zamanlarda başlandığından ve araştırmaların vakit almasından dolayı yeni teknolojilerin kalkınmakta olan ülkelerdeki ziraatçıların tümüne ulaştığını söylemek henüz erkendir. Ancak uygun çevre şartlarından dolayı bazı ülkelerde ileri seviyede büyük baş hayvancılık vardır. Şartları daha az müsait olan ülkelerde buzağı ve kuzulardan elde edilen randımanın yem durumunun düzenlenmesi ile % 50 nispetinde arttırılması mümkündür. Buna ilâveten birçok ülke hayvanların yetiştigi bölgelerde hastalıktan arınmadığı için ihracatta da bulunamamaktadır.

227. Bu üç ana unsur arasındaki ilişkiye büyük ehemmiyet atfedilemez. Şayet hayvanları uygun olarak besleme imkânı yoksa, pahalı araştırmalarla yeni cinslerin üretilmesine çalışmak lüzumsuzdur. Hastalıkları önlemek için yatırım yapmadan büyük yatırımlarla kullanılmamış yeni topraklara ekime hazırlamak faydasızdır. Aynı şekilde hastalığa karşı yeterli tedbirleri almadan et ihracatına başlamak üzere üretimi arttırmaya geçmek de boşunadır.

228. Canlı hayvancılığın geliştirilmesi için gerekli olan diğer bir husus da hayvanların pazara iyi durumda ulaştırılabilmesi için yolların ve ulaştırma araçlarının durumudur. Bunun yanı sıra mezbahaların ve süt tesislerinin geliştirilmesi ve yeni soğuk hava depolarının tesis edilmesi gerekmektedir. Bu tesislerin birçoğu kooperatifler kanalıyla realize edilebilir. Her safhada karşılaşılabilecek olan kısıtlamaların başında bu konularda eğitilmiş personel azlığıdır. Bu çiftçilerin kendileri ile başlar, hayvanların beslenmesine yol gösterecek uzmanlar ile, veterinerler, mezbaha ve süt tesislerindeki personel ile ve üretimden pazara kadar olan faaliyetlerin sıhhat kurallarına uygun bir şekilde yapılmasını kontrol edecek müfettişler ile devam eder. Bütün bu sahalarda gerek mahalli gerekse yurt dışında olmak üzere kursların düzenlenmesi gerekir.

229. Bundan evvelki paragraflarda büyük baş hayvanların üretiminin geliştirilmesinin nedenleri üzerinde yeterince duruldu. Fakat dikkatlerin bu sorunlar üzerine çevrilmesi, kısa ve orta vadede et üretimine daha fazla katkıda bulunabilecek kümes hayvanlarının ve domzu yetiştiriciliğinin ihmal edilmesini gerektirmez. Hatta domuz ve kümes hayvanları yetiştirilmesinin davar yetiştirilmesine nazaran iki de avantajı vardır. Birinci husus, bu iki tip hayvan yedikleri yemi daha az bir israf ile daha elverişli bir şekilde ete dönüştürürler. İkincisi, bu grup hayvanların yetiştirilmesi için büyük çapta çiftliklere ihtiyaç olmamasıdır. Dolayısıyla küçük çiftçilerin beslenmesinde ve gelirlerinin arttırılmasında daha etkindirler.

230. Kalkınmakta olan ülkelerde canlı hayvan endüstrisinin geliştirilmesi için önemli miktarlarda sermayenin yatırılması gerekmektedir. Yapılacak en büyük yatırım sürülerin kendisine olacaktır. 1985 yılına kadar ilâve hayvan envanterlerinin gerçekleştirilebilmesi için yapılması gereken yatırım 10 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir. Bu rakkam tabiatıyla çok az sayıda hayvanı olan milyonlarca çiftçi arasında pay edilecektir. İkinci olarak yapılması gereken husus, yem stoklarının geliştirilmesi için yapılması gereken yatırımdır. Üçüncü olarak, aynı dönem içersinde 4 — 5 milyar dolara ulaşması beklenen ve mezbahalar, süt ve yem tesisleri yapılması gereken yatırımdır. Bunlara paralel olarak, domuzculuk ve kümes hayvancılığının geliştirilmesi içinde esaslı bir yatırım yapılması lâzımdır. Bu yatırımlar için gerekli olan fonların ilgili ülkelerin bünyesinde geliştirilmesi gerekiyorsa da, ihracat için hayvancılığın geliştirilmesi ve işleme tesislerinin kurulması yabancı sermaye için cazip olabilir.

231. Bugüne kadar canlı hayvancılığın geliştirilmesi için gerekli olan programları hazırlamayan hükümetlerin, yukarıdaki hususları da kapsayan programları yürürlüğe koymaya başlamaları tavsiye edilmektedir. Bu programlar kümes hayvanlarının, domuz ve geviş getiren hayvanları kapsamalıdır. Aynı zamanda 1985 yılına kadar kuantitatif hedefler tespit edilmeli ve üremeleri daha uzun zaman alan geviş getiren hayvanlar için bu tarih daha da ileriye alınmalıdır. Hedefler sadece rakkamlar şeklinde değil, fakat aynı zamanda performansları da kapsayacaktır. Örneğin inek başına süt üretimi veya davar başına et üretimi, tavuk başına yumurta üretimi ve bir kg. yeme karşı domuzda ne kadarının ete dönüştürüldüğü gibi. Bir misal vermek gerekirse 1970 — 72 döneminde kalkınmış ülkelerde davar başına 75 kg. et elde edilirken, kalkınmakta olan ülkelerde bu rakam 14 kg. idi.

Afrika Hayvan Parazitlerinin Kontrolü

232. Dünya Gıda Konferansının dikkati, kapsamı ve önemi çok büyük olan bir yatırım projesine çekilmektedir. Tropik Afrika bölgelerindeki sulak otlama kaynaklarından yeterli derecede faydalanılamamasının bir nedeni hayvanlarda görülen uyuz hastalığıdır. Şayet bu hastalık kontrol altına alınabilirse, yapılan tahminlere göre bu bölge 120 milyon başlık bir hayvan nüfusunu besleyebilir. Buradan değeri 750 milyon dolar olan 1,5 milyon tonluk bir et üretimi her yıl elde edilecektir. Bu hastalığın müsebbibi olan böcekler aynı zamanda insanlarda görülen ve birçok ülkede kontrol altına alınan uyuz hastalığının da müsebbibidir. Bazı ülkelerde, uyuz hastalığı halâ ana sorun-

lardan biri olmaya devam etmektedir. Bu hastalığa sebep olan haşaratın yok edilmesi ile birçok ölüm vakası, acı çekme ve iktisadi kayıplar önlenebilecektir.

233. Bahsi geçen hastalığın ve buna sebep olan haşaratın kontrol edilebilmesi tekniklerindeki gelişmeler daha geniş kapsamlı tedbirlerin uygulanabilmesini mümkün kılmıştır.

234. Uyuz hastalığının kontrol edilebilmesi için çeşitli metodlar vardır.

235. Hastalığı kontrol tekniklerin mahalli şartlara uydurulması gerekmektedir ve bazı durumlarda belirli bölgelerde uygulanacak tedbir birkaç tekniğin birleştirilmesinden meydana gelebilir. Bu geniş kapsamlı programların belirli özelliği hastalığın ve nedeninin havadan ilaçlama ile kontrol altına alınması olacaktır.

236. Bu gibi programların uygulanması daha ziyade hastalığın nedeni olan haşaratın bol olduğu Afrikanın tropikal bölgelerini ilgilendirmese de önemli miktarlarda hayvan üretilmesi için potansiyeli mevcut olan bölgelere de aynı derecede mühimdir. Bu gibi bölgelerin 7 milyon metrekare olduğu tahmin edilmektedir.

237. Bu bölgenin batı tarafları çayırılık kır ve ormanlıktır ve hastalıklı davarları bünyesinde barındırmaktadır. Tahminen iki milyon kilometrekare olarak tahmin edilen bu bölgede hastalığın geriletilmesi için gerekli tedbirler uygulanabilir.

238. Kimyasal kontrol teknikleri daha ziyade genellikle çayırılık kırsal alanlarda kullanılabilir. Bu gibi bölgelerin yüzölçümünün 5 milyon kilometrekare olarak tahmin edilmektedir.

239. Bu gibi kimyasal kontrolün uygulanması daha tesirli ve çevreyi daha az kirleten sistemlerin bulunması için ilâve araştırmaların yapılması gerekmektedir.

240. Bu programın uygulanması aynı zamanda uzmanlara da ihtiyaç duyduğundan gerekli eğitim programlarına da ehemmiyetin verilmesi lâzımdır.

241. Bu faaliyetin genel iktisadi kalkınma programının bir parçası olan iktisadi bir faaliyet olarak kabul edilmelidir. Bu programı, iktisadi kalkınma projelerinin takip etmesi gerekmektedir. Projelerin otlak yerlerin geliştirilmesi, hayvan sağlığı ve idaresi, pazarlama ve işleme, çiftçilerin eğitilmesi, ile ilişkili olması gerekmektedir. Hastalığın nedeni olan haşarattan temizlenen bölgelere hemen yerleşilmesi tekrar bu bölgenin tekrar istilâya uğramaması için en iyi yoldur.

242. Bu programın toplam maliyetinin 2 veya 2,5 milyar dolar olacağı tahmin edilmişse de programın uygulanması uzarsa maliyet de artacaktır. Araştırmaların ve denemelerin yapıldığı ilk beş yıl süresince yapılan yatırımlar yılda 30 milyon dolar civarında kalacak ve masrafların çoğu bu devreden sonra yoğunlaşacaktır.

243. Büyük kapsamlı programların maliyetini hesap etmek çok zordur ve sadece son zamanlarda yapıp kilometrekare başına 300 dolara mal olan faaliyetler sırasında elde edilen rakkamlara dayanılarak tahmini bir yaklaşımda bulunmak kabildir. Hastalığa mukavim davaların yetiştirilmesinin maliyeti tespit etmek çok daha zor olmasına rağmen bu faaliyetlerinde aşağı yukarı aynı maliyeti bulacağı tahmin edilmektedir. Haşarattan temizlenen bir bölgenin tekrar istilâya uğramaması için yapılacak masrafların esas faaliyet için sarfedilecek paranın % 10 civarında olacağı hesap edilmiştir. Bu programın zaman olarak ne kadar sürede uygulanabileceği kesin değilse de, programın büyük bir kısmının 20 yılda uygulanabileceği tahmin edilmektedir. Bu program beşer yıllık bölümlere ayrılacak ve bir sonraki devredeki çalışmalar bir evvelki devrede elde edilen tecrübelerin ışığı altında yürütülecektir.

244. Hernekadar bu projeler ilgili ülkelerin mesul kuruluşları tarafından yürütülecekse de, çok sayıda ülkenin bu projelerle ilgilenmesinden ve bahsi geçen haşaratın hudut diye birşey tanımadığından kontrol tedbirlerinin birbirleri ile uygun olma gereğinden dolayı, bu faaliyetleri koordine edecek uluslararası bir mekanizmaya ihtiyaç vardır. Bu mekanizmanın görevleri arasında şunlar bulunabilir:

(a) Uyuz hastalığının ve nedeni olan haşaratın kontrol altına alınmasında faal rol oynayan ulusal hizmetlerin, tek taraflı ve çok taraflı kuruluşların, araştırma enstitülerinin ve özel teşekküllerin faaliyetlerini koordine etmek.

(b) Ulusal ve bölgesel kontrol programlarının hazırlanmasına yardımcı olmak.

(c) Kontrol faaliyetlerini yürütecek personelin eğitilmesi ve gerekli olan araştırma kollarının geliştirilmesi.

(d) Bu gibi faaliyetleri yürütmekten yoksun ülkelerin isteği üzerine kontrol timlerinin kurulması ve kontrol faaliyetlerinin başlatılması.

245. Afrikadaki uyuz hastalığının kontrol altına alınması için halanacak bir projenin birçok faydası olacaktır. Bu projenin sonunda Afrikadaki et üretimi yaklaşık olarak 750 milyon dolar değerinde bir

artış gösterecektir ki, bu artış yapılan yatırıma karşı fevkalâde bir karşılıktır. Gıda maddeleri üretimi için yeni araziler ve böylece artan hayvan sayısı için yeni otlaklar meydana gelecektir. Bunların en mühimi bu bölgelerdeki insan hastalıklarını asgariye indirecek, bunun neticesi olarak bu insanların hayat seviyesi artacaktır. Bu neticelerin elde edilmesi için projenin nihayete erdirilmesine kadar beklenecekse ilk tesirler Birinci Beş Yıllık dönemin sonunda görülecektir.

246. Canlı hayvan sektörünün kalkınmakta olan ülkelerdeki çiftçiler, bilhassa küçük çiftçiler için, büyük bir gelir kaynağı olmasının ve beslenmenin daha iyi duruma getirilmesine en büyük neden olmasının ehemmiyetini göz önüne alan Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususlara dikkati çekmek isteyebilir :

(I) Kalkınmakta olan ülkelerin hükümetlerine hayvancılığın geliştirilmesi için plân ve programlarını gözden geçirerek bunların daha kuvvetli hale getirilmesi ve bu arada hayvanların üremesi, beslenmesi ve sağlıkları hususuna gereken ehemmiyeti vermeleri konusunda çağrıda bulunmak.

(II) Tek taraflı ve çok taraflı yardım kuruluşlarına, tropik ve yarı tropik bölgelerde yaşayabilecek büyük baş hayvanların yetiştirilmesi hususunda yapılan araştırmalara ne gibi bir katkıda bulunabilecekleri hususunda çağrıda bulunmak.

(III) Kalkınmakta olan ülkelere hayvancılık ile et ve süt işleme tesislerine yaptıkları yatırımları artırmak üzere imkânlarını araştırmaları hususunda uluslararası kuruluşlara ve diğer yatırımcı kuruluşlara çağrıda bulunmak.

(IV) Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı ve ilgili hükümetlere Afrikadaki uyuz hastalığının kontrol altına alınması için uzun vadeli bir programın hazırlanması ve tatbiki konulmasını tavsiye etmek.

B. Balıkçılık

247. Bütün dünyada tutulmakta olan 65 milyon ton balık arasında kalkınmakta olan ülkelerin hissesi son zamanlarda 20 — 25 milyon ton arasında değişmektedir. 1985 yılına kadar bu ülkeler bu rakkamı iki misline çıkarabilirler ve toplumların iyi beslenmesine büyük bir katkıda bulunabilirler.

248. Böyle bir gelişme nispi ehemmiyetleri her ülkedeki balıkçılığın durumuna göre değişen çeşitli tedbirlerin bir araya getirilmesi ile mümkün olabilecektir. Bunlar : (I) denizlerdeki israfın önlenmesi,

(II) karalardaki israfın önlenmesi, (III) halihazırda hayvan yemi yapımında kullanılan balıkların insan gıdası şekline dönüştürülmesi, (IV) kaynakların daha iyi taranması, (V) suni balık yetiştirilmesinin geliştirilmesi. Buna ilâveten fazla işlenen stokların daha iyi yönetilmesi ile de ilâve kazanç temin edilebilir, ancak bu gibi tedbirlerin stokların tamamıyla erimesinden ve fazla balıkçılık faaliyetlerinin üst üste birikmesinden önce alınmalıdır.

249. Okyanus balıkçılığında her gün büyük miktarlarda balık tekrar denize dökülmektedir. Bu daha ziyade filonun karides gibi sadece tek bir deniz türünün yakalanmasında ihtisaslaşmış olduğu hallerde olmaktadır. Denize dökülen balıkların büyük bir kısmı insanlar için yiyecek maddesi olabilir ve yeterince alıılamamış bir madde olmasına rağmen tüketiciler tarafından kabul edilebilecek bir hale dönüştürülebilir. Yapılan tahminlere bütün dünyada bu şekilde denize dökülen miktar, yılda 10 milyon tonu bulmaktadır ve 1985 yılına kadar bu miktar iki misline çıkabilir.

250. Balık yakalanıp karaya çıkartıldıktan sonra kötü işlemeden, saklama ve depolamadan, dolayı büyük kayıplar meydana gelmekte ve bu kayıplar yeterli soğuk depolama ve işleme tesisleri olmayan ülkelerde azamiye çıkmaktadır. Kalkınmış ülkelerde bu kayıp, dondurulmuş balık üretimi ve soğuk hava depoculuğunun geliştirilmesi ile asgariye indirilmiştir. Tropikal iklimli bölgelerde uygun depolama ve dağıtım tesisleri olmamasından dolayı halâ büyük kayıplar verilmektedir. Soğuk depolarda muhafazanın yanı sıra ambalajlamada büyük bir ehemmiyet arzemektedir.

251. Son zamanlarda dünya balık üretiminin sadece dörtte biri balık yemeğine ve yağına dönüştürülmektedir. Uygun işleme ve depolama ile bunun bir kısmından taze balık olarak faydalanılabilir; diğer kısmı da insan tüketimine uygun ürünler haline dönüştürülebilir. Burada rekabet halinde bir talebin olması da gerekmektedir. Böylece, bugünlerde olduğu gibi, hayvansal yem konsantrasyonların fiyatlarının yüksek olduğu ve balık yemeklerinin yerini alacak diğerlerinin arzının az olduğu devirlerde, balık yemeklerinin ham maddelerinin büyük bir kısmını insan kullanabileceği hale dönüştürmek iktisadi yönden pek cazip olmayabilir. Daha sonraları yem ham maddelerinin fiyatları makul seviyelere geldiğinde bu kaynakdan daha çok balık yemeği elde edilebilir.

252. Alınması gereken değişik fakat aynı ehemmiyette bir tedbirde daha iyi yönetim ile çok ağır bir şekilde tüketilmekte olan deniz mahsullerindeki üretimin düşmesini önlemektir. İyi yönetim aynı

zamanda faydasız balıkçılık faaliyetlerinin çoğalmasının önlenmesi bakımından da gereklidir. Dünya balıkçılığının geleceğine ilişkin stratejinin bir parçası hiç değilse kaynağın muhafazası olmalıdır. Zaman geçtikçe ve kaynaklar daha çok kullanılmaya başlandıkça yönetim ile geliştirme arasındaki nispi ehemmiyet (yabancı stoklardan daha fazla üretim yapılması) değişecek ve yönetim daha fazla ihtiyaç duyulan bir unsur olacaktır.

253. Birkaç istisna ile kuzeydeki balık stoklarının büyük bir kısmı ya tamamen kullanılmış ve uluslararası bir anlaşma ile yönetilmekte veya böyle bir anlaşmaya acilen ihtiyaç duymaktadır. Bu durum, Kuzey batı Atlantik'de had safhadadır ve ticari değeri olan stokların hemen tamamı uluslararası anlaşmalarla kullanımı kısıtlanmıştır. Son zamanlarda Kuzeydoğu Atlantik'de de böyle bir anlaşmaya girilerek başarı elde edilmiştir. Kuzey pasifikte som ve pisi balığı gibi değeri yüksek olan türlerin kullanımının uluslararası anlaşmalarla kısıtlanmamasına rağmen bu bölgede anlaşmaya sokulması gereken diğer türlerde bulunmaktadır. Dünyanın diğer bölgelerindeki stoklar da, ya uluslararası anlaşmalarla yönetilmekte, veya böyle bir anlaşmaya ihtiyaç göstermektedir.

254. Bütün bunlara karşın belirli türler üzerinde balıkçılık faaliyetlerinin artırılması ile üretimde büyük artışların sağlanabileceği Okyanus bölgeleri vardır. Bu bölgeler arasında Güney batı Atlantik ile Hint Okyanusunun Kuzeybatı kısımları vardır. Bütün bu bölgeler, yeni balıkçılık filolarını, depolama ve işleme tesislerini kurabilecek durumda olan kalkınma sürecindeki ülkelere bitişik bulunmaktadır. Ancak, bu ülkelerin bazılarında, balıkçılıkla uğraşan yerleşme bölgelerinin dışında kalan insanların deniz ürünleri satın almaya pek alışık olmadıklarından, buralarda büyük kampanyaların açılması gerekmektedir. Balık yemeye alışkın olan bölgelerde de pek bilinmeyen fakat çok miktarlarda mevcut olan cinslerin tüketimine dönülmesi lâzımdır.

255. Taze ve tuzlu sularda gerçekleştirilen suni balıkçılık faaliyetlerinin 2.2 milyon hektar alanı kapsadığı tahmin edilmekte ve denizlerde yapılan yetiştirme faaliyetleri ile birlikte dünya toplam arzının 5 milyon tonunun bu suretle karşılandığı saptanmaktadır. Suni balıkçılığın yapılabileceği yerler arasında tropik bataklıklar, nehir ağızları, taze ve tuzlu suların basması ile meydana gelmiş göller, sığ sahil suları, kara toprakları üzerindeki göller ve suni olarak meydana getirilen havuzlar vardır. Bunun yanı sıra bir bölgenin suni balıkçılığa veya zirai mahsul üretimine ayrılması hususunda bir rekabet de yoktur.

256. Şimdilik suni balıkçılığın en iyi bir şekilde gerçekleştirilebileceği yer olarak Güneydoğu Asya gözükmektedir. Bunun yanı sıra, Okyanusya, Afrika, Orta Doğu ve Latin Amerika da bu potansiyeli göstermesine rağmen henüz bu bölgelerde Asya'daki gibi suni balıkçılık faaliyetleri henüz çok bilinmemektedir.

257. Suni balıkçılık ile ilgili teknik bilgi son derece hızlı gelişmektedir. Örneğin son iki—üç yıl içerisinde belirli bir ünite araziden elde edilen balık miktarı yaklaşık 10 misli artmıştır. İlerde hangi tekniklerin geliştirileceği şimdiden bilinmiyorsa da belirli sistemler ile büyük başarılar elde edilmiştir.

258. Suni balıkçılık küçük işletmeler halinde hem kırsal alanlarda hem de sahil bölgelerde başarılı bir şekilde organize olabilir ve aynı zamanda büyük işletmeler halinde özel sermayenin de iştiraki ile gerçekleştirilebilir. Küçük işletmeler halinde gerçekleştirilen suni balıkçılık zaman zaman zirai faaliyetlerle de karıştırılabilir, örneğin balık, soya fasulyesi ve pirincin sırayla üretilmesi iyi neticeler vermiştir. Suni balık üretiminin yanı sıra ördek de üretilebilir ve balık artıkları mahalli imkânlarla yem haline dönüştürülebilir. Büyük işletmeler halinde gerçekleştirilen balıkçılık da dikey teşkilatlanmada büyük faydalar elde edilmiştir.

259. Suni balıkçılığın geliştirilmesi için hükümetlerin hibe veya subvansiyon faizli krediler şeklinde mali yardımda bulunması ve bu sahada çalışacak kalifiye elemanların sayıca çoğaltılmasına yardımcı olmalıdır. Şayet alışlagelmişin dışında kalan deniz mahsullerinin tüketiminin ve dağıtımında büyük bir gelişme olmazsa, bu yüz yılın sonuna kadar balık üretiminde meydana gelecek artışlar büyük bir ihtimalle suni balıkçılıktaki artışa dayanacaktır.

260. Kalkınmakta olan ülkelere balık arzının arttırılması için gerekli olan çeşitli yaklaşımların incelenmesinden sonra balıkçılığın yönetim ve geliştirilmesine ilişkin tedbirlerin incelenmesi gerekmektedir.

261. Balıkların tutulduktan sonra handling hizmetlerin görülmesi, işlenmesi ve dağıtımı sırasında dikkat kayıplarının asgariye indirilmesine çekilmiştir. Bu konudaki en büyük ihtiyaç, mevcut bilginin daha geniş ve sık bir şekilde uygulanmasıdır. Ancak balığın tutulduktan sonra denizde ve karada daha uzun müddet depolama yollarının araştırılması ve yeni ürünlerin bulunması gerekmektedir. Bu araştırma ve çalışmaların ehemmiyeti bölgeden bölgeye farklılıklar gösterecektir.

262. Bu hususta gerekli olan üçüncü unsur, araştırmalar neticesinde bulunan bulguların balıkçılara aktarılması için kurumsal düzenlemelerin geliştirilmesidir. Bu balıkçıların işçilerini yönetecek danışmanların eğitilmesi için hükümetlerin fonlar ayırmaları gerekmektedir. Bu gibi faaliyetlerde, uluslararası kuruluşlardan büyük miktarlarda yardım aranabilir.

263. Büyük mikyastaki ticari balıkçılık işletmeleri ve balık işleme faaliyetleri özel sermaye için cazip olanaklar sağlamakta ve bu konuda kalkınmakta olan ülkelerin mahalli işçilik ve malzeme ile birlikte balıkçılık imkânlarını ve kalkınmış ülkelerin teknik bilgi ve yatırım sermayesini bir araya getirmeleri ile müşterek teşebbüsler görülmektedir. Japonya büyük bir çoğunluğu Asya ve Okyanusya'da olan 40 kadar kalkınmaktaki ülkede müşterek balıkçılık faaliyetlerine iştirak etmektedir. Bunun neticesinde Japonya'nın artan balık ihtiyaçları karşılanmakta, kalkınmakta olan lkede üise, istihdam olanakları yaratılmakta ve teknoloji transferi gelişmektedir. Bu konuda üçlü teşebbüslerde gerçekleştirilebilir. Üçüncü gruplar arasında Uluslararası Finansman Kurumu, gibi teşkilatlar sayılabilir.

264. Bütün bu yollarla, yani araştırma, müşavirlik hizmetleri, yatırımın ve teknik bilginin devreye sokulması ile, kalkınmakta olan ülkeler balıkçılıktaki gelişmeyi besleyebilirler. Balığın insan gelişmesine olan potansiyel katkısından dolayı, her ülke hükümetinin ulusal balık arzının hızla iktisadi olarak geliştirilmesinin yollarını araması ve 1985 yılına kadar hedeflerin elde edilmesi için programları yürürlüğe koymalıdır.

265. Balıkçılığın kalkınmakta olan ülkelerde insan beslenmesindeki potansiyel önemini dikkate alan Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususlara dikkati çekmek isteyebilir. (I) Hükümetlere, deniz mahsullerinden elde edilen faydanın müşterek programlarla ve diğer vasıtalarla artırılması hususunda çağrıda bulunmak. Bu gayeye erişebilmek için şu sorunlara dikkat edilmesi gerekmektedir: (a) bilhassa Karayip ve İndo—Pasifik bölgelerinde taramadan henüz faydalananmayan, (b) Afrika'da iç mıntikalardaki balıkçılıkla böceklerden dolayı olan kayıplar, (c) bilhassa küçük deniz mahsullerinin tutulma esnasında ve tutulduktan sonra geliştirilmiş şekilde muameleye tabi tutulması.

(II) Ya suni balıkçılığın daha da geliştirilmesi veyahut henüz daha faydalanılmayan deniz mahsullerinin giderek artan bir şekilde tutulması ile üretimin artırılması olanaklarını acil olarak araştırmaları hususunda hükümetleri uyarmak.

(III) Balık stoklarını rasyonel yönetimine gereken ehemmiyeti vermeleri ve bu konuda uluslararası kuruluşlar ile tam işbirliği yapmaları için bütün ülkeleri uyarmak. Bu gayeye ulaşılabilmesi için bütün hükümetlere ve kuruluşlara, ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyelerdeki araştırmalara yardımcı olmaları hususunda çağrıda bulunmak.

Bölüm 5

Araştırma ve Teknoloji

266. İkinci Dünya Savaşından evvelki zirai faaliyetler ve ilmi hizmetlerin savaştan sonra yapılanlarla karşılaştırılması, bu gibi hizmetlerin kalkınmış ülkelerde büyük gelişimler gösterdiğini ortaya koymaktadır.

267. Son otuz yıldan beri kalkınmış ülkeler tarafından elde edilen bu gelişmenin bazı kısımlarının kalkınmakta olan ülkelere aktarılması hususunda da başarı kazanılmışsa da bu çalışmalar daha ziyade dar çerçevede cereyan etmiştir; esasında verimli zirai sektörlerin dayandıkları girdilerin kullanılma oranlarına bakarak kalkınmış ülkeler tarafından keşfedilen yenilikleri adapte etmekten yoksun veya uygulamak istemeyen ziraatçıların çoğunlukta olduğu görülür.

268. Dünya ekilebilir toprakların, ancak yüzde otuzunu elde tutmalarına rağmen kalkınmış ülkeler dünya kimyasal gübre üretiminin % 75'ini, zirai ilaç üretiminin % 85'ini tüketmektedirler. Zirai makinalarda faydalanma oranı da diğer girdilerinkine benzemektedir; diğer bir deyimle kalkınmış ülkeler zirai makinaların % 75'ini istihdam etmektedirler. Buna karşılık, kalkınmakta olan ülkelere halâ enerji sıkıntısı vardır.

269. Girdilerin bu derece az oranlarda kullanılma nedeni, 1960 ların ortasına kadar endüstriye dayanan zirai teknolojinin sadece ihraç edilmek üzere yetiştirilen ürünler ile sınai ürünlere tatbik edilmesidir. Halbuki otlaklara ve gıda maddeleri ürünlerine nazaran bu grup ürünler çok daha az yer kaplamaktadır. Bu durumun kısmi nedeni,

zirai ham maddeye dayanan teknik ve finansman kuruluşlarını bu sektörü desteklemeleri, diğer bir nedeni bu tip ürünlerin diğer gıda maddelerine oranla üreticilerden, tüccar veya ihracatçılardan alınan vergilerle kolayca desteklenebilmesidir. Diğer taraftan ürünün ve kalitesinin yükseltilmesi için büyük nakit mükâfatların ve ithal girdileri için dövizin bu sektöre kanalize edilmesi de başlı başına bir nedendir.

270. Bunun neticesi olarak bazı kalkınmakta olan ülkelerin kakao, çay, kauçuk gibi ürünleri üretimi artmış, gübre ve diğer kimyasalların fiyatlarının yükselmesi bir kenara bırakılsa, ünite başına maliyet düşmüş, kalite geliştirilmiş ve sentetik mamullerin rekabetinden kurtarmak için tabii ürünlerin nihai kullanılma alanları genişletilmiştir.

271. Bu durumun tam aksine, gıda maddeleri ve büyükbaş hayvanlar gibi kritik sektörlerdeki gelişme daralmış, hektar başına hayvan başına verimlilik şaşılacak derecede yavaş gelişmiş ve üretimdeki gelişmenin başlıca kaynağı olarak ekili arazilerin genişletilmesi olmuştur.

272. Gıda cephesindeki başarısız resmin tek istisnası «Yeşil İhtilâl» diye isimlendirilen hareketin başlaması olmuştur. Bu faaliyetler, üretimin artırılması için sulama ve gübreye hemen cevap verebilen ürünlerin yetiştirilmesi ve belirli saha araştırmalarından sonra bu türlerin diğer uygun türlerle birlikte ziraatçilere dağıtılması neticesinde doğmuştur. Bunun sonucu olarak, normal koşullar altında üretimde, kısıtlamaların teker teker ortadan kaldırılması çalışmalarından beklenen sonucun aksine, gözle görülür korkunç bir artış meydana gelmiştir.

273. Asya'da da üretimde elde edilen artış iki mitin ortadan kaldırılmasına büyük çapta yardımcı olmuştur. Bunlardan birincisi, kalkınmakta olan ülkelere yatırımın bir nevi olarak gerçekleştirilen zirai araştırmaların yavaş veya az verim verdiği, ikincisi de, şayet araştırmalar iyi neticeler verse bile orta ziraatçinin kanaatkâr veya az tahsil görmüş ve masraftan çekinen kimseler olduğudur. Ancak sadece altı yıl gibi bir sürenin içerisinde 20 ülkede 21 milyon hektarın üzerinde bir alanda yeni türlerin ve buna bağlı diğer girdilerin kullanılması ziraatçıların yeni teknolojiyi kabul edeceklerini açıkça belirtmiştir.

274. Son yıllarda bitki yetiştirilme ve buna bağlı disiplinlerde elde edilen neticelerin aksine, birçok kalkınmakta olan ülkede hasat

öncesi teknolojiler halâ çok eksikler göstermektedir. Bunun yeni araştırma sorunu olmasına rağmen bu araştırmaların mevcut teknolojilerin daha geniş alanlarda kullanılmasını temin etmesi gerekmektedir. Örneğin, büyük şehirler ve sahil şehirleri haricinde kalan zayıf depolama tesisleri büyük kayıpların meydana gelmesine bir nedendir. Buna benzer kayıplar işleme tesislerinin yetersizliğinden de meydana gelmektedir. Depolama, işleme ve dağıtım tesislerinin modernleştirilmesi bu bölümün ileri, önümüzdeki kısımlarında incelenmiştir.

A. Zirai Araştırma

Araştırma Teşkilâtı

(a) Uluslararası

275. «Yeşil İhtilâl» takriben 1940 larda Filipinlerde ve Meksika'da başlatılan bitki yetiştirme faaliyetlerinin neticesidir. Her iki ülkede belirli ürünlerin yetiştirilmesine ilişkin sorunlara çok yönlü yaklaşımlarda bulunulmuştur. Bunun neticesi olarak sadece yeni türlerin yetiştirilmesi sağlanmamış, aynı zamanda yeni tohumların gübre ve su ihtiyacına ilişkin tavsiyeler geliştirilmiş ve bu türlerin hastalık ve hasarattan korunma yolları geliştirilmiştir. Her iki durumda da seçilmiş malzeme yıllarca araştırma merkezlerine gönderilmiş ve bunların çevreye uyumlulukları devamlı kontrol altında tutulmuştur. Çoğu zaman istikbal vadeden bir çeşit yeni çevrelerde meydana gelen tehlikelerden birine veya diğerine karşı koyamamış, bunun neticesinde araştırma merkezinde o çevrede yetişebilecek türlerin seçimi ve yetiştirilmesi için yeni çalışmaların yapılması gerekmiştir. Meselâ Meksika buğdayının Pakistan ve Hindistan'a büyük miktarlarda verilmesinden önce bu türün bölgeye uyabilmesi için birçok çalışmalar yapılmıştır. Burada hatırlanması gereken önemli husus, bu gibi çalışmalar, mali yönden ne kadar çok desteklenirse desteklensin ancak 15—20 yıl sonra başarıya ulaşabilmektedir.

276. Filipinlerde piring ile ilgili araştırmalar merkezi bir araştırma kuruluşu tarafından yapılmış ve bu sistemin aynısı 1962 yılında Meksika'da uygulanmıştır. Bundan sonra çeşitli zirai ürün ve bağlı disiplinlerle ilgilenen birçok merkez açılmıştır. Çeşitli bölgelerdeki değişik karakterdeki iklimlerin tesiri altında olan birçok toprak cinsi bu merkezlerin konusudur.

277. Bütün bu merkezler çok konulu sorun yaklaşımı grup çalışması yapmaktadırlar. Sorunun cinsine göre çalışmayı yapan grubun, uzmanlarının konusu da değişmektedir. Bu merkezler aynı zamanda aktif öğretim faaliyetleri de sürdürmektedirler. Bu eğitim faaliyetlerine katılanlar, ilgili ürünün yetiştirildiği ülkelerden gelmekte ve memleketlerine döndüklerinde yerine girecekleri vazifeleri vardır.

278. Yaptıkları araştırma ve eğitim programlarına ilâveten birçok uluslararası merkezin yakın bağları vardır ve kendi ürünleri üzerinde çalışan birçok ulusal program ile işbirliği bağları vardır. Bu kuruluşlar, araştırmanın geliştirilmesi ve önemli üretim programlarına özel önem atfetmek için ulusal programlara da iştirak ederler.

279. Bu merkezlere ve ulusal zirai araştırma faaliyetlerine daha fazla destek olma ihtiyacı, Uluslararası Zirai Araştırma İstişari Grubun kurulmasına yol açmıştır. Bu hareket, Dünya Bankası, Gıda Tarım Teşkilâtı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının ortaklaşa nezaretinde uluslararası işbirliği alanında 1971 yılında gerçekleştirilen yeni bir girişimdir.

280. Uluslararası Merkezlerin desteklenmesinin yanı sıra bu yeni kuruluş Uluslararası Bitki Genetikleri Kaynakları Heyetini de mali yönden finanse etmektedir.

281. Bu teşebbüse ilâveten, kalkınmış ülkelerdeki sistemlere bağlantılı olarak istişari Grup'a üye ülkelerin yardımıyla Dünya Gıda Tarım Teşkilâtı tarafından Zirai Araştırma Bilgi Sistemi kurulmaktadır.

(b) Ulusal

282. Çeşitli alanlardaki araştırma faaliyetleri değişik şekillerde organize edilebilir. Meselâ, çok maksatlı ekim programlarına ilişkin olarak yapılan en iyi ürünün seçilmesi çalışmaları, oluşturma imkânlarına ve pazarın karakterine bağlı olduğu için daha ziyade tamamen mahallî olması gerekmektedir. Genel olarak, mahiyeti itibariyle sosyal ve ekonomik olan bir araştırma bölgeseldir. Bunun için ulusal araştırmaların kuvvetli olması gerekmektedir. Bunun bir nedeni, ulusal programların Uluslararası Merkezler tarafından yapılan çalışmaların dış unsurunu meydana getirmesi, diğer bir nedeni ise her zirai teşebbüsün ancak ulusal programlar vasıtasıyla yeni teknolojilere kavuşturulabilmesidir.

283. Kalkınmakta olan bazı ülkeler son yıllarda gıda maddeleri üretiminde araştırmanın faaliyetlerini anlamışlarsa da, son yıllarda bu konuda maalesef çok fazla bir çalışma yapılamamıştır. Halâ bir

çok kalkınmakta olan ülkelerdeki zirai teşebbüslerin çoğu araştırma kuruluşlarının hizmetinden yararlanamamaktadır.

284. Karşılaşılan en büyük zorluk, eğitilmiş personel eksikliğidir. Birçok kalkınmakta olan ülkede Bakanlıkların veya Tarım Bakanlığının çok kısıtlı sayıda eğitilmiş insan gücü vardır. Gıda Tarım Teşkilâtı tarafından yapılan bir araştırmaya göre, kalkınmakta olan ülkeler bir bütün olarak mütalâa edilirse buradaki araştırma enstitülerinin % 70 inde eğitilmiş araştırmacı insangücü sayısı 10'dan az olup birçok bölgede enstitülerin yüzde altmış veya yetmişindeki eğitilmiş araştırmacı personel sayısı 5'i bile bulmamaktadır. Bu durum düzeltilene kadar, koordineli çok konulu araştırma faaliyetleri yapılamıyacak, ulusal veya bölgesel kuruluşlar veya üniversiteler arasında işbirliği sağlanamayacaktır.

285. İyi bir araştırma programının ulusal ekonomiye faydasına oranla ilim adamlarına çok az ücret ödenmektedir. Dolayısıyla bu gibi araştırmacılar daha iyi ücret aldıkları özel sektöre veya idari kadrolara kaymaktadırlar.

286. Kalkınmakta olan birçok ülkede mevcut fiziksel tesislerin zayıf oluşu araştırmanın hem neticesi hem de güvenilirliğini etkilemektedir. Deney istasyonu olarak isimlendirilen birçok zirai işlem varsada bunlar sayıca azdırlar. Toprak değişkenliğini asgariye indirmek için deney sahaları tespit edilmemiştir, arazi makinaları ve laboratuvar teçhizatı yetersizdir ve ulaştırma kolaylıkları sınırlıdır.

287. Şayet yapılan araştırmaların başarılı olması isteniyorsa, yapılması gereken diğer bir husus, tesirli tevzi sistemlerinin kurulmasıdır. Çok az sayıda yenilik kendini kabul ettirebilir veya ziraatçilerden sıkı işbirliği gelmese bile başarılı olarak uygulanabilir. Araştırma iki yönlü bir hadisedir ve araştırmacı daima bulgularının uygulamada da ne safhaya kadar tatbik edilebileceği veya edilemeyeceği hususunda aydınlatılmaktadır.

Evvelki Tecrübelerden Dersler

288. Zirai teknolojinin uygulamasından bugün için çıkarılacak en önemli sonuç, araştırma faaliyetlerinin karşılığını alındığıdır. Buna rağmen kalkınmakta olan ülkelerde araştırma için harcanan para zirai gelirin sadece % 25'ine tekabül etmekte, halbuki kalkınmış ülkelerde bu oran % 1'i hatta Japonya gibi ülkelerde % 2'yi bulmaktadır. Buna rağmen ilmi yönden çok az gelişmiş ülkelerde bu gibi faaliyetlere en az para ayrılmakta.

289. Alınması gereken ikinci grup ders, bazı ilmi sorunların hem araştırma hem tatbikat safhaları ile ilgilidir. Böylece, bitki yetiştirilmesinde hastalığa dayanıklı ve yüksek verimli türlerin diğerlerine nazaran daha kolay yetiştirilebileceği anlaşılmıştır. Buna ilâveten bitkilerin korunmasında bazı hastalıkların ve haşaratın diğerlerine nazaran daha kolay kontrol altına alındığı anlaşılmıştır.

290. Zirai faaliyetlere ilişkin herhangi bir sektörde, çevrenin kirlenmesi, yenilenemeyen kaynakların gereğinden fazla kullanılması ve biyosferdeki iklimin değişmesi gibi, alınacak yanlış bir tedbir diğer sektörlerde de zincirleme etki yaratabilir. Bunun için, hedef sadece gıda maddeleri üretiminin artırılması değil, fakat insanlığın kalkınmasının geniş hedeflerine ters düşmeyecek bir şekilde bu artışı sağlamak ve aynı zamanda kısa vadedeki başarı için uzun vadenin getireceklerini heba etmemektir.

291. Dolayısıyla bir tarafta uzun vadeli devamlı araştırmalar yapılırken diğer taraftan ani acil ihtiyaçların karşılanabilmesi için alışılmış araçlarla üretimin arttırılmasına çalışılmalıdır.

292. Geçmişten alınacak üçüncü ders, yeni bir teknolojinin başarılı bir şekilde uygulanması için sadece bu teknolojinin başarılı olması yeterli olmayıp aynı zamanda buna paralel sosyal ve ekonomik sorunların da çözülmesi gerekmektedir. Çoğu kez karşılaşılan en büyük mania yeni teknolojinin belirli bir mahalle tatbiki değil, fakat bu yeni teknolojinin faydaları kendilerine anlatılmayan o mahallin halkının gösterdiği mukavemettir. Bunun yanı sıra tesirli bir tevzi sistemi ile eğitim programının da gerçekleştirilmesi lâzımdır.

293. Alınan dördüncü grup ders zirai araştırmaların hangi usulle organize edildiklerine ilişkindir. Örneğin, tamamlanmış bir teknolojinin değişik bölgelere tatbiki, bu teknolojinin geliştirildiği merkez ile uygulanacağı bölge arasındaki ekolojik ve sosyal farklılıklardan dolayı başarısızlıkla neticelenmektedir. Bunun için çekirdek programlar uygulanacakları çevreye uygun olan merkezlerde geliştirilmelidir. Meksika buğdayı ile Filipin pirinci programlarının başarı ile uygulanma nedeni işte bu prensibin anlaşılmasıdır.

294. Bazı haşaratların kontrol altına alınması gibi belirli sorunla ilgili ülkelerin işbirliği ile bir bütün olarak ele alınabilir. Diğer bazı önemli sorunlar ancak ilgili çevrede bulunacak çarelerle çözümlenebilir. Yaklaşımlar çok ve esnek olmalıdır.

295. Geçmiş tecrübelerden alınan beşinci ders, dünyanın ihtiyacı olan zirai teknolojinin geliştirilmesi için yapılması gereken muazzam yatırımdır. Ülkelerin tevzi olanaklarındaki ve araştırma sistemlerindeki açıkların kapatılması ve zayıf bağlantıların kuvvetlendirilmesi için kalkınmakta olan ülkelerin hükümetlerinin daha geniş mahreplere ihtiyaçları olacaktır. Uluslararası kanallar yoluyla da gerçekleştirilebilecek olan bu durumun birinci gayesi ülkeler tarafından tek tek sarfedilen çabaların desteklenmesi ve uluslararası merkezlerde herhalükarda ele alınacak olan işleri yapmaktır.

Müstakbel Faaliyetlerin Orientsyonu

296. Bütün bu mülâhazalardan sonra adaptasyonu mümkün olan zirai araştırmalar en başarılı olarak hangi istikamete yöneltilebilir? Bugün için zirai üretimdeki gelişmeye engel olan zirai bilgilerdeki açıklar nelerdir? Gerek ulusal gerekse uluslararası alanlarda bundan sonra atılması gereken adım nedir? Bu sorunlar şimdi incelenecaktır.

(a) Doldurulması gereken konu açıkları

297. Şimdiye kadar kalkınmakta olan ülkelerdeki zirai araştırmalarda öncelik hububatlarla verilmiş olup, bu durumun, milyonlarca insanın yiyecek yeterli gıda maddesi olmadığından dolayı önümüzdeki birkaç yıl daha devam edecektir. Bunun yanı sıra insan beslenmesi için gerekli asit ve proteinleri haiz hububat çeşitleri vardır ve bunlar istikbal vadetmektedir.

298. Buğday, darı ve pirinç türlerine çok önem verilmiş olup bu türler halen devam etmekte olan programların konusudur. Ancak, geliştirilen pirinç türleri korunma tedbirleri, kontrollu su tatbikatı ve yüksek seviyede yönetimi gerektirmektedir. Özellikle yüksek yerlerde ve derin suda yetiştirilen türleri hasarata ve hastalıklara daha dayanıklı olup böyle vasıflı yönetimi gerektirmemektedir.

299. Arpa ve tritikal için daha fazla araştırma gayreti gereklidir, çünkü birincisi özellikle Orta Doğu'da olmak üzere belirli ülkelerin önemli yiyecek maddesidir. İkincisi ise proteinin bol olması ve potansiyel veriminin yüksek olması nedeniyle istikbal vadetmektedir.

300. Hububat araştırmasının acil ilgilenme gerektiren diğer bir yönü de vardır. Gari arzadaki açık, gübreyi ve tarımsal ilaçları etkileyen fiyat dalgalanmaları ve nüfus ile enerji problemlerinden dolayı önem arz eden bu unsur hububat türlerinin biyolojik verimliliğin

arttırılması ile ilgilidir. Bu münasebetle, hayvan ve bitki plasmalarının sınıflandırılmasına daha fazla gücün sarfedilmesi gerekmektedir.

301. Hububatlardan sonra az gelirli gurupların en önemli protein kaynağı olmasına rağmen baklagiller, çok sayıdaki hastalıklara hassas olmalarından ve mahsul üzerindeki nisbetin alçak tavanları bulunmasından dolayı araştırmacılar için daha az imkân vadetmektedir. Burada hem fiziki hem morfolojik faktörler ilgilidir. Ancak bazı belirli baklagiller için Hindistan, Afrika ve Güney Amerika'daki merkezler mevcuttur ve yer fıstığı, soya fasulyesi, nohut, mercimek, bezelye ve diğer baklagiller için de merkezler açılması düşünülmektedir. Bu ürünlerin bazılarında beklenen gelişme 1980 lerden evvel beklenemez.

302. Hali hazırda uluslararası alanda olmak üzere ayçiçeği, yalancı safran (asfur) ve kolza tohumu gibi yıllık yağ tohumlarını destekliyen herhangi bir çalışma bir çok kalkınmakta olan ülkenin önemli bir diyeti olmasına rağmen yapılmaktadır. Ancak bu türlere daha fazla ehemmiyetin verilmesi için sebep mevcuttur.

303. Nişasta gibi en aşağı 400 milyon insanın ilkel enerji ihtiyacı olan kök ürünleri hakkında daha fazla çalışmaların yapılması için gerekli nedenler mevcuttur.

304. Hayvan üretimine gelince, domuz ve kümes hayvanları yetiştirilmesinden önemli hamleler yapılması için elde yeterli bilgi vardır. Canlı hayvanlara ilişkin araştırmalarda önceliğin geniş getiren hayvanlara verilmesi gerekmektedir. Uluslararası merkezlerde hayvancılığa ilişkin olarak yapılan çalışmalar yeni ise de Bölüm 4. de bahsedildiği gibi, Kolombiya, Nijerya, Kenya ve Etopya gibi ülkelerde hayvan yetiştirilmesi, yem tedariki, hastalıkların kontrol altına alınması ve yönetim sistemleri ile ilgili merkezler vardır. Sorunların tabiyatı icabı yeni büyük başarıların elde edilmesi beklenemez. Dengesiz diyetler protein açısından gerekli katkıda bulunabileceği halde ilmi balık yetiştiriciliği hakkında kalkınmakta olan ülkelerde pek yeterli araştırma yapılmamıştır.

305. Bilhassa yarı kıraç topraklarda otlakların geliştirilmesi hayvan ziraatçiliğinin esasıdır. Kuraklığa dayanıklı baklagiller ile seçilmiş otlarla ilgili çalışmaların daha sık olarak yapılması gerekmektedir. Bu taşıma kapasitesinin arttırılması ve mevcut sürülerin beslenmesinin geliştirilmesi için gereklidir.

306. Bölüm 3 de de açıklandığı gibi, 1985 lerin gıda ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yeni sahaların özellikle Afrika ve Güney Amerika'da ekilebilir duruma getirilmesi lâzımdır. Bunu mümkün kılmak

için, mevcut kaynakların toprak problemlerinin incelemek ve tropik yağmur ormanlarının temizlenmesinden sonra ilk defa ekspose olan toprakların yönetmek üzere seferber edilmesi gerekmektedir. Bu bölgelerde verimli ziraatçılığın devamlı olarak gerçekleştirilmesini temin için bu problemlerin çözümlenmesi gerekmektedir.

307. Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, araştırma faaliyetlerinde öncelik verilmek üzere seçilen konular çoğu kalkınmakta olan bazı veya bütün ülkelerde derhal tatbikat imkânı olan sorunlardır. Ancak bu arada çözümünden bütün tarafların yararlanacağı diğer problemleri ihmal etmek doğru değildir. Bu global konular, sofistike ihtiyaçlarından yüksek maliyetlerinden ve uzun vadeli oluşlarından dolayı kalkınmış ülkelerde daha iyi ele alınabilirler.

(b) Ulusal Araştırmanın Geliştirilmesi

308. Uluslararası gayretler ne kadar mühim olursa olsun, kalkınmakta olan ülkelerin zirai sorunlarına ilişkin araştırma faaliyetlerinin çoğunun ülkelerin kendi enstitülerinde yapılması gerekmektedir. Herhangi bir anlayış için gerekli olan ön şart, gıda maddeleri üretimi için yeni teknolojinin devamlı akımına ihtiyaç olduğuna dair ulusal önderlerden resmi bir anlayış beklemektir. Karşılığında, araştırma faaliyetlerine ilişkin kimselerin devamlı olarak hükümet liderlerinin ulusal kalkınma için gerekli olan araştırma faaliyetlerinden bunları sürdürecektir teşkilat ve kolaylıklardan haberdar etmeleri gerekmektedir.

309. Güçlendirme ameliyesinin iki yönü vardır: Birincisi organizasyon ve yönetim; ikincisi programların seçilmesi. Organizasyona ilişkin çalışmaların şu hususları kapsamaması gerekmektedir:

(I) Değişik ziraat bölgelerine hizbet edecek ve önceliği olan konulara eğilecek olan ulusal araştırma «sistem»in yaratılması.

(II) Araştırmanın insangücü ve araçlar bölümlerini, araştırma dahil, geliştirmek ve yaygınlaştırmak için mali kaynakların devamlı ve garantili bir şekilde seferber edilmesini sağlamak.

(III) Araştırma programlarının enstitülerarası ve disiplinlerarası karakterlerini gerçekleştirilmesinin üzerindedurulması.

Bütün bu ihtiyaçların arasında, özel bir yorumda bulunulmasını gerektiren konu eğitimidir.

310. Burada gerekli olan husus her ülkenin, çeşitli disiplinlerde belirli programların uzman ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak,

zirai araştırmalarına ilişkin insangücü ihtiyaçlarını tesbit etmeleridir. yüksek seviyelerde eğitimin gerçekleştirilmesi isteniyorsa üniversite sırasında ve sonrasında kaynakların kullanılması gerekmektedir. Bu arada uluslararası kuruluşlardan da yararlanılmalıdır. Bundan sonra araştırma istasyonları eğitim kursları düzenlemeli ve mahalli liderlerle araştırmacıların eğitilmesi için atelyeler kurulmalıdır.

311. şayet araştırma ve gelişme değişiklik meydana getirecekse zincirdeki en önemli bağlantı ürün üretim uzmanıdır. Bu uzmanın, neticelendirilen araştırma sonuçlarının çiftçiler tarafından denemesine başlanması için, devamlı olarak araştırmacılarla temas halinde olması gerekmektedir. Alınan neticelere göre, bu uzman sorun üzerinde daha derine inen araştırmaların yapılmasını isteyebilir. Belirli sorunlara cevap verebilmesi için bu uzmanın altında teknolojinin belirli kısımlarından anlayan diğer personelin bulunması gerekmektedir.

312. Yeni teknolojileri daha isteyerek hızla olarak kabul etmeleri için diğer gerek de çiftçilerin kendilerinin eğitimine daha fazla eğinilmesidir.

313. Araştırmayı olduğu kadar ulaştırma imkânlarını ilgilendirmesine rağmen teşkilatlanma tecrübelerinden istikbal vadeden bir hususa değinilmesine gerekmektedir. Bu üretime dönük tedbirler programı sistemidir. Bu sistem aynı zamanda büyük arazileri kapsayan pilot gelişme faaliyetleri ile tatbiki çok disiplinli araştırma ünitelerini ilgilendirmektedir. Bu gibi sistemlerin yeni teknolojilerin daha hızlı denenmesi imkânını verirler, teknik sosyal ve ekonomik faktörleri belirler, yeni teknolojinin uygulanmasına tesir ederler ve uygulama şansları üzerinde araştırma enstitülerine bilgi verirler. Bazı ülkelerde bu tip projelerin uygulanmasına başlanmıştır. Zaten bu projelerden beklenen sonuç ziraatilerin ve arazilerin çok kısa zamanda yeni teknolojilere dönüşebilmesidir.

314. Kuvvetlendirmenin ikinci unsuru araştırma programlarında seçilebilirlik kuralının uygulanmasıdır. Kalkınmakta olan bütün ülkelerde yapıla hatalı bir uygulama sınırlı kaynakların yanlış yerlere tahsis edilmesidir. Bu yüzden belirli bir sorunun üzerine çekilemez ve böylece hiçbir problem çözümlenemez. Belirli sorunların tespit edilen kısıtlı olan kaynakların bunlar için seferber edilmesi kuvvetli kararları gerektirilmesine rağmen ulusal çıkarları yakından ilgilendirmektedir. Mahalli koşullardan dolayı her ülke için çıkarılabilecek öncelikler listesi muhakkak değişik olacaktır. Konuların çoğu acil ihtiyaç gerektirenler olacaktır. Fakat, karar vericilerin 5—10 yıl ötesini de görerek

ulusal ihtiyaçları tespit etmeleri ve sonuçlarına sonradan ihtiyaç duyulacak ağır gelişen programları şimdiden yürürlüğe koymaları lâzımdır.

(c) Uluslararası Merkez Sisteminin Kuvvetlendirilmesi

315. Geçen son dört yıl içerisinde uluslararası merkezlerin sayısı dörtten sekize çıkmıştır. Buna rağmen görüldüğü gibi önemli problemlerden çoğu çözüm beklemektedir, çünkü daha yeteri kadar uluslararası merkez henüz kurulmamıştır veya sorun daha ziyade bölgeseldir ve bölgesel çaba beklemektedir. İlâve araştırma gayretleri bekleyen konular şu şekilde sıralanabilir.

316. **Yakın Doğu ve Kuzey Afrika için Bölgesel bir Merkez :** Kısa bir kış devresinden sonra uzun ve sıcak bir yaz devresine girilmesi şeklinde tanımlanabilecek Yakın Doğu ve Kuzey Afrika'daki iklimden dolayı tarımın entansifleştirilmesi özel sorunlar göstermektedir. Ağırlığın şimdi gerektiği kadar yararlanılamayan su ve toprak kaynaklarına verilmek üzere bu gibi iklimsel koşullara ilişkin sorunları incelemek üzere bu bölgede bir merkezin kurulması düşünülmektedir. Sulama ve yağmur suları ile desteklenen ziraatçılık ve ürün—hayvan ilişkileri ile ilgili sorunları araştırmasının yanısıra bu merkez, kendi bölgelerindeki önemli olan ürünlere ilişkin araştırmalar yapan diğer merkezlerle de işbirliği yapacak ve o bölgeye uydurulabilecek kuvvetli bir araştırma ve eğitim programı hazırlayacaktır.

317. **Entegre Bitki Geliştirme Merkezi :** Uluslararası sistemlerin bir parçası olarak henüz faktöre dayalı araştırma merkezlerine gereken ağırlık verilmemiştir. Bu çalışmanın bir neticesi olarak bitkilerin geliştirilmesine ağırlık verilebilir. Bu gibi bir merkez, kısıtlı olan gübresel girdilere fazla dayanmadan kalkınmakta olan ülkelerdeki üretimin artırılması ve muhafazası için esaslar tespit edebilir. Çalışmalar daha ziyade kimyasal gübrelerden daha fazla faydalanma usulleri, ürün artıklarının yanlış kullanılmasından dolayı kaybolan besleyicinin tekrar devreye sokulması ve ürünlerin geliştirilmesinin mikrobiyolojik sahaları yoğunlaştırılmalıdır.

318. **Toprağın Geliştirilmesi ve Tropik Topraklar :** Dünyada yeterince değerlendirilemeyen toprak kaynaklarının geliştirilmesi için bazı karışık ve az anlaşılan sorunların çözülmesi gerekmektedir. Örneğin, Güney Amerika toprakları hem iklim hem topoğrafya yönünden bitkilerin ve hayvanların yetiştirilmesi için müsait bir durum arz ediyorsa da bazı sorunlar bu topraklardan yeterince faydalanılmasını büyük ölçüde önlemektedir. Aynı mülahazalar Kongo ve Amazon

lardaki nehir yatakları için de söylenebilir. Bu gibi sorunlara daha derinlemesine eğilinmelidir. Bu gibi çalışmalar, kalkınmış ülkelerdeki kuruluşları, kalkınmakta olan ülkelerde ulusal programları ve uluslararası kuruluşları ilgilendirebilir. Bu gibi araştırmalara dayalı olarak kalkınmaya ilişkin pilot projeler hazırlanabilir.

319. Bazı mevcut uluslararası merkezlerle görevlerini daha etkin yerine getirebilmeleri için ilâve imkânlar verilmelidir. Örneğin, bu gibi merkezlerle verilecek ilâve fonlarla bu merkezler, yeni türlerin çevreye uyabilirliğini daha hızlandırabilirler. Bunun yanı sıra ulusal araştırma kuruluşları ile işbirliği yapmaya daha fazla zaman ve imkânları olur. Yine daha fazla mali imkân verilen bu gibi merkezler kalkınmakta olan ülkelerin halkları için daha fazla eğitim imkânları temin edebilir ve bilgilerin daha fazla yayılması ve değiş tokuşu için atölyeler kurabilir. Eldeki son rakamlara göre (1970) bütün dünyada zirai araştırmalar için 1.5 milyar dolar harcandığına göre ve 1973 yılında uluslararası merkezler için sadece 24 milyon dolar harcandığına göre, bu merkezlerle yapılan mali yardımların artırılması yardımı yapan ülkeler üzerindeki yükü fazla arttırmayacaktır.

Tablo : 6 Seçilmiş bölgelerde tarımsal araştırma yıllık kamu harcamaları (1970 ABD Milyon doları olarak harcamalar)

Bölge	1951	1958	1965	1970
1. Kuzey Amerika	225	333	448	478
2. Kuzey Avrupa	60	104	217	258
3. Güney Avrupa	8	15	27	32
4. Okyanusya, Güney Afrika ve Rodezya	25	45	100	176
5. Doğu Avrupa ve SSCB	65	150	265	300
6. Latin Amerika	8	11	24	42
7. Orta Doğu ve Kuzey Afrika	19	26	38	47
8. Güney ve Güney Doğu Asya	10	16	42	54
9. Doğu Asya	24	36	91	113
10. Sahra Bölgesi	10	20	39	69
Tüm kalkınmış ülkeler	405	679	1126	1324
Daha az kalkınmış ülkeler (Japonya hariç 6-10 arası ülkeler)	49	77	163	236
Dünya toplamı	454	756	1289	1560

(d) Mali Gerekler

320. Önceki sayfalarda araştırma faaliyetlerindeki açıkları doldurmak ve hem kalkınmış hem de kalkınmakta olan ülkelerde araştırma faaliyetlerini geliştirmek için yapılan öneriler tümüyle göstermektedir ki bu faaliyetlere daha fazla fon ayrılmalı ve bu bölümün baştaki paragraflarında da belirtildiği gibi uzun vadede araştırmaya yapılan yatırım diğer herhangi bir kaleme yapılan yatırımdan çok daha fazlasını geri ödemektedir.

Buna ilâveten ,şayet üçüncü bölümde belirtilen toprak ve su geliştirme projelerinden herhangi biri başlatılırsa, o zaman esaslı miktarda araştırma faaliyetlerine başlamak lazımdır ve bu da araştırma masraflarının artmasına yol açacaktır. Ayrıca kalkınmakta olan ülkelerdeki nüfusun 1985 yılından sonra da hızla artacağı göz önüne alınır-sa, gıda üretiminin geliştirilmesi ve entansif hale getirilmesi için araştırma faaliyetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmalar ilk önce kalkınmakta olan ülkelerin ulusal araştırma servislerini ilgilendirecek, ikinci olarak uluslararası merkezleri ve nihayet kalkınmış ülkelerin kalkınmakta olan ülkeler için yapacağı araştırma faaliyetlerine şamil olacaktır.

321. Kalkınmakta olan ülkelerin 1985 yılında zirai araştırmalara harcayacakları miktar ne olmalıdır? Bu rakam zirai gelire göre 1970 yılındaki 0.25'den, 0.50 ye çıkmalıdır. Şayet bu 15 yıllık devrede zirai üretim her yıl için % 4 oranında artacak olursa ki bu rakam İkinci On Yıllık Kalkınma Programında öngörülmüştür, o zaman bu ülkelerin kendi bütçelerinden karşılayacakları araştırma harcamalarının toplamı yıllık 900 milyon dolara yükselecektir. Bu hesap 1970 yılı rakamlarına göre ve 1970 yılında 250 milyon dolarlık bir harcama olduğu göz önüne alınarak yapılmıştır. Zirai gelire nazaran 0.25'in üzerinde harcama yapan kalkınmakta olan ülkelerin real olarak bu miktarı 1985 yılına kadar üç katına çıkarmaları gerekmektedir.

322. 1970 yılında 10 milyon dolardan daha az harcamada bulunan uluslararası merkezlerin harcamaları yeni merkezler kurulduğundan veya mevcutların faaliyetlerinin geliştirilmesinden dolayı devamlı artmaktadır. Bu gibi merkezlerden kaç tanesinin 1985 yılına kadar devreye gireceğini tahmin etmek güç ise de, uluslararası merkezler için yapılacak harcamaların, hiç değilse kalkınmakta olan ülkelerin harcamalarında yapacakları artıştan az olmamalı hatta geçmelidir.

323. Kalkınmış ülkelerin, kalkınmakta olan ülkeler için yaptıkları araştırma harcamalarından da burada bahsedilmelidir. Bu rakam

1970 yılında 115 milyon dolar olarak tahmin edilmiştir ve 1985 yılına kadar 200 veya 250 milyon dolara artabilir. Bu miktar bile zirai araştırma için dünya harcamalarının küçük bir miktarını temsil etmektedir.

324. 1975 yılına kadar nihai hedeflerin, yılda 1.25 milyar doları bulması (1970 fiyatları ile) veya 1970 yılındaki miktarın 3.5 katı olmalıdır. İhtiyaçlara daha uygun yeni zirai teknolojilerin yaratılması ile ilgili ülkelerin kaynak ve sosyal modelleri hem üretimi artırma hedefleri hem de tüm kırsal kalkınmak için gerekli kaynakların rasyonel yönetimi için kritik olmaktadır.

325. Kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri üretimi artışında oynayacağı önemli rolü göz önüne alan ve belirli sahalarda tatbiki ve genel araştırmanın çok az yapılmasından duyduğu endişeyi belirten Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususlara dikkati çekmek isteyebilir :

(I) Gıda üretimi için yeni ve gelişmiş alet sağlanmasındaki önemli rolünden dolayı ulusal ve uluslararası seviyede zirai araştırmanın güçlendirilmesine öncelik verilmelidir.

(II) Öncelik taşıyan konuları daha çabuk ele alabilmek için ve bütçelerini arttırmak için kalkınmakta olan ülkelerin hükümetlerini tatbiki zirai araştırma faaliyetlerini gözden geçirmeye çağırır.

(III) Diğer ürünler üzerindeki faaliyetlerini yavaşlatmadan beslenme açısından önemli olan ürünler üzerindeki araştırmalarını sıklaştırmak, yeni arazilerin ekim için hazır hale getirilmesini temin edilmesindeki sorunları incelemek ve su ile gübreden elde edilen faydanın arttırılmasını temin etmek maksadıyla ilgili kuruluşlara çağrıda bulunabilir.

(IV) Uluslararası kuruluşların sayısını ve kapsamının geliştirilmesi için kaynakların seferber edilmesini isteyebilir.

(V) Uluslararası merkezlerde ve kalkınmış ülkelerin araştırma enstitülerinde, kalkınmakta olan ülkelerin araştırma ve ilgili faaliyetlerinde çalışacak insan gücünü eğitmek üzere daha fazla kaynağın devreye sokulmasını isteyebilir.

(VI) Kalkınmakta olan ülkelerde veya bu ülkeler için yapılan zirai araştırma harcamalarının yılda en az 1 — 2 milyar dolar civarında olmak üzere 1985 yılına kadar 3 — 4 misli artması isteyebilir.

B — Hasat Sonrası Teknolojiler ve İlgili Hizmetler

Depolama ve Pazarlama

326. Teknolojinin hayvan ve ürün üretimine uygulanmasında yapılması gereken eşit önemde iki husus vardır : Yeni teknolojinin araştırılması ve mevcut teknolojinin zirai işletmelere ulaştırılması Depolama ve pazarlama konularında araştırmanın belirli bir rolü var ise de ağırlığın mevcut müspet tecrübelerin daha yaygınlaştırılmasına verilmelidir.

327. Önceki paragraflarda depolamada karşılaşılan aksaklıklardan bahsedilmişti. Dağıtım sisteminde bu durum hakikaten en zayıf kalan bir husustur. Üreticiye intikal ettirilmeden önce ürün çeşitli safhalarda depolanırlar. Kötü şekilde depolanan ürünler çeşitli şekilde bozulurlar veya haşaratlar tarafından yenirler. Bu şekilde meydana gelen kayıplar hububatta % 5 — 10, hatta bazı durumlarda % 20 — 40; meyva ve sebzelerde ise % 30—40 kadar ulaşmaktadır.

328. Depolamada kayıplar sadece kantite yönünden değil fakat aynı zamanda kalite yönünden de olmaktadır. Depolama süresince haşaratlar, ürünlerin en besleyici kısımları yerleri ve kalori protein ile vitamin yönünden zayıftır.

329. Bu nedenler, tesirli depolama tesislerinin kurulmasına gereken ehemmiyetin verilmesini gerektirmektedir. Ayrıca dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, ulusal güvenlik stoklarının, birkaç durum hariç, alışlagelmiş olandan daha fazla miktarda gerçekleştirilmesidir. Dünya Bankası ile Bölgesel Kalkınma Bankaları bu gibi verimli depolama tesislerinin kurulmasına finansman yönünden yardımcı olmaktadır.

330. Güvenlik stokları liman şehirlerinde veya diğer büyük dağıtım merkezlerinde kurulurlar, zirai teşebbüslerde ve toplama merkezlerindeki depolama tesislerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ürün depolama ambarlarının kurulması için yapılacak harcamalar makûl olabilir. Hayvan ürünleri, sebze ve meyve ise soğuk odalarda muhafaza edilmeli ve soğutulmuş kamyonlarda nakledilmelidir. Soğuk hava zincirlerinin bazı durumlarda özel sermayeyi cezbedebilir.

331. Depolama ve işleme haricinde kalan ve ürünün üreticiden tüketiciye intikalini sağlayan diğer faaliyetler kalkınmış ülkelerde tam olarak yapıldığı kabul edilebilirse de kalkınmakta olan ülkelerde bazı aksaklıklarla karşılaşılmaktadır ve bunun sonucu olarak üreticinin satışlardan elde ettiği gelir, normalin altına düşmekte ve bazı üretim

dalları imkânsızlaşmaktadır. Örneğin, pazara yeterince hızlı bir ulaştırma sistemi ile yetiştirilemeyen meyva ve sebzeler gibi. Tesirli bir pazarlama sistemi sadece satıcı ile alıcıyı bağlamamalı, aynı zamanda üretimde ve tüketimde artışlar meydana getirmelidir.

332. Ziraî faaliyetlerin küçük çapta üretim yapan ziraatçıların elinde olan kalkınma sürecindeki ülkelerde pazarlama zincirindeki ilk bağlantı, girdilerin satın alınması ve bunu takiben ziraî ürünlerin satılması ve bunların ikinci pazarlara muhtemel bir sınıflandırmadan ve paketlemeden sonra intikal ettirilmesidir. Genellikle bu faaliyetler özel araçların elindedir ve çoğu yüksek pazarlık güçleri ile pazar konusundaki bilgilerini mahsullerini ziraatçilerden gereğinden ucuza almaya kullanırlar. Çoğu kez zaten ziraatçiler bu araçlara zaten borçludurlar bile. Bu durumun düzeltilmesi için bir çok hükümet bilhassa destekleme alımları yürütülen mahsuller için, mahalli alım teşkilâtları olan organizasyonlar meydana getirmişlerdir. Ancak, bazı durumlarda çiftçilerin mahsulleri için almaları gereken paraya kırtasiyecilik yüzünden bir kaç ay geç bile alabilirler. Birçok hükümet aynı zamanda bilhassa çabuk bozulan mahsuller için bölgesel ve yarı bölgesel toplama merkezleri kurmuşlardır ve bu merkezlerde hem çiftçiler hem küçük esnaf malın sınıflandırılmasından, fiyat ve tartısından emin olarak mallarını satabilirler.

333. Bilhassa ihracat veya işlenmek üzere yetiştirilen ürünler, kendi alıcıları, depoları olan ve bazı hallerde nakliye filoları olan bir Pazarlama Heyeti tarafından satın alınabilir. İşlenmek üzere yetiştirilen diğer mahsuller ise tesis sahibi firma için kontratla yetiştirilebilir. Bu durumda hükümetlerin vazifesi çiftçilerin yeterli fiyata mallarını satmalarına ve kontratın şartlarının ehven olmasına yardımcı olmaktır.

334. Aksi durumda, diğer bir deyimle tohum, gübre ve ilaç gibi girdilerin çiftçiler tarafından satın alınmasında, pazarlama faaliyetlerindeki aksaklıklar belirli bir mevsimde karşılaşılabacak başarı ve başarısızlık arasındaki farkı belirler. Tohumlar zamanında gelmeyebilir, gübre yanlış karışımında olabilir. Bu gibi aksaklıklar modern teknolojinin uyulanmasında önemli zorluklar meydana getirebilir.

335. Kasaba veya şehir pazarlarında satılmak üzere yetiştirilen ürünlere gelince; kalkınmakta olan ülkelerde yıkama, sınıflandırma ve paketleme gibi yeterli olmayan seviyede verilen hizmetler göz önüne alındığında bu ürünlerin üretici fiyatları ile tüketici fiyatları arasında büyük farklar görülür. Bu her aracının milyoner olması manasına gelmez. Fiyatlar arasındaki bu fark, iki nedene bağlanabilir: Birincisi, gereğinden fazla insanın bu faaliyetin içinde var olması ve

bunların hayatlarını buradan idame ettirmeleri zorunda olmaları, ikincisi, ise, kötü depolamadan veya nakliye imkânlarının yetersiz olmasından dolayı ürün miktarında eksilmeler meydana gelmesidir.

336. Şayet hükümetler dağıtım sistemleri ile ilgili olarak yeterli tedbirler almış olsalardı, nakliye masrafları % 20 — 25 miktarında daha ucuz olurdu. Şu hususlar, konuya yardımcı olabilir: (a) dağıtım ile ilgili mesuliyetlerin kuruluşlara ve kooperatiflere vermek, (b) ürünü hasardan daha iyi koruyacak olan modern taşıyıcıların devreye sokulması.

337. Pazarlama faaliyetleri ister kooperatifler ister kamu kuruluşları tarafından deruhte edilsin, bunların başarıları personellerine bağlıdır. Herhangi bir meslek gibi pazarlama tekniklerinin öğrenilmesi gerekiyorsa da bu konuda çalışmalar bugüne dek yeterli eğitim görmemişler ve tecrübe sahibi olamamışlardır. Herne kadar bazı ülkeler kurslar ve seminerler düzenlenmesi konusunda Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatından mali ve teknik yardım almışlarsa da bu konuda gösterilecek ilâve çabalar, gıda dağıtım masraflarında esaslı düşüşler meydana getirebilir.

Tarımsal İşleme Endüstrileri

338. Tarımsal kalkınma stratejisi çerçevesinde, çok sayıda önemli vazifelerin yerine getirilmesi için işleme endüstrileri gereklidir. Bir ke-re bu gibi tesislerin bulunduğu bölgelerde çiftçilerin yetiştirdikleri ürün çeşitleri çok daha fazadır. Örneğin çürümeye terk edilecek domates veya portakal fazlalıklarının salça veya meyva suyuna dönüştürülmesini sağlarlar. Sadece fabrikalarda değil, fakat aynı zamanda bakım ve tamir gibi faaliyetler ile bağlı nakliyecilik de istin dam olanakları yaratırlar ve tüketici için çeşitli gıda maddeleri teminini gerçekleştirirler, şayet bir ürün ihracat için yetiştirilse o zaman bu ürünün işlendikten sonra ihracını temin ederek memleketten daha fazla döviz girmesini sağlarlar. Bu kısımda, gıda maddelerinin işlenmesine ilişkin çeşitli seçilmiş hususlara değinilecektir. Bu hususlar tarımsal gelişme ve tüketicilerin beslenmeleri ile doğrudan ilişkilidir.

339. Kalkınmakta olan ülkelerin çoğundaki değirmencilik tesisleri eski modası geçmiş teçhizat ile donatıldığından değirmencilik tesisleri artık faaliyetlerini sürdürürler ve bunun sonucu olarak gıdaların bir kısmı hayvan yemi olur. Bu durum özellikle güney Asya, batı Asya ve Yakın Doğuda görülür. Bu sorunun çözümü için yapı-lacak hususlardan birisi büyük değirmencilik tesisleri kurulumu ve faaliyeti.

lerin buraya kaydırılmasıdır. Ancak büyük tesisler çoğu kez modern teçhizat ile donatıldığından çok az insan gücü istihdam ederler. Küçük çiftçiler tarafından geniş bir sahadan getirilecek olan hububatı taşıma masrafları çok olacak ve büyük siloların kurulması için büyük yatırımların yapılması gerekecektir. Tezat olarak alışlagelmiş sistemde, çiftçiler bütün yıl boyunca fırsat buldukça ürünlerini köyün değirmenine taşırlar. Değirmende işlenen ürünün çoğu, çiftçinin ailesinin tüketimi için geri gelir ve ancak az bir kısmı satılmak üzere yakın pazarlara götürülür. Bu sistem bazı fiziksel yetersizlikler gösterir. Şöyleki, işleme verimi düşüktür. Teçhizattan gereğince faydalanılamaz, yan ürünler çok az miktarda olduklarından kolay pazar bulamazlar. Buna rağmen köy değirmeni işlemeye devam eder. Nüfus ve hububat üretimi arttıkça durum değişecektir.

340. Şeker endüstrisinde ise işleme şekline tesir eden mülahazalar değişiktir. Kalkınmakta olan ülkelerde şeker pancarı çoğu kez yabancı şirketler veya ürünü yetiştirenler tarafından işlenir. Bütün dünyada mevcut şeker darlığı ve 1985 yılından sonra da artacak olan şeker talebi göz önüne alınırsa pancar üretiminde büyük gelişmeler beklenebilir. Yapılan tahminlere göre 1980 senesindeki ihtiyacı karşılamak için gerekli olan ilâve şeker imalat kapasitesine ulaşabilmek için yapılması gereken yatırım 1972 fiyatları ile 2,5 milyar dolardır. Bu büyük miktar yabancı kaynaklar da dahil olmak üzere birçok kaynaktan karşılanacak, hükümetler direkt veya endirekt olarak zirai kooperatiflere ve benzeri kuruluşlara mali yardımda da bulunacaklar.

341. Ayçiçeğinin işlenmesi, kahve ve çay üretimi, dondurulmuş meyve ve meyve suyu üretimi gibi faaliyetlerin önümüzdeki yıllarda artması muhtemeldir. Bu gibi faaliyetler için gerekli olan yatırım miktarı yüksek olacaktır ve yabancı para ihtiyaçları her durum için, ulusal ekonominin bağımsızlığı da göz önüne alınarak, ayrı ayrı ele alınacaktır.

342. Ancak kalkınmakta olan ülkelerin sosyal gelişmesi ve bilhassa bu ülkelerdeki kırsal nüfus için daha önemli olabilecek husus, tarımsal işleme tesislerinin kırsal nüfusun refahının arttırılmasında yapacağı nüspet ve menfi tesirlerdir. Şayet tesis, kırsal nüfusun menfaatleri göz önüne alınmadan sadece yatırımın rantabilitesi düşünülerek, kurulmuşsa, bunun neticesinde verimlilik uzun vadede tesisin ve bulunduğu bölgenin tersine işleyebilir. Dolayısıyla bu tesislerin, bütün bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınması göz önünde bulundurularak kurulması önemlidir.

343. Şayet bu gibi endüstriler vazifelerini gereğince yerine getirecekse, bölgenin yaşamı ile birçok yönden bağlantı halinde olması gerekmektedir. Tüketim maddeleri üreten tesisler, mahalli halkın da bunlardan satın almasını mümkün kılmalıdır. Hepsinin, bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınmadaki mesuliyetlerinden haberdar olmaları gerekmektedir. Burada yönetimin görevi mahalli halkın bu gibi tesisleri de kendilerinin bir parçası olarak görmelerine yardımcı olmak ve bu tesislerden gurur duymalarını sağlamaktır.

344. Dünya Gıda Konferansı, Kalkınmakta olan ülkelerin hükümetlerine depolama, pazarlama ve işleme tesislerini gözden geçirmeleri hususunda çağrıda bulunmak ve aşağıdaki hususlara dikkati çekmek isteyebilir.

(I) Depolama tesislerinin yapımını finanse ederek, tarımsal işleme tesislerini teşvik ederek ve gıda maddeleri nakliyesi ile depolama sistemlerini geliştirerek hasat sonrası kayıpların önlenmesine gereken ehemmiyetin verilmesi.

(II) Çiftçi teşekküllerine pazarlama faaliyetlerinde; pazarlama faaliyetlerin mesul personele eğitimlerinde; taşıyıcıların ve ambalajlama malzemelerinin modernizasyonunda; toptan ve parakende pazarların verimliliğinin arttırılmasında mümkün olduğu kadar öncelikle devranılması.

(III) Uluslararası finansman kuruluşlarının pazarlama projelerine ve bilhassa depolama faaliyetlerine, her ülkenin ana ihtiyaç maddeleri için kurmak zorunda bulundukları güvenlik stoklarını göz önünde bulundurarak destek olmaları.

Bölüm 6

Kırsal Kalkınma ve Kırsal Yoksulluk

345. Bundan önceki bölümlerde kalkınmakta olan ülkelerde tarımsal üretimin attırılması için çeşitli tedbirler üzerinde durulmuştur. Bu arada yapılan tavsiyelerin tam olarak kabul edilip aynen tatbik edilmesi, kırsal yoksulluğun ortadan kaldırılmasına, kırsal istihdam sorunlarının çözümlenmesine, veya nüfusun yeterince beslenemeyen kısmına yeterli yiyeceğin temin edilmesine yetmeyecektir. Esasında son yirmi yıl içersindeki örnekler ele alınacak olursa, hızlı bir zirai ve sınai kalkınmanın dahi bu sorunların çözümüne yetmediği, hatta bu sorunların bazı ülkelerde daha da kötüleşeceği görülür.

346. Evvelce de üzerinde durulduğu gibi dünya gıda sorununun çözümlenmesi için uzun vadeli canlı tek çözüm yolu kalkınmakta olan ülkelerdeki gıda maddeleri üretimini arttırmaktır. Ancak bu artış tüm fertlere indirilmezse şimdi aç olan nüfus yine yoksul ve aç olarak kalacaktır. Gıda yardımını desteklemek iyi beslenemeyen nüfusun ancak belirli bir kısmına yardımcı olacak ve devamlı bir çözüm yolu getiremeyecektir.

347. Dolayısıyla önümüzdeki 15 yıl içersinde kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri üretim ve tüketimini iki katına çıkarmak sadece uygun teknolojinin yatırım ve girdilerin uygulanması neticesinde elde edilecek teknik bir sorun değildir. Burada esas olan bilhassa en yoksul ve en az beslenen topluluklarında konuya iştirak etmeleridir. Bu husus gerçekleştirilene kadar ne teknoloji, ne de gübre, su ve benzeri kaynaklar yeterince kullanılacak; üretilen yiyecek maddeleri eşit olarak dağıtılabilecektir. Böylece kırsal nüfusun tümü, artan işsizlikten ve az beslenmeden doğan huzursuzluk altında kalacaktır.

Kırsal Kalkınma İçin Halkın Seferber Edilmesi

348. Daha uygun kalkınma stratejilerinin tespit edilmesi belki de en önemli sorun, halkın kalkınmaya nasıl iştirak ettirileceği, küçük çiftçilerin ve topraksız işçilerin yaşantılarının nasıl geliştirileceği hususudur. Ancak buna henüz kesin bir cevap bulunamamıştır.

349. Her ülke bu soruna, başarı dereceleri değişik çözüm yolları denemişlerdir. İsrail Kibutzları, Çin komünleri gibi. Ayrıca tarım reformunun yapılması gereğine karşı gittikçe artan bilinçlenme başlamış ancak şimdiye kadar sınırlı neticeler elde edilmiştir.

350. Tek bir yol veya yaklaşımın bütün ülkelere faydalı olacağı gibi bir olanak yoktur. Her ülkenin kendi politik hedefleri, sosyal tutumları ve idari kapasiteleri vardır ve kendi ihtiyaç ve sorunlarını karşılamak için kırsal kalkınma yaklaşımlarını kendisi yaratmak zorundadır. Ancak, kırsal kalkınmada genel olan birkaç husus vardır :

351. Birinci başlama noktası, kalkınmakta olan ülkelerin en önemli kaynağının insan gücü olduğunu ve bugüne kadar işsizliğe yol açan en büyük nedenin bu hususun dikkate alınmaması olduğunu kabul etmeleri gerekmektedir. Bu insan gücünden tam olarak yararlanma dünya gıda sorununa en önemli yaklaşımdır.

352. İkinci husus, insan gücünden tam olarak yararlanmanın; bir bakanlığın teşkil edilmesi, kalkınma programlarında güzel bir paragrafın yazılması veya kredi dağıtımı ve pazarlama faaliyetleri için kooperatiflerin kurulması ve eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi sonucunda elde edilemeyeceği hususudur. Bu uzun vadeli bir çözümdür ve mülkiyet, politik güç, sosyal davranış ve alışkanlıklarda, iktisadi faaliyetlerin organizasyonunda ve kırsal düzenlerde değişiklik gerektirmektedir.

353. Üçüncü küçük çiftçiler daha büyük ve canlı bir üniteye işçi olarak değil de faal bir üye olarak katılmadıkça bunların sorunlarının çözümlenmesine yarayacak başka tesirli bir yol yoktur. Tatbikatta çiftçilerin üretim kooperatifleri yerine hizmet kooperatifleri altında teşkilatlandırılması daha kolaydır. Büyük holdinglerin küçük holdingler haline gelmesine sebebiyet veren toprak reformları, sorunun çözümlenmesine tek başına yetmez. Bundan sonra küçük çiftçilerin teşkilatlandırılarak maniaları asgariye indirmelerine, topraklarını geliştirmelerine,, su kaynaklarının daha iyi kontrol ve yönetimine, geliştirilmiş teknolojileri tatbik edebilmelerine ve ihtiyaçları oldukları tarımsal hizmetleri gerçekleştirmelerine yardımcı olunması gerekmektedir.

354. Kırsal kalkınmada **dördüncü** kritik unsur, kırsal nüfusun faaliyetlerini çiftçilikten, ormancılığa, balıkçılığa, hayvan yetiştiriciliğine doğru kaydırmaları, çoğaltmaları ve geliştirmelerine; ziraata dayalı endüstri tesis etmeleri yolundaki kapasiteleridir.

355. **Son olarak**, kırsal kalkınma safhaları bu bölgelerde halkın işini görecektir. Bürokratların sayısını arttırmakla değil, bu insanların kendi işlerini sürdürebilecek şekilde teşkilatlanmalarını sağlamakla gerçekleştirilebilir. Kırsal kalkınmak, politik ve idari hiyerarşi arasında iki yönlü bir bağ kuracak şekilde, yeterli idari ve kurumsal teşkilatlanmayı gerektirmektedir.

356. Bu hedeflere ulaşacak sosyal ve kurumsal değişiklikleri tüm ülkeler için gerçekleştirecek tek bir yol yoktur. Her ülkenin kendi özel durumuna göre hareket etmesi gerekmektedir. Örneğin, ekim için toprak alanlarının yabancı ve mahalli şirketler tarafından yeni teknolojiler ve modern makinalar kullanılması vasıtasıyla genişletilmesi daha fazla gıda maddeleri üretimini sağlayabilir, ancak belirli tedbirler alınmadıkça kırsal nüfusun yoksulluk ve işsizlik sorunlarını çözümlenemeyebilir.

357. Diğer taraftan, ilgili kurumların artması ve kırsal kalkınmaya ilişkin vazifelerin geliştirilmesi için belirli politikaların tespit edilmesi gerekmektedir. Bunlar faiz oranları, ve fertler yerine kooperatifler için daha fazla subvansiyon verilmesi ile endüstrilerin kurulması ve kırsal kalkınma projelerinin yürütülmesi için mahalli kuruluşlara yeterli idari ve mali yetkilerin verilmesi gibi hususları kapsayabilir.

358. Kırsal kalkınmadaki konuların politik hassasiyeti ve karışık karakteri itibarıyla uluslararası kuruluşlar ve yardım veren ülkeler bu konudaki projelere büyük bir dikkat ve özenle eğilmeleri gerekmektedir. Ana kararlar ilgili ulusal hükümet tarafından alındıktan sonra, bunların entegre kırsal kalkınma ile ilgili destekleme programlarında yapıcı ve müspet rol oynamak durumundadırlar. Aynı zamanda kırsal kalkınmanın bütün seviyelerinde bilhassa ünitelerde eğitilmiş personel dahil gereklidir.

359. Uluslararası yardım ve kredi kuruluşları, kırsal kalkınmanın önemli hedeflerinin geliştirilmesine ilişkin faaliyetleri daha iyi desteklemeye ve kredi verme kriterlerini gözden geçirmeye hazır olmalıdırlar. Bu gibi kuruluşlar mümkün olduğu kadar bütçelerinin bir kısmını küçük çiftçilerin faaliyetleri ile kırsal kalkınma çabalarını desteklemek üzere ayırmalıdırlar.

Kırsal İstihdama İlişkin Sorunlar

360. Kırsal kalkınmanın geliştirilmesine ilişkin politikalar ve tedbirlerin kalkınmakta olan ülkelerin toplam nüfusunun % 75'inden daha az olmayan bir oranın kırsal olduğunu unutmamalıdır. Büyük çoğunluğun geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlanmasına karşılık önemli ve gittikçe artan bir azınlığın geçimlerini diğer kırsal faaliyetlerden elde ettikleri söylenebilir. Ancak kalkınmak ilkeleri için kırsal nüfusun bir bütün olarak ele alınması lazımdır. Bu insanların kendilerini ve ailelerini yeterince besleyebilmeleri için ister ziraî sektörde isterse başka sektörlerde ücretli olarak veya zanaatkâr olarak çalışmaları lâzımdır.

361. Kalkınmakta olan ülkelerde nüfusun şehirlere kayma oranı göz önüne alınırsa, bu ülkelerde kırsal nüfusun 1970 ilâ 1985 yılları arasında 500 — 600 milyon arasında artacağı düşünülebilir. Nüfusun üçte birinin çalışacağı hesap edilirse bu dönemde yaklaşık 170 — 200 milyon ilâve verimli işin yaratılması lâzımdır. Bunun yanı sıra kırsal işgücünün mutlak rakkam olarak önümüzdeki asıra kadar artması beklenebilir.

362. Kalkınmakta olan ülkelerdeki endüstrileşme ve iktisadi kalkınma oranlarına ilişkin en iyimser hesaplara göre bile, tarımsal sektör haricindeki sektörlerle kayma oranı epey kısıtlı olacaktır. Buna göre, bu ülkelerdeki insan gücünün büyük miktarı daha yıllar boyu ziraî faaliyetlerden ve bağlı işlerden ekmeğini çıkaracaktır. Önceden tayin edilmiş bu fatörler çerçevesinde, tarımsal sektör prodüktiv istihdamın yükseltilmesinde, bilhassa kısa ve orta vadede en önemli rolü oynayacaktır.

363. Birçok ülkede aile tarımı yapan nüfus en az imkâna sahip olan kırsal nüfus değildir. Topraksız işçiler, ticarî çiftlerde ücret karşılığı çalışanlar bile, yılın çok az bir zamanında belirsiz ve yetersiz ücret alırlar. Dolayısıyla kırsal kalkınma programları bu insanlar için istikrarlı istihdam olanakları yaratmalıdır. Uluslararası Çalışma Teşkilâtı, Dünya Gıda Tarım Teşkilatı ve diğer Birleşmiş Milletler kuruluşları ile birlikte, kırsal alanlardaki insan gücünden daha iyi yararlanma imkânlarının gösterilmesi için entegre kırsal istihdam kalkınma projelerini yönetmişlerdir. Son zamanlarda Uluslararası Çalışma Teşkilatı kırsal istihdamın geliştirilmesi için bir programın hazırlanmasını teklif etmiştir.

364. Kırsal nüfustaki istihdam sorunun boyutundan dolayı, kalkınma programlarının açık bir istihdam hedeflerinin olması gerekmektedir. Bu teklifin önemli bazı göstergeleri vardır. Birincisi, tarım-

sal kalkınmanın hızlandırılmasını hedef alan değişik proje ve programları, kırsal ekonominin diğer sektörlerindeki birbirini takip eden ve aynı zamanda gerçekleşen kalkınma hamleleri ile desteklenmelidir.

365. Ana hedef, kırsal nüfusun kendine güven duyacağı safhaya kadar bir gerçekleştirilmeyi elde etmek olmalıdır. Bu durumda, hükümetlerin görevi uzlaştırıcı ve kesin olmalıdır. Keşfe karşı veya yön değiştirmeye kaşı esneklik şarttır.

Sonuç ve Tavsiyeler

366. Evvelcede belirtildiği üzere bütün ülkeler tarafından uygulanabilecek bir kırsal kalkınma yolu yoktur. Önümüzdeki yıllarda, ulusal ve uluslararası tedbirlerin eğilecekleri nokta, geniş hedef ve yaklaşımlar üzerinde fikir birliğine varılmasıdır. Bu fikir birliği içerisinde her ülke kendi yolunu tayin edebilir.

367. Yeterince beslenemeyen nüfus için kırsal kalkınma için insan gücünün seferber edilmesi, gıda maddeleri üretiminde belirli bir artışın temin edilmesi için küçük ziraatçılarında dahlinin ehemmiyetini göz önünde bulunduran Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususlara dikkati çekmek isteyebilir :

(I) Entegre kırsal kalkınma için kırsal nüfusun organize edilip harekete geçirilmesini teminen kırsal bölgelerdeki kuruluşların geliştirilmesine ve sosyo ekonomik reformun gerçekleştirilmesine olan ihtiyacın ehemmiyeti belirtmek ve toprak üzerindeki istismarları ve tefeciliği ortadan kaldırmak; ziraî kalkınmada ve kendine olan güvenin arttırılmasında kooperatiflerin ve tarım reformunun faydası üzerinde durmak.

(II) Uluslararası ve tek taraflı kuruluşların kırsal kalkınma için yaptıkları mali veya diğer çeşitli yardımları gözden geçirmeleri ve bu arada kırsal nüfusun bütün faaliyetlere iştirakinin teminine gereken dikkati vermeleri bu sahadaki desteklerini genişletmek.

Bölüm 7

Bölgesel Stratejiler ve Öncelikler

368. Bu bölümün konusu, bölgesel stratejiler çerçevesinde gıda maddeleri üretiminin geliştirilmesine ilişkin politika yaklaşımlarını incelemektir. Bütün bu stratejilerin ışığı altında göz önünde bulundurulması gereken belirli mülahazalar vardır.

(a) Çabuk sonuç veren programlar vasıtasıyla kısa vadede kalkınma oranında hızlı bir artış sağlanmasına karşı olan ihtiyaç.

(b) Halen kullanılmakta olan kaynakların daha iyi kullanılması ve kaynakların geliştirilmesine ilişkin projelerin hızlandırılması ile orta vadede verimliliğin arttırılmasına duyulan ihtiyaç.

(c) Uzun vadede tarım için verimlilik bazının geliştirilmesine duyulan ihtiyaç.

(d) Kırsal toplumların organizasyonunda ve diğer kurumsal değişikliklere olan ihtiyaç.

Gıda maddeleri üretimine ilişkin bu hususların bütün bölgelerde tatbik olanağı var ise de, politikaların belirlenmesinde bölgesel özelliklerin dikkate alınması gereklidir.

369. Bir bakıma bölgesel grupların meydana getirilmesi coğrafi bir suniliktir. Hernekadar bir bölgede belirli bir din veya dil etkin ise de yukarıda belirlenen hiçbir hususun bölgede bütün uluslar için geçerli müşterek bir faktörü yoktur. Genel kalkınma sorunları ve tarımsal kaynaklar açısından bölgesel müştereklik bulunamaz; buna karşılık her bölgenin refahı hususunda keskin kontrastlar vardır. Bütün

bunlara rağmen bir bölgenin ulusları uluslararası toplantılarda birbirleri ile danışmayı adet edinmişler ve bu toplantılardan politikalarda bir yakınlaşma meydana gelmiştir. Bunun için bu bölümde strateji analizleri bölge bölge ele alınmış buna karşılık değişik menfaatlere işaret edilmiştir.

Afrika

370. Mevcut eğilimler, istikbal için ciddi sorunlar göstermektedir. Bu eğilimler henüz en üst noktaya erişmemiş olan nüfus patlaması, şehirselleşme gıda tüketimini arttıran şehirselleşme nüfusun hızla artması, kendine yeterli üretimde bulunanların geçirdiği duraklama, ve ihracata dönük üretim ile ilişkilidir.

371. Afrika kıtasının kendisini besleyemeyeceğine dair gittikçe artan olanaksızlık, son üç yıl içersinde meydana gelen seller ile iyice belli olmuştur. Son yıllarda gittikçe eksilen bir eğilim gösteren insan başına gıda maddeleri üretimi, 1973 yılına nazaran ancak yüzde 4 oranında az iken aynı tarihler itibariyle hububat üretimi yüzde 16 daha azdı. Bu açığı kapamak için son on yıl içersinde net ithalat 1.6 milyon tondan 4.1 milyon tona yükselmiştir. İnsan başına yıllık gayrisafi mahalli hububat arzı 1961 — 1963 yıllarındaki 160 kilogramdan on yıl sonra 145 kilogram ve 1973 yılında ise 130 kg. düştü.

372. Hububatlar, güney sahra ülkelerinde diyetlerin yarı kalorilerini Kuzey Afrika yiyeceklerinin ise daha yüksek bir kalorilerini teşkil eder. Sosyo—ekonomik araştırmalar göstermiştir ki, birçok Afrika ülkesinde günlük asgari ihtiyaçların % 85 — 95 oranında kalori alınırken protein beslenmesi birçok ülkede zayıftır.

373. İki hububat cinsi, buğday ve pirinç, bölgeye ithal edilen hububatların dörtte üçünü meydana getirirler; 1972 yılında 3.4 milyon ton buğday ve 0.8 milyon ton pirinç, budayın kolay bulunabilir ve fiyatının, diğerlerine nazaran makul olması bu cinsin tüketimini teşvik etmiştir. Türketicinin buğdaya olan eğiliminin devam edeceği ve ithalatın yılda % 5 civarında artacağı beklemek realist bir düşünce olur.

374. Buğday üretimini bölgede artırmanın imkânı çok sınırlı olduğundan tüketim durumunun yeniden ayarlanması ve tüketimin daha ziyade bölgede yetiştirilebilecek türlere kaydırılması gereklidir. Ancak diğer hububat türlerinden de ithalatın yapıldığı göz önüne alınırsa, hububat üretiminin bir baskı altında olduğu düşünülebilir. Ancak fiyat politikaları, üreticilerin eğitilmesi ve yeni tekniklerin geliştirilmesi ile duruma hal çaresi bulunabilir.

375. Afrikanın gıda sorunu, mahalli talebin karşılanması için üretimin arttırılması ile ilgilidir. İhracata dönük üretim, araştırma, girdiler ve teşkilatlanma sayesinde geliştirilmiştir. Ancak, iç talebin karşılanması için gerekli olan mahsuller hakkında daha az araştırma yapılmış ve bunların üretimi daha ziyade aile tarımcılığı yapan çiftçilerin eline bırakılmıştır. İlkel gıda maddeleri temini her bölge için ayrı ise de bunlar genellikle alışlagelmiş türler olup, gelir arttıkça değişik gıda maddelerine olan ihtiyaçta artmaktadır. Bu durum, zaten çiftçinin gelirinin arttırılması ve beslenmesi için gereklidir. Bunun için özel ekolojilere haiz bölgeler dışında kalan çiftçiler daha ziyade karışık zirai sistemlere yöneleceklerdir.

376. Tarımsal üretim potansiyeli ve sorunları açısından Afrika kıtası çok geniş olarak dört alt bölgeye ayrılabilir :

(I) Sahra ülkeleri ile güney ve doğu Afrikadaki bazı yarı—kurak bölgeleri kapsayan önemli kaynak sorunu olan ülkeler;

(II) Hastalık kısıtlamasına tabi bölgeler;

(III) Toprak yönetimine ilişkin teknik sorunların olduğu tropik çok yağmurlu bölgeler;

(IV) Hububatın ve diğer ürünlerin yetiştirilmesine ekolojik açıdan uygun olan bölgeler.

377. 14 Afrika ülkesinin topraklarının % 85'i az yağmur alan iklimin tesiri altındadır. Bu bölgelerde aynı zamanda verimsiz topraklar, zor topoğrafya, pazara uzaklık ve sıcaklık gibi diğer menfi etkenler de mevcuttur. Aynı zamanda her yıl tekrarlanan seller de olağandır. Bu gibi bölgelerin tarımsal potansiyeli hiç bir zaman için yüksek olmayacaktır. Ancak bugünkü durum nüfusun baskısından ve kötü ziraatçilikten dolayı olması gerekenden daha kötüdür.

378. Bu gibi bölgelerde atılacak ilk adım, küçük barajlar ve kuyular vasıtasıyla mevcut su kaynaklarının ilmi bir şekilde araştırılması lâzımdır. İkinci adım otlakların geliştirilmesidir. Üçüncü, hayvanların verimliliğinin arttırılmasıdır. Halen Nayrobi ve Adis Ababa'daki çalışmaların bu hususlara müspet katkılarda bulunması lâzımdır.

379. Karasinek kontrolü : Batı Afrikadaki verimli topraklardan bazıları hastalıktan dolayı devreye girememiştir. Bu hastalık kara sinek tarafından taşınmakta ve Volta ovasında 700.000 metrekaare alanda 1 milyondan fazla İnsanı tesiri altında tutmaktadır. Bu hastalıktan dolayı insanlar verimli topraklara yerleşememekte ve bu suretle ziraate ve hayvancılığa dayalı nüfusun iktisadi yönden etkili olmaktadır.

380. Uluslararası kuruluşlar tarafından yürütülen çalışma ve araştırmalar bu sorun ile ilgilenme plânı için bir baz teşkil etmiştir. Bu plân gereğince 654 bin metrekare arazi kontrol altında bulundurulacak ve böylece 1985 yılına kadar 69 milyon dolarlık bir masraf ile 10 milyon kişi olumlu yönde etkilenecektir.

381. Bir icraatçı teşkilât olan Dünya Sağlık Teşkilâtı da bu programın uygulanmasında teknik mesuliyeti olacaktır.

382. **Tirapanomisas hastalığının kontrolü :** Şayet bu hastalık kontrol altına alınırsa, yaklaşık olarak 700 milyon hektar arazi hayvan yetiştiriciliği için elverişli duruma getirilecek ve bu suretle sığır sayısı 120 milyon adet artacak ve böylece yılda 1,5 milyon ton ilave biftek üretilecektir.

383. Bahsi geçen hastalık herne kadar insanların bu bölgelere yerleşmelerini önleyemiyorsa da bu konudaki isteği hastalığa yakalanma korkusundan ve hayvan besleme imkansızlığından dolayı büyük ölçüde etkilemektedir. Bu hastalığı taşıyan haşaratın temizlenmesi 40 yıllık bir program ve yaklaşık 2,5 milyar liralık bir harcama ile mümkün olabilecektir.

384. Fazla yağışlı tropikal alanlar biraz önce tanımlanan hastalıklı alanları da kapsamaktadır. Bu alanların karakteristik tarafı ormanlık ve çalılık oluşudur. Bu sahaların ekim için hazırlanabilmesi yolunda gerekli araştırmanın yapılması lâzımdır. Aksi taktirde bu alanlar ağaçların kaldırılmasıyla kuraklaşmaktadır.

385. Bunların haricinde birçok ülkede sınırlı bir şekilde görülen verimli topraklar vardır. Bu arazilerin belirgin örnekleri orta ve Doğu Afrika, Etopya ve Güney Sudan'dadır. Bu topraklarda birçok hububatın yanı sıra şeker pancarı, ayçiçeği ve sanayi ürünleri de yetişebilir. Burada sorunlar teknolojiden ziyade yönetim ile ilgilidir. Örneğin, gübre ve diğer girdilerin kullanımının genişletilmesi, pazarlar tarafından talep edilen türlerin yetiştirilmesi gibi.

386. Bugüne kadar kırsal alanlardaki tipik sosyal grup başkanı ile birlikte bir kabile ile bu başkanın yardımcılarında oluşmaktadır. Toprak verimliliğinin çok düşük olduğu bölgelerdeki kabileler daha ziyade göçmendir ve elverişli mevsimlerde civar topraklara göç ederek hayvanları için yeni otlaklar bulup kendileri için geçici bir yerleşme temin edebilirler. Hayvancılık ve ürün yetiştirilmesi, ancak kendilerine yeterli olabilecek bir şekilde gerçekleştirilmiş ve dışarı girdiler çok az miktarda kullanılmıştır.

387. Bütün bunlar değişmektedir. Nüfus her zamankinden daha hızlı artmakta, kasabalara göç hızlanmıştır ve kolayca ekilebilir arazi gittikçe azalmaktadır. Ormanların temizlenmesi veya hastalıkla mücadele gibi bundan sonra atılabilecek adımlar kabilenin kaynaklarının imkânlarının fevkindedir. Bunun içi bu kıtanın birçok kısımlarındaki yerleşmeler dışarıdan gelecek yardımla organize bir şekilde gerçekleşmelidir. Bunun için toprak araştırması, tahsis ve kayıt çalışmalarının yapılması ve aynı zamanda pilot çiftliklerin açılması ve eğitim, kredi, girdi arzı, pazarlama ve nakliye ile ilgili kuruluşların geliştirilmesi gerekmektedir.

388. Gıda maddeleri bazının yatay gelişmesinin pazara dönük üretimin başlatılması ile birleştirilmesi, bir sorun yaratacaksa da bir imkânın meydana gelmesini de temin edebilir. Burada sorun toprağın tutulması ve çiftçilik faaliyetlerinin yürütülmesi için en uygun yönetim usulünün bulunmasıdır. Bazı durumlarda şahısların toprağa sahip olması sisteminin yerine bilhassa kabile içindeki birliğin muhafaza edildiği yerlerde ekim ve pazarlama faaliyetleri ile mülkiyeti muhafazanın bir kooperatif tarafından gerçekleştirilmesi daha verimli olabilir. Bazı durumlarda ise, civar üniteleri gerekli her konuda yardımcı olmak üzere hükümetlerin politikasına göre özel veya resmi kuruluşlar tarafından tam teçhizatlı pilot çiftliklerin kurulması fayda sağlayabilir.

389. Orta vadede karşılaşılabilecek en büyük güçlük alışlagelmiş ürünlerin geliştirilmesi ve faaliyetlerin dışa dönük hale getirilmesini temin, gerekli olan uygun teknolojinin mevcut olmayışıdır. Bu şartlar altında gıda üretimindeki artış araştırma faaliyetlerine verilecek öncelik ile bu araştırmalardan alınacak sonuçlara bağlıdır. Herhangi bir üründe meydana gelecek patlama zaman alacak ve bunların önemli tesirleri 1980 lerden evvel görülmeyecektir. Ancak şimdiden gerekli ehemmiyetin verilmesi gerekmektedir. Bu gibi ürünlere ilişkin araştırmalarda her bölgedeki çevresel şartların da dikkate alınması gerekmektedir. Aynı şekilde önemli olan fakat şimdiye kadar üzerine pek fazla eğinilmeyen husus, hayvan yetiştirilmesi ve sağlıktır.

390. Kaybedilecek vakit yoktur. Burada gerekli olan bir bölgenin entegre şekilde kalkındırılması için belirli ürünlere tatbik edilmek üzere girdilerin bir demet halinde uygulanmasını temin eden programların hazırlanmasıdır. Bir bölgenin ekolojik ve sosyo—ekonomik şartları göz önüne alınarak hazırlanacak girdilerin demetler halinde uygulanabilirliğinin saptanması ve bunların iktisaden cazip hale getirilerek daha büyük alanlara uygulanmasının temini gerekir. Aynı şekil-

de önemli olan önşart hizmet, kredi faaliyetlerinin geliştirilmesi ve pazara açılan yolların genişletilmesidir. Belirli bir sayıda paket program hazırlanmış olup bunlar halen Kenya, Tanzanya, Kuzey Afrika ülkelerinde ve Etopya'da uygulanmaktadır. Bu gibi programların geliştirilmesi Afrikadaki küçük çaptaki zirai faaliyetlerin modernize edilmesi için tek yaklaşım olarak kabul edilmelidir. Burada hedef 20 milyon hektar arazinin paket programlar altına alınmasıdır.

391. Alışılacağı, kendine yeterli zirai faaliyetlerin modernize edilmesi için bazı destekleme programlarına ihtiyaç vardır. Bunların başında destekleme fiyatlarının uygulanması ve güvenilir depolama ve pazarlama sistemlerinin kurulmasıdır. Çok yakın geçmişte buğday fiyatlarının çok düşük olması, bu ürünün üretimini ve ithalatını çok hızlandırmıştır. Dolayısıyla bugünlerde ve istikbalde buğday fiyatları ile o bölgede yetişen diğer hububatların fiyatlarının uygun bir hale getirilmesi ve ekmek yapımında uygun karışımların kullanılması için yolların aranması gerekmektedir.

392. Değişik Afrika ülkelerinin hem ihraç hem de mahalli tüketim ürünleri için çok değişik kaynak imkânları vardır. Bunun için, birçok ülke bütün ürünlerde kendine yeterli hale gelmekten önce belirli seviyeye kadar ihtisaslaşmayı tavsiye etmektedirler. Bazı ülkeler arasındaki bölgesel ticareti geliştirilmesi için yeterli imkânı hazırlayan önemli tamamlayıcı unsurlar vardır. Şimdiden bazı Afrika ülkelerinde tercihli tarife listeleri ile gümrüksüz bölgelerin yaratılması için gruplaşmalar vardır.. Ülkeler arasındaki gıda ticareti daha canlı olarak araştırılabilir ve bu konuda bir bölgenin ihtiyacını diğer bölgenin fazlalığından karşılayabilecek bir koordinatör mekanizma meydana getirilebilir.

Yakın Doğu

393. Gelir ve nüfus ile ilgili tahmin hesaplarına göre, Yakın Doğu, diğer kalkınmakta olan bölgelerde gıda maddelerine olan talepte meydana gelecek artıştan daha fazla bir artış gösterecek ve bu artış ülkeye göre % 3—5 arasında değişecektir. Bunu göz önüne alan hükümetler tespit ettikleri zirai plan hedeflerinde üretim artışında % 5 in altında bir hedef öngörmemişler hatta bazı ülkelerde bu hedef % 7 olarak tespit edilmiştir. Planlar çoğunlukla bütün ürünlerde kendi kendine yeterliliği öngörmekte ve böylelikle kısmen milli güvenliğin gereklerini yerine getirme, kısmen ithalat harcamalarını azaltmak ve ihracatı geliştirmektir. Büyük ülkeler 1985 yılına kadar buğday ve hububatlarda 1985 yılına kadar kendi kendine yeterli bir hale gelmeyi

planlarlarken zirai kaynaklar bakımından elverişli durumda olmayan diğer küçük ülkeler ise hiç değilse kümes hayvanları, yumurta ve sebzelerde kendi kendine yeterli hale gelmeyi planlamaktadırlar.

394. Buna rağmen son 10—15 yıl içerisinde gıda maddeleri üretimindeki artış ülkesine göre % 0 ilâ % 2 arasında gelişmiştir. Herne kadar bu durum düzeltilebilirse, üretimindeki artışın talepteki artışı karşılayacağı şüphelidir.

395. Diğer kalkınmakta olan bölgelerde olduğu gibi Yakın Doğu'da da ülkeler tecrübeli personel sıkıntısı çekmektedirler. Ancak, bu bölgeyi diğer herhangi bir bölgeden daha fazla etkileyen bir unsur, su yetersizliğidir. Hakikaten Mısır ve Güney Sudan hariç, bu bölgeyi susuzluk en fazla etkileyen faktör olmuştur. En fazla su sıkıntısı çeken ülkeler Basra Körfezi ülkeleri ile Suudi Arabistan olup buna karşılık Lübnan ve İran'ın bazı bölgelerinde durum daha iyidir.

396. Bu bölgede karşılaşılan ikinci büyük zorluk, bölgenin kendine has sorunlarının nasıl çözümleneceğine dair bazı bilginin yetersizliğidir. Bazı nedenlerden dolayı bu bölgede zirai araştırmalar birçok ülkenin ihtiyacının ilerisinde kalmıştır. Meselâ yağmurla sulanan bölgeler için halâ yüksek verimli ürün türleri adapte edilememiştir. Toprak suları kaynakları hakkında çok az malûmat vardır, birkaç ürün elde etmek üzerine çok az çalışılmıştır.

397. Bu nedenlerden dolayı Yakın Doğu'da yapılacak iş bu bölgeye uygun zirai araştırmaların sayısını arttırmak ve böylece ziraatle meşgul olanlara daha cazip imkânlar sağlamaktır.

398. Yakın doğu gibi yüzölçümü, nüfusu veya kaynakların bakımından küçük olan ülkelere meydana gelen bir bölgede araştırmaların ve sosyo—ekonomik çalışmaların ülkeler arasında sağlanacak bir işbirliği ile temininde büyük faydalar olabilir. Bazı durumlarda bölgenin bütün ülkeleri, bazı durumlarda ise sadece iki veya üç ülke işbirliğine girebilirler.

399. Sulanan bölgeler haricinde çiftliklerin verimliliğinin ve halkın gelirinin çok düşük olması, Yakın Doğu için tespit edilecek stratejinin kırsal nüfusun sosyal ve kurumsal yapısı ile de ilgilenmesi için bir sebeptir. Meselâ bazı ülkelere toprak reformları başarı ile gerçekleştirilmiş olup bunu tamamlayan tedbirlerin alınması gerekmektedir. Örneğin, veraset kanunlarındaki gerekli değişiklikler gibi. Bu bölgedeki sorunların bazıları için mükemmel çözüm yolları vardır ve hükümetler alternatif yaklaşımları değerlendirecek pilot projeleri ger-

çekleştirmeye çalışacaklardır. Ancak ülkelerin sorunları çoğunlukla benzer olduğu için Arap Konseyi ve RCD gibi kuruluşlar vasıtasıyla gerekli bilgiler değiş tokuş edilebilir.

400. Bölgedeki göçebe ve yarı göçebe halkın yaşamlarında esaslı değişiklik ancak koyun ve keçi yetiştirilmesinin modernize hale getirilmesi ile mümkün olabilecektir. Bu insanların kendilerine has bir yaşayış tarzları vardır. Dolayısıyla kısa vadede bu insanların alıştikları usulleri değiştirmek her ne kadar zor ise de pilot çiftlikler kurarak veya diğer yollarla değişikliklerin faydalarını göstererek durum düzeltilebilir. Burada esas gaye, hayvan yetiştirilmesi ile destekleme fiyatları uygulayarak geliştirilmiş ulaştırma ve pazarlama faaliyetlerinin burada da başlamasını temin etmek olmalıdır. Bu faaliyetler, belkide bölgede gerçekleştirilmesi en zor husus olan halkın göçebelikten vazgeçirilmesi ile birleştirilmelidir. Birkaç ülkede bu paralelde çalışmalar yapılmış ve alınan neticeler teşvik edici bir mahiyet arzemiştir.

401. Kısa ve orta vadede yapılaçak diğer bir iş ise halen çeşitli programlar altında kullanılmakta olan su kaynaklarından daha iyi yararlanılmasına gereken ehemmiyetin verilmesidir. Bu gaye için dört programa öncelik verilmelidir. Birincisi sistemlerdeki su kayıplarının önlenmesidir. Birincisine paralel olan ikinci program ise, drenajların daha mükemmel hale getirilmesi ve tuzlu suların azaltılmasıdır. Bu husus bazı durumlarda üretimde yarı yarıya bir azaltma meydana getirebilmektedir. Bu iki program ziraatle iştigal edenlerin daha iyi eğitilmesini gerektirecek ve böylece su kaynaklarından elde edilen faydaların optimum hale getirilmesi imkânı doğacaktır. Bu hususun gerçekleştirilmesi ilgili kurumların, su kullananlar birliği veya üretim üniteleri gibi, tesis edilmesi ile daha etkin olacaktır.

402. Bu bölgenin kendine mahsus özelliğinden dolayı üretim stratejisinde sulama tesisleri vasıtasıyla sebze ve meyve yetiştiriciliğine gereken ehemmiyetin verilmesi gerekmektedir. Bu husus, hem buradaki halkın daha iyi gıda almasını sağlayacak, hem de bu ülkelerden diğer Basra Körfezi ülkeleri ile Avrupanın bazı ülkelerine ihraç imkânları doğuracaktır. Meyva ve sebze üretiminin geliştirilmesi için aynı zamanda ulaştırma, işleme ve pazarlama sektörlerinde de mütakabil yatırımların yapılması gerekmektedir.

403. Saman ve ot gibi hayvan yem üretimine de gereken ehemmiyetin verilmesi şarttır. Süt ve ete olan talep, hızla artmaktadır ve bunların üretimindeki kısmi artış daha verimli yem ürünlerinin yetiştirilmesi ile sağlanabilir.

404. Gerek mahalli tüketim gerekse ihraç için hem gıda maddelerinde hem de hayvansal ürünlerin üretimindeki artış için gerekli potansiyele sahip Sudan için özel dikkat sarfedilmektedir. FAO tarafından hazırlanan programa göre bu ülkeye modern teknolojinin sokulması ve bunun yanı sıra sulama, ulaştırma ve ilgili diğer hizmetlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

405. Yakın Doğu bölgesinin istikbal vadeden en önemli unsuru petrol ihraç eden ülkelerin zenginliğidir. Buna göre, bu ülkelerin zirai kalkınma için gerekli olan finansman sorunları karşılanmış demektir. Bu ülkeler için sorun para değil yetiştirilmiş insangücüdür. Bu durum, ayrıca diğer ülkelere de yatırımların götürülmesini sağlayacaktır.

406. Nihai olarak bu bölgede daha henüz gerçekleştirilemeyen husus bölge ülkeleri arasındaki ticarettir. Bölgedeki zirai üretim yöntemlerinin değişikliğinden dolayı Bölge kendini tamamlayıcı mahiyet arz etmektedir. Gümrük duvarlarının kaldırılması veya azaltılması ile bölge içindeki ticaretin geliştirilmesi imkânları vardır. Bu bazı durumlarda ihraç edilen ürünün çeşidinin değiştirilmesine de yol açabilmektedir. Örneğin, Basra Körfezi ülkelerinin zevklerini tatmin için Mısır, pirincinin türünde yapılmaya çalışılan değişiklik gibi. Diğer durumlarda, bilhassa taze sebze ve meyvede, paketleme, sınıflandırma ve taşıma faaliyetlerinin geliştirilmesi lazımdır.

Uzak Doğu

407. Bu bölge kalkınmakta olan nüfusun % 70 ini barındırmaktadır ve bir çok ülkede km² başına düşen nüfus miktarı yüksektir. Buna rağmen 1985 yılına kadar nüfusta öngörülen artış, diğer bölgelere nazaran azdır : % 1,6 merkezi planla idare edilen ülkeler için ve % 2,6 pazar ekonomisi olan Asya ülkeleri için. Mutlak değer olarak 1980 lerin başında her yıl 80 milyonluk bir artış beklenmektedir.

408. Burma ve Tayland dışında kalan ülkeler gıda maddelerine olan talep, gıda maddeleri üretimindeki artıştan daha fazla arttığı için bu ülkeler daha ziyade ithalatçı durumundadırlar. Bazı Afrika ülkeleri ile birlikte bu bölgedeki ülkelerin 1985 yılında gıda maddeleri ithalatının finansmanında zorluklarla karşılaşmaları beklenmektedir.

409. Zirai gelişme için imkân nedir? Bazı ülkelerde mevcut olan makûl ölçüdeki toprağın tümü ekilebilir haldedir ve Hindistan için bu durum % 50 den fazladır. Endonezya gibi mevcut toprağın sadece % 10 unun kullanıldığı, ülkelerde yatay gelişme için imkânlar çoktur.

410. Bu duruma göre bu bölgede yapılacak iş, ekilebilir toprak miktarını arttırmaktansa toprağın verimini arttırmaktır. Elde edilebilecek verimlilik Japonya tarafından tam olarak belirlenmiş ve Hindistan ve Pakistan'da hektar başına alınan 1.7 tonluk pirinç üretimi-ne karşılık 5 tonluk ürün elde edilmiştir. Gelişmelerin çok hızlı olduğu belirli bölgeler olmasına rağmen ortalama gelişme çok azdır.

411. Toprak verimliliğinin artırılması çok yönlü ekimle gerçekleştirilebilir; bir yıl içerisinde aynı toprak parçasında arka arkaya birkaç defa mahsul elde etmekle. Hem mahsulün artırılması hem de çok yönlü ekim yapılabilmesi için gerekli olan sulama hizmetinin getirilmesi, tamamlanması ve geliştirilmesi gereklidir. Bazı sulama faaliyetleri ile birlikte direnç sistemleri ve sel kontrol çalışmaları da beraberce yürütülmelidir.

412. Orta ve uzun vadeli strateji bölgede potansiyel teşkil eden yeni toprakların ekime hazırlanmasını da kapsamalıdır. Kalkınmakta olan bölgelerde ekilen tüm toprakların % 60 bu bölgede olmasına rağmen bu miktarı herhangi bir kısıtlamaya meydan vermeden iki misline çıkarmak mümkündür. 1985 yılına kadar 15 milyon hektar arazide sulama faaliyetleri başlayacaktır. Bunun için her üç türlü hidrolojik potansiyelden faydalanılmalıdır.

413. Strateji gereğince, sulama faaliyetleri için büyük çapta yatırımlar yapılacağından, her hükümetin uygulayacağı teknoloji ve yapı metodlarını mevcut şartlara göre geliştirilmesine dikkat etmesi gerekmektedir. Emek yoğun olarak gerçekleştirilecek, imar faaliyetleri hem işsizlik sorununa yardımcı olabilir hem de döviz tasarrufunu temin edecektir.

414. Üretimin artırılmasına ve çok hasatın elde edilmesine ilişkin stratejinin diğer bir unsuru da, baz girdilerin teminidir. Şimdiki dünya gübre ve zirai ilaç açığının kapatılması için gerekli olan tesirli tedbirlerin alındığını kabul edersek, Uzak Doğu'da talepte çok büyük artışlar beklenebilir —aşağı yukarı on sene içerisinde üç katına çıkan bir tüketim. Ancak bu durumun gerçekleşmesinde sadece zirai ilaçların kullanımının genişletilmesi kâfi rol oynamıyacaktır. Fakat aynı zamanda zirai krediler ile ilgili olarak radikal reorganizasyon çalışmalarının da yapılması gerekmektedir.

415. Mevcut gübre darlığı ile birlikte çevresel ve diğer şartlar, şimdiye kadar gereken ehemmiyet verilmeyen gübre politikasına önceliğin tanınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu gübrelerin daha ekonomik ve daha belirli kullanılması ile ilgilidir. Bu duruma erişebilmek için

ilgili hükümetler tarafından bir takım zincirleme faaliyetlerin yapılması lâzımdır. Değişik mahalli şartlar altında deneme ve araştırma faaliyetleri ve çiftçilerin kendi topraklarında gösteriler yapmak gibi. Bütün bu yollar denenerek elde edilecek olan gübre tasarrufu değişik olmasına rağmen sonuçta büyük meblağlara ulaşılacaktır.

416. Bu bölgedeki ülkelerde «Yeşil İhtilâl» de meydana gelen yavaşlama, bu hareketin daha ziyade buğday üzerine eğildiği ve pirinç veya diğer hububatlar üzerine eğilmediğine hususu ile yakından ilgili gözükmektedir. Dolayısıyla bu konuda daha çok araştırma yapılması lâzımdır ve bu, gerek uluslararası gerek ulusal araştırma programlarında ve önceliklerinde aksettirilebilir. Bu gibi araştırmalarda, verilecek en büyük önceliğin, nüfusun çok yoğun olduğu bölgeler ki, ekilen arazinin % 27 sini kaplayan ve halkın ana gıda maddesi olan pirince verilmesi faydalı olur. Pirincin yetiştirilebileceği çok sayıdaki ekolojik durumlar tesirli olarak göz önüne alınmamıştır. Bugüne kadar geliştirilen ve yaygınlaştırılan pirinç türleri önemli koruma tedbirleri, kontrollü su kullanılması ve çok iyi yönetim gerekmektedir. İleride, esas ağırlığın, hastalık ve hasarata karşı dayanıklı olup çok iyi yönetim gerektirmeyen ve fakat ortadan yüksek verim veren türlerin yetiştirilmesine verilmelidir.

417. Bölgenin diğer bir önemli ürünü olan darı türlerine dikkatler yeni yeni çekilmeye başlanmış ve bu ürün ile ilgili araştırmalar yapmak üzere Hindistan'da bir uluslararası merkez kurulmuştur. Bu çalışmalarda en büyük ağırlık, bu üründen istikrarlı bir şekilde hasat alınmasına verilmelidir.

418. Bu bölgedeki ülkelerde gıda maddelerine ilişkin en tehlikeli sorun, baklagiller ve yağ tohumlarının üretiminde görülen durgunluktur. Bilhassa baklagiller toplumun en belirli protein kaynağı olabileceği halde bugüne kadar üzerine gereği kadar eğilmemiştir. Hakikaten buğday ve pirincin yüksek verimli türlerinin ekimi bölgede baklagillerin ekildiği alanı küçültmüştür. Mevcut teknolojik şartlar altında bile ürünlerin rotasyon usulüne göre ekilmesi bu iki türün üretiminde artış meydana getirebilir.

419. Bölgesel ve sosyal farklılıklar zor çevre şartlarını dikkate alan araştırmalara ağırlık verilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu yapılabilecek kadra, susuz bölgelerde ve küçük ünitelerde gerekli gelişme sağlanamayacak ve eşitliğin sağlanması ilkesi bir duraklama ile karşılaşabilecektir.

420. Bölgede etinden sütünden ve kuvvetinden yararlanılan büyük sayıda hayvan nüfusu vardır. Bu hayvanlar için yem çoğunlukla tarımsal yan ürünlerden ve düşük kaliteli otlaklardan temin edilmektedir. Tahıl ile besleme oranı çok düşüktür ve bu ürün, bölgede yetiştirilen hububatın % 11'ini teşkil etmektedir. Uzak Doğu ülkeleri için kümes hayvancılığı veya domuzculuk büyük avantajlar vadetmektedir.

421. Büyük baş hayvanlarla ilgili teknik gelişme yavaş gerçekleşecek ve uzun zaman alacaktır. Bazı ülkelerde verimsiz hayvan sayısında yapılacak bir azaltma, sürelerin kalitesinin yükseltilmesine yardımcı olacaktır. Şayet hızlı bir gelişme bekleniyorsa yeni yem karışımlarının meydana getirilmesinde yarar vardır. Birkaç ülkede urea yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bu veyahut bir başka teknik yenilik gerçekleşene kadar, birçok ülkede artan talebi karşılayacak kadar et üretimi olmayacaktır.

422. Bu nedenle balık üretiminin arttırılmasına daha fazla ehemmiyetin verilmesi gerekmektedir. Birçok ülkede akvaryum balıkçılığı bilinmektedir ve hem o bölgenin beslenmesine yararlı olmakta hem de gelirin artmasına yararlı olmaktadır.

423. Diğer kalkınmakta olan bölgeler gibi, Uzak Doğu'da da kırsal halkın hem kendisi için hem de bunların ihtiyacına tekabül eden kalkınan kurumlar stratejinin olması gerekmektedir. Uzak Doğu gibi büyük bir bölgede çok çeşitli sosyal kuruluşların, değişik kültürlerin ve tarihi alışkanlıkların bulunması normaldir. Birkaç cemiyet esnek olup çoğunluğu muhafazakârdır. Bazılarında demokratik idare vardır bazılarında ise katı sınıf bünyesi vardır. Bazılarında toprak ağaları ve tefeciler etkindir. Bu cemiyetlerin sosyal bünyeleri yeni teknolojileri kolay olarak kabul etmeyebilir. Bunun için bu toplulukların değişiklikleri kabul edebilecekleri düzeye gelmeleri lâzımdır. Hükümetlerin bu konuda tedbirleri almalarına karşılık bu gibi faaliyetler yine de yetersizdir. Haddizatında bu faaliyetler kırsal nüfusun % line bile ulaşmamıştır.

424. Bunlara karşılık, halkın teknolojiye değil teknolojinin halkı adapte edildiği bir ülke olan Çin, bu duruma bir istisna teşkil etmektedir. Çinliler, kırsal nüfusun, ziraatın modernizasyonunda kendi kendilerine yardımcı olmalarını, çiftlikler dışında ilâve istihdam yaratılmasını ve kendi sosyal hizmetlerini inşa etmelerini beklemişlerdir. Mahalli zirai üretim sadece şehirlere gıda maddeleri temini ile kal-

mamış fakat aynı zamanda belirli gıda maddeleri üzerine de ihtisaslaşmışlardır. Diğer ülkelerde bu gibi gayeler ancak değişik tedbirlerin bir karışımı uygulandığında elde edilebilir.

Latin Amerika

425. Bir bölge olarak Latin Amerika buraya kadar incelenen diğer üç bölgenin göstermediği özellikleri gösterir. Bir kere, bu bölgedeki ülkeler, bundan yüz yüzelli yıl evvel kendilerini kolonizmden kurtarmışlardır. İkinci olarak, bu ülkelerdeki şahıs başına milli gelir, petrol ihracatçısı ülkeler hariç, diğer bölgelerdeki ülkelere daha fazla yüksektir. Üçüncü olarak bu ülkelerdeki insan gücünün yeniden dağılımı diğerlerinden çok ileridir. Latin Amerika'da toplam işgücünün sadece % 35'inin ziraatde olmasına karşılık bu oran Asya'da % 61, Afrika'da ise % 71 dir. Dördüncü olarak zirai nüfusun verimliliği diğer bölgelere nazaran iki katıdır. Beşinci ve sonucu olarak birkaç önemli istisna hariç ekili toprakların verimi daha yüksektir.

426. Bu müspet karşılaştırma, aynı zamanda zamanla elde edilen müspet zirai performansla tamamlanabilir. Örneğin 1952—1972 yılları arasında elde edilen yıllık üretim artışı ülkeler itibariyle şu şekildedir: Venezüela'da % 6,1 : Ekvator'da % 5,4 : Meksika'da % 5,3 : Brezilya'da % 4,4. Bir karşılaştırma yapılırsa, diğer ülkelerdeki bazı büyük ülkelerin bu gelişmeyi % 4 oranında çoğu ise % 3'ün altında gerçekleştirdiği görülür. Buna karşılık, diğer bölgelerde de olduğu gibi bazı Latin Amerika ülkeleri çok düşük oranlar elde etmişlerdir. Dolayısıyla bir genelleme yapılırsa, bölgedeki ülkelerin çoğunun iktisadi kalkınmaya doğru bir aşama yaptıkları ve çoğunda dinamik bir zirai sektör mevcut olduğu söylenebilir.

427. Diğer taraftan, bazı istisnalarla Latin Amerika ülkelerinde nüfus artış oranı yüksektir, ancak bu oran en üst seviyesine erişmiştir ve bundan sonra düşmeye başlayacaktır.

428. Birçok ülkede nüfus yoğunluğunun az olmasından dolayı bu ülkelerde henüz daha faydalanılmayan büyük arazi sahalarının olduğu söylenir. Bu büyük ölçüde yanlış bir kanıdır. Esasında Arjantin gibi bazı ülkelerde işlenmiyen büyük araziler olmasına karşılık buralarda ancak koyun beslenebilir ve çok az insan burada oturmaya yanaşmışlardır.

429. Bölüm 3. de belirtildiği üzere Latin Amerika bölgesinde yeni toprak potansiyeli 85 milyon hektardır ve fazla yağmur alan tropik bölgelerde devamlı ekim yapılabilmesi için araştırmalar yapılmalıdır.

Herne kadar bu sorunlar 1985 yılından evvel çözümlenemiyecesede, bu tropik arazilerin şimdi veya sonra hem mahalli halkı beslemek hem de diğer bölgelere ihraç etmek üzere ekilecektir.

430. Buna rağmen halihazırda Latin Amerika hükümetleri iki sorun ile meşguldürler. Birincisi zirai üretimin ticari tali yan sektörü, ikincisi ise, yarı kendine yeterli düşük gelirli sektör. Ticari sektör Afrika ve Asya'da olduğundan çok daha kuvvetlidir. Genellikle ana ürünler ve hayvanlar büyük çiftçilerin elindedir. Bu insanların çoğu son gelişmelerden haberdardır ve ticari kredi bankaları ile ilişkileri vardır.

431. Ticari zirai sektörün gelişmesi için diğer bir engel ise verimli yatırımlara, yatırım meyilinin zayıf olmasıdır. Birçok Latin Amerika ülkesinde yatırımların gayri safi milli hasılaya oranı çok düşüktür. Ancak bazı zamanlarda belirli ürünlerde bir ferahlama görülmüştür. Ancak, bu gibi durumlar çok sık meydana gelmemektedir. Örneğin, şu anda şeker endüstrisinin kurulması için büyük yatırımlar çağırılmıştır. Ancak, mevcut bilgilerin yatırım programlarının çok yavaş ilerlediğini belirtmektedir.

432. Uzun yıllardan beri zirai ürünlerle ilgili bölge içi ticaretin geliştirilmesinin faydaları üzerinde durulmuş ve küçük çaptaki ortak pazar teşebbüsleri bu düşüncüyü desteklemek için gerçekleştirilmiştir. Ancak belirli bir seviyeye kadar bu ülkelerin zirai ürünleri birbirlerini tamamlayıcı değil birbirleri ile rakiptirler. Bu suretle ülkeler birbirlerine fazla ürünlerini satacaklarına bu ürünleri Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerine satmağa uğraşmaktadırlar.

433. Bunun için hükümetler, bu sektörün canlandırılması için bu ana kadar incelenen tedbirleri alacaklardır. Belki, ilave olarak yapılacak iki husus, yeni modern teçhizat almak için yapılacak yatırımlar daha kolayca elde edilmesi ve hem mahalli hem de dış pazarlarda daha istikrarlı fiyatların tesis edilmesi.

434. Ancak, nereden bakılırsa bakılsın bu sektör öncelik verilmesi gereken bir unsur değildir. Latin Amerikanın insancıl sorunları daha ziyade ticari olmayan sektör üzerine teksif edilmiştir. Bu gayri ticari sektör Meksika'daki ejidaryoslar, Merkezi Amerika ve Andlardaki çiftlik sahipleri ve bütün ülkelerdeki topraksız kırsal nüfus da dahil olmak üzere değişik insanlardan meydana gelmektedir.

435. Kırsal nüfusun seferber edilmesine ilişkin genel hatlar 6. Bölümde izah edilmiştir. Ancak bölgenin kendine has karakteristiklerinden dolayı bunların Latin Amerika ülkelerine tatbikatı bazı zor-

luklar çıkarmaktadır. Bir kere, ülkelerin kapladıkları alanların çok büyük olmalarına karşılık, nüfusun büyük bir kısmı çok büyük birkaç şehirde oturmaktadır. Bu şehirlerin, birbirlerine olan mesafeleri çok uzun olup, bunların arasındaki kasaba ve köyler bile birbirlerine çok uzaktır. Dolayısıyla kırsal nüfusun kalkındırılması için yapılması gereken alt yapı yatırımları büyük meblağlar tutmaktadır. Bunun yanı sıra kırsal alanlarda tesis edilecek olan endüstriler bile pazara olan uzaklıklarından dolayı rantabiliteleri çok düşüktür. Bu sorunu çözmek için mevcut kasabalar yanına yeni ekonomik merkezler kurulmakta ve böylece bu merkezlerin istihdam ve iktisadi kalkınma sorunlarını çözümleyeceği düşünülmektedir.

436. Diğer bir ana program ise henüz bazı ülkelerde henüz tam olarak çözümlenemeyen toprak mülkiyetinin yapısı ile ilgilidir. Tarım reformu ile ilgili olarak çok şey söylenmiş ve yazılmıştır. Ancak diğer ülkelerde de olduğu gibi Latin Amerika ülkelerinde de toprak mülkiyeti toplumun sosyal bünyesi ile yakından ilgilidir ve tarım reformu toprak sıfatlarını değiştirmesine rağmen sosyal bünyeyi değiştirememektedir. Belirli bir toplumda topraklar yeniden dağıtılsa bile, o toplumun insanları sadece zirai konularda değil, fakat diğer konularda da lidere bakmaktadırlar. Bu, belkide çiftçilerin kendileri tarafından daha demokratik bünyeler kuruluncaya kadar devam edecektir. Birçok ülkede bu konuda istikbal vadeden adımlar atılmasına rağmen kanunun büyüklüğüne göre bu tedbirler çok küçük kalmaktadır.

437. Ancak bu arada, diğer bölgelerde çok acil olmayıp Latin Amerika bölgesi için muacceliyet arzeden bir sorun vardır. Bu sorun gelirin tekrar dağılımı ile ilgilidir. Dünyanın diğer bölgelerindeki nüfusun çok az bir kısmı zenginliğin nimetlerinden faydalanırken gelirin yeniden dağılımına ilişkin tedbirler dar gelirli nüfusun fakirliğini hafifletmeye yeterli olmayacaktır. Bunun aksine birçok Latin Amerika ülkesinde nüfusun, belirgin bir oranı iyi durumdadır ve büyük şehirlerden bu kolayca anlaşılabilir. Ancak burada ters olan durum, yüksek gelir seviyeli bu insanlar ülkenin iktisadi kalkınmasına ne kendi çabaları ne de yatırımlar vasıtasıyla yardımcı olmamaktadırlar. Bunlar çok açık nedenlerden dolayı çok hassas unsurlar olmasına rağmen, bu durum kırsal nüfusu etkilememektedir. Halihazırda mali politikalarla birlikte fiyat politikaları yüzünden kırsal nüfus mecburi tasarruf yoluyla ülkenin iktisadi kalkınmasına önemli derecede katkıda bulunmaktadır. Alınacak tedbirler fakir kırsal nüfus ülkenin refaha erişmesine daha az katkıda bulunmalı, ancak, şimdiye kadar elde ettiklerinden daha fazla almalıdırlar. Bu fiyat ve vergiye ilişkin tedbirlerle gerçekleştirilebileceği gibi çok küçük yerleşme bölgelerinde istihdam imkânları meydana getirerek de olabilir.

438. Belirli bir oranda doğru olarak kabul edilebilecek bir söyleneceğe göre Latin Amerika ülkelerinde gıda maddelerine olan talebin bu kadar az artmasına neden, bu bölgede bu kadar çok fakir insanın yaşamasıdır. Hiç kuşkusuz gelirin yeniden dağılımının yeterli bir şekilde yapılması gıda maddelerine olan talebin artmasına yol açacaktır.

439. Bu nedenlerden dolayı Latin Amerika sorunlar ve imkânlar açısından normal olmayan karışım arz etmekte ve bölge belirli bir seviyeye kadar iktisadi gelişmeyi temin etmiş olmasına karşılık daha henüz tam olarak yararlanılmayan birçok toprak ve su kaynakları bulunmaktadır. Toprak ile ilgili sorunların çözümlenmesi için gerekli olan teknik bilgi ve teçhizat bu bölgede mevcuttur. Bazıları bu konudaki finansman ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilecek durumdadır. Ancak bazı ülkelerde bu imkânlar ekonomik olmayan bazı sebeplerden dolayı kullanılamamaktadır. Ancak tecrübeler göstermiştir ki, gıda maddeleri üretimi duraladıkça iktisadi kalkınma devam edemez. Ve yine şurası bir gerçektir ki, hükümetler ticari sektöre daha fazla güvenmeye devam ettikleri müddetçe gıda maddeleri üretiminde duraklamalar meydana gelecektir. Belki de Latin Amerika bölgesindeki hükümetlerin en büyük sorunu insan potansiyelinin geliştirilmesidir.

Bölüm 8

Mali Kaynakların İhtiyaçları

440. Bundan evvelki bölümlerde incelenen tavsiyeler öngörülen tedbirin cinsine göre, gerek ulusal gerekse uluslararası ilgili otoritelere yöneltilmişlerdir. Bazı tavsiyeler, ilgili hükümetlerin alacakları tedbirleri gerektirmektedir. Bunun nedeni, gereken tedbirlerin tam ve tesirli olarak uygulanabilmesi ilgili hükümetlerin isteğine bağlı olusudur.

441. Bu, ulusal tedbirler, dışarıdan gelecek olan teknik bilgi ve kaynakların kanalize edilmesi için uluslararası gayretler tarafından desteklenmelidir. Kalkınmakta olan ülkelerdeki gıda maddeleri üretimin artması için gerek uluslararası kuruluşların gerekse kalkınmış ülkelerin ve diğer yardım veren ülkelerin yardım etmesi şarttır. Geçmişte çoğu kez, uluslararası alanda kabul edilen kararların uygulanması için yeterli miktarda fedakârlıkta bulunulmamıştır. Bunun tekrarına müsaade edilmemelidir. Herne kadar kaynakların büyük bir kısmı, ulusal alanda seferber edilecekse de, hem tek hem iki taraflı uluslararası yardımın rolü büyük olacaktır.

442. Kalkınmakta olan ülkelerin gıda maddeleri üretiminde bir artışın temin edilmesi için yapılan dış yardım yetersizdir. Halihazırda sosyalist ülkeler hariç, karşılıksız olarak yapılan yardımların tutarı yılda 1,5 milyar dolardır. Bunun % 60'ı Dünya Bankası tarafından temin edilmektedir. Eldeki donelere göre 16 kalkınan ülke tarafından yapılan yardım 300 milyon dolardan azdır. İstenilen oranın elde edilmesi için bu rakkamların birkaç misline çıkartılması gerekmektedir.

443. Kalkınmakta olan ülkelerin zirai yönden gelişmeleri için gerekli olan mali yardımın miktarını tam tespit için hazır ve kabul edilebilecek bir metod yoktur. Ancak FAO tarafından yapılan bir tespite göre bu konuda yapılacak yatırımların toplamı 112,5 milyar doları bulmaktadır.

444. Yapılan diğer bir tahmine göre 1975 yılından 1985 yılına kadar olan 11 yıllık devrede yapılacak yatırım 1972 fiyatlarına göre 120 milyar dolardır. Bu rakam zirai gelişme için gerekli olan bu yatırımları dahil etmediğinden ve 1972 yılından itibaren fiyatların arttığını kabul edersek iki rakamın yaklaşık olduğunu kabul edebiliriz. Herne kadar daha sıhhatli rakamın ortaya çıkartılması için daha fazla araştırmalar yapılması gerekirse de mevcut bilgiler çerçevesinde şu genel gözlemler ileri sürülebilir :

(a) Kalkınmakta olan ülkelerde yılda ortalama olarak 8—10 milyar dolar olarak gerçekleştirilen zirai sektör yatırımları 16—18 milyar dolara çıkartılmalıdır. Bu sayede geçtiğimiz 12 yıl içerisinde % 3.5—4 olarak gerçekleşebilir.

(b) Yaklaşık olarak 1975—1980 döneminde yılda 5—6 milyar dolar yatırım ihtiyacının dışardan gelmesi lazımdır. Halihazırda % 10—12 civarında olan dış finansman çok yetersiz olduğu aşıkardır. Dış finansman sektörden sektöre değişecek ve aynı zamanda programın iç harcamalarının bir kısmını da kapsayacaktır.

(c) Değişik programların zamanlandırılması, programının karakterine göre değişecektir. Ancak, önümüzdeki beş yıl için tahminler hazırlanmıştır.

445. Böylece kalkınmakta olan ülkelerde gıda maddeleri üretiminin arttırılmasına ilişkin programların etkin bir şekilde uygulanabilmesi için yıllık karşılıksız dış kaynakların 1,5 milyar dolardan 5 milyar dolara artırılması gerekmektedir.

446. Üçüncü bölümde de izah edildiği gibi su ve toprak geliştirilmesi için yıllık 2,5 milyar dolar civarında dış yardıma ihtiyaç vardır ve bu paraya mevcut sulama tesislerinin geliştirilmesi, sulanacak yeni toprakların teçhizatlandırılması da dahildir. Bu paranın büyük bir kısmı mevcut tesislerden daha iyi neticelerin alınmasını teminen bunların geliştirilmesine harcanacaktır. Bilhassa Afrika ve Latin Amerika'da yeni toprakların geliştirilmesi için bir başlangıç yapılabilir. Haricen yapılacak bu 2,5 milyar dolarlık yardım tüm olarak 7—8 milyar dolarlık programları başlatacaktır.

447. Ürün ve et geliştirilmesi programları, canlı hayvan stoklarının inşa edilmesi, Afrika'daki haşarat kontrolü, domuz ve kümes hayvancılığı ile ilgili tesislerin kurulması ve süt ve et işleme tesislerinin kurulması için yılda 1 milyar dolara ihtiyaç olacaktır.

448. Araştırma faaliyetleri için de yılda 600 milyon dolara ihtiyaç vardır ki, bu toplam, harcanacak paranın yarısını teşkil etmektedir.

449. Bilhassa pazarlama, depolama ve işleme tesisleri için gerekli olan kredi programlarını desteklemek üzere gerekli olan dış para 1.2 milyar dolardır ve bu paraya girdiler için lâzım olan 200 milyon dolar civarındaki döner krediler de dahildir.

450. Kalkınmakta olan ülkelerdeki gübre tesislerine yatırılacak para, bu miktarlara dahil edilmemiştir. Çünkü, bu miktarlar normal olarak endüstri sektöründe mütalâa edilmiştir. Ancak 2. bölümde de belirtildiği üzere açığı kapatmak üzere 6,5 milyar dolarlık yatırımın yapılması gerekmektedir. Bu yatırımın özü petrol üreticisi ülkelerde geri kalan % 20 si ise diğer ülkelerde yapılacaktır. Buna ilâveten gübre tihalcisi ülkelerin önümüzdeki beş yıl içerisindeki artan gübre ihtiyaçlarını karşılamak üzere 500 milyon dolar dış yardıma ihtiyaç olacaktır.

451. Bu tahmini rakkamlara aynı zamanda zirai ham maddelerin işlenmesi için gerekli olan sınai yatırımlara ilişkin miktarlar dahil değildir. Örneğin, 1980 yılındaki ihtiyacı karşılamak üzere kalkınmakta olan ülkelerde şeker işleme tesisleri için yapılması gereken yatırım 2,5 milyar dolardır. Sermaye, teknik bilgi ve yönetim kolaylıkları sağlayan özel yabancı sermayenin, zirai ve gıda maddelerine ilişkin hedeflerin karşılanmasındaki potansiyel rol önemli olabilir ancak her iki tarafın da kabul edebileceği politika ve mesuliyetlerin belirlenmesi lâzımdır.

452. Zirai yatırımlarda öngörülen artış aynı zamanda teknik yardımda da bir artış gerektirecektir.

453. Dünya Bankası kaynaklarından öngörüldüğü üzere bu kuruluşun zirai faaliyetlere tahsis edeceği para miktarı, yılda iki milyar doları geçmeyecektir. Diğer kuruluşlarda yılda 700—750 milyon dolar verse bile daha 2—2,5 milyar dolara ihtiyaç vardır.

454. Esas yardımın yapılması gereken ülkelerde milli hasıla çok düşük olduğu için bu gibi yardımların karşılıksız olması da gerekmektedir. Evvelce de belirtildiği gibi 1985 yılına kadar hububat açığı

85 milyon tona kadar ulaşabilir. Şayet bu açığın büyümesine müsaade edilirse, gerekli olan dış para, yılda 14—16 milyar dolara kadar yükselebilir.

455. Bu düşüncelerin ışığı altında Dünya Gıda Konferansı, aşağıdaki hususlara dikkati çekebilir.

(I) Kalkınmakta olan ülkelere yapılmakta olan kalkınma yardımlarının azlığı konusundaki endişesini belirtir ve bu konuda yapılan yardımların mevcut 1.5 milyar dolarlık seviyesinden önümüzdeki beş yıl içerisinde 5 milyar dolara yükseltilmesindeki acil ihtiyaca işaret edebilir.

(II) Yeni kurumsal düzenlemelerde dahil olmak üzere, dış finansman ihtiyaçlarındaki bu açığı kapamak için ilâve kaynakların seferber edilmesini teminen yeni yollar arayabilir.

(III) Sermaye ve teknik yardım ile gübre ihtiyaçları için yapılacak hibeleri göz önünde bulundurarak kalkınmış ülkelerin yapmakta oldukları iki taraflı zirai kalkınma yardımını giderek arttırmalarını istemek.

(IV) Kalkınmakta olan ülkelerin zirai gelişmede ileride karşılaştacakları finansman zorluklarına öncelik vermeleri için ilgili kuruluşlara bu konuda öncelik vermelerini istemek.

Kısım II

BESLENMENİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN POLİTİKA VE PROGRAMLAR

Bölüm 9 : Ulusal Gıda ve Beslenme Programları

Bölüm 10 : Özel Yem Programları

Bölüm 11 : Sağlık Yönleri ve Belirli Beslenme Açıkları

Bölüm 12 : Tüketici Tahsili ve Korunması

Bölüm 9

Ulusal Gıda ve Beslenme Programları

456. Beslenme durumunun iyiye götürülmesi sadece gıda üretim ve dağıtınıyla değil, aynı zamanda beslenmeyi dikkate alan uygun politika ve önceliklerin tespitine de bağlıdır. Gıda ve beslenme sistemi deniz ya da karada başlayarak insan vücudunda son bulan uzun ve karmaşık bir sistemdir. Bazı kalkınmış ülkelerde gıda fazlası sorunlar yaratırken, yoksul nüfus için sorun yeterli gıdanın mevcut olmayışıdır. Ancak, bazen alınan gıdanın da yeterince besleme değeri olmayabilir.

Bu nedenle özellikle temel gıda maddeleri tohumlarını besleme değeri fazla ürün verecek biçime getirecek bilimsel çalışmalar ileride beslenme durumunu geliştirecek bir unsur olabilir. Birçok halde gıda eksikliğine hastalığın da eklenmesi, alınan gıdanın besleme değerinden tam olarak yararlanılmasını engellemektedir. Kalkınmış ülkelerdeki ve kalkınmakta olan ülkelerin ekonomik açıdan mutlu azınlıkları arasındaki fazla tüketimin bazı hastalıklara yol açmakta olduğu da dikkate alınmalıdır. Ayrıca bu fazla tüketim, genellikle büyük miktarda gıda kaybı ile elele yürür.

457. Kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda nüfusun beslenme statüsünü sürdürmek ve kötü beslenenleri tedavi edebilmek için sosyal ve politik nedenlerle değişik müdahale sistemleri uygulanmıştır. Bu çabalar genellikle eğitim ve sağlık gibi tek yöne veya ek beslenme programları gibi sadece beslenmeyi geliştirmeye yönelmiştir. Ancak, yetersiz gıda tüketimi veya kötü beslenmenin yoksullukla yakından ilişkili olduğu ve gıda tüketim yetersizliğinin yoksul

halkın gıda mallarını alacak güçte bulunmamalarına bağlı olduğunu unutmamak gerekir. Bu nedenle gıda ve beslenme durumunu daha iyiye götürme çabaları yoksulluğun sosyo—ekonomik kalkınma ve daha iyi gelir dağılımı ile giderilmesi girişimlerinin bir parçası olarak görmek gerekir. Bir gıda ve beslenme politikası ekonomik, eğitsel, teknik ve hukuki tedbirleri kapsayan bu tahmini gıda talebini karşılayacak miktarın üretim ile gıda arzı ve beslenme ihtiyaçlarını tahmin edebilecek bir politika olmalıdır. Sözü edilen bu tedbirler, sadece ekonomik değil, sosyal önemi de olan tedbirlerdir.

458. Daha evvelce de belirtilmiş olduğu gibi, kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda, beslenme eksiklikleri yaygın yoksulluğun sonucudur. Uzun vadede, beslenme sorununu çözümlemek, yoksulluğa yol açan nedenlerle mücadele etmeğe bağlıdır. Ancak, ekonomik kalkınma yoluyla gelirlerde bir artış sağlanmış olmasını beklemek ne gerekli ne de arzu edilir bir durumdur. Görüleceği gibi, kısa vadede üretim kapasitesini artıracak ve satın alma gücünü yükseltecek çabalara girişilebilir. Sonuç olarak gıda ve beslenme politikalarının amacı, ulusal kalkınma programlarının bir kısmını oluşturacak tedbirler getirmektir.

459. Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda yapılacak ilk iş, ülkenin değişik yörelerinde ve değişik sosyo—ekonomik grupları içinde beslenme bakımından tehlikeli durumda bulunanların miktar olarak tespit edilmesidir. Bu nedenle doğum oranlarına ilişkin istatistikler derlenmeli, nüfus gruplarına ilişkin bu bilgiler zaman zaman doğrulukları bakımından kontrol edilmeli, gıda tüketimi ve aile bütçesine ilişkin araştırmalar yürütülmelidir. Ancak, tüm bunların masraflı olması ve zaman alması gerekeceği dikkate alınırsa, değişik yöre ve sosyal gruplar içinde sonuca varmak için örnekleme yolu tercih edilebilir. Bu çalışmalara üniversiteler ve gönüllü kuruluşlar yardımcı olabilirler. Ancak, bu şekilde mevcut problemlerin tür ve genişliği saptanabilir ve kıt kaynakların gerek olmayan yerde kullanılmasını engelleyici programların yapılmasını sağlayabilir.

460. Gerek analiz gerekse uygulama bakımından kentsel nüfus yoksulunu kırsal nüfus yoksulundan ayırmak yararlıdır. Genellikle küçük çiftçi ve topraksız köylüden oluşan kırsal yoksul nüfusun gıda tüketimini ve gelirlerini artırmak, üretimlerini artırmakla ilişkilidir. Beslenme ihtiyaçlarını karşılamak ve gıda tüketimlerini geliştirmek ayrıca pazara ilâve mal verebilmek için küçük çiftçiler toprak, su, sermaye ve üretim girdilerine, ayrıca bu kaynakların nasıl kullanılacağına ilişkin teknik bilgilere ihtiyaç duyacaklardır. Kırsal nüfusun

belki de en yoksulu durumunda olan topraksız köylü bakımından başlıca çözüm yolu ek istihdam olanaklarının yaratılması, yollar, sulama tesisleri, elektrifikasyon, mesken gibi tarım endüstrilerinin kırsal alanlarda geliştirilmesi ve pazarlama sisteminin tanıtılması gibi tedbirlerin getirilmesi olacaktır. Kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda beslenme ve istihdam sorunlarının çözümü kırsal kalkınma eğilimlerinin, mali, ekonomik, teknik kolaylık ve hizmet veren kurumların bünyelerinin değiştirilmesine, kırsal nüfusun örgütlenmesine ve idari düzenlemelere bağlıdır. Bu dökümanın altıncı bölümünde tanımlanan bütünleşmiş kırsal kalkınma tedbirleri satın alma gücünü artırma ve dolayısıyla yoksul kırsal nüfusun beslenme durumunu geliştirme bakımından büyük yararlar sağlayacaktır. Bu arada ikili ve çok yönlü gıda yardım projelerinin yürütümü de yararlıdır.

461. Kentsel alandaki yoksul nüfusa gelince, piyasada yeteri kadar gıda malı mevcut olsa dahi bu nüfusun istihdam olanaklarını ve ücret seviyelerini artırmak başta gelen bir tedbir olmalıdır. Öte yandan endüstrileşme yöntemleri kırsal alandan şehirlere akan nüfusun verimli bir biçimde kullanılması bakımından önem taşır. İlerde yeni emek—yoğun endüstriler geliştirmek ve üretimle inşaat endüstrilerinde emek yoğun metodlar uygulamak suretiyle endüstriyel kalkınma yöntemlerini değiştirmek gerekebilecektir. Kırsal alandaki gerçek işçi ücretlerinin de artırılmasıyla bu kabil gelişmeler yoksul ailelerin gıda tüketimlerini daha iyiye götürme olanağını yaratacaktır. Satın alma gücü ayrıca eğitim programlarıyla işçinin teknik becerilerini artırmakla da mümkündür. Ancak satın alma gücü üzerinde etkili olabilmeleri için bu kabil programların çok yönlü ve çok geniş olması gerekir.

462. Şehir çevresinde yaşayan nüfusun gıda tüketiminin bir kısmı evde yapılmış gıda malları olduğu için, şehirleşme beraberinde şehirden uzak olmayan yeşil sahaların varlığını da getirmelidir. Öte yandan gıdasının tamamını veya önemli bir kısmını dışardan satın alan kırsal ve kentsel nüfusun sadece gelirini bir miktar artırmak yeterli olmayacak buna ilâveten pazarlama sistemlerinin de geliştirilmesi gerekecektir.

463. Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda ise pazarlama sistem ve uygulamaları genel olarak geliştirilmek zorundadır. Yoksul grupların gelirlerindeki az bir artışı takiben perakende fiyatların aşırı bir biçimde artışını önleyecek tedbirler alınmış olmalıdır. Şimdiki duruma göre kalkınmakta olan ülkelerin hemen hepsinde yoksul halk uygun kalitede gıda malını perakende olarak temin etme güçlüğüyle

karşı karşıyadır. Bu gibi insanlar evlerinde büyük miktarlarda gıda malı bulunduramadıkları için alımlarını az miktarlarda ve genellikle araçlardan yapmaktadırlar.

464. Bu sorunun bir çözüm yolu, Hindistan ve Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi devlet tarafından yapılan tanzim satışlarıdır. Bu satışları yapan mağazalar daha çok gecekondu mahallesinde açılmalı ve kırsal alandaki yoksul halka ulaşabilecek niteliklere de sahip olmalıdır. Ancak bu mağazaların başarısı yönetim güçlüklerinin giderilmesine bağlıdır.

465. Bu tür işletmeler küçük çiftçi kooperatifleriyle işbirliği yaparak tarımsal ürünlerin hem alıcı hem satıcı için elverişli fiyatlarla alıp satabilir. Bundan sonra bu işletmeler toplumu mağazaların yönetimine daha çok katkıda bulunur bir hale getirmeye çaba harcayabilirler. Ancak yönetim için özel eğitimi gerektiren personelin yetiştirilmesi de zorunludur.

466. Bir gıda ve beslenme politikası yukarıda sözü edilen hususların tümünü kapsamakla kalmamalıdır. Ayrıca bu kabil politikalar belirli bir zaman içinde belirli bazı hedeflere ulaşmayı amaçlamalıdır. Basit bir örnek vermek gerekirse, nüfusun en düşük seviyedeki % 20 si günde 1500 kalori alabiliyor. Onun üzerindeki grup ise 1900 kalori edinebiliyorsa hedef örneğin alt grubu 1900 kaloriye çıkarmak olmalıdır. Belirli grupların olumsuz yönde etkilenmelerini önleyecek ve belirgin beslenme sorunlarını çözümleyebilecek diğer bazı hedeflere bundan sonraki bölümlerde değinilecektir.

467. Son on yıl içinde çeşitli uluslararası konferans ve seminerlerde ülkelerin bir gıda ve beslenme politikası geliştirmeleri gereğine işaret edilmiştir. Ancak, uygulama bir yana henüz ülkelerin çok az bir kısmı böyle bir politika çizebilmişlerdir. Bu nedenle kısa bir zamanda önemli sonuçlar alınmak isteniyorsa bu yönde daha etkili olmak gerekecektir. Bu gereği kabul eden hükümetler, ilgili kuruluşların bir gıda ve beslenme politikası çizmelerine yardımcı olmalarını arzu edebilirler. Böyle bir yardım şu unsurları kapsayabilir :

(a) Planlama yapanları gıda ve beslenmeye ilişkin bazı hedefleri planlarına almaya ikna etmek, (b) mevcut bilgilerin derlenerek değerlendirilmesi ve ek bilgilerin toplanması (c) gıda ve beslenme politikalarının çizimi ve sosyo—ekonomik kalkınma planlarıyla bütünleştirilmeleri (d) politika ve programların gerektiğinde değerlendirilmeleri ve yeniden formüle edilmeleri.

468. Dünya gıda konferansının şu hususları gerçekleştirmesi one-
rilebilir.

(I) Sosya—ekonomik kalkınma plânlarının gıda ve beslenme po-
litikalarını da kapsamına almasını hükümetlere önermek,

(II) Ülkeleri gerekli programların hazırlanmasına esas olmak
üzere her sosyo—ekonomik grubun kötü beslenme oranını saptamaya
zorlamak,

(III) Her hükümetin belirli bir zaman devresi içinde besleneme-
yenlerin iyi beslenmelerini gerçekleştirmek yolunda bazı hedefler koy-
masını önermek,

(IV) Gıda ve beslenme politikalarının kırsal ve kentsel yöreler-
de kötü beslenmeyi azaltacak stratejileri de kapsamasını ve uluslararası
kuruluşların bu amaca hizmet için yardımlarını artırmalarını öner-
mek.

Bölüm 10

Özel Beslenme Programları

469. En çok ihtiyaç duyan kimselere acilen beslenme yardımında bulunulması beslenme programlarıyla gerçekleştirilmektedir. Beslenme programlarının ana amacı, beslenmeyi geliştirmek ve kötü beslenmeyi gidermek ise de bu programlar sayesinde büyük fonlardan ve çeşitli kaynaklardan istifade etmek suretiyle dolaylı olarak da yarar sağlanabilir.

470. İlk olarak, beslenme programları etkin bir biçimde ve yeterli süre ile uygulandığında en çok ihtiyaç duyan kimselere asgari bir beslenme seviyesi sağlayacak ayrıca ihtiyaçlarını pazardan edinme olanağından yoksun olanlara beslenme olanağını getirecektir. Öte yandan bu programlar işçi verimliliğini artırmada da etkindir. Bu programlarla değiştirilebilecek tüketim alışkanlıkları yeni gıdaların bulunmasını ve yararlanılamayan kaynaklardan yararlanılmasını amaçlayan tarım, gıda ve balıkçılık sanayi politikalarının orta vadeli hedeflerini oluşturur.

471. İkinci olarak, iyi adapte edilmiş beslenme programları bir çok kalkınmakta olan ülkede sağlık ve eğitim hizmetlerinin geliştirilmesini sağlayabilir. Okullarda görülen devamsızlık ve tahsili bırakma olaylarının beslenme programlarının uygulandığı okullarda azaldığı saptanmıştır. Eğer beslenememe yüzünden yatırılan çocukların sayısı azaltılabilmiş olsaydı bugün hastanelerde diğer hastalara daha fazla

yer açılmış olacaktı. Özellikle 3 ile 5 yaşları arasında çocukların daha iyi beslenmelerini sağlayacak ek beslenme programları ölüm oranını azaltacak sağlık hizmetlerinin etkili olmasını sağlayacak dolayısıyla sosyal güvenlik maliyetini düşürecektir.

472. Ancak günümüzde genellikle görüldüğü gibi beslenme programlarının olumsuz yönleri küçümsememelidir. İlk olarak, son 20 ile 30 yıl içindeki tecrübeler bu programların kapsam bakımından dar olduğunu ve hedef alınan grupların sadece % 2 sini kapsadığını, dolayısıyla çaba ve kaynak kaybına yol açtığını göstermiştir.

473. İkincisi, ithal mallarına dayalı olarak uygulandıklarında bu programlar uzun vadede iç üretim olanaklarıyla karşılanamayacak bir takım gıda tüketim alışkanlıkları yaratmaktadır. Böylece ödemeler dengesi etkilenmekte veya yardımcı bir ülkeye bağlı kalma zorunluğu doğmaktadır.

474. Üçüncüsü, beslenme programları zamansız olarak durduruldukları takdirde zararlı bazı sonuçlar doğurmaktadır. Zamansız olarak kötü sağlık şartları, eğitilmemiş anne, düşük aile geliri gibi koşullarla tanımlanan eski çevreye dönenlerin yeniden kötü beslenme durumuna düştüklerini gösterir delil fazladır. Beslenememe ile hastalık arasındaki yakın ilişki nedeniyle çocukların daha iyi beslenmelerini hedef alan beslenme programları çevre sağlığı (temiz içecek su, çöplerin sağlıklı olarak toplanması) ve hastalıkla mücadele saha- larında alınacak tedbirlerle daha da etkin bir biçim kazanacaktır.

475. Dördüncüsü, beslenme programlarındaki bazı aksaklıklar planlama ve yönetimdeki eksikliklerle ilişkili olmaktadır. Bazı programlar, büyük bir yatırımı temsil ettikleri halde başarılarında çok önemli rol oynamasına rağmen teknik ve idari konulara dikkatle eğilmemişlerdir. Beslenme programlarına en çok ihtiyaç duyan ülkelerde teknik personelin yeterli bir standarda erişememiş olması büyük bir engeldir. Birleşmiş Milletler organları programların hazırlanması için doğrudan önerilerde bulunmak ve her seviyede gerek duyulan personeli eğitmek gibi teknik yardımlarda bulunabilir.

476. Beslenme programına alınacak yiyecekler her duruma göre değişirse de bazı önerilerde bulunabilir. Doğal olarak yiyeceklerin depolanmaya uygun ulaştırılması kolay ve kullanılmadan önce hazırlanması kolay olmalıdır. Gıda malları dışardan alındığında veya bir yardımdan yararlanıldığında bu malların belirli bir devre sonunda i- çerde üretilebilirlikleri de araştırılmalıdır. Bu nedenle yardım olarak alınacak gıda malları dikkatle gözden geçirilmelidir.

477. Özellikle yerli gıda mallarına dayalı olarak bebekler ve çocuklar için geliştirilecek, üretilecek ve pazarlanacak gıda karışımları beslenme bakımından zor durumda olan gurupların ihtiyaçlarını karşılamak bakımından yararlı olabilir. Bu amaçla FAO/WHO/UNICEF tarafından çeşitli ülkelerde hükümetler nezaretinde yürütülen beslenme programlarında kullanılmak veya normal ticari kanallardan satışa arz etmek üzere ortak programlar uygulanmıştır.

478. Ayrıca bir programın başarısı için sadece gıdanın yeterli olmayacağına işaret etmek gerekir. İdari bir alt yapı gerektiren dağıtımı ve ulaştırma ile depolama sistemine de ihtiyaç vardır. Bunlar olmadığı takdirde programlar başarısızlığa uğramak ya da büyük kayıplara yol açmaktadır. Bu anlamda, ülke çapında programların başlatılması için gerekli tecrübe bulunmayan ülkelerde genişlemek için ilk önce pilot projeler başlatılmalıdır. Bu pilot projeler ayrıca gerekli personelin eğitimini de sağlayacaktır.

479. Bu grup beslenme programlarının etkin olabilmesi için yeterli ölçüde kapsamlı, süreli ve sürekli olması sağlanmalıdır. Her arzu edilir süre değişiklik gösterilebilir. Örneğin, çabuk etkelenebilir grup olan hamile kadınlar, emziren anneler, bebekler ve küçük çocuklarda kapsam beslenememe veya kötü beslenmeyi tamamen önleyecek biçimde geniş tutulmalıdır. Mahallin koşullarına da bağlı olarak bir ülkenin beslenme açısından tehlikede olan nüfusu tüm nüfusunun %30 una ulaşabilmektedir.

Program Tipleri

480. Her ülkenin sorunları ve çözüm yolları ayrıcalık gösterdiğinden ve değişik programların değişik hedefler tespit etmiş olmasından her ülke kabul edebileceği programları ve bu programların tespit edeceği hedefleri bir karara bağlamalıdır. Dikkate alınacak başlıca beslenme programları şöyledir :

— Hamile, emzikli kadın, bebek ve küçük çocuklar için tamamlayıcı besleme. Burada hedef, beslenme yetersizliğinden çabuk etkilenebilecek bu grubu beslenme yönünden korumaktır. Bu programlar, günlük gıda ve kalori ihtiyacının önemli bir kısmını ücretsiz veya ucuz fiyatlarla karşılamayı amaçlar. Ancak bu gruplara ulaşabilmek için sağlık merkezlerine müracaatları artırmak, okul öncesi çocuklar için sağlık merkezleri kurmak veya anneleri anne sütü veya diğer çocuk besleme metodlarıyla besleme açısından eğitmek gibi özel bazı tedbirlere gerek vardır.

— İlk okul çocukları için ek beslenme. Bu kabil programların temel hedefi, beslenme ise de ayrıca iyi gıda alışkanlıklarının yerleştirilmesi, ailenin diet eğilimini değiştirmek, okula devamı artırmak ve okulda başarılı olmak bakımından da yararları vardır. İlk okul çocukları için uygulanacak programlara orta okul çocuklarına uygulanacak programlara oranla öncelik tanınması doğaldır.

— Analık sanatı ve beslenme rehabilitasyon merkezleri. Kötü beslenen çocuklar ya uzun süre yaşamak üzere ya da sadece gündüzleri bu merkezlere alınmaktadır. Bu merkezlerden bazıları hastanelerden çıkmış ve fakat halâ kötü beslenmenin etkisinden kurtulamamış çocukları da kabul edebilmektedir. Bu hizmetin önemli bir noktası anaların da rahabilitasyon çalışmalarına katılmaları dolayısıyla sağlık ve diet konusunda yerinde eğitilmiş olmalarıdır. Bu merkezlerdeki takım ve rehabilitasyon maliyeti hastanelerde normalen harcanan miktarın önemsiz (1/10 u kadar) bir bölümünü teşkil edecektir.

— İşçilerin beslenmesi, Bu kabil programlar, işçilerin refahını, verimlilik ve işe devamlarını artırmayı öngören sosyal yönlü programlardır. Bu programlar, gıda mallarının ucuz olarak satılacağı fabrikalardaki kantinler veya çiftlikler yakınındaki mağazalar aracılığıyla yürütülebilir. Bu kabil hizmetlerin başlatılması ve genişletilmesinde uluslararası çalışma teşkilâtı (ILO) önemli rol oynamıştır.

— Hastanelerdeki beslenme. Bu kabil programlar, beslenemeyen çocukların iyileşmeleri sırasında ve sağlık işçilerinin beslenmelerinde önemli rol oynasalar dahi, biraz ihmal edilmektedir.

— Özellikle düşük gelir gruplarının yaşadıkları bölgelerde tüm ailelere ucuz ve beslenme değeri fazla olan yiyeceklerin iletilmesi için kamuya açık kantin ve lokantalar. Bu kabil programlar özellikle annelerin genellikle çalıştıkları yörelerde yararlıdır.

Maliyet ve Finansman

481. Son yıllar süresince kalkınmakta olan ülkelerin bazılarında edinilen tecrübeler ek besleme programlarının fert başına ortalama yıllık maliyetinin kişi başına 20 dolar olduğunu göstermektedir. Bu miktar, sadece yiyeceğin değil, (a) ulaştırma, depolama, imalât, hazırlık ve dağıtım, (b) personel ve eğitimi, (c) beslenme eğitimi ve ilgili gösterilerin masraflarını da kapsamaktadır.

482. Uluslararası toplumlar belirli bazı ülkelerde beslenme programlarının başlatılması yönünde daha fazla finansman ve teknik sorumluluk üstlenmelidirler. Her şeyden önce en az kalkınmış ülke-

lerde bazı programların hemen uygulanmasının hedef olarak alınması önerilmektedir. Bu ülkeler, hükümetlerinin bu kabil programlara öncelik tanıyacıkları açıktır. UNICEF gibi bazı kuruluşların bu konuda aldıkları destek, sözü edilen hedefe ulaşılmasının mümkün olabileceğini göstermektedir. Edinilecek tecrübe üzerine devamla daha ileri hedefler saptamak da mümkün olacaktır. Bu dökümanda daha önce ileri sürüldüğü gibi kötü beslenmeden veya beslenememeden zarar gören 460 milyon insanın 200 milyonu çocuktur. Uluslararası toplum en azından bu çocukların dörtte biri için bir ek beslenme programı uygulamayı hedef olarak tespit edebilir. 50 milyon çocuk için fert başına 20 dolarlık bir maliyetle yürütülecek bir program bir milyon dolara çıkacak ve belki de bu miktarın bir kısmı, yardımı alan ülkelere karşılanabilecektir. Geri kalan kısmın tamamlanması ise UNICEF, WFP gibi kuruluşların girişimlerine ve bu konuya ilişkin fon toplama çabalarına bağlı olacaktır..

Değerlendirme

483. Değerlendirme, besleme programlarının yardımcı bir unsuru olmalıdır. En azından iki kriter dikkate alınmalıdır. (a) etkinlik; bu programlar hedeflerine ulaşmada ne kadar başarılıdır. (b) verimlilik ve ne derece iyi işledikleri.

484. Tespit edilen hedefler, programın etkin olabilmesi bakımından iyice tanımlanmış olmalıdır. Proje fizibilite çalışmaları sırasında yeterli veri toplanamamış olması ya da proje yürütümü sırasında gelişmeleri tespit edecek bir sistemin geliştirilmemesi elde edilecek sonuçların değerlendirilmesini güçleştirecek veya olanaksız kılacaktır.

485. Değerlendirme gıda malları, personel ve mali kaynakların yayılımını, hedeflere ulaşma oranını, temin edilen gıda mallarının kabul edilebilirliğini, programın düzenli uygulanıp uygulanmadığını, veri toplama sisteminin sıhhatli olup olmadığını gösterebilecektir. Değerlendirme sadece sonuçta yapılan bir işlem olmayıp gerektiğinde tedbir alınabilmesi için programın başından itibaren sürekli olarak uygulanacak bir sistem olmalıdır.

486. Dünya Gıda Konferansının şu hususları gerçekleştirmesi de önerilmektedir :

(I) Özel besleme programlarının en çok ihtiyaç duyan gruplara gıda transferini mümkün kılacağını dikkate alarak, hükümetleri bu kabil programlar uygulamaya davet etmek, veya bu programların yü-

rürlükte bulunmaları halinde genişletilmelerini istemek ve mümkün olan yerde işçiler için özel beslenme olanaklarının tanınması ve güçlendirilmesini talep etmek.

(II) Kaynakların kayba uğratılmaması için hükümetleri sözü edilen programları uygulamaya ve zaman zaman bu programların etkinliğini değerlendirmeye davet etmek.

(III) Hükümetlere, kötü beslenme veya beslenememenin etkisi altında 200 milyon çocuğun beslenmesi için ek besleme programları uygulamayı hedef olarak almalarını önermek ve UNICEF'in WFP ile işbirliği sonucu bu hedefe varılmasını mümkün kılacak belirgin programlar hazırlanmasını talep etmek.

(IV) İlgi duyan ve öncelik tanımaya hazırlıklı olan en az kalkınmış ülkelerde en çok ihtiyaç duyan gruplara ek beslenme programları uygulanması yolunda diğer hükümet dışı kuruluşların da işbirliğiyle FAO, WHO, WFP, UNICEF ve IBRD gibi kuruluşların bütünleşmiş bir ek beslenme programı hazırlamalarını önermek ve hazırlanan bu önerinin gıda ve beslenme politikası komitesi aracılığıyla FAO Konseyinin 1975 ortasındaki toplantısına ve ilgili diğer kuruluşlar yönetim unsurlarına ulaştırılmasını tavsiye etmek.

Bölüm 11

Sağlık ve Belirgin Beslenme Eksiklikleri

A. Protein/enerji beslenme yetersizliği

487. Kalkınmakta olan ülkelerde bebekler ve okul öncesi çocuklarda en önemli beslenme sorunu, yoksul bir çevrede yetersiz bir diet sonucu ortaya çıkan protein/enerji beslenme yetersizliğidir. Protein enerji yetersizliğinde yoksulluk en büyük rolü oynasa da yoksulluğun genellikle ilişkili bulunduğu sağlıksız çevre de aynı biçimde etkili olmaktadır.

488. Kültürel bozukluk sıhhatli çocuk yetiştirme anlayışından uzaklaşmaya neden olmakta ve ayrıca çocuğun yetiştirilmesini hedef alan geleneklerin kaybına da yol açabilmektedir. Besleme değeri olan bazı gıda mallarının çeşitli inanç ve tabular nedeniyle kullanılmaması, temel bazı sağlık kurallarının bilinmemesi, gecekondü çevresindeki annenin emzirme konusundaki yetersizliği gençlerde protein/enerji eksikliğinin nedenidir.

489. Protein/enerjiyi beslenme yetersizliğinde hastalık ve kötü beslenmenin ortak rolü vardır. Özellikle doğum oranının yüksek olduğu kalkınmakta olan ülkelerde hastalık kötü beslenmeye, kötü beslenme hastalığa yol açan bir kısır döngü halindedir. Hastalık genellikle kişinin normal gıda alımını azaltarak besinin vücut tarafından kullanılmasını da düşürmüş olur.

490. Bu ve diğer bölümlerde belirtilen gıda arzı, kalite ve miktarını geliştirmeyi hedefleyen tedbirler (geliri artırmak, ek besleme

programları, eğitim ve geliştirme) kötü beslenmenin görüldüğü çevrede sağlıklı olmayan şartların azaltılması (yetersiz sağlık tedbirleri, kirli su, kalabalık nüfus) ve kişilerin hastalıklara karşı mukavemetlerini arttırılması (bağışıklık tedbirleri, anında ve yeterli sıhhi bakım, yeterli giyim ve mesken) yönünde ileri adımlar getirmiyorsa protein enerji oranının düşürmeleri beklenenden az olabilir.

491. Protein/enerji beslenme yetersizliği geleneksel yaşamlarıyla köylerden hızla büyüyen şehirlerin gecekondu mahallerine kadar değişik çevrelerde değişik durumlar gösterir. Kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda yukarıda belirtilen her iki çevrede önemli ölçüde mevcuttur. Ancak bunlar arasında bugüne kadar daha çok köy çevrelerine önem verilmiştir. Ancak, hızlı şehirleşme kalkınmakta olan ülkelerde genellikle görülen bir durum olup, politik bağımsızlık ve sanayileşme sonucu önlenmesi güç bir gelişmedir. Şehirleşme dünyada göğüs beslenmesinin azalmasıyla ilişkili olmuştur. Bu durum, ekonomik olarak gelişmiş toplumlarda önemsiz sonuçlar vermediyse de kalkınmakta olan ülkelerin hızla büyüyen şehirlerinde ve sağlıklı olmayan bir çevrede erken süttan kesme çocukları protein/enerji beslenme yetersizliğinin önemli bir unsurudur. Eğer bebek iki veya üç aylık iken süttan kesilir ve genellikle fazla sulandırılmış biberon beslenmesine terkedilirse kötü beslenme ve hastalık kısır döngüsüne yol açılmış olacaktır. Bu nedenle emzirme çocuğun beslenmesi için bir garanti olup geliştirilmesi için her türlü tedbir alınmalıdır.

492. Protein/enerji beslenme yetersizliğine uğrayan çocukların sayısı azaltılmak istendiği takdirde beslenme tedbirleriyle çevre sağlığının geliştirilmesine ilişkin girişimler el ele yürütülmelidir. Sağlık hizmetleri çerçevesinde aşağıdaki hususları hedef alan programlar uygulanabilir.

- Beslenme durumunun geliştirilmesi ve elde edilen gelişimin korunması,
- Bulaşıcı hastalıkların kontrol edilmesi
- Bulaşıcı hastalıkların etkilerinin asgariye indirilmesi,
- Beslenme bakımından tehlikede olanların erken tespitinin sağlanması
- Protein/enerji beslenme yetersizliğinin bakım ve rehabilitasyonunun geliştirilmesi.

493. Yukarıda belirtilen hedeflere ilişkin olarak uygulanacak programların bazıları çok yönlü olmak durumundadır, (eğitim, süttan kesilen çocuklar için beslenme programları, ek beslenme programları

gibi). Diğer bazı programlar ise sadece sağlıkla ilgili (bağışıklık, hastane bakımı gibi) olarak ve bu konulara Dünya Gıda Konferansının girmesi beklenemeyecektir.

494. Sonuç olarak protein/enerji beslenme yetersizliğinin giderilmesi sosyo—ekonomik kalkınma planlarınca da hedef olarak alınmalı ve önlenmesi veya azaltılması için iyi hazırlanmış ulusal gıda ve beslenme programları uygulanmalıdır.

B. Belirgin Beslenme Eksiklikleri

495. Genel beslenme problemlerinin tersine giderilme yolları bilinen ve genel sağlık sorunu yaratmayacak şekilde azaltılabilecek belirgin beslenme sorunları da vardır. Bu nedenle bu sorunlarla ilgili olarak saptanan hedeflere ulaşmak için hazırlanan tedbirler ihtiyaç duyulduğu an uygulanabilir ve uygulanmalıdır da. Süresi, uzun vadeli etkileri, ekonomik ve kamu sağlığı kriterlerine göre bu belirgin eksiklikler arasında Vitamin A, iyot, demir ve vitamin D eksiklikleridir.

496. Vitamin ve mineral eksiklikleri ile mücadele için iki alternatif tedbir mevcuttur. Bunlardan biri gıdalardaki vitamin değerini suni olarak artırmak, diğeri de vitamin eksikliği olduğu sanılan kimseye doğrudan vitamin vermektir. Her iki alternatifte de alışkanlık yaratılmamağa dikkat edilmelidir.

497. Gıdaların suni olarak güçlendirilmesi ancak belirli bir nüfusta belirgin eksikliklerin bulunduğunu gösterir kliniksel ve kimyasal deliller varsa müsaade edilebilir. Söz konusu eksikliğin ciddiyeti uygulanacak programın önceliğini saptayacaktır. Program tüm hedef alınması gerekli grupları kapsayacak biçimde hazırlanabilir. Takviye edilecek gıdalar diğer hususlar yanı sıra şu karakteristiklere sahip olmalıdır; tehlikeli durumda olan kimseler bu malları sürekli olarak tüketmeli, takviye gıdanın organoleptik niteliğine olumsuz etkide bulunmamalıdır. Kullanılacak takviye malzemesine (a) takviye unsurunun oksidasyon, ısı, ışık, nem ve diğer ilgili faktörler (b) takviye unsurunun takviye edilen gıda malındaki biyolojik mevcudiyeti bakımından dikkat edilmelidir.

498. Güçlendirme programlarında hukuki kontrol ve murakabe ile malların üstlerine kuvvetlendirme unsurunun yazılması gibi diğer faktörlere de dikkat edilmelidir. Önemli olan diğer bir husus da gıda mallarının kimyasal olarak güçlendirilmesi gıda mallarının fiyatlarını artırmamalıdır. Gerçekte gıda mallarını takviye için kullanılacak vitaminlerin maliyeti yüksek olmayıp hükümetler tarafından doğrudan

veya dolaylı subvansiyonlarla karşılanabilir. Gıda takviye programlarının başlatılma ve yürütümünde çok yönlü ve ikili yardımlar önemli rol oynayabilir.

499. Besleme değeri olan gıda mallarının ihtiyaç duyanlara ulaştırılması çeşitli göz hastalıkları, guatır, kansızlık ve kemik hastalıkları gibi hastalıkların kontrol ve önlenmesini sağlayacaktır. Sağlıklı bir biçimde kullanılacak A ve D vitaminleri, demir ve iyot peraperatların maliyeti yüksek değildir. Esas sorun, ihtiyacı olan gruplara nasıl ulaştırılacağıdır. Deri ve kemik hastalıkları ile guatırın önlenmesi için önemli dozda vitamin tüketimi bazı hallerde aşılamaı andırır. Aşı kampanyalarında edinilen tecrübe, uygulanan metod ve programlar burada da kullanılabilir. Beslenme programlarının bu nedenle bazen çeşitli hastalıklara uygulanan aşı kampanyalarıyla ortak yürütümü mümkündür.

500. İhtiyaç duyan gruplara ulaşmada birinci belirgin yol, hamilelik, anne ve çocuk sağlık merkezleri, sıtma mücadele faaliyetleri gibi sağlık sektörüne ilişkin programların yürütümüdür. Ancak, sağlık hizmetlerinin kapsamı belirli hastalıkların beslenme yoluyla giderilmesini sağlayacak kadar geniş değildir. Bu nedenle okul, tarımsal merkezler, silahlı kuvvetler ve dernekler gibi diğer örgütlenmiş faaliyet ve kurumlardan de yararlanılmalıdır. Hedeflerin grupların iyi tanımlanmaları, uygun yönetim metodları, geniş kapsam ve gerektiğinde faaliyetleri yenileme gibi hususlar besleme programlarının başarısında önemli rol oynar.

501. Vitamin A eksikliği açlık ve kötü beslenmeyle yakından ilgilidir. A vitamininin az alındığı yerler hayvansal ürünlerin, sebze ve meyvelerin az tüketildikleri ve daha çok kuru tahıl yenilen yerlerdir. Okul çağına gelmemiş çocuklarla, emzikli anneler ise eksikliklerden en çok etkilenen kimselerdir. Göz hastalıkları Latin Amerika, Afrika ve Asya'da bazı ülkelerde yaygındır. Örneğin, Hindistan Endonezya, Bangladesh, Doğu Brezilya ve Filipinlerde göz hastalıkları ciddi sorunudur. Bu ülkelerde bu hastalık sonuçta körlüğe yol açması dolayısıyla topluma ekonomik ve sosyal külfetler yüklemesi bakımından tüm dikkatleri üzerine çekmektedir.

502. Göz hastalıklarının kontrolu için orta vadeli tedbirler şöyle sıralanabilir :

— A vitaminiyle takviye : Süt, süttten yapılmış yiyecekler, margarin, bitkisel ve hayvansal yağlar, tahıl veya tahıldan yapılmış yiyecekler takviye için kullanılabilir. Yağsız gıdalarda sulu biçimde A vitamini,

yağlı gıdalarda ise katı takviye unsurları tercih edilebilir. Takviye işlemlerinin maliyetinin düşük olduğunun bir kanıtı da bir kimse için FAO/WHO tarafından önerilen A vitamini miktarı yılda 0.03 dolara malolacağıdır. Bu konuda ilerde daha da çeşitli örnekler geliştirilecektir.

— Emzikli anneler için ağızdan fazla miktarda takviyeli gıda : Yeni doğmuş çocuğu anne sütü ile vitamini kavuşturmak için anneye 100.000 international unitlik (I.U.) sulandırılmış A vitamini.

— Bebeklere ve okul çağına gelmemiş çocuklara takviyeli ek gıda : En az iki yıl, ağızdan yılda dört kez 100.000 (I.U.) luk sulandırılmış A vitamini.

— Tam bir korunma için Dünya Sağlık Teşkilatı, (WHO) her altı ayda ağızdan 200.000 (i.u) luk A vitamini alınmasını önermektedir. Hindistan aile plânlanması çabalarında Bangladesh de sıtma mücadele girişimlerine paralel olarak bu metoda dayalı programlar başlatmışlardır. A vitamini eksikliğinden körlüğün önlenmesi için bu kabil programların desteklenmesi ve genişletilmesi gereklidir WHO tahminlerine göre 1 — 5 yaş arasındaki çocuklardan dünyada göz hastalığı tehlikesiyle karşı karşıya olan 100 milyon çocuk bulunmaktadır. UNICEF stoklarına göre 200.000 i.u. luk her 1.000 vitamin kapsülü 10.50 dolarıdır. Her çocuğa iki kapsül verildiği takdirde, fiyat artışlarını, stok ve ulaşım masraflarını da dikkate almak kaydıyla 1 — 5 yaş arası 100 milyon çocuğun göz hastalıklarından korunmasına maliyeti 3 milyon dolar civarında olacaktır.

503. İot eksikliği : Mahalli guatr hastalığı çok yayılmış bir hastalık olup dünyanın belli başlı her yerinde görülmüştür. Küçük yaşlarda gözüken bu hastalık ileri yaşlara da sıçrayabilir.

— İyotlu tuz bu hastalığın önlenmesinde başarılı olmuştur. Bu madde için harcanak para sadece iyot bileşimi ve tesisin işletme masraflarıdır. Guatr hastalığı riskiyle karşı karşıya olan nüfusun sayısı 400 milyondur. 1/40.000 oranındaki tuz iyotlaştırma maliyeti 800 000 dolar civarındadır. Devamlı laboratuvar araştırmaları içinde 200 000 milyon dolar harcanacağı düşünülürse toplam maliyet 1 milyar dolara yükselir. İster kuru karışım ister sprey şeklinde olsun fabrikaların maliyeti bu miktara dahil edilmemiştir. Çünkü UNICEF zaten bunları karşılamaktadır.

— İyotlu tuz temini mümkün olmadığı hallerde iyotlu yağın vücuda enjekte edilmesi yararlı olur. Bu tip bakım, insanı hastalıktan 3 ilâ 5 yıl arasında koruyabilir.

504. Beslenmeden dolayı kan noksanlığı : Beslenmeden mütevellit meydana gelen kansızlık, hastalıkların en yaygını, çocukları ve doğum yapma yaşındaki kadınları etkisi altına alan demir yetersizliğidir. Son delillere göre beslenmeden dolayı meydana gelen kansızlık işçilerin verimini de etkilemektedir. Daha az görülen ve genellikle demir yetersizliği ile karıştırılan ve gebelik ile bağdaştırılan folat eksikliğidir. Bu konuda kesin çözüm yenilenen gıda maddelerinin zenginleştirilmesidir.

— Uygun gıda araçlarının demir ile güçlendirilmesi

— Bebekler ve okul çağı öncesi tarafından tüketilecek belirli süt ürünlerinin (bilhassa süt tozunun) ve bebek mamalarının zenginleştirilmesi.

— Demir gibi vücuda yararlı olabilecek maddeleri insanların kolayca temin etmelerini mümkün kılınması. Dünya Gıda Teşkilatı hastalığa tutulabilecek nüfusa tabletler dağıtılmasını tavsiye etmektedir. Bu işlem yaklaşık 300 milyon kişiye yapılsa maliyetinin 44 milyon doları tutacağı söylenebilir.

505. Kemik hastalığı. Bazı bölgelerde mevcut olan bu hastalık, beslenme yetersizliğinden meydana gelmektedir ve uzun vadede alınacak kuvvetlendirme politikaları veya küçük çocuklara önleyici dozların verilmesi gibi tedbirlerle önlenmelidir.

506. Kemik hastalıklarının önlenmesinde şu tedbirler geçerlidir :

— Süt, süt mamulleri ve mamaların kuvvetlendirilmesi

— Hayatın birinci ayında ve ikinci yaşın başında kuvvetli D vitaminlerinin ağızdan verilmesi.

Bu programın maliyeti çocuk başına 07 dolardır. Bu programın uygulanacağı 30 milyon çocuk olduğunu düşünürsek toplam maliyetin yılda 2 milyon doları bulması beklenebilir.

507. Bu kısa tedbirlerin alınması, faaliyetlerin soruna kesin bir çözüm yolu bulacak şeklinde olduğunu söylemek için yeterli değildir. Esas neden toprak ve suyun kendisinde olduğundan, iyot temini ile ilgili çalışmalar ilanihaye devam edebilir, ancak insanlar yeterli yiyecek maddeleri almaya başarlarsa beslenme yetersizliklerinden doğan diğer hastalıklar için kontrol tedbirlerine lüzum kalmayabilir.

508. Dünya Gıda Konferansının şu hususlara dikkati çekmesi tavsiye edilir :

(I) Annelerde, bebeklerde ve okul çağı öncesi çocuklarda görülen protein ve enerji beslenme yetersizliği sadece yetersiz gıda alınmasının

bir sonucu değil, salgın hastalıklardan ve çevrenin yeterince sağlıklı olmamasından da etkileri vardır. Bu hususla yoksulluk genellikle birbirleri ile bağlantılıdır. Bunun için ana sağlık hizmetlerinin kuvvetlendirilmesi, evre şartlarının geliştirilmesi, bebek ve küçük çocukların, hamile annelerin beslenmelerini koruma ve geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.

(II) Vitamin A, iyot, demir ve vitamin D yetersizliğinin kalkınmakta olan ülkeler için ciddi bir toplumsal hastalık olduğunu kabul ederek, Dünya Sağlık Teşkilâtı ve diğer uluslararası kuruluşların yardımı ile ilgili hükümetlerin dünya çapında bir kontrol programına başlamalarını ve yetersiz beslenmeden dolayı meydana gelen bu belirli hastalıkların en fazla 10 yıl içersinde azamiye indirilmesini tavsiye etmek.

Bölüm 12

Tüketici Eğitimi ve Korunması

A. Tüketim Eğilimleri ve Tüketici Eğitimi

509. Bazı kimselerin satın alma gücü olmaması nedeniyle beslenmeleri dengesizdir. Bu kimseler için bundan önceki iki bölümde gerekli tavsiyelerde bulunulmuştur. Diğerlerinin ise uygun olmayan beslenme alışkanlıkları, reklamların etkisi veya diğer etkinler nedeniyle beslenmeleri dengesiz olabilir. Dengesiz beslenme sadece kalkınmakta olan ülkelerde değil kalkınmış ülkelerde de görülebilmektedir. Nitekim, fazla gıda, kolestorolu bol (et ve kümes ürünleri) gıdaların artırılması, katı yağ ve şeker aşırı şişmanlığa, bazı kalp hastalıklarına ve sair rahatsızlıklara yol açmaktadır. Öte yandan kalkınmış ülkelerde yemek yenen umumi yerlerdeki veya evlerdeki gıda kaybına da dikkati çekmek gerekir.

510. Kalkınmakta olan ülkelere gelince, beslenme eğitimi ne yenedir ne de her soruna çözüm getiren bir unsur. Beslenmede eğitim, çağımızda en yaygın faaliyet olmuştur. Ancak, eğitimin kalkınmakta olan ülkeler düşük gelir grupları beslenme eğilimleri üzerindeki etkisi asgari seviyede kalmıştır. Ancak, geçmişteki başarısızlığın bir çok nedeni bugün bilinmekte ve anlaşılmaktadır; bunlar arasında plan ve programlamadaki eksiklikler, eğilim değişikliğine yol açan faktörlerin yeterince anlaşılamaması, değişik eğitim kurumlarınca ortaya atılan yetersiz ve çelişkili iddialar, yeterli olmayan fonlar ve yetersiz personel, haberleşmede yeterli eğitim eksikliği ve tüm beşeri ve maddi unsur-

ları en etkin biçimde kullanma yeteneksizliği yer almaktadır. Ulusal gıda ve beslenme politikalarınca da desteklenmeyen eğitim programları bünyesiz bir kol gibi çaba gösterme durumunda kalmıştır.

511. Ancak gıda ve beslenme konularında tüketici eğitiminin yenilenmesi olanağı vardır. Hedef, gıda olanaklarından daha iyi yararlanma, dolayısıyla daha iyi bir beslenme sağlama olduğuna göre tüketici şu iki koşulu dikkate almalıdır :

a. Eğitim dinamik ve tüketiciye dönük olmalı, b. eğitim metodları tüketici kapasitesine göre ayarlanmalıdır.

512. Uygun tedbirler sosyo—ekonomik bünyelerine ve eğitim faaliyetleri için mevcut kaynaklara bağlı olarak ülkeden ülkeye değişir. Ancak, her ülkede getirilecek tedbirler mevcut koşullara ve halkın değer ve isteklerine bağlı kalacaktır. Üzerinde durulması gerekli öncelikler şöyledir :

— Sosyolojik araştırma : Yüksek besleme değerine sahip gıda mallarının benimsenmesini engelleyen sosyo—kültürel ve ekonomik unsurların analizi.

— Gelişme kampanyaları — beslenme değeri olan gıda mallarının tüketimini geliştirmek.

— Beslenme açısından zararlı olabilecek malların tüketimini engelleme çalışmaları.

— Eğitim olanaklarının artırılması : Her seviyede ve her konuda daha yeterli personelin yetiştirilmesi (tarımsal gelişme, sosyal bilimler, beslenme, kamu sağlığı, ev ekonomisi, eğitim, gıda malları pazarlaması gibi)

— Beslenme haberleşme hizmetlerinin etkilerini güçlendirmek için mevcut haberleşme olanaklarının daha iyi kullanılması.

— Özellikle kırsal nüfusun bilgi ihtiyacını karşılamak için tüketici istişare hizmetlerini geliştirmek.

— Tüketiciye yeterli bir beslenme düzeyi seçebilme olanağını sağlayacak bir vergi ve fiyat politikası uygulamak.

B. Gıda Kontrolüyle Tüketicinin Korunması

513. Ana fonksiyonu tüketiciyi sağlık ve ticari istismar bakımından korumak olan ulusal gıda kontrol faaliyetleri aynı zamanda daha iyi depolama ve konservecilik açısından da önemli rol oynar. Gıda

kontrol kanunları ya kendiliğinden yada hükümetin de etkin çabalarıyla tüketiciyi koruma yolunda yararlı olmaktadır. Gıda azalıp, talebin artması ve fiyatların yükselmesiyle piyasada kalitesiz gıda malları çoğalacaktır. Bu durum ise gıda malları kontrolü için uygun ve etkin tedbirler gerektirir.

514. Tüketici, gıda mallarıyla kendisine aktarılabilecek hastalıklara ve ödediği bedele eşdeğer kalitede mal edinememe istismarına karşı korunmalıdır. Bir çok ülkede gerek kaza ile gerekse istismar sonucu zehirlenerek ölen veya sakat kalanlar olmuştur.

515. Gıda kontrolü ve gıda malları standartları tüketicinin korunması, ticaretin kolaylaştırılması ve gıda mallarının uzun süre muhafazası bakımından da önem taşımaktadır. Bu faaliyetler, ulusal gıda ve beslenme politikaları kapsamında mütalâa edilmeli, ayrıca özellikle kalkınmakta olan ülkelerde geniş kapsamlı gıda kontrol politikaları kaliteli gıda malı üretimini sağlarken gıda besleme değerini artırıcı tedbirler de getirmelidir. Sonuç olarak, uygun kontrol kanunlarının çıkarılmasına ve aynı zamanda kontrolü yapacak enstitülerin geliştirilmesine önem verilmelidir. Ancak, özellikle bu enstitüler bakımından kalkınmakta olan ülkelerde büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ayrıca, gerçekten yetiştirilmiş personel darlığı da hizmetlerin yaygınlaştırılmasını engelleyici bir unsurdur.

516. Ana organı 103 ülkenin üye bulunduğu hükümetlerarası Codex Alimentarius Commission (Gıda Kodeks Komisyonu) olan FAO/WHO ortak gıda standartları programı iki ana faktörü dikkate almıştır: (a) Tüketicinin sağlığa zararlı mallara ve sahtekarlığa karşı korunması (b) Uluslararası ticareti geliştirmek ve tarife dışı engelleri azaltmak için gıda standartları üzerinde mümkün olduğu kadar yaygın uluslararası bir anlaşmaya olan ihtiyacın tespiti. Komisyon çalışmalarına artan oranda katılan özellikle kalkınmakta olan ülkelerin gıda kalite kontrolü bakımından edinilmiş tecrübelerden yararlanmalarını sağlamaktadır.

517. FAO, WHO ile ortaklaşa ve UNEP'in de yardımıyla uluslararası bir gıda kirliliği kontrol programı geliştirme çabası içindedir. Bu program gerektiğinde yetkililere gıda mallarındaki zararlı maddeler hakkında bilgi verebilmeli, böylece hükümetlerin tedbir almalarını sağlayabilmelidir. Toplanacak verilere dayanılarak gıda mallarındaki zararlı maddelerin uluslararası bir sıralanmasını yapmak mümkün olabilecek ve uluslararası ticaret kolaylaştırılmış olacaktır.

518. Dünya gıda konferansının

(I) Hükümetlerin tüketici eğitim hizmetlerini güçlendirmesi ve modernize etmesini ve böylece yüksek besleme değeri olan gıda mallarını tüketicinin geliştirilmesini, ayrıca ana sütü ile beslemenin teşvik edilerek uluslararası kuruluşların tüm bu çabalara yardımcı olmalarını önermesi

(II) Hükümetlerin tüketiciyi etkin bir biçimde korumak için gıda kontrol kanunlarını güçlendirmelerini ve böylece daha fazla laboratuvar açılmasını ve kanunun uygulanabilmesi için personel yetiştirilmesini sağlamalarında ısrar etmesi.

(III) Hükümetlerin tüketiciyi zararlı maddelere karşı koruyan standartları tespit ile sahtekârlığı önleyici tedbirlerin yer alacağı programını hazırlama çabalarında Codex Alimentarius Komisyonunu desteklemeğe ve Uluslararası gıda ticaretinin kolaylaştırılmasına yardımcı olmağa davet etmesi.

(IV) FAO/WHO kuruluşlarınca ortak çalışmalar sonunda gıda mallarındaki zararlı maddeleri tespit edecek ve zamanında hükümetleri uyuracak bir programın başlatılmasını önermesi beklenmektedir.

Kısım III

Dünya Gıda Güvenliğini Güçlendirme Tedbirleri

Bölüm 13 : Gıda Mallarına İlişkin Bilgi ve Erken Uyarma Sistemi

Bölüm 14 : Dünya Gıda Güvenliğinde Uluslararası Girişimler

Bölüm 15 : Acil Gıda İhtiyaçlarının Karşılama Düzeninin Geliştirilmesi

Bölüm 16 : Uzun Vadeli Gıda Yardım Politikası

Kısım III

Dünya Gıda Güvenliğini Güçlendirme Tedbirleri

519. Gıda üretimini artırmak ve açlıkla kötü beslenmenin önlenmesini hedef alan dağıtım ve tüketim programlarını hazırlamak zorunluğuna ek olarak kötü hasat, tabii afetler ve yıllık üretim dalgalanmalarıyla ortaya çıkan gıda kıtlığının tüketim seviyeleri üzerindeki olumsuz etkisini önleyici tedbirler getirmek de gereklidir. Geçtiğimiz son iki yıl bu sorunun ne kadar ciddi olabileceğini göstermiştir.

520. Üretim dalgalanmaları ve tabii afetler sonucu gıda malları darlığının ortaya çıkması yeni bir durum değildir. Ancak, gerek duyulduğunda yararlanılabilecek Kuzey Amerika tahıl stoklarının erimesiyle dünya yeni ve istikrarsız bir durumla karşılaşır olmuştur. Yeterli stoklar yeniden geliştirilmedikçe dünya gıda malları arz ve fiyatlarında dalgalanmalar sık sık görülecek, daha da önemlisi, kalkınmakta olan ülkelerde milyonlarca insanın beslenmeleri tehlikeye girecektir. Böyle bir kriz ortaya çıktığında tüm ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmaları duracak, geriye gidiş dahi söz konusu olabilecektir. Bu olumsuz etki sadece gıda darlığı çeken ülkeler için söz konusu değildir. Gıda mallarına artan talep ve bunun sonucu artan fiyatlar dünyadaki tüm ülkelerde periyodik enflasyonlara yol açacaktır.

521. Olayların bu şekilde gelişmesini önlemek için neler yapılmalıdır? Uluslararası alanda asgari bir gıda güvenliği nasıl sağlanabilir? Bu yöndeki en olumlu adım kalkınmakta olan ülkelerin gıda üretimlerini artırarak dış pazarlara olan ihtiyaçlarını azaltmak ve bu ülke halklarının yeterli bir tüketim seviyelerine ulaşmalarını sağlamak olacaktır. Böyle bir gelişme bir çok gelişmekte olan ülkede halihazırda bulunmayan bir güvence yaratacaktır.

522. Ancak bunu gerçekleştirmek zaman alacak ve tek başına tüm dünya için yeterli bir güvence getiremeyecektir. Daha önce ECOSOL ve FAO konsey ve konferansında da belirtildiği gibi daha anlamlı bir dünya gıda güvenliği politikası geliştirmek için diğer bazı dallarda da faaliyet göstermek gereklidir. Böyle bir politikanın en önemli unsurları şöyledir :

(I) Gıda mallarına ilişkin bilgilerin derlenmesi ve erken uyarım sistemi.

(II) Dünya Gıda güvenliği uluslararası tedbirleri arasında yer alacak ulusal stok politikalarına ilişkin koordine bir sistem.

(II) Acil gıda ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacak daha iyi bir düzen.

(IV) Rahatlatma ve kalkınma yardımı olarak gıda yardımının reorganizasyonu.

Gıda Bilgileri ve Erken Uyarma Sistemleri

523. Hükümetlerin gıda darlığıyla uğraşabilmeleri için o andaki ve ilerdeki ürün durumunu bilmelerine bağlıdır. Ülkelerin bazılarında ürün tahminleri, hasat durumları, stok seviyeleri, çeşitli pazarlardaki

fiyatlar, gübre ve diğer girdiler hakkında sıhhatli bilgi sağlayan sistemler mevcuttur. Diğer bazılarında ise bu sistemler hem yetersiz hem de eksiktir. Burada ilk adım, ülkedeki ürün durumunu ve mevcut stokları gösterir bir bilgi sisteminin başlatılmasıdır. Ayrıca doğrudan doğruya tarımla ilgili bir meteoroloji sisteminin geliştirilmesinde de yarar vardır. Ancak ulusal düzeyde sıhhatli ve güvenilir bilgi bulunabilirse, uluslararası bir sistem geliştirmek mümkün olacaktır.

524. Uluslararası seviyede FAO üye hükümetlerle düzenli bir bilgi alış verişi uzun bir süredir devam ettirmektedir. Ayrıca erken uyarma sisteminin başlatıldığı 1968 yılından bu yana FAO ve Dünya Gıda Programı personeli 70 ülkeye ilişkin bilgileri düzenli bir biçimde göndermektedirler. Sahra bölgeleri için bu bilgi verme durumu son zamanlarda daha da sıklaştırılmıştır. Tahıl ihraç kapasiteleriyle ithal ihtiyaçları ile pirinç, et ve kütpe gibi mallara ilişkin bilgiler düzenli olarak uluslararası tahıl grubuna bildirilmektedir. Öte yandan uluslararası buğday konseyi tarafından buğday üretimine ilişkin bilgiler derlenmektedir. «Dünya Hava Şartları göstergesi» ile dünya meteoroloji teşkilatı (WHO) hava raporlarının temini, analiz ve arşivlendirilmesini yapmakta, bu değerlendirmeler ise üretim tahminleriyle birlikte yararlı bir biçimde kullanılmaktadır.

525. Ancak, tüm bu çabalara rağmen dünya çapındaki bu bilgi toplama işlemi aslında gerçekleştirilmesi mümkün üretim kıtlığını tahmin edebilmek için yeterli olmamaktadır. Bazı önemli ülkelerden bilgi gelmemekte, bazılarında eksik bazılarında da kullanılamıyacak kadar geç gelmektedir. Ayrıca, hava şartları ve ürün ilişkisine ait bilgilerin analiz ve yorumlanması çok daha geliştirilebilir. Gıda mallarına ilişkin bilgilerin derlenmesi sağlanmadıkça hükümetlerin alacakları tedbirler fazlaca etkin olmayacaktır.

526. Yapılacak ilk iş, her ülkenin üretim, hava şartları ve üretim girdilerinin durumunu yansıtan bilgilerin derlenme sistemlerini gözden geçirerek bu sistemlerin uluslararası uyarımlara uygunluğun sağlanmasıdır. Ayrıca meteoroloji bilgilerin toplamına ve analiz işlemleri her ülkede yeniden gözden geçirilmeli ve gıda üretim dalgalanmalarını daha iyi tahmin edebilmek için değiştirilmeli ve güçlendirilmelidir.

527. İkinci olarak, uluslararası seviyede yeterli sistemler geliştirilmelidir. 1973 Konferansında alınan karar uyarınca FAO Gıda bilgi sistemini güçlendirmekte ve böylece erken uyarma sistemi ile gıda yardım bilgi derleme hizmetlerini geliştirmektedir. Bu sisteme özel

kurumlar ve hükümetlerden tahıl, soya fasulyesi, canlı hayvan vs. gibi hususlarda aktarılacak bilgiler sistemin gelişmesini sağlayacaktır. Böylece toplanan bilgiler hükümetlere iletilecek ve gıda arzı ile talebinin hangi seviyede seyrettiği hususunda sağlıklı bilgi temin edilmiş olacaktır. Ayrıca, gıda malları kıtlığı görülecek ülke ve bölgelerin zamanında tespiti de bu şekilde kolaylaşmış olacaktır. Şu şekilde gıda bilgi sistemi uluslararası alanda zamanında tedbir almak bakımından büyük yararlar getirecektir. Gıda bilgi sisteminin etkin işleyişi dünya gıda güvenliğince hedeflenen amaçlara ulaşmada yardımcı olacaktır.

528. Üçüncü olarak, hükümetlerin uluslararası bir sistemi bilgi bakımından beslenmelerini sağlamaktır. Uluslararası bilgi alış verişi uygulanması daha çok gıda malları üreten ülkelerin sağlayacakları bilgilerin varlığına bağlı kalacaktır. Ayrıca gıda malları alış verişinde bulunan ülkeler arasındaki (Amerika Birleşik Devletleri Birliği gibi) bilgi alış verişinde de genel durum açısından yararlar getirebilecek niteliktedir.. Bu çabalara her ülkenin katılması kendi yararınadır. Çünkü bu çabalar üreticilerin, tüccar ve hükümetlerin arz durumundaki değişikliğe daha çabuk uymaları sağlayacaktır. Yayımlı pazar fiyatlarını etkileyen ürün ve stok tahminlerinin üzerinde anlaşmaya varılan tarihlere kadar açıklanmaması konusunda FAO ile ilgili ülkeler arasında anlaşmaya varılmış olmalıdır.

529. Dördüncü olarak da tarımsal amaçlara daha iyi hizmet edebilmesi için Dünya Hava Şartları gösterge sistemini (WWW) adapte etmek gereklidir. WWW aracılığıyla elde edilecek hava raporları ve aylık bilgiler Dünya meteoroloji Teşkilatı tarafından düzenli olarak dünyanın hava durumunu tespiti yarayacak, ayrıca hava durumunun göstereceği eğilimlerin görülmesini de sağlayabilecektir.

530. Ancak, hava şartları hakkında edinilecek bilgiler tarımda yararını daha çok meteoroloji uzmanıyla tarımcının biraraya gelerek tarım sektörü için bazı analizler yapmağa başladığında ortaya çıkacaktır. Bazı ülkelerde şimdi düzenli olarak hava raporlarına dayanan ürün tahminlerinde bulunma sistemi uygulanmaktadır. Ancak tarımsal plânlama ve tahminlerde dünya hava şartlarındaki gelişmelerden yararlanılmak üretim — hava şartları ilişkisinin daha iyi araştırılmasıyla mümkün olup, bu son derece karmaşık bir konudur. Üretim — hava şartları ilişkisinde yapılacak araştırmalarda ise özellikle buğday, pirinç ve darı ile ilgili bilgiler üzerinde durulmalı ve ayrıca üretim hava şartları konusunda ilk önce ulusal sonra bölgesel normlar geliştirilmelidir. Örneğin, Dünya Pirinç Araştırma Enstitüsünün böyle bir sistem geliştirdiği söylenmektedir.

531. Hava şartlarına bağılı olarak yapılacak ürün tahminlerinin diğeri bir önemli yönü de kuraklık getirecek hava durumlarının önce-den tespitidir. Bu şekilde analiz yapacaklar karar verme yeteneğine sahip kişilere önemli doneler sağlamış olacaklardır. Ancak, iklimsel değişmelerin daha iyi anlaşabilmeleri için büyük ölçüde araştırmalar gibi iştir.

532. Öte yandan kar ve buzun yerde kalış süreleri toprak nemi, böcek hareketleri, ürün hastalıkları gibi konular başta olmak üzere meteoroloji ve tarımda uyduların özel amaçlar için kullanılmaları konusu da derinlemesine araştırılmalıdır.

533. Bu önerilerin ışığı altında Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususları gerçekleştirmek isteyebilir.

(I) Sürekli olarak değişen gıda durumu karşısında gıda güvenliğini garanti etmek için hava şartları, tarımsal girdiler, ürünler, stoklar, fiyatlar, ihracat olanakları, ithalat ihtiyaçları ve diğeri ilgili konular hakkında zamanında yeterli bilgi akımına olan ihtiyacı belirlemek ve aksi halde hükümetlerin gerektiği zaman bilgi toplama hizmetlerini genişletmek ve geliştirmek üzere tedbir almağa davet etmek.

(II) FAO Gıda Bilgi ve Erken uyarma sisteminin ürün durumları ve dünya gıda güvenliğini etkileyen gıda arz ve talep durumlarına ilişkin olarak ihtiyaç duyacağı bilgilerin düzenli bir biçimde temini için hükümetlerin işbirliğini talep etmek.

(III) Dünya meteoroloji teşkilatının FAO ile işbirliği yaparak şu hususları gerçekleştirmesini talep etmek :

(a) Tarım açısından özellik taşıyan hava değişikliklerini saptayabilmek için Dünya Hava Şartları göstergesi aracılığıyla toplanan bilgilerin ışığı altında ve erken uyarma sisteminin bir kısmı olarak hava şartlarının düzenli olarak değerlendirilmesi.

(b) Bazı araştırma enstitülerinin bugüne kadar yaptıklarını da dikkate alarak özellikle buğday, pirinç ve darı başta olmak üzere hava şartları — ürün ilişkisini araştırmak için ortak araştırma projeleri başlatmak.

(c) Gıda üretiminde meydana gelebilecek muhtemel değişiklikleri daha iyi tahmin etmeyi sağlayacak bir duruma erişmek için mevcut hava şartları kontrol sistemlerini bünyesindeki meteorolojik müşahedelerin yeterlilik, coğrafik yayılımı, tip ve sıklık açısından güçlendirilme gereği üzerinde durmak.

(d) Dünyanın bazı ana tarım yörelerinde birbirini takip eden birkaç yıl içinde havaların kötü gitme ihtimali oranını tespit için gerekli araştırmaların teşvikini ve böylece iklimsel değişikliklerin nedenlerini daha iyi anlama olanağının yaratılmasını sağlamak.

Bölüm 14

Dünya Gıda Güvenliği ve Uluslararası Antlaşma

534. Başlıca ihracat ülkelerinin 1972 yılından itibaren tahıl stoklarında görülen azalma dikkatleri tüm bir yıl boyunca yeterli gıda stoğu bulundurma gereği üzerinde toplamıştır. Ayrıca, başlıca ihracat ülkelerinin ilerde büyük stoklar bulundurma niyetinde olduklarını açıklamaları karşısında tüm ülkeler stok politikalarını yeniden gözden geçirme zorunda kalacaklardır. Dünya gıda güvenliği bakımından uluslararası bir hareket gerekliliği fikri ELOSOL'un 1973 yılındaki 54. toplantısı ile FAO'nun 17. toplantısında da desteklenmiştir.

535. Özellikle tahıl başta olmak üzere, gıda stokları bakımından uygulama ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Başlıca ihracat ülkeleri hasattan sonra oldukça büyük yeni hasat dönemine yaklaşırlarken düşük bir seviyeye ulaşan stok bulundurmaktadırlar. Kendi kendine yeterli ülkelerle az bir ithalatta bulunan ülkeler ise genellikle acil durumlarda karşılaşılan ihtiyaçlar dışında kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyede stok bulundurmaktadırlar. Diğer ülkeler ise sadece normal şartlarda ihtiyacı karşılayacak seviyede stok bulundurmakta ve üretim eksikliğini diğer ülkelere karşılamak eğilimini göstermektedirler. Bu son politika dünya rezervleri büyük olduğu ve üretim azlığının sadece tek bir ülkede görüldüğü sürece uygulanabilir, ancak dünya stok fazlaları eridiği ve darlık çok sayıda ülkede görüldüğü zaman bu politika tehlikeli olmaktadır. FAO konferansı ile ELOSOL'ta varılan sonuca göre yeterli derecede gıda bulundurmamak uluslararası toplumun sorumlulukları arasındadır.

536. Bu hususları da dikkate alarak FAO Genel Direktörü, dünya gıda güvenliğiyle ilgili olarak hükümetlerin uluslararası bir andlaşma kabul etmelerini önermiştir. Bu andlaşmanın esası, ülkelerin başta tahıl olmak üzere gıda malları bakımından asgari bir stok bulundurabilecek bir politikası uygulamayı kabul etmelerine dayanmaktadır. FAO 17. Konferansı genel direktörün bu girişimini desteklemiş ve taslak anlaşmayı bir çalışma grubuna havale etmiştir. Bu çalışma grubu ise Mayıs 1974 tarihinde toplanarak taslağı yeniden hazırlamıştır. FAO Konseyi 63. toplantısında (Temmuz 1974) prensipte andlaşmayı değiştirilmiş şekliyle onaylamış ve genel direktör metni Dünya Gıda Konferansına getirmek üzere yetki vermiştir. (Metin Ek A'dadır) Bu andlaşmanın kabul edilmek üzere hükümetlere iletilmesi FAO Konseyinin metni Kasım 1974 tarihinde kabulünden sonra olacaktır. Başlıca tahıl üretici ve tüketici ülkelerin andlaşmanın hazırlanmasına iştirakleri son derece önemlidir. Andlaşmayı onaylayan hükümetler arttıkça andlaşmanın etkileri daha da artacaktır.

537. Uluslararası Andlaşmanın stok politikalarıyla ilgili 3. maddesi aşağıdaki gibidir :

«Stok politikaları bakımından bütün hükümetler kurumsal ve anayasal gereklerine de uyarak;

(a) Diğer ülke stok politikalarını da dikkate alarak asgari stok bulunduracak bir tahıl stok politikası kabul etmeli.

(b) Acil ihtiyaç devreleri de dahil asgari seviyede bir stok seviyesini devam ettirmek için hükümetler stok hedeflerini tespit etmeli veya yeniden gözden geçirmeli.

(c) Stokların bu asgari seviye altına inmesi halinde gıda darlığını önlemek için hükümetler mümkün olan en kısa zamanda yenilenmeleri için gerekli tedbirleri almalıdırlar.»

Uluslararası Andlaşma stokların meydana getirilmesi, kalkınmakta olan ülkelere yardım bilgi sistemleri ve hükümetlerarası istişarelere ilişkin hükümleri de kapsamaktadır.

538. Her ülkede asgari stok seviyesinin ne olacağını tespit etmek o ülkenin kendi kararına bağlı olacağından ortaya konan esaslar bu karara ulaşırken hangi hususlara dikkat edilmesi gerektiğini belirlemektedir. Ancak FAO çalışma grubu arzu edilir, asgari ulusal

seviyenin tespit tekniklerinin bir uzmanlar grubu, hükümetlerarası tahıl grubu ve emtea problemleri komitesi tarafından da incelenmesini kabul etmiştir.

539. FAO Sekreterliği tüm dünya için dünya tahıl üretiminin % 17 — 18 inin ertesi yıla devrinin gıda güvenliğinde asgari seviye olabileceğini tahmin etmiştir. Bu oran 1970 yılında % 25, 1974 yılında ise % 11 — 12 olmuştur. 1974 tüketim seviyesine göre güvenli bir devir yaklaşık olarak 130 milyon ton olacaktır. Bu stokların buğday, pirinç ve iri taneli tahıl bakımından oluşumları ve bunların ithalatçı ve ihracatçı ülkeler arası dağılımları sadece hükümetlerarası istişareler yoluyla tespit ve tadil edilebilir. Arzu edilen asgari güvenlik seviyesinin durumu bir noktada ülkelerin coğrafik şartlarına bağlı ise de başlıca kalkınmış ülkelerde ve özellikle tahıl üretiminde dalgalanma görülen ülkelerde yeterli bir stok politikası geliştirilmiş olmalıdır.

540. Emniyet tedbirleri başlığı altında taslak andlaşma, ülkeleri, stoklarının birikimi ve erimesi bakımından politikalarını üretim ve ticaret üzerinde olumsuz etki yaratmayacak bir biçimde hazırlamağa davet etmiş ve FAO ile işişari Alt komisyon tarafından önerilen prensiplere dikkat etmelerini istemiştir. Çalışma grubu ayrıca stok politikalarının fiyat etkilerini de araştırma önerisinde bulunmuştur. Bu sorunun bazı yönleri 17. bölümde ele alınmıştır.

541. Taslak andlaşma ayrıca kalkınmakta olan ülkelere tarım üretimlerini artırmaları yolunda teknik, mali ve malzeme yardımlarında bulunulma gereğine de işaret etmekte, bu arada gıda yardımının da aynı çerçeve içinde ele alınması gereğini belirlemektedir. Kalkınmakta olan ülkelerin bazıları kendi ulusal güvenlik stoklarını yaratmak ve geliştirmek için FAO'dan ve diğer ilgili kuruluşlardan tavsiye alma yolunu tutmuşlardır. FAO ise Birleşmiş Milletler Kalkınma Planı, Dünya Bankası ve Dünya Gıda Programı ile işbirliği yaparak çeşitli yerlere heyetler göndermekte ve gerekli yardımların neler olduğunu saptamağa çalışmaktadır.

542. Kalkınmakta olan 26 ülkede belirli ulusal tahıl stok hedeflerinin tayini ve yine 22 sinde bu yolda hazırlıklara girişilmiş olması bu yöndeki büyük ilgiyi göstermektedir. Stokların tip ve miktarına dayalı olarak yapılan tahminler ve diğer teknik hizmetler ve kolaylıklar bu 48 ülkede tespit edilen ulusal tahıl rezerv hedeflerine erişmek için 200 — 300 milyon dolarlık bir yardım fonuna ihtiyaç duyulacağını göstermektedir. Dış yardımların bu programların % 75 ini desteklediği var sayıldığı an gerekli miktar 150 — 225 milyon dolar civarında seyretmekte, geri kalan miktarın ise kalkınmakta olan ülkeler iç

olanaklarıyla karşılanabileceği düşünülmektedir. Gerek duyulan gıda miktarına gelince, kalkınmakta olan ülkeler gerçek stok seviyelerinin asgari stok seviyelerinden bir kaç milyon ton daha az olduğu görülmektedir. Bu açığın bir kısmı, ya gıda yardım programları aracılığı ya da doğrudan doğruya yardım ile uluslararası fonlarla kapatılabilir. Bu arada gerekli ulusal politikalar çizilirken Uluslararası Para Fonu bazı ülkelerin stoklarını başlatma, yenileme ve geliştirmelerine yardımcı olabilir.

543. Stoklarını bu şekilde geliştirmiş olmak kalkınmakta olan ülkelerin 15. bölümde belirtilen acil ihtiyaç stokları bakımından etkin rol oynamalarını sağlayacaktır. Kalkınmakta olan ülkelerin belirli bir zamanda kendi stoklarını geliştirmeleri pratikte mümkün olmaz ise bu ülkeler kendileri için diğer bazı kalkınmakta olan veya kalkınmış ülkelerin stok bulundurmaları yolunda anlaşmalar yapabilirler. Böylece ihtiyaç duydukları anda kendileri için ayrılmış stokları kullanabileceklerdir. Ancak bu kabil düzenlemeler stoklara anında erişme ve karşılığını anında ödeme hükümleri de kapsamalıdır.

544. Dünya gıda güvenliğini sağlama ve koruma yolunda elde edilmiş gelişmeleri sürekli olarak gözden geçirebilmek için hükümetler birbirleriyle devamlı istişarelerde bulunmalıdır. Bu istişareler kalkınmakta olan ülkelerde tahıl üretimini geliştirmek için neler yapıldığını ortaya koyacak, mevcut ve ilerdeki stok durumları hakkında bir bilgi edinilmesine yarayacaktır. İstişare mekanizmasına gelince Çalışma grubu mevcut her organdan yararlanılmasını önermiş ancak uygulama safhasının uzmanlaşmış bir ekibe verilmesini uygun bulmuştur. Ayrıca uluslararası buğday konseyi ile yakın işbirliği kurulacak ve uygun olursa ortak bir istişare mekanizması meydana getirilecektir.

545. Dünya için bir gıda güvenliğine ulaşmanın önemini ve bu hedeflere ulaşmada FAO tarafından gerçekleştirilen gelişmeleri dikkate alarak Dünya gıda Konferansı :

(I) Tüm toplumların dünya gıda güvenliğini sağlama yolunda uygun bir politika tayin etme sorumluluklarını ve prensipte FAO Konseyi tarafından da onaylanan Uluslararası Andlaşmada önerilen yeterli ulusal tahıl stoku bulundurma zorunluluğunu teyid edebilir.

(II) Dünya gıda güvenliği hedeflerine ulaşmak için tüm ülkelerin işbirliğine ihtiyaç olduğunu dikkate alarak tüm hükümetlerin Uluslararası andlaşmaya sadık kalmalarını isteyebilir.

(III) Mümkün olan en kısa zamanda uluslararası andlaşmanın uygulanması için gerekli hazırlıkların bitirilmesi ve bu konuda uygun

bir biçimde uluslararası buğday Konseyi ile diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapılması yolunda FAO'nun hükümetlerarası kuruluşlarına çağrıda bulunabilir.

(IV) Kalkınmakta olan ülkelerde uygun gıda stok politikalarının uygulanabilmesi için hükümetleri ve ilgili uluslararası kurumları ek teknik ve mali yardımlarda bulunmağa davet edebilir.

14. Bölümün Eki

DÜNYA GIDA GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN TASLAK ULUSLARARASI ANLAŞMA

(FAO Konseyinin Temmuz 1974 tarihindeki 63. toplantısında onaylandığı biçimde)

I. Ortak amaç ve sorumluluk

1. Bu andlaşmaya uyan hükümler FAO 17. konferansında kabul edilen 3/73 sayılı kararı da dikkate alarak dünya gıda güvenliğinden bütün ülkelerin sorumlu olduklarını kabul eder. Bu nedenle bu hükümetler başta tahıl olmak üzere dünyada temel gıda maddelerinin her zaman yeterli bir stoğunun bulundurulması ve böylece üretim azlığı ve tabii afetler sonucu meydana gelecek gıda darlığının önlenmesi ve üretimlerini devamlı artırarak üretim ve fiyatlardaki dalgalanmaların önlenmesi yolunda ellerinden geldigince işbirliği yapmayı taahhüt ederler.

2. Gıda güvenliğinin kalkınmakta olan ülkeler üretimleri, uygun ulusal stok politikaları, gıda yardım programları, uzun vadeli ticaret anlaşmaları gibi çok yönlü bir uğraş olduğunu dikkate alarak hükümetler gıda üretiminin artırılması ve özellikle üretim dalgalanmalarından etkilenen ve artan tüketim eğilimi görülen kalkınmakta olan ülkelere yardım edilmesi için gerekli ulusal ve uluslararası tedbirleri kabul etmeyi taahhüt ederler.

3. Stok politikalarında hükümetler kurumsal ve anayasal gereklerine uygun olarak;

(a) Tüm dünya için asgari tahıl stoklarının bulundurulması sonucunun doğuracak diğer ülkelerin stok politikalarını da dikkate alan bir stok politikası uygulamalı,

(b) Acil ihtiyaçlar da dahil en azından gıda arzının aynı seviyede sürdürölmesini temin için ölkede ya da ilgili ölkelerde gerekli tahıl stoklarının bulundurulmasını sağlayacak hedef ve amaçları tespit etmeli ya da tespit için gerekli tedbirleri almalı.

(c) Asgari güvenlik seviyelerin altına inmeleri halinde gıda malları darlığını önlemek için stokların yenilenmesini amaçlayan tedbirler alamayız.

4. Gıda mallarının kıt olduğu devrelerde acil ihtiyaçlarını ve iç taleplerini karşılayacak miktardan daha fazla stoğu bulunan ölkeler bu fazla miktarı uygun şartlarla ihraç etmeyi taahhüt ederler.

II. Stokların meydana getirilmesi ve korunmasında dikkat edilecek hususlar

5. Ulusal stok politikalarını ve asgari stok seviyelerini tespit ederken hükümetler kendi koşulları da dahil aşğıdaki hususlara dikkat etmelidirler.

(a) Kuraklık, sel ve diğer tabii afetler sonucu tahıl üretiminde meydana gelen azalmalar.

(b) Yıllık normal iç tüketim hacmi ve mümkün olan hallerde ihraç miktarı.

(c) Normal şartlar altında tahıl ithalat ihtiyaç seviyesi muhtemel olağanüstü hallerde duyulacak gıda malları ihtiyacı.

(d) İthalatın gerçekleştirilmesi ve ithal edilen gıda mallarının tüketim merkezlerine iletilmesi için gerekli zaman.

(e) Stoklara gıda malları darlığını karşılayacak bir biçim ve- rilmek isteniyorsa eriyen stokların yenilenmesi için gerekli olan süre.

(f) Ticari pazara giren ulusal üretim oranı.

(g) Nüfusun en çok etkilenen gruplarına tahılın gıda olarak iletilmesi için hazırlanacak hükümet programlarının gerekleri.

(h) İhtiyaç duyulduğu zaman en kolay şekilde tahılın ihtiyaç duyanlara iletilmesini sağlayacak merkezlerde stok teşkili, ve bu şekilde ulaşım masraflarında tasarruf olanakları ve gerektiğinde ihtiyaç duyan ölkelere en kısa zamanda mal göndermek için sağlanacak kolaylıklar.

(i) Dünya gıda planlama teşkilatına ve diğer gıda yardım teşkilatlarına verilecek taahhütler.

(j) Gıda malları ithal eden ülkeler talebinde meydana gelecek değişiklikleri karşılamak üzere makûl fiyatlarla gıda malları arzının temini.

(k) Hükümet kontrolü dışındaki nedenlere bağlı olarak ithal edilen malların ülkeye girişini engelleyebilecek nedenler (ihraç ülkelerinde dok işçileri grevi, ulaştırma güçlükleri vs.)

(l) Aşağıdaki iv. bölümde belirlendiği gibi kalkınmakta olan ülkelerin özel durumları.

6. Kalkınmakta olan ülkelerin bazılarında azru edilen seviyede asgari seviyede bir gıda stoğu bulundurmadağı güçlükler dünya gıda güvenliği bakımından diğer ülkeler bazı ek sorumluluklar yüklemektedir. Dolayısıyla hükümetler stok politikalarını tayin ederken bu hususu da dikkatle almalı ve olağanüstü haller için gerekli stok veya fonları da bir kenara ayırmalıdır.

III. Gerekli Tedbirler

7. Geçmişte büyük stokların meydana getirilmesi ve bu stokların kullanılmasının yarattığı güçlükleri hatırlayarak hükümetler dünya gıda güvenliğine uyma yolundaki çabaların üretim ve ticaret üzerindeki muhtemel etkileri üzerinde de dikkatle durmalıdırlar. Bu cümleden olarak hükümetler FAO bünyesinde geliştirilen ve gereğinde değiştirilebilecek olan prensipleri yakından izlemeğe devam etmelidirler.

8. Bunun için;

(a) Bütün ülkeler büyük ölçüde gıda malları ithalatında bulunan ülkelerin durumlarını da dikkate alacak ulusal gıda stok politikalarını üretim ve uluslararası ticaret üzerinde olumsuz etki yaratmayacak biçimde hazırlamağa çalışmalıdırlar.

(b) Hükümetler dünya tarım kaynaklarının etkin bir biçimde kullanılma gereğini görmeli ve bu anlaşma gereği biriktirilen, tutulan ve eritilen stokların dünya fiyatları üzerindeki etkisinden üreticiyi korumak için gerekli tedbirleri alma yolunda girişimlerde bulunmalıdır.

IV. Kalkınmakta olan ülkelere özel yardım

9. Dünya gıda güvenliği hedeflerine ulaşmak için kalkınmakta olan ülkelerin bu andlaşmaya etkin bir biçimde iştiraklerini sağlamak bakımından yeterli miktarda tahıl varlığını ve tahıl üretiminin artmasını gerçekleştirmek gereklidir. Böyle bir artış kalkınmakta olan il-

kelerin kendi ulusal kalkınma öncelikleri arasında tarım üretim politikalarını veya benzeri tedbirleri ve uluslararası toplumun kalkınma programlarına katkılarını yeniden gözden geçirmeleri gerekir. Öte yandan ilgili Uluslararası mali ve teknik kuruluşlar, kalkınmış ve diğer yardımcı ülkeler, kalkınmakta olan ülkelerin mali, teknik ve malzeme ihtiyaçlarını ve özellikle tarımsal üretimlerini artırmak için gerekli gübre ve sair üretim girdilerini temin etme yolunda gerekli tedbirleri almalıdırlar.

10. Normal ticari kanallardan karşılanamayan veya acil olarak ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak üzere Dünya Gıda Programına ve ikili gıda yardım programlarına da gerekli önem verilmelidir.

11. Uluslararası yardımın uygun şartlarla gıda yardımı, mali yardım veya hibe yoluyla kalkınmakta olan ülkelere belirli ölçüde tahıl bulundurulması bakımından rolü büyüktür. Kalkınmış ülkeler, ilgili uluslararası ve bölgesel kuruluşlar bu amaçlara ulaşmak için gerekli kaynakların tespiti ve harekete geçirilmesi için ek yardımlarda bulunmalıdırlar.

12. Dünya Gıda Programının ise kalkınmakta olan ülkelere gıda yardımı sağlaması tespit ettiği öncelikler ve kaynaklarıyla sınırlıdır. Bu nedenle gıda güvenliğini sağlama yolunda programın kalkınmakta olan ülkelere mümkün olduğunca yardımcı olabilmesi için hükümetler Dünya Gıda Programına ek kaynaklar sağlamayı düşünmelidirler.

V. Bilgi Sistemi

13. Dünya gıda güvenlik sisteminin etkin bir biçimde işleyebilmesi büyük ölçüde zamanında yeterli bilginin edinilmesine bağlı olacaktır. FAO'ya üye ülkeler hükümetleri bu kuruluşu ulusal stok seviyeleri, kamu stok plan ve politikaları, cari ve ilerdeki ihraç imkanları ve tahıl ithal gerekleri hakkında düzenli bir biçimde bilgi sahibi kılmağa çalışmalıdırlar. Özellikle olumsuz pazar etkilerini önlemek için FAO Genel direktörü, ilgili bir hükümetin talebi üzerine, o hükümetin sağladığı bilgilerin kısıtlı bir şekilde sadece bu andlaşmaya bağlı hükümetlere aktarılmasını sağlamalıdır.

14. Dünya stoklarının azaldığı dönemlerde FAO genel direktörü, uluslararası tahıl durumu hakkında tüm hükümetleri bilgi sahibi kılmak için üç aylık veya daha kısa devreler halinde değerlendirmeler hazırlayarak bunu tüm hükümetlere yaymalıdır.

15. Bilgilerin ve istatistiklerin toplama ve analizinde genel direktör uluslararası buğday konseyi ve diğer hükümetlerarası kuruluşların desteğini sağlamaya çalışmalıdır.

II. Hükümetlerarası İstisareler

16. Dünya gıda güvenliği bakımından zamanında tedbir alınabilmesi için dünya tahıl üretim ve stok durumu sürekli olarak gözden geçirilmelidir. Bu nedenle bu andlaşmaya taraf hükümetler ve diğer ilgili hükümetlerarası kuruluşlar aşağıdaki hususları gerçekleştirmek üzere istisarelerde bulunmalıdırlar.

(a) Kalkınmakta olan ülkelerin tahıl üretimini artırma ve bu amaçla ve özellikle üretim girdisi mallarını temini için bu ülkelere sağlanan yardımlar bakımından gerçekleştirilen gelişmelerin gözden geçirilmesi,

(b) Ulusal ve dünya pazarlarındaki talebi karşılayabilmek için tahıl arzının düzenli bir şekil alması yolunda ihracatçı ve ithalatçı ülkeler cari ve gelecekteki stok durumlarının periyodik olarak değerlendirilmesi. Kıtık devrelerinde yapılan değerlendirmeler göz önüne alınmış olmalıdır.

(c) Asgari dünya gıda güvenliği bakımından karşılaşılması muhtemel güçlüklerin giderilmesi yolunda gerekli kısa veya uzun vadeli tedbirlerin gözden geçirilmesi.

III. Andlaşmanın Yeniden Gözden Geçirilmesine İlişkin Hüküm

17. Bu andlaşmanın özellikle andlaşmayı etkileyecek ölçüde katkıda bulunan hükümleri etkileyecek gelişmelerin ışığı altında değiştirilmesi zorunlu hale gelebilir.

Bölüm 15

Acil Gıda İhtiyaçlarını Karşılama İçin Geliştirilmiş Tedbirler

A. Acil Rahatlatma Tedbirleri

546. Dünya gıda sorunuyla uğraşırken hükümetlerin üretici ve tüketicilerin kontrolü dışında olan bazı nedenlerle ortaya çıkan acil hallerde gıda ihtiyacının nasıl karşılanacağına ilişkin hükümler de getirilmelidir. Uzun vadede kalkınmakta olan ülkelerin gıda ihtiyacı artan üretim ile karşılanabilirse de zaman zaman ortaya çıkacak beklenmeyen olayların gıda darlığı yaratacağı ülke veya bölgelere uluslararası toplumun yardımcı olması gerekecektir.

547. Üretimde büyük ölçüde aksaklık hem kalkınmakta olan hem de kalkınmış ülkelerde görülebilir. Bu şekildeki acil durumlar tüm dünya gıda arzı üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Özellikle kalkınmakta olan ülkelerde ithalatın dövizle karşılanma zorunluğu bütçe harcamalarını gerektirecek bu durum ise bu ülkelerin kalkınma programlarının aksamasına ve hatta gelişmelerinin duraklamasına bile sebep olabilecektir.

548. Acil gıda ihtiyacı ile karşı karşıya kalan ülkelere uluslararası yardım konusu yeni değildir. İkili anlaşmalar bu konuda bugüne kadar önemli bir rol oynamıştır. Bu karşılıklı işbirliğinin ileride de aynı şekilde önemini devam ettirmesi beklenmektedir. Birleşmiş Milletler sistemi içinde acil ihtiyaçları karşılama sorumluluğu genellikle FAO'ya ve Dünya Gıda Programı ile ona bağlı hükümetlerarası komisyona aittir. Dünya Gıda Programının kurulduğu 1963 yılından 1974 Mart

ayına kadar 76 ülkede maliyeti 136 milyon dolara ulaşan 178 acil müdahale olayı yer almıştır. Son yıllarda acil gıda ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel uluslararası düzenlemelere de gidilmektedir. Bunlar arasında örneğin 1971 yılında Hindistan'a göç eden mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan UNHCR, Bangladesh insancıl yardımlarda bulunulmasını temin için kurulan UNDRO ve FAO önderliğinde 1972 yılında kurulan sahra kuraklığı hafifletme projesi (SDRO) sayılabilir.

549. Acil gıda ihtiyaçlarını karşılama yolunda bazı hükümet dışı ve gönüllü kuruluşlar da uzun zamandan beri faaliyet göstermektedir. Bunlar arasında Kızıl Haç Birliği, CARITAS, Dünya Kiliseler Konseyi, CARE ve OXFAM sayılabilir. Bu hükümet dışı kuruluşlar diğer üretim girdileri yanı sıra gıda malları temin ederlerse de gıda yardımı bu kuruluşların temel insancıl faaliyetlerinin büyük bir bölümünü oluşturmamaktadır.

550. Daha büyük çaptaki acil durumlarla mücadele edebilmek için daha önce açıklaması yapılan FAO'nun erken uyarma sistemi geliştirilmelidir. Elde edilen bilgiler acil bir durumun geleceğini gösteriyorsa ilgili hükümetin talebi üzerine tüm hükümetleri, Birleşmiş Milletlerin ilgili organlarını ve hükümet dışı kuruluşları uyarmak üzere ECOSOC bünyesinde ve FAO genel direktörünün girişimleriyle koordine bir hareket başlatılmalıdır. Bu acil durumlarda sadece gıda mallarına ihtiyaç duyulması halinde FAO Genel Direktörü Birleşmiş Milletler Genel Sekreteriyle de iştişarede bulunacak ikili ve çok yönlü yardımlarla tüm kaynakları harekete davet edebilmeli ayrıca Birleşmiş Milletler Yardım Sistemini de yeniden gözden geçirebilmelidir.

551. Diğer önemli bir husus da kalkınmakta olan ülkelerin tabii afetler sırasında uygulamaları gerekli tedbirleri geliştirmeleridir. Bazı ülkelerin ulusal acil durumu giderme tedbirleri kanunları vardır. Diğer ülkelerin de benzeri kanunları hazırlamalarına yardımcı olunmalıdır. Büyük çaptaki üretim darlığından en çok etkilenenler genellikle tüketimlerinde normal pazara bağlı olmayan kırsal alanlardaki kimselerdir. Bu nedenle yardımcı kalkınmış ülkelerde, kalkınmakta olan ülkeler acil durumlarda takip edilecek gıda malları dağıtım sistemlerini bu kimseleri dikkate alacak biçimde hazırlamalıdır. Kentlerde ve kırsal alanlardaki ulaşılabilir. Nüfus dikkate alındığında dağıtım bakımından gerçekleştirilmesi gerekli husus daha çok kısıtlı olanaklara sahip gruplara yardımcı olunmasıdır.

552. Acil durumlarda gıda malları teminine ilişkin son 25 yılın tecrübesi başlangıcı, karakteri ve gerektirdikleri bakımından acil durumlar birbirlerinden büyük ölçüde ayrılmaktadırlar. Tabii felâketlerin hacmi, etkilenen bölgedeki tehlikeye maruz ülke ve kişi adedi, yardımcı ülkeler, yardımcı kuruluşlar ve çözümlenmesi gerekli lojistik problemler bakımından etkilenen bölgelere gıda malı ulaştırma sorununu da saymak gerekir. Tecrübeler bazen hem uluslararası hemde de ulusal düzeyde hava trafiği de dahil planlı biçimde bir ulaştırma şeklinin getirilmesi gerekebileceğini göstermektedir.

B. Gıda Yardımı İçin Dahili Politikalar

553. Afetler sırasında en önemli ihtiyaç, gıda malları ise de gıda mallarının yanı sıra mesken, giyecek, ulaştırma ve ilaç ihtiyacı da ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda birleşmiş Milletler Afet Etkilerini Giderme Bürosu FAO, WFP, UNICEF ve WHO gibi teşkilatların faaliyetlerinin afetin türüne göre bu kuruluşlardan birinin liderliğinde koordine etmektedir.

554. Bu kabil acil durumlarda ihtiyacı karşılamak için yapılması gerekli hususlardan biri de FAO nezdinde hazırlanmış Dünya Gıda Güvenliğine ilişkin Uluslararası Andlaşmada öngörüldüğü biçimde kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerde ulusal gıda stok politikalarını geliştirmektir (Bölüm 14). Kalkınmakta olan ülkelerde yeterli stok olanaklarının geliştirilmesi, arzu edilir seviyede stok seviyesine ulaşılması, etkilenen gruplara ulaşmak için geniş çapta dağıtımın gerçekleştirilmesi de dahil bu kabil politikaların uygulanmaları uluslararası mali ve teknik yardımlara ihtiyaç göstermektedir.

555. Ancak özellikle nüfusu fazla olan kalkınmakta olan ülkelerin, zaman zaman duyacakları acil gıda ihtiyacını karşılayacak bir stok politikası uygulamaları ekonomileri açısından olanaksızdır. Bu nedenle gereğinde kalkınmakta olan ülkelerin acil ihtiyaçlarını karşılamak için uluslararası alanda tahıl olmak üzere yeterli gıda malı stoğu bulundurma yoluna gidilmelidir.

556. Bu acil ihtiyaç stokları kalkınmakta olan ülkeler acil ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmalıdır. Böylece bu stoklar ticari stoklardan ayrılacak ve normal ticari amaçlar için kullanılmayacaktır.

557. Acil ihtiyaç stoklarının meydana getirilmesi, bulundurulması ve dağıtımının maliyeti, kalkınmış ülkeler ve olanakları olan diğer ülkeler arasında paylaşılmalıdır. Bu maliyet paylaşma formülü bu maliyetlere iştirak edecek ülkelerin katıldıkları uluslararası bir forumda tespit edilmelidir.

558. Acil ihtiyaçları karşılama yolundaki ikili yardımlaşma ve önerilen uluslararası politika hükümetlerin acil gıda ihtiyaçlarını karşılama kapasitelerini artıracaktır. Aynı zamanda ek bir tedbir olarak ufak bir uluslararası gıda rezervi oluşturmak suretiyle çok yönlü acil ihtiyaçları karşılama olanakları da artırılmış olacaktır. Bu şekildeki uluslararası bir rezervin meydana getirilmesi Dünya Gıda Programı gibi çok yönlü kuruluşları ulusal stokları yetersiz olan kalkınmakta olan ülkelerde görülecek acil gıda ihtiyaını daha etkin bir biçimde karşılama olanağıyla donatarak dünya gıda güvenliğinde önemli bir açığı kapacaktır. Bu durum, ayrıca erken uyarım sistemini daha anlamlı kılacaktır. Ancak böyle bir girişim uluslararası alanda az da olsa mali bir yükümlölük getirecektir.

559. Dünya Gıda Programı olmak üzere uluslararası kuruluşlar, şu anda önemsiz acil durumlarla mücadele edecek kaynaklara sahip değıldir. 500.000 ton tahıl ile az miktarda süt tozu ve diğeri gıda maddelerinden oluşan bir uluslararası gıda rezervi 1971—1973 devresinde yılda 80.000 ton kadar gıda yardımı verebilmiş. Dünya Gıda Programının gücünü artıracaktır. Bu rezervin belirli bir kısmı, örneğın 1/3 ya da 1/2 si stratejik bölgelerde bulundurulacak geri kalan kısmı ise istenildiğı an ihtiyaca cevap verecek bir yerde bulundurulacaktır. Bu arada maliyete iştirak, ilgili hükümetlerin tümünün katılımını sağlayacak şekilde formüle edilmelidir. Dünya Gıda Programına katkıda bulunan ülkeler bu katkılarının bir kısmının Uluslararası gıda rezervine tahsisini isteyebilirler. Ancak, uluslararası gıda rezervi ayrı mütalaa edilmeli gerektiğı anda eksilen kısmın yerine konmasına ilişkin hükümler getirilmeli ve Dünya Gıda Programını verilen taahhütlerin ayrıca yerine getirilmesi sağlanmalıdır. Bu arada söz konusu rezervden yararlanacak acil durumların da belirlenmesi gerekir. Tüm bu hususlar ve konuya ilişkin diğeri detaylar dikkatle gözden geçirilmelidir.

560. Acil durumlarla ilgili olarak buraya kadar yapılan izahlardan sonra Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususları gerçekleştirmek isteyebilir.

(I) Kalkınmakta olan ülkelerin tüm olarak acil gıda ihtiyaçlarının karşılanması için kalkınmakta olan ülkelerde ulusal acil durum stoklarının bulundurulmasına ek olarak uluslararası acil durum stoklarının geliştirilmesi, böyle bir projenin maliyetine hükümetlerin iştiraki ve bu stoklardan yararlanma koşulları gibi hususlarda önerilerde bulunmak.

(II) Acil durumlarla mücadele edebilmek yolunda 500.000 tonluk bir uluslararası rezervin meydana getirilmesini önermek ve bu rezervin bir kısmının nereye yerleştirileceğini göstererek, FAO'nun Dünya Gıda Programı ve Birleşmiş Milletlerle işbirliği ile böyle bir rezervin kurululuşunu sağlamasını talep etmek.

Bölüm 16

Gıda Yardımı İçin Uzun Vadeli Politikalar

561. Bu dökümanın daha önceki bölümlerinde de yer verildiği gibi etkin üretim politikaları kalkınmakta olan ülkelerin gıda açıklarını kapamalarını sağlayabilir. Fakat yine de milyonlarca nüfusa sahip bir çok ülke dahili üretim ile ve döviz güçlükleri nedeniyle ithalat yapamama nedeniyle gıda sıkıntısı çekebilecektir. Bu kabil durumlar, acil hallerde daha da olumsuz etkiler yaratabilir ve bir çok insanın hayatını tehlikeye sokabilir. Bu şartlar altında kalkınmış ülkelere kalkınmakta olan ülkelere sağlanan gıda yardımlarının devamına gerek vardır.

562. Gıda yardımı konusunda en önemli sorunun gıda yardımının istikrarsız bir süreklilik göstermesi olduğunu son yıllardaki tecrübeler göstermiştir. Kalkınmakta olan ülkelere giren gıda mallarının önemli bir kısmını teşkil eden gıda yardımı 1972/1973 ile 1973/1974 yılları arasında önemli bir azalma göstermiştir. 1964/65 yıllarında 122 milyon dolar tutan 16.8 milyon tondan tahıl yardımı 1965/66 ile 1969/70 dönemindeki beş yıl içinde 14 milyon tona düşmüştür. Ancak o tarihten sonra tahıl yardımı 1972/73 döneminde 9 milyon tona ve tahminlere göre 1973/74 döneminde de 7 milyon tona düşmüştür. 1954/1969 yılları arasında gıda yardımı kalkınmakta olan ülkelerin gıda ithalatın % 30—45 arasında olmuştur. Bu yardımın bir kısmı tamamen hibe olarak verilmiş, ancak bir kısmı da aynı borç olarak veya uzun vadeli krediyle verilmiştir ki, ileride bu durum bazı ülkeler için bir sorun yaratabilir.

563. Gıda yardımının son yıllarda düşmesinin nedenleri düşük stoklar, yüksek fiyatlar ve talebe oranla kısıtlı tahıl üretimi olmuştur. Tahıl fiyatlarının yaklaşık olarak üç misli artmasıyla kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğu karşılaştıkları ödemeler dengesi güçlükleriyle de ihtiyaçları olan tüm gıda mallarını ticari yollardan ithal etme olanağından yoksun kalmışlardır. Sonuç olarak, gıda yardımlarının azalmasıyla gıda malı ithal eden ve gıda açığı olan kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğunda gıda malı arzı ve kalkınma plan ve programları olumsuz biçimde etkilenmiştir. Gerçekte son iki yıl içinde gıda yardımları en çok gerek duyulan bir dönemde son derece azalmıştır.

564. Şimdiki durumda gıda yardımına ilişkin olarak dünya bir ikilem içindedir. Bir yanda geçmiş gıda yardım programlarıyla ilgili kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkeler bu yardımın yararlı olduğunda birleşmektedirler. Öte yandan mevcut gıda malı darlığı, gıda yardımının tamiri güç bir biçimde hasara uğratmaktadır. En azından önümüzdeki on yıl içinde gıda yardımının devam etmesi gerektiğini belirleyen üç nokta vardır : (I) Kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğu sürekli ya da acil olarak gıda mallarına ihtiyaç duyacaklardır. (II) Yine kalkınmakta olan ülkelerin bir çoğu gıda malı ithalini güçleştiren ödemeler dengesi güçlükleriyle karşılaşmağa devam edecek, bu durum ayrıca ekonomilerindeki enflasyonist baskıyı önleyememelerine de neden olacaktır. (III) Ekonomik kalkınmayı nüfusun en çok etkilenir gruplarının tüketim olanaklarını ,beslenme ve enerji seviyelerini artırmak için gıda yardımı yoluyla sağlama ve emek—yoğun kalkınma program ve projelerini destekleme gereği devam edecektir.

565. Bu gereği dikkate alarak gıda yardımına ikili ve çok yönlü gıda yardımı programlarının uygulanacağı uzun vadeli bir politika çerçevesinde devam edilmelidir. Bunun temel amaçları ise şöyle olabilir : (I) Gıda kıtlığına ve acil hallere karşı gerekli güvenliği sağlamak, (II) Açlık ve kötü beslenmeyle mücadele, (III) Özellikle tarım sektöründe ve kırsal yörelerde emek—yoğun programlarla kalkınmaya yardımcı olmak.

566. Yardım veren ülkelerin bir çoğu açısından yardımı gıda malı olarak vermek, gerçek maliyetinin daha düşük olması nedeniyle bazı daha avantajlı olmaktadır. Bu koşullar altında gıda yardımı ticari pazarları da dolaylı olarak istikrara kavuşturabilir. Bu nedenle gıda güvenliğinin de uluslararası kalkınma yardımının önemli bir kısmı olarak gıda yardımı devam etmelidir. Ayrıca, daha uzun vadeli bir gıda yardım programının ana unsurları ile gıda yardımında ikili ve

çok yönlü programların uygulanması ve gıda yardımını daha anlamlı ve etkin yapmak için Uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi üzerinde de mutabakata varılmalıdır.

Uzun Vadeli Gıda Yardım Politikasının Temel Unsurları

567. Hükümetler uzun vadeli bir gıda yardım politikasının aşağıdaki temel unsurlarını dikkate almak isteyebilirler :

(I) Daha etkin bir yararlanma için ileri dönük gıda yardım programları planlama kavramının kabulü. (II) İkili ve çok yönlü gıda yardım programlarının üretim, ve fiyat dalgalanmalarının olumsuz etkisinden korunması yolunda asgari seviyede aynı gıda yardımının devamını temin etmek ve 15. bölümde önerildiği gibi Uluslararası acil stok politikasının uygulanabilmesi için yeterli miktarda bir rezerv bulundurmak. (III) Gıda yardım sorumluluğunun ve maliyetinin geleceksel ihraç ülkeleri ile yüksek gelirli ülkeler arasında eşit biçimde paylaşılması prensibinin kabul. (IV) Gıda yardımının yardım alan ülkelerin üretiminde, normal ticaretinde ve gıda malı ihraç eden kalkınmakta olan ülkelerde olumsuz etkiler yaratabileceği ihtimali dikkate alınarak FAO prensiplerine uygun tedbirleri kapsayan hükümlerin geçerliğini korumak. (V) Yardım alan ülkelerin ödeme yükünü hafifletmek için toplam gıda yardımının hibe kısmını artırma eğilimini açıklamak. (VI) Özel beslenme programları düzenlemek veya acil gıda ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gıda yardımı borç ödemelerinden bir kısmıyla Dünya Gıda Programı yönetiminde bir özel gıda yardım fonu meydana getirmek (VII) Gıda yardım programlarının etkinliğini artırmak için uluslararası işbirliğini güçlendirme yolunda tedbirler almak.

568. Gıda Yardımının ileri dönük planlaması : Dünya gıda durumunun değişmesi öncelikle fazla stokların erimesi ve başlıca ihraç ülkelerinde üretimin daha etkin bir biçimde kontrolünü sağlayan politikaların benimsenmesiyle gıda yardım programları, üretim ve stok politikalarının bütünleştiği bir gıda yardımının devamını sağlamak gereklidir. İleri dönük bir gıda yardım planlamasının sayısız yararları vardır. Bir tarafta böyle bir girişim iç üretim, ihraçat ve stokların planlanmasını kolaylaştıracak, ayrıca yardım veren ülkelerdeki çiftçilere ek plan istikrarı sağlayacaktır. Aynı biçimde, gıda yardımının planlanması yardım alan ülkelerde kalkınma planı ve programlarına uygun daha yararlı projelerin formüle edilmesiyle yardımın daha iyi kullanılması sağlanacaktır. Uzun vadeli gıda yardım planı ayrıca çok yönlü ve gönüllü gıda yardım kuruluşlarının daha iyi planlar yapmalarına ve daha etkin çalışmalarına yardımcı olacaktır.

569. Yardım veren ülkelerin 1975 yılında başlamak üzere orta vadeli, örneğin üç yıllık bir yardım planı kabul etmeleri arzulanabilir. Bu plan açıklanmalı ve herkese duyurulmalıdır. Ayrıca bu planlar yol gösterici olup herhangi bir biçimde hükümetleri bağlayıcı bir hüküm getirmemelidir. Öte yandan gıda yardım planları yardımı alan ülkelerdeki gıda yardım amacı (acil durumlar, beslenme ve kalkınma) ve ihtiyaç duyulan mallar (protein yoğun mallara artan gerek gibi) bakımından değişiklikler görüldüğünü de dikkate almalıdır.

570. Aynı olarak asgari seviyede bir gıda yardımının devamı : Gıda yardımındaki istikrarsızlığın en belirgin nedeni, yardımın her yıl yardım veren ülkelerdeki gıda arz ve stok durumuna bağlı kalmasıdır. Sonuç olarak, kıtlık ve yüksek fiyat dönemlerinde gıda, yardımı sadece arzın azalmasıyla değil, yardım bütçeleştirildiğinden fiyatların da yükselmesi nedeniyle düşmektedir. Bu durumun tersine olarak darlık zamanında gıda yardımına ihtiyaç daha da fazladır. Bu hâl, yardım alan ülkelerin aldıkları yardımı etkin bir biçimde değerlendirmelerini de güçleştirmektedir. Eğer yardımcı ülkeler üç yıllık bir devre süresince asgari seviyede bir gıda yardımını garanti ederlerse gıda yardımına ilişkin muğlaklık ortadan kalkacak ve yardımın ani fiyat artışlarından etkilenmesi asgari düzeye indirilmiş olacaktır. Bu amaca hizmet için yardım veren ülkeler aşağıdaki hususlara dikkat etmelidirler :

(a) Çok gerekli olan gıda ihtiyacını karşılamak üzere 10 milyon tonluk minimum seviyede bir buğday ve iri taneli tahıl yardımında bulunmayı kabul etmek.

(b) Pirinç, yağlar ve kümes ürünleri gibi diğer gıda malları için benzeri düzenlemeler getirmek ve gerekli garantilerde bulunmak.

(c) İlgi duyan kalkınmakta olan ülkeler de dahil başlıca ihracat ülkelerini ve yardımı kesen ülkeleri bu gıda faaliyetlerine dahil edebilmek için üyeliği artırma çabalarına girmek.

(d) Münferit olarak katkıda bulunacak yardım veren ülkelerin bu katkıları aralarında yapacakları görüşmeler yoluyla saptanmalıdır; bu katkılar mevcut uluslararası gıda yardım düzenlemeleri ile geçmiş ve gelecek ikili yardım programlarıyla ilişkilendirilebilir.

(e) Çok yönlü kuruluşlar tarafından kanalize edilen gıda yardım miktarını artırmak için her ülkenin yardım programının asgari bir kısmının Dünya Gıda Programından geçmesi kabul edilmelidir.

571. Alt paragraf (a) da önerilen 10 milyon tonluk gıda yardım miktarı garanti edilmiş asgari bir miktar olarak kabul edilmeli ve Dün-

ya gıda konvansiyonunda kabul edilmiş 4 milyon tonluk yardım ile kıyaslanmalıdır. Bu şekilde yıllık miktarların altına düşmeyeceği bir seviye ortaya çıkacak ve böylece asgari ihtiyaçların karşılanması garanti altına alınmış olacaktır. Pratikte toplam gıda yardımı 1960 larda ulaşılan yılda 14—15 milyon tona ulaşmalıdır. Hasatın kötü olduğu yıllarda acil gıda ihtiyacı daha da artacak ve 1964/65 döneminde en üst düzeye çıkan 17 milyon tonluk seviyeyi de aşacaktır.

572. Çok yönlü gıda yardımının rolü : İkili gıda yardımlarının azalmasına yol açan yüksek fiyatları ve kıtlık Dünya Gıda Programı kaynak ve çalışmalarını, çok yönlü yardımları kanallı eden uluslararası kuruluşları ve hükümet dışı teşkilatları da aynı şekilde etkilemiştir. Dünya Gıda Programının çalışmaları 1963 yılından bu yana hızla artmıştır. Dünya Gıda Programı Hükümetlerarası Komisyonu (IGG) 1970 yılında programın yılda 300 milyon dolar değerinde bir kaynak kullanımını uygulayacağını tahmin etmiştir. Mevcut yüksek gıda fiyatları dikkate alınırsa, bu miktar rahatlıkla 600 milyon doları aşacaktır. Dünya Gıda Programının faaliyetlerinin gelişeceği bir noktada yardım vaatlerinin ontalağına bağlanmıştır. 1971 yılında Dünya Gıda Programı mevcut arzın azalmasıyla süt tozu ve diğer süt ürünlerinin azalması nedeniyle gıda yardımında düşüşler kaydettiğini saptamıştır. Bunun sonucu olarak Dünya gıda programı (WFP) gerek dolaylı gerekse ulusal mandıracılık programlarına dolaysız olarak yaptığı yardımları artırma planını bir kenara bırakmak zorunda kalmıştır. Buna ek olarak son iki yılda tahıl fiyatlarında görülen artışlar Dünya Gıda Programının yapmayı önceden taahhüt ettiği parasal gıda yardımlarını gerçekleştirme gücünü $\frac{2}{3}$ oranında azaltmıştır. Bunun ve artan taşıma ücretlerinin sonucu olarak Dünya Gıda Programı yardımları 1970 yılında 875.000 ton iken 1973 yılında 525.000 tona düşmüş, 1974 yılında ise 500.000 ton olacağı tahmin edilmiştir.

573. Gıda malları fiyatlarıyla ulaştırma fiyatlarındaki artışlar gıda programının en azından 1973 yılından önce verdiği taahhütleri karşılamaya çalışma zorunda bırakmıştır. 1974 ve 1975 yıllarındaki yeni taahhütler sadece en az kalkınmış ülkelerdeki projelerle sürekli kuraklık veya bir afet geçiren ülkeler için verilmiştir. 1975 yılında Dünya gıda programının kaynakları biraz artacaksa da bu artışın durdurulduğu takdirde yardım alan ülkeler için büyük güçlükler yaratacak projelerin geliştirilmesi için kullanılma olanağı fazladır. Bu ise 1975 yılı için talep edilen 500 milyon dolarlık yardım talebinin sadece 100 milyon dolarının karşılanması demek olacaktır. Ancak bu durumda bile Dünya Gıda Programı kaynaklarının da ötesinde bir yar-

Tablo : 7 Tahıl ve Diğer Maddeler Yardımı (Bin ton)

	1960/61	1965/66				
	1964/65	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
	ortalama	ortalama				
	(Bin ton)					
Buğday	12.959	10.629	9.487	7.985	5.962	5.116
İri taneli tahıl	1.264	1.831	1.164	1.391	1.467	862
Pirinç	582	921	2.021	2.273	1.550	906
Tahıllar	14.805	13.381	12.672	11.649	8.979	6.884
Yağ	392	348	379	380	218	202
Mandıra ürünleri	318	227	176	141	116	104

Tablo : 8 Belli başlı ülkeler bakımından gıda yardımı ve imtiyazlı satış programları (Bin ton)

	1960/61	1965/66				
	1964/65	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
	ortalama	ortalama				
ABD						
Arjantin	15.634	12.806	9.425	9.533	6.989	3.475
Avustralya	—	10	23	23	23	—
Kanada	35	191	226	240	225	196
AET	179	676	1.608	605	712	243
Finlandiya	—	561	1.287	1.035	1.256	1.393
Japonya	—	6	14	14	14	—
İsveç	—	119	729	603	442	258
İsviçre	—	22	54	35	35	—
S.S.C.B.	—	15	36	37	32	—
Diğerleri	—	40	—	23	—	2.000
	—	43	379	577	88	25
Toplam	15.848	14.489	13.781	12.725	9.816	7.590

dında bulunmuş olacaktır. Ne var ki, yardımların devamı için yardımcı ülkelerin gerekli katkıda bulunmağa çaba harcamaları gerekir.

574. Gıda yardımının büyük bir kısmının Dünya Gıda Programı kanalıyla yürütümünü en önemli nedeni yukarıdaki paragraflarda da belirtildiği gibi programın gıda yardımının hedefleri bakımından sağladığı başarıdır. Acil ihtiyaçları karşılama yönünden kaynaklarının müsaade ettiği oranda faaliyet sarfeden gıda programı en çok ihtiyaç duyan fertlere doğrudan doğruya yardımlarda da bulunmaktadır. Tüm bu durumlar dikkate alındığında yılda 10 milyon tonluk hedefin en az yüzde 20 lik kısmına varan bir asgari yardım seviyesinin temini arzu edilebilir. Bu ise Dünya Gıda Programı hükümetlerarası komisyonunun 1970 yılında önerdiği seviyenin geliştirilmesi anlamına gelecektir.

575. **Gıda Yardımı Maliyetinin Adil Dağılımı :** Gıda yardımı her yüksek gelir sahibi ülkenin tercih ettiği bir yardım şekli değildir. Ancak çekici olan tarafı iç üretimi desteklemeyi taahhüt etmiş üretici ve ihracatçı ülkeler için daha az masraflı bir yardım şekli olmasıdır. Gıda malı ihraç etmeyen ülkelerin kalkınma yardımları daha çok mali ve teknik konularda olmaktadır. Buna rağmen gıda yardımının insan-cıl yönünü ve kırsal kalkınmaya etkisini dikkate alan bazı ülkeler, gıda malı ihraç edecek durumda olmasalar dahi Dünya Gıda Programı bünyesinde ve gıda yardım konvansiyonu paralelinde yardımın maliyetine geleneksel olarak katılmışlardır. Bu ülkelerin katkıları daha çok para desteği şeklinde olmuş ve sağlanan fonlar şu şekilde kullanılmıştır : (a) Gıda ihraç ülkelerinden gıda malı satın alarak bu ülkelerin de gıda yardım programına katılmalarını sağlamak, (b) Gıda yardım mallarının ulaştırma ve sigorta masraflarını karşılamak.

576. Gıda malı ithal etmelerine rağmen varlıklı olan ülkelerin gıda yardım programlarına katkıda bulunmaya hazır olmaları büyük bir değer taşırsa da son rakamlar gıda yardım yükünün adil biçimde dağıldığını söyleyebilmek için yeterli değildir. Bu bakımdan Avrupa Topluluğu Komisyonunun son zamanlarda başlattığı topluluğun katkısını artırma çalışmaları son derece olumlu bir adımdır. Komisyon Bakanlar Konseyine sunduğu 6 Mart 1974 tarihli bildirisinde topluluğun üç yıllık bir gıda yardım programı uygulayacağını açıklamasını ve yıllık taahhütlerinde tahılın 1.7 milyon tondan 2.5 milyon tona, süt tozu miktarının 80.000 tondan 120.000 tona tereyağı yardım miktarının ise 45.000 tondan 65.000 tona çıkarılmasını önermiştir. Diğer olumlu bir adım da Suudi Arabistan'ın Dünya Gıda Programına yaptığı 50 milyon dolarlık katkıdır.

577. Gerçekte yepyeni bir durumla karşılaşmıştır. Dünya gıda yardımının mali yönüne katkıda bulunma yeteneğine sahip ve katkıda bulunmğa hazır ülkeler var olabilir. Ancak bu mali yardımların alabileceği ürünü yetiştirebilecek tarımsal potansiyele bu ülkelerin bir çoğu sahip değildir. Diğer bir deyişle gıda yardım finansmanına katılan ülkelerin çoğu ileride gerekli arzı yaratabilecek ülkelere kıyasla değişik bir duruma sahip olacaklardır. Bu durum çeşitli şekillerde ele alınabilir. Birinci alternatif olarak, kullanılmamış tarımsal potansiyeli bulunmayan yardımcı ülkelerin tercihen üretim fazlası bulunan kalkınmakta olan ülkelere olmak üzere dünya piyasasından gıda satın almasıdır. Bir diğer alternatif ise ülkelerin nakit olarak Dünya Gıda Programına katkıda bulunmaları ve programın da bugüne kadar yaptığı gibi dünya piyasalarından az miktarlarda alımlarda bulunmasıdır.

578. Teşviksizliğe karşı tedbirler : Geçmiş tecrübeler gıda yardımının amacına daha etkin bir biçimde ulaşabilmesi ve şu üç hususu teşvik bakımından ortaya çıkacak engellerin giderilmesi için bazı tedbirlere gerek olduğunu ortaya koymuştur; (I) Yardım alan ülkelerde gıda malı üretimi, (II) Normal gıda malları ticareti, (III) Gıda malı ihraç eden ülkelerin üretim ve ticaretleri. Gıda yardımı yoluyla kalkınmaya yardımcı olmanın önemli hedeflerinden biri de giderek dahili üretim olanaklarını artırmak olduğuna göre uzun vadeli gıda yardım politikaları hiç bir şekilde yardım alan ülkelere üretimi teşvik etmeğe engel olmamalıdır. Tamamen tersine gıda yardımı yardım alan ülkede mümkün olduğu oranda dahili üretim sahasını genişletmek ve böylece o ülke üretimini geliştirmek için kullanılmalıdır. Bu hedefe ulaşmak için tarımsal kalkınma planlarına öncelik tanınmalı ve mahalli üreticilere gidecek değerlerin makûl seviyelerde kalması sağlanmalıdır. Bunu sağlamak için alınacak tedbirler arasında yardım alan ülkelere gıda yardım programlarının fiyat destek ve fiyat istikrar politikalarıyla ilişkilendirilmeleri; gıda yardım miktarının yardımı alan ülke üretim ve tüketim ihtiyacının belirli bir oranını oluşturmaması ve yardım yoluyla elde edilen gıda mallarının, örneğin yetkili kuruluşların perakende tanzim satışlarıyla doğrudan doğruya tüketiciye iletilmiş olmasının şarta bağlanması sayılabilir. Buna ek olarak yardım alan ülkeler bu yardımın mümkün olduğu kadar küçük çiftçilerin ile topraksız kalan gelir, istihdam ve tüketimlerini geliştirme yolunda kullanılması için belirgin program ve tedbirler getirmelidir.

579. Gıda yardım sonucu normal ticari faaliyetlerin duraklamasına gelince; yardım alan ve veren ülkelerin FAO'nun fazlalığın tüketimine ilişkin prensiplerine uymalarıyla bu tehlike asgariye inecektir.

Bu durum, ayrıca gıda malı ihraç eden kalkınmakta olan ülkelerin olumsuz bir biçimde etkilenmemelerini de sağlayabilir. Ayrıca yukarıda ve aşağıda değinildiği ve 18. bölümde açıklandığı gibi üçlü muamelelerin geliştirilmesi gıda malı ihraç eden kalkınmakta olan ülkelerin gıda yardımına katılmalarını ve böylece üretim planlarına bir istikrar kazandırmalarını ve üretici için de istikrarlı bir üretim olanağı yaratmalarını sağlayacaktır.

580. Gıda Yardımının Hibe Oranını Artırmak : Gıda yardımı biçimi, yardımcı ülkelerin politikalarına, gıda yardımının hedeflerine, yardım alan ülkenin kalkınma safhasına bağlı olarak hibeden uzun vadeli ve düşük faizli döviz kredilerine kadar değişiklik göstermektedir. Bu değişik şekillerin ilerde de geçerli olmaları mümkündür. Ancak, bazı kalkınmakta olan ülkelerin artan borç yükümlülüğü karşısında yardımcı ülkelerin özellikle yoksul ve en az gelişmiş ülkelere, acil ihtiyaç duyan ülkelere yapacakları yardımlarda hibe oranını artırmaları son derece arzu edilir bir durumdur.

581. Özel Gıda Yardım Fonu : Aynı olarak yapılan uzun vadeli gıda yardımlarıyla uzun vadeli döviz kredi tahsisleriyle yapılan gıda yardımlarının (Amerika Birleşik Devletleriyle Japonya tarafından yapılan yardımların önemli bir kısmı) ilerde de devam edeceğini beklemek gerçekçi olabilir. Bu kabil uygulamalar sonunda gıda ve finansman kaynaklarının kalkınmakta olan ülkelere akmasını gerektirecektir. Bu durumun olumsuz etkilerini biraz hafifletmek için yardımcı ülkeler kendilerine yapılan geri ödemelerin bir kısmını kredi olarak Gıda Yardım Özel fonuna yatırma konusunu gözden geçirmelidirler. Böylece özel beslenme programlarını destekleyebilecek ve acil ihtiyaçları karşılayabilecek bir fon meydana gelmiş olacaktır. Böyle bir fon ayrıca beslenme programlarının devamına ve istikrarlı bir biçim kazanmasına yardımcı olacak ve acil ihtiyaçlar için gerekli kaynakların genişlemesini sağlayacaktır. Bu fona yapılacak gönüllü yardımlar da gıda malı ihraç eden kalkınmakta olan ülkelerin mallarını satın almak için kullanılabilir. Fonun yönetimi ise hükümetlerarası komisyonun rehberliğinde Dünya gıda programına bırakılmalıdır.

582. Uluslararası İşbirliğinin Geliştirilmesi : Bugüne kadar gıda yardım programları bakımından uluslararası işbirliği kısıtlı olmuştur. Ancak bazı ülkelerin Dünya Gıda Programıyla birlikte bazı ikili ve çok yönlü projeler uygulamaya başlamasıyla işbirliğine duyulan gerek ortaya çıkmıştır. Bu konuda ileriye dönük ve iyi işleyen bir plan hazırlayabilmek için gıda yardım ihtiyaçları ile gıda yardım olanaklarını

saptamak bakımından hükümetler arasında istişarelerde bulunmasını gerektirebilir. Bu istişareler yardım veren ve alan ülkelere açık olmalı ve şu hususları kapsamalıdır :

(a) İkili ve çok yönlü gıda yardımları arasında daha yakın ilişki kurma olanağını yaratmak için ulusal ve uluslararası gıda yardım programları üzerinde istişareler. (b) Gıda yardım ihtiyaçları ve olanakları genel trendinin periyodik olarak gözden geçirmek .(c) Gıda yardım programlarının sürdürülmesi, gıda ihtiyaçları, gıda yardımını oluşturan malların tespiti ve diğer ilgili konular dahil hükümetlere tavsiyelerde bulunmak. (d) Öneriler özel gıda yardım fonunun işleyişine ilişkin öneriler.

583. Buraya kadar belirtilenlerin ışığı altında Dünya Gıda Konferansı aşağıdaki hususları ele almak isteyebilir :

(I) Beslenmeyi geliştirmenin bir aracı bu Uluslararası kalkınma yardımının bir parçası olan dünya gıda güvenliğinin vazgeçilmez bir parçası olarak uzun vadeli gıda yardım politikalarına olan ihtiyacı bir kez daha belirlemek.

(II) Yardımcı ülkelerin tercihen üç yıllık dönemler halinde ve her yıl en az 10 milyon tonluk buğday ve iri taneli tahıl yardımında bulunmayı sağlayacak ileriye dönük planlama kavramını kabul etmeleri ve uygulamalarını, ayrıca buna destek olacak piring, yağ ve mandıra mamullerini kapsayan özel düzenlemelere girmelerini önermek.

(III) Yardımcı ülkelerin gıda yardım programının asgari bir bölümünü Dünya Gıda Programı aracılığıyla yürütmelerini, ikili yardımlarındaki hibe oranlarını artırmalarını ve kendilerine yapılan geri ödemelerin bir kısmını özel beslenme programlarını desteklemek ve acil ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olmak üzere özel bir gıda yardım fonunda toplamalarını talep etmek.

(IV) İkili ve çok yönlü gıda yardım programlarının daha etkin biçimde koordine edilebilmesi için FAO'nun Dünya Gıda Programı ve diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak çeşitli teklifler getirmesini talep etmek.

KISIM IV TİCARET, İSTİKRAR VE AYARLAMALAR

Bölüm 17 : Gıda Fiyat Piyasalarının İstikrara Kavuşturulması

Bölüm 18 : Kalkınmakta Olan Ülkelerin İhracat Olanaklarını Artırmak Üzere Pazarların Genişletilmesi

Bölüm 19 : Uluslararası Tarımsal Ayarlamalar

KISIM IV

TİCARET, İSTİKRAR VE AYARLAMALAR

584. Ticaret, istikrar ve ayarlamalara ilişkin öneriler, üretim için ortaya atılanlardan biraz değişmektedir. Bunlar ulusal gıda ekonomileriyle dünya piyasalarını entegre edecek uyumlu bir girişimin prensip veya unsurlarını ortaya koymalıdır. İhracat bir çok gıda malı için önemli bir çıkış yolu olup dünya yiyecek ve içeceğinin % 10 değerindeki bir bölümü uluslararası ticaret konusu olmaktadır. Toplam olarak alındığında dünya tahıl tüketiminin 1/8 i ithalat yoluyla sağlanan tahıl olup bu oran başka mallar için daha da büyülebilmektedir. Örneğin, son yıllarda buğday için bu oran % 15—20, şeker için % 30, yağlarda ise bundan biraz daha fazla olmuştur. 1973 yılında yiyecek, yem ve balık ürünleri ticareti 70.000 milyon dolara ulaşarak dünya tarımsal mallar ticaretinin % 75 ini oluşturmuş sanayi maddeleri ticaretinin ise % 15 i oranında olmuştur.

585. Bu nedenlerle gıda konusu ticaretten ayrı mütalâa edilemez. Doğrudan doğruya ya da dolaylı ilişkileri çok önemli bir nokta teşkil eder. Dünya gıda sorununun çözümü her şeyden önce kalkınmakta olan ülkelerde üretimin artırılmasını gerektirmektedir. Ancak, tüm bu ülkelerin ve ithalat sorunuğu duyan diğer ülkelerin kısa zamanda kendilerine yeterli bir duruma gelmeleri de beklenmemelidir. Eğer bu ülkeler kendilerine yeterli bir duruma gelmek için uğraşırlarsa ekonominin diğer sektörlerinde daha verimli bir şekilde kullanılması mümkün bazı kaynakları verimsiz bir biçimde kullanmış olabileceklerdir. Ayrıca dahili ihtiyaç ile dahili üretimi istikrarlı bir duruma getirmek için yararlanılan ithalat ve ihracat elastikiyeti ortadan kalkmış olacaktır. Döviz için ihracat yapma zorunda olan ülkeler de dahil kalkınmakta olan ve kalkınmış ülkelerinin bir çoğunun tüm dünyada yaygın bir kendine yeterli olma politikası nedeniyle geliri düşecek ve ekonomik ve sosyal gelişmeleri önemli ölçüde kalabilecektir. Belki de hepsinden önemlisi, ilerdeki yıllarda dünya gıda üretiminin daha da artırılması gerektiğinde önemli rol oynayacak bazı üretim kaynaklarının şimdiden rasyonel bir biçimde kullanılabilmesi için belirli ölçüde ticarete ihtiyaç vardır. Sonuç olarak, artan gıda ticareti dünya gıda durumunun geliştirilmesinde vazgeçilmez bir unsurdur.

586. Bu bakımdan tartışma ve önerileri gıda durumunu ticaret yoluyla geliştirme konuları üzerinde toplama teşebbüsünde bulunulmuştur. Buna ilişkin bazı konular halen GAAT ve UNCTAD gibi kuruluşlarda ele alınmış bulunmaktadır. Aynı zamanda burada ele alı-

nan ticaretle ilgili sorunlar, dünya gıda sorunu açısından daha başka tartışmaların başlatılması bakımından yararlı olabilir. Öte yandan söz konusu olabilecek tedbirler dünya gıda ticaretine istikrar getirebilecek tedbirler meyanında olmalıdır. Ancak bu yoldaki çabalar sadece ticaret konusuna bağlı kalmayıp Birleşmiş Milletler on yıllık kalkınma planlarında tespit edilmiş hedeflerin ve diğer ilgili uluslararası kararların da dikkate alınmasıyla üretim ve talep arası ayarlamaların kolaylaştırılmasına ilişkin hususları da kapsamalıdır. Geçmiş çabası bir noktada fazlaca bir gelişme sağlamamışsa da olayların gelişimi — bir dünya gıda konferansı düzenleme gereğini duymak da dahil — gıda sorunlarının «bir bütün dünya» açısından ele alınmalarını gerektirmektedir.

587. Günümüze kadar olan gelişmeler karşısında istikrar ve kalkınmakta olan ülkeler ihracat pazarlarının genişletilmesi tedbirleri de dahil uluslararası ticaret konusunda şu belirgin hedef ve tedbirleri gözden geçirmek isteyebilir :

(I) Gıda fiyatlarının istikrara kavuşturulma olanakları ve problemleri.

(II) Gıda ithalatlarını finanse edebilmek için daha fazla ihracata ve yardıma ihtiyacı olan kalkınmakta olan ülkelerin gıda malı ithalinden doğan problemlere ilişkin konular ile, dünya gıda malları ticaretinin gıda malı ihraç eden ülkeler arasında daha adil dağılımından doğan sorunlara ilişkin hususlar,

(III) Tarımsal ayarlamalar için daha yoğun uluslararası işbirliği.

Bölüm 17

Gıda Fiyatlarıyla Gıda Piyasalarının İstikrara Kavuşturulması

588. Dünya tarım piyasalarındaki istikrarsızlık kendisini fiyatlara aşırı dalgalanmalarıyla ve dünya pazarlarında tarımsal ürünlerin bulunup bulunmayan konusundaki belirsizlik şeklinde kendini gösteren bir sorun olmuştur. Bugünkü istikrarsızlık ise yakıncı geçmişte eş görülmemiş bir durum göstermektedir. Piyasanın istikrara kavuşturulması ihracat ve ithalat ülkelerinin ticareti kendi kazanımları yararına kullanabilmeleri olanağını sağlayacak düzenli bir ticaret sisteminin geliştirilmesi için son derece gereklidir. Yüksek fiyatlardan bazı ülkeler bir takım yararlar sağlayabilirse de bu yararlar kısa vadeli olup üretim planlaması için gerekli ortamı yaratmazlar — Aynı şekilde düşük fiyatlar da tüketici için çekici olabilirse de üreticiyi teşvik yollarını kapatırsa uzun dönemde kıtlığı ve dolayısıyla fiyatların yükselmesine yol açacaktır.

589. Fiyat ve piyasa istikrarsızlığını kontrol mekanizması (a) ilgili malın nevine (b) Gerekli istikrar seviyesine (c) istikrarsızlık nedenlerine dayalıdır. İstikrarsızlığın, bazı nedenleri şunlardır: Üretimde dalgalanmalar, talep seviyesinde değişimler, mevcut piyasa şartlarına uygun olmayan bir arz durumu yaratarak bazı tarım mallarının üretimdeki teknik gerililik ve parasal sorunlarla kur dalgalanmaları. İstikrarsızlıkla uğraşmanın en dolaysız yolu mümkün olduğu kadar fiyat dalgalanmalarının bu nedenlerini ortadan kaldırmaktır.

590. Bazı hallerde verimlilik artışları hasat bakımından değişiklikler getirme de Konferansın önerilerinden bir çoğu üretimdeki dalgalanmaların azalmasına yardımcı olacaktır. Ticaret olanaklarının geliş-

tirilmesiyle ekonomik konularda uluslararası işbirliği ise ithalat talebindeki istikrarsızlığı giderici bir etkiye bulunacaktır. Bu yönde kalkınmakta olan ülkeler gıda malı işleme endüstrilerinin geliştirilmesi önemli rol oynayacaktır. Aynı şekilde, üretici seviyesinde ve hükümetler arasında haberleşme sistemlerinin geliştirilmesi istikrarsızlığın üçüncü nedeniyle uğraşmayı kolaylaştıracaktır. Öte yandan gerek özel tüccarlar gerekse hükümetler arasında ileriye dönük olarak yapılacak uzun vadeli sözleşmeler fiyat tahminleri güvenilirliğini artırabilir. Ancak tüm bu tedbirlere rağmen bazı malların piyasaları istikrarsızlıklarını devam ettirecektir.

591. Fiyatların bir noktada arz ve talebi yansıttığı veya etkilediği bir ortamda kesin fiyat istikrarı, ne arzu edilir ne de mümkündür. Aynı biçimde zamansız fiyat dalgalanmaları pazarın tatminkâr bir biçimde işlemediğini gösterir. Her ülke kendi iç piyasa istikrarını sağlama yolunda tedbirler almalıdır. Bazı ülkeler iç fiyat istikrarını sağlamak için kullanılmak üzere gıda stokları bulundurmaktadırlar. Diğer bazıları ise elastiki ithalat kısıtlamaları veya yardım için ihracat kanarıyla veya gıda piyasası kontrolü ile tedbirler getirmektedir. İkili ve bölgesel anlaşmalar şeklinde diğer istikrar yolları da mevcuttur.

592. Ne var ki, uluslararası alanda bir diğer sorun da pazarın sadece bir kısmının istikrara kavuşturulmasıyla kontrol dışı olan kısımda çok daha büyük istikrarsızlıklara yol açılmış olacağıdır. Bir çok ülkenin ithalat ve ihracatlarında bu «serbest» kısma bağlı kalmalarıyla sorun bugün daha da büyük bir önem kazanmaktadır. Bu nedenle uluslararası politikanın amacı tüm gıda malları için dünyada ve «serbest» pazarlarda makul seviyede bir istikrar sağlamak olmalıdır.

593. Temel gıda malları fiyatlarındaki dalgalanmaların kontrolü için getirilen tedbirlerin temeli dünya tahıl piyasasında yatmaktadır. Pirinç ve yem piyasalarında istikrarın temini de önemli olmakla beraber değişik tahıllar arasında istikrar bakımından en büyük önemi buğday piyasası taşımaktadır. Her hangi bir istikrar politikası bu pazarların birbirleriyle olan ilişkilerini dikkate almak zorundadır. Örneğin buğdayın stoklanması ve pazarlanması yolunda her girişim diğer tahıllar için ayrılması gereken reverzv miktarını azaltabilecektir.

594. Son tecrübeler yeterli stok ile piyasa istikrarı arasındaki önemli ilişkiyi belirlemektedir. Son 20 yıllık devre içinde tahıl piyasasındaki ve tahıl fiyatlarındaki istikrarın başlıca nedeni Kuzey Amerikanın büyük tahıl stokları ve uygulanan tahıl stok politikasıdır. Bu stoklar bugün erimiş olup Konferans III. kısmında eleştirildiği gibi

konferans bu stoklara sağladığı güvenliğini yeniden temin için getirilmesi gerekli tedbirleri gözden geçirmelidir. Acil ihtiyaçları karşılamak, gıda yardımını ve dünya gıda güvenliğini geliştirmek için stokların artırılmasına gerek varsa da istikrarı sağlamak için sadece stok artışları yeterli olmayıp, bu stokların fiyatların artması veya düşmesini önleyecek biçimde uluslararası alanda yönetilmesi gerekir. Bu arada dünya buğday fiyatlarının düzenlenmesi yolundaki girişimlerin fiyat eğilimleriyle stoklar arasındaki ilişkinin açıklığa kavuşturulmamış olması nedeniyle etkisiz kaldığına dikkati çekmek gerekir. Ayrıca stokların eşit dağılmamış olması belirli bazı ülkelerin üzerine fiyatları belirlenen seviyelerde tutmak bakımından fazlaca bir yük yüklemektedir.

995. Dünya gıda güvenliği uluslararası andlaşma taslağının hazırlık çalışmalarına katılan hükümetler fiyatların gereksiz yere artmasını sağlayan tedbirler getirilirken gıda güvenliği için ulusal stokların koordine edilmesinin bazı şartlar altında fiyatları çok düşürebileceğini de müşahade etmişlerdir. Bu nedenle anlaşmanın 8 (b) maddesinde şöyle denilmektedir; hükümetler andlaşma uyarınca stokların biriktirilmesi, elde tutulması ve eritilmesinin dünya fiyatları üzerindeki etkilerinden üreticiyi korumak için gerekli tedbirleri getirmeyi düşünmelidirler.»

596. Stoklarla fiyatlar arasındaki bu ilişki, değişik hükümetler için değişik sorunlar getirmektedir. Belirli bir yıl içinde stoklar çok büyür ve fiyatlar düşmeğe başlarsa belli başlı tahıl ihraç ülkeleri hükümetleri üretimi azaltarak tarım sahasındaki gelirlerin düşmesini önleme yolunda tedbirler almak zorunda kalabilirler. Ancak bu tedbirler, dünyada yeterince bir tahıl stoğu geliştirmeden alınırsa belli başlı tahıl ithal ülkeleri özellikle hasatın kötü gittiği devrelerde ciddi kıtlıklarla, dolayısıyla son derece yüksek fiyatlarla karşı karşıya kalma tehlikesiyle karşılaşır. Buna rağmen belli başlı ihraç ülkelerinin güvenlik stoklarının tüm yükünü çekmeleri ve büyük stokların fiyatlar üzerindeki etkisinden olumsuz bir biçimde etkilenmeğe devam etmeleri beklenemez. Bu noktadaki ikilem dünya gıda güvenliği ve fiyat istikrarı için bulundurulması gerekli stokların getireceği yükü eşit bir biçimde paylaşmak üzere uluslararası bir girişim olmadığı sürece; çözümlenemeyecektir.

597. Bu hususların ışığı altında hükümetler mantıksal bir adım olarak gıda güvenlik sistemini fiyat dalgalanmalarını engelleyecek ve aynı zamanda yeterli stokların bulunmasını sağlayacak bir sistem haline getirme olanaklarını gözden geçirmek isteyebilirler. Bu şekilde

stokların kullanımı arzın normal ve ulusal stokların ilerdeki tesadüfi gelişmelere hazırlıklı olduğu dönemlerde dünya ticaretine engellemiyecektir. Tabiatıyla stokların hem gıda güvenliği hem de istikrar için nasıl kullanılabileceği konusunda uzun teknik araştırma ve tartışmalara gerek olabilir.

598. Bu nedenle hükümetler bulundurulması gerekli ulusal stoklar esasına dayalı dünya gıda güvenlik sistemine gereksiz fiyat değişikliklerini önlemeyi sağlamak üzere bu stokların kullanılmasına izin verecek ilâve bazı unsurlar eklemeyi uygun görebilirler. Ulusal stok bulundurma prensibine dayalı ve dünya gıda güvenliği sistemine uygun bir tahıl istikrar düzenlemesinin başlıca unsurları şöyle olabilir:

(a) Hükümetleri kendi stok politikaları üzerinde bir ayarlamaya gitmeğe zorlamayacak şekilde bir faaliyet listesi geliştirilmelidir. Koordineli bir stok müdahalesi olmadan piyasanın göstereceği bu fiyat seviyeleri arzu edilen üretim seviyesine erişmeyi engelleyici nitelikte olmamalıdır. Bu fiyat listesi maliyetlerdeki değişiklikleri ve diğer ürünlere olan talep değişikliklerini dikkate alarak zaman zaman değiştirilmelidir.

(b) Bu fiyat listesini koruyacak başlıca mekanizma, iki kriteri dikkate alacak stok yönetimiyle ilgili bazı kurallara bağlı olacaktır. Bu kriterler ise dünya fiyatlarının mevcut gelişimi ve beklenen gıda arz seviyesidir. Tahıl piyasasıyla ilgili tüm hükümetlerin ortaya konulan kurallara uymaları ve böyle bir sistemin maliyetine katılmayı kabul etmelidirler.

(c) İstikrar sistemine ilişkin prensipler genel olarak ilgili hükümetlerce yeniden gözden geçirilerek değiştirilebilmeli ne istikrar sistemini gıda yardım politikalarıyla ne de arz ve talep arasında uzun vadeli bir dengeye ulaşmak için ilgili hükümetler arasında yürütülecek istişare sistemi, ilişkili kılacak tedbirleri de kapsamalıdır.

599. Pirinç ve iri taneli tahıl düzenlemeleriyle desteklenen yeni bir uluslararası buğday antlaşması da dahil piyasa istikrarı için stoklama tahıl bakımından uluslararası alanda başlatılacak girişimlerin temelini oluşturabilir. Böylece bu şekildeki bir ayarlama dünya fiyatlarını belirli bir limit içinde tutmayı hedefleyen stoklama ve stok yönetimini etkileyebilecektir. Ancak bu limit piyasadaki etkenlerin serbestçe etkilerini gösterebilecekleri ve belirli ölçüler içinde fiyatları etkileyebilecekleri bir genişlikte olmalıdır. Ayrıca piyasa etkenlerinin etkisi altında arz ve talep durumuna göre söz konusu limitin zaman zaman gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi üzerinde de mutaba-

kata varılmış olmalıdır. Böyle bir düzenleme hem ihracat hem ithalat ülkelerinin yararına olacak, bir yanda ihracat ülkeleri üretim fazlasının değerini bulmasını sağlarken öte yanda ithalat ülkeleri, ithalat fiyatlarının dalgalanmasını önleyerek ödemeler dengesi bakımından karşılaştıkları güçlükleri hafifletebileceklerdir. İthal ve ihraç ülkeleri için bu şekildeki bir koruma tedbirine duyulan ihtiyaç Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Nisan/Mayıs 1974 tarihinde yaptığı 6. özel toplantısında kabul edilen faaliyet programında da belirtilmiştir.

600. Böyle bir düzenlemede bulundurulması gereken stoğun hacmi fiyatların dalgalanmasına müsaade edilebilecek limite bağlı olacaktır. Bu düzenlemenin uygun bir biçimde yürütümü ise katkıda bulunacak hükümetlerin kabul edilen kurallara uymalarına bağlı olacaktır. Aynı şekilde bu istikrar sisteminin başarıyla yürütümü üzerinde mutabakata varılacak fiyat limitlerini uygulayabilmektir. Daha önce de belirtildiği gibi zaman zaman bu limitin değiştirilmesi ve arz ve talebe uygun bir biçime getirilmesi de gerekir.

601. Yukarıda belirtilen koordine edilmiş ulusal stok politikalarına dayalı olarak gıda güvenliği ve fiyat istikrarının entegrasyonu ortaya konan kurallara göre yönetilirse piyasa istikrarının temini bakımından önemli adımların atılmasını sağlayabilecektir.

602. Böyle bir sistem önerilirken piyasa istikrarını hedef almış daha başka tekniklerin de geçerli olabileceği ortadadır. Bunlar arasında özellikle üzerinde mutabakata varılan fiyatlarla alış verişi öngören çok yönlü sözleşmeler, ihracat ve satış kotalarının kullanımı ve uluslararası tampon stoklar gibi tedbirler sayılabilir.

603. Ancak aşırı bolluk veya kıtlık devrelerinde önerilen sistemin büyük güçlüklerle karşılaşabileceğini de dikkate almak gerekir. Ayrıca önerilen düzenlemelerin uluslararası bir tampon stokla desteklenme arzu ve olanağı da gözden geçirilmelidir. Ancak burada ele alınan tampon stok dünya fiyatlarının istikrarı için önerilen stoklardan çok daha küçük olacaktır.

604. Yukarıda önerildiği biçimde dünya piyasasının istikrarını sağlama maliyeti ulusal piyasaların ayrı ayrı istikrara kavuşturulması için hacranması gereken toplam miktarın çok altında olacaktır. 1961—1972 tahıl üretimindeki dalgalanmalara göre UNCTAD tarafından yapılan yaklaşık tahminlere göre dünya tahıl piyasasını istikrara kavuşturmak için ülkeler tarafından ayrı ayrı bulundurulacak stokların toplamı, uluslararası alanda kabul edilecek bir sistemle meydana ge-

tirilecek ortak bir stok miktarından çok daha fazla olmak durumunda kalacaktır. Bu arada uluslararası bir sistemin geliştirilmiş olması, ayrıca maliyetin paylaşılmamasını da sağlayacaktır.

605. Önerilen sistem, sadece buğdayı kapsamaktadır. Ancak, iri taneli tahıl piring için de gerekli olabilir. Toplam üretimin sadece %4 ünün ticarete konu olması bakımından değil, fakat çeşitliliği ve tüketicilerin bu çeşitlerden özellikle bazılarını tercih etmesi bakımından piringle ilgili sorunlar oldukça karmaşıktır. Bu nedenle piring fiyatlarının istikrara kavuşturulması için uzun vadeli ikili sözleşmelerin yapılması ve ulusal üretim ve ticaret politikalarının daha uyumlu bir hale getirilmesi gibi bazı ek tedbirlere de gerek vardır. FAO piring sorunu hükümetlerarası toplantısında kabul edilen ulusal üretim, ticaret ve yardım önerileri ulusal piring politikalarının uyabilecekleri uluslararası bir çerçeveye çizmştir.

606. İri taneli tahıl piyasalarının istikrarı, iri taneli tahıl çeşitleri arasındaki ilişki nedeniyle karmaşık bir durum göstermektedir. İri taneli tahıllar için bir istikrar stoğu meydana getirilecekse bu stokların tüm iri taneli tahıllar piyasasını istikrara kavuşturma yeteneğine sahip arpa ve darı stoğu olarak geliştirilmesi yararlıdır.

Diğer Bazı Gıda Malları

607. Şeker gerek ihracatçı gerekse ithalatçı durumunda olmaları bakımından bir çok kalkınmakta olan ülke için ilginç maddedir. Geçmişte şeker piyasasına istikrar getirme yolundaki girişimler belirli bir ölçüde başarılı olmuş, ancak şimdi bu girişimlerin başarılarında bir duraklama görülmeğe başlanmıştır. Şeker, talebinin dalgalanmalar gösterdiği bu dönemdeki bazı gelişmeler şeker üretiminin artırılmasına ve şeker piyasasının istikrara kavuşturulmasına gerek duyulacağını göstermektedir. Şeker ithal eden ülkelerdeki gelişmeler yukarıda belirtilen hedeflere dönük hareketlerin başlatılmasını destekler niteliktedir.

608. Stoklanamayan gıda mallarının (et, çay ve meyva gibi) veya stoklama maliyeti çok yüksek olan gıda mallarının (mandıra ürünleri ve bitkisel yağlar gibi) piyasasında istikrarı sağlama sorunu daha da karmaşıktır. Bu kabil gıda maddelerinde üretim ve arz düzenlemesini sağlayıcı uluslararası sözleşmeler kanalıyla daha fazla fiyat istikrarı sağlanabilir.

609. Stoklanma olanağından yoksun gıda mallarını ithal veya ihraç eden ülkeler beklenmeyen fiyat dalgalanmalarından ileriye dönük sözleşmeler yapmak suretiyle kendilerini koruyabilirler. Bu kabül sözleşmeler başta fiyatları olmak üzere çeşitli şartları bakımından elastiki bir nitelik taşımaktadır.

Öneriler

610. Özellikle tahıl olmak üzere dünya gıda malları fiyatlarında ve gıda malları piyasasında daha fazla istikrara ihtiyaç olduğunu dikkate alarak Dünya Gıda Konferansı :

(I) Tarımsal ürünler ticaretinde istikrarı sağlama ve temel gıda maddeleri fiyatlarında gereksiz dalgalanmaları önleme yolunda uluslararası işbirliğine duyulan ihtiyacı bir kez daha dile getirmeli,

(II) 1974 Nisan, Mayıs aylarında yapılan Altıncı Özel Toplantıda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen tedbirler, programdaki ilgili tavsiye kararlarını göz önünde bulundurarak; ana hububat maddeleri için tesirli uluslararası düzenlemelerin saptanması ile ticaretin genişlemesi çerçevesi içinde pazar istikrarının sağlanmasına ilişkin acil ihtiyaca işaret etmeli ve ilgili ilave tedbirlerin hükümetler tarafından alınması için hububatlar üzerindeki muhtemel uluslararası düzenlemelere yaklaşım yollarının ana hatları üzerinde anlaşmaya varmalı,

(III) İstikrarı koruyucu düzenlemelerin, kalkınmakta olan ülkelerin hem ithalatçı hem de ihracatçı olarak özel ihtiyaçlarının belirli ilgiyi göstermesi hususuna işaret etmelidir.

Bölüm 18

Kalkınmakta Olan Ülkeler İhracat Pazarlarının Genişletilmesi

611. 1950 lerde kalkınmakta olan ülkeler grup olarak tükettikleri tahılın büyük bir kısmını üretiyor ve ortalama yılda 10—12 milyon ton gibi az miktar ithalatta bulunuyorlardı. 1960 larda ise bu ülkelerde talep üretimlerine oranla daha hızlı bir artış göstermiş, bunun sonucu olarak da bu ülkeler daha fazla ithalatta bulunma gereğini duymuşlardır. Bu ülkelerin yıllık ortalama tahıl ithalatları 1972 yılında 30 milyon tona ulaşmış bu miktarın 1/3 ü gıda yardımınca karşılanmıştır. Gıda durumuna ilişkin tahminler arz ve talebin eğilimlerini bu şekilde devam ettirmeleri halinde bu ülkelerin ithalâta bağılılıklarının dayanılmaz bir noktaya geleceğini göstermektedir. Bu sorunun, uzun vadeli çözümü nüfus sorununa daha büyük bir önem vermek ve bu dökümanın birinci kısmında da belirtildiği gibi kalkınmakta olan ülkelerin üretimlerini arttırmak için daha geniş bir program uygulamakla mümkündür. Bu iki yöndeki çabaların artırılması gerekirken, bazı ülkelerde tüm gıda açığının kapanması yine de imkânsız veya çok güç olacaktır. Kabul edildiği taktirde 16. bölümde izahı yapılan uzun vadeli gıda yardım politikası, bu açıkların bir kısmını kapamağa yaraayabilecektir. Açığın geri kalan kısmı sadece ilgili ülkelerin çok miktarda gıda malı ithali için gerekli döviz bulmalarıyla kapatılabilecektir.

612. Dış ticaret gelirlerini artırmak için bir çok Kalkınmakta Olan ülke tarımsal ihracatlarını artırma gereğini duymaya devam edeceklerdir. Tüm faktörleri tarttıktan sonra bu ülkeler iç tüketim için daha fazla gıda malı üretme durumu ile diğer mallarının ithalini gerçekleştirmek için gıda ve tarım malları ihracatlarını artırma arasında bir tercih

yapmak zorunda kalacaklardır. Ancak, özellikle dünya piyasalarında tarım malları talebinin durgun olması kalkınmakta olan ülkelerin ithalat yükünü bir süre daha çekmelerine yol açacaktır.

613. İhracat yapan kalkınmakta olan ülkeler diğer ülkelere yaptıkları ihracatı artırabilecek bir kapasiteye sahip olabilirler. Ancak kalkınmakta olan ülkelerin bazılarında bu artışı sağlamak için zaman zaman finansman gereği duyulabilecektir.

614. Çeşitli göstergelere göre kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerde tespit edilmiş üretim hedeflerine ulaşıldığında gıda malı arzında bulunanlar arasında rekabet başlayacaktır. Rekabet konusu olan malların arzında kalkınmakta olan ülkeler sürekli olarak geri kaldığından gıda malları ticaretinin kontrollü bir biçimde gelişmesini sağlayan tedbirler onların yararına olacaktır. Ancak, gıda ticareti piyasasının işleyişinin önemsenmemesi gerektiğine dair bir işaret olmadığı gibi piyasaların gıda arzını dağıtma ve ileriye dönük gelişmelere ilişkin bazı fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olması beklenmektedir.

615. Sonuç olarak, ulusal politikalar kendi kendine yeterliliği hedeflerken dünya gıda ticaretinde bazı yararlar ve zorunluluklar kendilerini hissettirmeğe devam edecektir.

Kalkınmakta Olan Ülkeler, Temel Gıda Durumlarından Doğan Politika Konuları

616. Gıda ticareti bakımından tahminler ne olursa olsun üretimin ticaretle ilişkilendirilmesi yolundaki bir stratejinin seçimi, hükümetlere bağlı kalacaktır. Bu seçimi yaparken hükümetlerin karşılaştıkları sorunlar her ülkede değişiklik gösterecek ancak genel olarak bu sorunlar ülkenin kendi kendine yeterlilik durumunu ve gıda malları ticaretini toplam ihracat gelirlerinin ne kadarını erittiğini ya da ne kadarını sağladığını yansıtacaktır. Ancak, Uluslararası piyasa mallarını satın almağa hazırlıklı olmadığı sürece kalkınmakta olan ülkelerin üretim ve ticaret bakımından uygun bazı politikaları benimsemeleri mümkün olamayacaktır.

617. Tahıllı temel gıda mallarını temsil etmek üzere kullanan (kalkınmakta olan ülkelere alınan kalorilerin % 57 sini sağlayan tahıl olduğuna göre uygun bir varsayım) aşağıdaki tablo kalkınmakta olan ülkeleri üçe ayırmaktadır.

Tablo 9 : Gıda ticaretine göre gruplandırılmış kalkınmakta olan ülkeler nüfusu

	Nüfus			
	1972		1975	
	Milyon	%	Milyon	%
I. Grup				
Sürekli ithalat ihtiyacı duyacak gıda sorunu olan ülkeler	739	40.5	1.032	39.3
II. Grup				
Kendi kendine yeterli olabilecek yada ihracat gelirlerinin az bir kısmını gıda ithalatına ayıran ülkeler	765	41.7	1110	42.3
III. Grup				
Gıda ihraç ülkeleri	325	17.8	481	18.4
Toplam kalkınmakta olan pazar ekonomileri	1829	100.—	2623	100

Strüktürel Gıda Sorunu Olan Ülkeler

618. Strüktürel gıda sorunu olan ülkeler arasında birinci grubu kaynakları yetersiz olan bir çok Asya ve Afrika ülkesi girmektedir. Bütün bu ülkelerde temel gıda üretimi tüketimin gerisinde kalmakta, ayrıca bu ülkeler tabii afetlerden son derece olumsuz bir biçimde etkilenmekte, ihracat gelirlerinin büyük bir kısmını gıda ithalat giderleri götürmekte ve özellikle tarımsal ürünleri ihraç edebilmektedirler. Bu ülkelerin ticaret durumu incelendiğinde ihraç mallarının kısıtlı olduğu ve kahve, fıstık, şeker, canlı hayvan, süt ve keten gibi maddeleri ihraç ettikleri görülmektedir. Ancak bu ülkelerin çoğu ihracatları bakımından yukarıda sayılan malların birine daha fazla dayanmaktadırlar.

619. Strüktürel gıda problemi ile karşılaşan ülkelerde ticaret sorunu daha çok bu ülkelerin ihracat olanaklarının nasıl artırılacağı noktasında toplanmaktadır. Bu ülkeler için üretimi artırmak ve ihraç mallarının iyi pazarlamasını sağlamak temel bir politika olmalıdır. Şeker, küspe, yağ canlı hayvan ve şarap bakımından zaman zaman

iyi pazarlar bulunsa da bu ülkeler ancak gerekli olan miktarı zamanında temin edebildikleri sürece bu imkândan yararlanabileceklerdir. Bu ülkelerin ihracat mallarının türünü genişletmeleri kendileri için yararlı olacaktır. Bu nedenle ihracat mallarına olan talebin artması ve ihracat mallarının kalkınmış ülkeler tarafından tercih listelerine alınması bu ülkeler için arzu edilen bir durum olacaktır. Ancak bazı hal-lerde bu kabil ülkelerin ekonomilerinin işbirliği yoluyla genişleme ve geliştirilmesine gerek duyulmaktadır. Böyle ülkelerin bir süre daha gıda yardımına gerek duyacakları ortadadır.

620. Bu kabil kalkınmakta olan ülkelerin daha fazla ithalat yapabilmelerini sağlayacak geliri temin etmeleri yolunda çeşitli tedbir-lerden söz edilebilir. Şeker üretimine yardım, küspe üretimini ve canlı hayvan sektörünü geliştirmek, jüt verimliliğini arttırmak ve üretim maliyetini azaltmak, ketenin iyi pazarlanması ve dağıtımını desteklemek, kalkınmakta olan ülkelerin iyi pazarlanması ve dağıtı- mını desteklemek, kalkınmakta olan ülkelere ihracat mallarının daha kaliteli bir hale getirilmesini desteklemek de bu yardımlara dahil edilebilir. Aynı şekilde turuncgillerin yeni çeşitlerini tanıtmak, bütün kalitesini araştırma yoluyla geliştirerek pazarlamasının daha iyi yapıl- masını sağlamak da bu yardımlaşma arasında sayılabilir.

621. Tarımsal ihracatı artırıcı bu kabil hususlar, uluslararası alanda tartışılmıştır. Öte yandan, kaldırılmasıyla tarımsal ürünler ti- caretinin gelişmesine yardımcı olunacak bir de gümrük tarifeleri mev- cuttur. Kalkınmakta olan ülkelere problemleri olan iki temel ihracat maddesi de yer fıstığı ve jüttür. Kalkınmış ülkelere her iki madde- nin de hamı için düşük gümrük tarifeleri fakat işlenmiş için yüksek tarifeleri uygulama tehlikesi mevcuttur. Bu bakımdan liberalizasyon yararlı sayılırsa da kalkınmış ülke ithalatçılarının kalkınmakta olan ülkelerin bu mallarını tercih listelerine almış olmaları nedeniyle li- beralizasyon bir noktada yarar getirmeyebilir. Öte yandan jüt üzerin- deki düzenlemeler bir noktada jütün tek pazarı olan kalkınmış ülke- lerde sentetik üretime gidilmesini teşvik edebilir.

622. Mevcut engeller dikkate alındığında, diğer malların duru- mu daha da karmaşık bir durum göstermektedir. Zor durumda olan kalkınmakta olan ülkelerin ilgileneceği bir durum da kalkınmış ülke- lerde şeker üretiminin teşviki ile ithalatı yavaşlatan tropik ürünler için uygulanan tüketim vergileridir. Şu anda dünya şeker fiyatları kalkınmış ülkelere uygulanmakta olan destekleme seviyesini geçmiş olup bu destekleme girişimini asgariye indirecek tedbirlerin alınma

zamanı gelmiştir. Et'e gelince; kalkınmakta olan ülkeler tarife dışı engeller sonucu ortaya çıkan sorunların çözülmesi yolunda başlatılan uluslararası girişimlerle yakından ilgilidirler.

623. Strüktürel gıda sorunuyla karşı karşıya olan kalkınmakta olan ülkelere diğer bir yardım yolu da onların ihraç mallarını tercih listelerine almaktadır. Bu ülkelerden bazılarının malları halen tercih listelerinde olup satacak daha fazla malları olsa daha da şanslı bir duruma girebilirlerdi.

624. Ticaret olanaklarını artırmada daha dolaylı olmasına rağmen bir diğer yol da ithalatçı ülkelerin tüketimlerini arttırmaktır. Bu noktada çeşitli ülkelere ortaklaşa (yünde olduğu gibi) veya bazı ülkelere münferit olarak (çayda olduğu gibi) yürütülen ihracatı geliştirme çabalarına işaret etmek gerekir. Buna ek olarak araştırmanın tarımsal çalışmalara ve yeni ürünlerin geliştirilmesine yöneltilmiş olması da önemli bir unsurdur. İhracatı artırma ve tüketim araştırması oldukça pahalı olup bu konuda ortaklaşa çaba harcamak yararlıdır.

625. Kalkınmakta olan ülkeler için ilginç bazı mallarla ilgili sorunlar UNCTAD'ın 83 (111) numaralı tavsiye kararı uyarınca bir incelemeye tabi tutulmuş ve bazı çözüm yolları saptanmıştır. Bu çözüm yollarının bazıları uzun vadeli gıda sorunuyla karşılaşan ülkelerin dikkate alabilecekleri öneriler haline getirilebilir.

Gıda Sorunlarını Kontrol Altına Alabilecek Ülkeler

626. Kalkınmakta olan ülkelere tahıl bakımından aşağı yukarı kendi kendine yeterli olabilecek ülkelerin dahil olduğu ikinci ülkeler topluluğu ticaret konusunda değişik durumlar göstermektedir. Ancak, bu ülkelerin ortak yönü tarımsal ticaretin strüktürel sorunlarını acilen çözümleyecek durumda olamamasıdır. Bu kabil ülkeler daha fazla veya daha çeşitli gıda malı üretme veya ihraç edebilecekleri mallar üzerine daha fazla eğilme yollarından birini tercih edebilirler. Bu ülkelerin ithalat giderleri ihracat gelirlerinin sadece bir kısmını oluşturduğu sürece ticaretle ilgileri ihtiyaç duydukları gıda mallarını makûl ve istikrarlı fiyatlarla temin etmek yönünde olacaktır. Bu ülkelere bir çoğu ithalat bakımından sadece temel gıda mallarına değil kaliteli gıda mallarına da ihtiyaç duyulmaktadır.

627. Bu ülkelerin ana sorunları maden ve sanayi ürün ihracatlarını artırmak olduğundan Dünya Gıda Konferansı ile doğrudan ilişkili olmadıkları düşünülebilir. Ancak tarımsal ürünlerin ihracatı bu

Ülkelerin gıda durumları üzerinde daha doğrudan bir etki yapmaktadır. Bu ise tarımsal ihracat ürünlerinin kıt olan kaynaklarla özellikle toprak bakımından rekabet halinde olmasındandır. Mısır ve Merkezi Amerikada keten ve tahıl arasında ekim yeri bakımından bir rekabet olması bunun örneğidir. Tahıl, bitkisel yağ ve canlı hayvan ürünü ithal eden kalkınmakta olan ülkeler şeker, muz ve diğer tropikal ürünleri ihraç eden ülkelerdir. Bu nedenle bu ülkeler ticaret bakımından dünya piyasasının gelişme ve istikrara kavuşturulması ile uzun vadeli gıda ve tarımsal malları ihracat stratejilerinin saptama konusuna ilgi duymaktadırlar.

Tahıl İhraç Eden lkelerin Sorunları

628. Tahıl ihraç eden kalkınmakta olan ülkelerin üçüncü grubu tam anlamıyla strüktürel gıda sorunuyla karşı karşıya olmasa da beslenme bu ülkelerde de bazen yeterli olmadığından kaynaklarını ihracat ya da iç tüketim için kullanma olanaklarından birini seçme durumunda kalabilirler. Bu, kalkınmakta olan ülkelerin başta gelen sorunlarından biri de dünya tahıl piyasası istikrarı ve genişlemesidir. Bu durum, ihracat yoluyla iç satın alma gücünü artırma ve dolayısıyla beslenme ve açlığın czm yolu olan noktaya erişme bakımından önemlidir. Daha önce belirtilen istatistiklere göre kalkınmakta olan ülkeler tahıl üretimi 17 milyon tondan 1980 yılında 27 milyon tona ulaşacak ve 1985 yılında ise bu miktar 34 milyon tona ulaşacaktır.

629. Bu arada Dünya Gıda Programı veya diğer kuruluşlardaki nakit paraların mümkün olduğu oranda ihracatçı kalkınmakta olan ülkeler ihracat mallarına yöneltilmesi önerisinden de söz edilmelidir. Geçmişte, gıda yardımının nakit bölümü az olmuş ve genellikle ulaştırma ve sair yönetim masrafları için kullanılmıştır. Ancak Suudi Arabistan'ın Dünya Gıda Programına 1975—76 dönemi için 50 milyon dolar yardımda bulunması ve ihracatçı olmayan ülkelerden gelecek yardımların nakit olma imkânının fazla olması ileride Dünya Gıda Programı kaynaklarının nakit bölümünde artacağını göstermektedir. Bu kaynakların kalkınmakta olan ülkeler mallarını satın almak için kullanılması ihracatçı kalkınmakta olan ülkelerin geleneksel tahıl ihracat ülkeleriyle rekabet edebilmelerini, dolayısıyla bazı sorunlarının giderilmesini sağlayabilecektir. Bu şekildeki bir mekanizma ayrıca ürettikleri malları satma oanağını buldukları sürece ihracatçı ülke durumunu sürdürebilecek ülkelerin dünya tahıl ticaretine girmelerine yardımcı olacaktır.

Ödemeler Dengesi ve Mali Ayarlamalar

630. Dünya Gıda Ticaretine katılmalarıyla kalkınmakta olan ülkeler ödemeler dengesi çeşitli durumlarda olumsuz bir biçimde etkilenebilir ve bu ülkeler yardıma gerek duyabilirler. Bunların başında ve en belirginini Uluslararası piyasada fiyatların aşırı değişmesiyle meydana gelecek ihracat gelirleri ya da ithalat giderlerindeki dalgalanmalardır. Bu noktaya kadar sözü edilmiş olan istikrar tedbirleri bu dalgalanmaları hafifletme niteliğini bir hayli sürdürebilir. Ancak, bu tedbirler tüm malları kapsamayacağından veya arz ve talep dengesizliğinin fiyatların makul limitler içinde kalmasını sağlayamayacağından sözü edilen korunma çareleri yeterli olmayabilir. Bu nedenle bazı özel yardım programlarına gerek olabilecektir. Şimdiki durumda Uluslararası Para Fonunun ihracat dalgalanmalarını finanse etmesi en belirgin yardım şeklidir.

631. Öte yandan EEC kalkınmakta olan ülkelerin bazı mallardan elde ettikleri ihracat gelirlerini stabilize etme yolunda önerilerde bulunmuştur. Dalgalanmaları mutedil hale getirmek için tampon stokların meydana getirilmesi stoklama ile bazı gelirlerin ertelenmesi nedeniyle ödemeler dengesinde güçlüklerle karşılaşılması sonucunu doğuracaktır. Bu noktadaki temel düşünce, ihracat gelirleri stabilizasyonunun fiyatları istikrara kavuşturma girişimlerinin bir bölümünü oluşturmastır.

632. Gıda, gübre ve petrol fiyatlarındaki son ani ve etkin değişiklik özellikle döviz güclüğü çeken kalkınmakta olan ülkelerin ciddi ödemeler dengesi güçlükleriyle karşılaşmalarına neden olmuş ve gıda üretimi artışını sağlama yolundaki çabalarını zayıflatmıştır. Başta en çok güçlük çeken ülkeler olmak üzere tüm kalkınmakta olan ülkelere üzerine düşen yükü hafifletmek için Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun ham madde özel toplantısı yeni bir uluslararası ekonomik düzen yaratma yolundaki faaliyet programı çerçevesinde özel bir program geliştirme kararına varmıştır. Bu özel program fazla ithalat maliyetini karşılayacak bir finansman fonunun gerçekleştirilmesi de kapsamaktadır. Mevcut güçlüklerin giderilmesi ise bu fona yapılacak finansman katkılarına bağlıdır.

633. Ancak, zamanla dünya ekonomisi yeni fiyat seviyelerine kendini adapte edecek ve mevcut krizin geride bıraktığı etkileri giderici mali tedbirler son bulacaktır. Bu durum, önemli olabilir. Çünkü bir çok kalkınmakta olan ülkenin toplam ithalatı azalacağı yerde ar-

tacaktır. Bu nedenle mantıki olan çözüm yolu kalkınmakta olan ülkeler ödemeler dengesindeki güçlükleri gidermek için daha sürekli tedbirlerin getirilmesi olacaktır.

634. Böyle bir yeni adım en azından iki şekil alabilir. Birincisi, ihracatçı kalkınmakta olan ülkelere bazı ithalatçı kalkınmakta olan ülkelere temel gıda maddelerinin gönderilmesini finanse edecek düzenli yardımları sağlamak olabilir. Bu, daha önce anlatıldığı gibi, Dünya Gıda Programının gıda malı alımları ile ne ithalatçı ülkelere tahıl ne bitkisel yağlar için ödenen fiyatların düşürülmesiyle sağlanabilir. Bu sistem, daha çok en fazla etkilenen ülkelere yöneltilmelidir. İkincisi ise, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun özel toplantısından sonra meydana getirilmekte olan, kalkınmakta olan ülkelerin fazla ithalat maliyetlerini karşılama fonunu daha sürekli bir duruma getirmektir. Bu fonun bir kısmı kalkınmakta olan ülkelerin ithalatları sonucu karşılaşacakları ödemeler dengesi güçlüklerinin giderilmesi için kullanılmalıdır.

635. Sonuç olarak, her grup ülkenin karşılaştığı gıda malları ticaret sorunları kısmen değişik kısmen de ortaktır. Genel hatlarıyla, strüktürel gıda sorunuyla karşı karşıya olan ülkelerin bazıları ihracatlarını artırmak için yardıma gerek duymakta, diğer bazıları ise doğrudan doğruya gıda malı yardımına ihtiyaç hissetmektedirler. Öte yandan kendi kendine yeterli durumda olabilecek ülkeler ya da ithalatlarını destekleyecek oranda ihracatı olan ülkeler genel olarak dünya tarım piyasalarında istikrarın sağlanmasına büyük ilgi duymaktadırlar. Öte yandan ihracat ülkeleri ise ihraç mallarının dünya piyasalarında iyi fiyat bulmasını arzularlar. Sonuç olarak, kalkınmakta olan ülkelerin fiyatlardaki aşırı dalgalanmalarından doğan ödemeler dengesi güçlüğü üzerinde daha dikkatle durulması gereken bir husustur.

636. Kalkınmakta olan ülkelerin Uluslararası ticaret alanında ticari durumlarını geliştirmek için belirgin ve acil tedbir ve programlara olan ihtiyacı ve bu ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınma gereklerini dikkate alarak dünya gıda konferansı aşağıdaki hususları gerçekleştirmek isteyebilir :

(I) Özellikle gıda malları ticareti başta olmak üzere kalkınmakta olan ülkelerin kalkınmış ülkelerle olan ticaretini düzenlemek ve tatminkâr sonuçlara ulaşmak için UNCTAD ve ilgili diğer kuruluşların piyasa ve fiyat politikalarını etkileme çabalarını artırmalarını istemek.

(II) Kalkınmakta olan ülkelerin başta gıda malları olmak üzere dünyanın geri kalan kısmıyla olan ticaretinin artmasını gereksiz olarak engelleyici tedbirlerin kaldırılması yolunda tüm hükümetlere çağrıda bulunmak.

(III) Gıda yardımı konusunda artan nakit imkânların kalkınmakta olan ülkelere alımlara yöneltilmesini ve böylece bu ülkelere dünya gıda malları ticaretinde daha fazla yer verilmesi yolunda yapılacak yardımların önemine işaret etmek.

(IV) İhracat gelirleri, ithalat ödemeleri veya tampon stokların oluşturulmasıyla meydana gelebilecek ödemeler dengesi güçlüklerinin hafifletilmesi yolunda uluslararası para fonu ve diğer ilgili kuruluşlarca yapılacak mutedil şartlı yardımlara olan ihtiyacı belirlemek, özellikle ihracat kayıpları ve fazla ithalat maliyetiyle ortaya çıkacak ödemeler dengesi güçlüklerini giderme yolundaki uzun vadeli mali girişlere destek olmak.

Bölüm 19

Uluslararası Tarımsal Ayarlamalar

637. Dünya gıda ekonomisinin büyük değişiklikler getirme gereği nüfus artışlarının coğrafik dağılımı ve talep artışlarıyla belirgin bir hale gelmektedir. Mevcut gıda tüketim eğilimleri ileride doğabilecek güçlükleri yenecek bir biçimde çeşitli şekillerde ayarlanmalıdır. Buraya kadar yapılan öneriler kabul edilebilir, yönetimin yetenekli olması şartıyla siyasi tercih de aynı yönde olursa dünya gıda durumunu uzun vadede kuşkusuz daha iyiye götürülebilecektir.

638. Ancak, dünya tarımına ilişkin ayarlamalar, sadece ulusal çabalarla gerçekleştirilemez. Gıda ekonomisinin belli başlı sektörleri geçmişte olduğu gibi düzensizliklerini devam ettirdikleri sürece yatırımlar yapılamıyacak, ya da yetersiz veya isabetsiz olacaktır. Kısa dönemde dalgalanmalar nedeniyle gıda arzı bakımından güvenilir bir durum doğmuyor ise gıda açığı veren ülkeler başka imkânlar için kullanabilecekleri kaynakları gıda malları için kullanma gereğini duyacaklardır. Bu nedenle piyasa istikrarsızlığı ve gıda arzında güvensizlik buraya kadar üretim artışlarına ilişkin olarak öne sürülen önerilerin gerçekleştirilmesini güçleştirecek ve uluslararası ticaretin gıda sorununa olumlu katkıda bulunmasını sınırlayacaktır.

639. Bu nedenle daha önceki bölümlerde rapor dünya gıda durumunun istikrarı konusunu önemle ele almış ve bazı öneriler ortaya konmuştur. Ancak istikrar ve güvenlik mekanizmaları üretim ve ticaretle arz ve talep eğrilerinin makul bir seviyede tutacak ayarlamalara gidilmesiyle ve ticaret ve piyasa uygulamaları hükümetlerin kabul ettikleri hedeflere uygun bir biçimde yürüyorsa işleyebilir.

640. Sözü edilen ayarlamalara duyulan ihtiyaç bakımından tahıllar iyi bir örnektir. Raporun daha önceki kısımlarında kalkınmakta olan ülkelerin bazılarının ihracat için tahıl mevcutlarını nasıl artıracakları ve bazı kalkınmakta olan ülkelerin de ithalat seviyelerini nasıl stabilize edeceklerinden söz edilmişti. Kalkınmış ülkelerin tahıl üretimlerine ilişkin potansiyel kapasiteleriyle ilgili tahmin çalışmalarına göre bu ülkelerin üretimine ait doğrusal (linear) eğilimin devamı kendi yem ve yiyecek maddeleri ile kalkınmakta olan ülkelerin ithalat ihtiyaçlarının toplamının üzerinde bir fazlalık meydana getirmeyecektir. Bu potansiyel eğilimlerin birleştirilmesi değişik yollarda olabilir. Bunlardan bazıları ilgili ülkelerin iktisaden zayıf olup kalkınmakta olan ülkelerin karşılaştıkları zorlukları azaltır, bazılarının ise geniştir. Uygulamada ayarlamaların nasıl olacağı büyük oranda idari kararlara bağlıdır. Örneğin, ithalatçı durumda olan ülkelere alımları için mali yardımlarda bulunduğu taktirde kalkınmakta olan ülkeler arası ticaretin artırılması kalkınmış ülkelere alınacak malların yerini alarak sözü edilen ayarlama sistemlerinin bir kısmını oluşturacaktır. Ayarlamaların yapılaş şekli ayrıca istihdamı ve gıda malı satın alma olanaklarını da etkileyecektir. Sonuç olarak, bir noktada dünya tahıl ticaretinde ayarlama eksikliği görülmekteyse de özellikle kalkınmakta olan ülkelere yardımcı olarak ayarlama imkânları da mevcuttur. Böyle bir durumda, uzun vadeli değişikliklerin ne olması gerektiğine ne tüm dünyanın tarımsal kalkınması çerçevesinde kabul edilebilecek bir biçimde olması gereken ulusal tedbirlerin birbirleriyle nasıl bağdaştırılacağına ilişkin bir fikir birliğine varılması istikrar ve diğer cari tedbirler için tamamlayıcı bir unsurdur.

641. Bu durum ülkelerin gıda üretim ayarlamalarına giderken duyacakları kendi aralarındaki etkin işbirliği ve koordinasyon gereğine iyi işarettir. Ancak, arzulanan değişiklikler konusunda ortak bir noktaya gelmek ve gıda sektöründe gerekli büyük ayarlamalar bakımından sürekli bir sistemi geliştirmek henüz mümkün olamamıştır. Para sistemleri, doğal çevrenin korunması, deniz kaynaklarının kötü kullanımı gibi diğer konularda olduğu üzere gıda konusunda da uluslararası alanda sürekli danışma ve görüşmelere duyulan gıda ve tarım gerekleri bakımından belli başlı uzun vadeli stratejiler açıklığa kavuşturulmalıdır.

642. Bu konuda belirgin tek strateji Birleşmiş Milletler ikinci kalkınma planında öngörülen strateji olup bu dahi sadece tek bir sektöre yöneltilmiş son derece geniş kapsamlı bir stratejidir. Her iki yılda bir yapılan FAO konferansı tarımsal ayarlamaların tema alındığı 1973 yılındaki toplantısında kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkeler

için güçlükler yaratmış 1972—1973 devresi dünya gıda ve tarım ekonomisindeki dalgalanma ve dengesizliğin uluslararası girişimlerde bulunma gereğine uygun bir işaret olduğunu saptamıştır. Ülke ekonomilerinin gün geçtikçe birbirlerine bağlanmakta olduğu gerçeği karşısında konferans geniş ekonomik ve sosyal hedefleri de dikkate alan ve arz ve talebi ulusal ve uluslararası alanda daha tatminkâr bir dengeye kavuşturacak tarımsal kavramların kaçınılmaz olduğunu teyid etmiştir. Sonuçta konferans, kalkınmakta olan ülkeler başta olmak üzere üretimin artırılması ve yine kalkınmakta olan ülkelerin giderek daha fazla rol almasını sağlayacak biçimde ticaretin geliştirilmesini kolaylaştırılacak uluslararası bir tarım ayarlama stratejisinin FAO tarafından geliştirilmesini kararlaştırmıştır.

643. FAO üyesi ülkelere alınmış bu karar, konuya ilişkin olarak alınacak uluslararası tedbirlerin geliştirilmesi bakımından ilginçtir. Genel Direktör bu stratejinin taslağını 1975 yılı başlarında ilgililere sunacak, son taslağın tartışılması ise 1975 yılı Kasım ayında yapılacak olağan FAO konferansında tartışılacaktır. Dünya Gıda Konferansı için hazırlanmış dökümanlar ve bu dökümanlardan doğacak sonuçlar saptanacak stratejinin temel unsurlarını ortaya koyacaktır. Böylece FAO koferansı ve Dünya Gıda Konferansı sonucu ortaya konacak hedeflere ulaşmak bakımından ulusal ve uluslararası alanlard uygulanması gerekli tedbirlere daha fazla önem verilecektir.

644. Uluslararası tarımsal ayarlamalar için bir stratejinin tesbiti gıda mallarının makûl fiyatlarla temininin uluslararası işbirliği ile sağlanabileceği gerçeğini yeniden hatırlatmaktadır. Ancak ülkeler ulusal stratejilerini tespit ederken dünya gıda durumunda sağlanması gerekli gelişmeleri ana hatlarıyla gösteren ve bu yolda bazı temel hedefleri işaretleyen ve ülkeler arasında zaman zaman istişarelerde bulunulmasını mümkün kılacak olan genel bir politikaya gerek duyacaklardır. Böyle genel bir politikaya ulaşmak ideal bir durum olup gerçekte etkisiz bir gıda politikası tespit etmek mümkün olmayabilir. Ancak, dünya bir gıda politikasından daha fazla yoksun kalmıyacaktır.

645. Uluslararası toplumlar zaman zaman gıda malları arzı ve dağıtımı konusunda temel bazı kuralları saptama noktasına yaklaşmışlardır. Ancak bu yaklaşımlar genellikle II. Dünya Harbinden sonra veya zamanımızda olduğu gibi tahmin edilmiş haller nedeniyle ortaya çıkmış acil durumlarda kendini göstermiştir. Şimdi ise dünya gıda durumuna ilişkin uzun ve kısa vadeli tahmin ve ayarlama gereklerinin

ilerde nasıl bir değişikliğe gerek duyulacağı konusunda fikir birliğine vardıldıktan sonra daha sürekli ve sistematik bir düzeye kavuşturulması önerilmektedir. Bu nedenle Dünya gıda konferansı aşağıdaki noktaları dikkate almağa davet edilmektedir :

(I) FAO üyesi ülkelerin uluslararası tarımsal ayarlamalara verdikleri önemi ve ilerde gıda ve tarım sektöründen meydana gelecek değişiklikleri ve dikkate alarak hükümetlerin ulusal ve bölgesel gıda politikalarında, fazla uyum sağlamaları gereğini bir kez daha teyid etmek.

(II) Dünya gıda Konferansının önerilerinin takip edilebilmesi ve bazı çalışmalara temel olabilmesi için Uluslararası tarımsal ayarlama stratejisi taslağını hazırlırken FAO Genel Direktörünün Dünya Gıda Konferansındaki tartışma ve önerileri dikkate almasını talep etmek.

KISIM V ÇALIŞMALARIN SÜRDÜRÜLMESİ İÇİN TEDBİRLER

Bölüm 20

Dünya Gıda Otoritesine Olan İhtiyaç

646. Buraya kadar olan dört kısımda ortaya atılan öneriler, tamamen yeni veya ilk defa yapılmış öneriler değildir. Bu önerilerin bir çoğu geçtiğimiz son otuz yıl içinde değişik şekillerde ortaya atılmış ve tartışılmıştır.

647. Gıda ve Tarım Teşkilâtı (FAO) nın kuruluşundan kısa bir süre sonra FAO'nun 1946 yılındaki ikinci konferansında «tüm insanların sağlıklı bir düzeyde gıda tüketiminde bulunmalarını garanti altına alabilmek için yeterince gıda malı üretilmesi ve dağıtılmasını sağlamak» yolunda Dünya Gıda Komisyonunun kurulması önerilmiştir. 1954 Aralık ayında ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda «kötü beslenmenin ciddi tehlike yarattığı bölgelerde üretim seviyesini ve tüketim standardını artırmak, tarım malları fiyatlarının aşırı dalgalanmalarını önlemek ve fazla tarım ürünlerinin rasyonel dağılımını sağlamak» üzere Dünya Gıda Rezervinin kuruluşuna ilişkin 827 (IX) no.lu karar metni kabul edilmiştir. 1955 yılında ise Amerika Birleşik Devletleri Senatosu 85 no.lu karar metnini kabul ederek «beslenemeyen milyonlarca insanın ihtiyaçlarını karşılamak, açlık tehlikesini önlemek, tarımsal üretim ve tüketimi dengelemek ve elde tutulması masraflı gıda malı fazlalarının dağıtımını sağlamak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri Başkanının Birleşmiş Milletler ve sair uluslararası kuruluşlar nezdinde girişimlerde bulunarak bir Dünya Gıda Bankası'nın kurulmasını sağlaması» kararlaştırmıştır.

648. Öte yandan birincisi 1963 yılında Washington'da, ikincisi de 1970 yılında Lahey'de yapılan Dünya Gıda Kongreleri de dünya gıda sorunuyla uğraşabilme yolunda yararlı önlemler hazırlanmıştır. Birinci kongre ekonomik kalkınma ve beslenme ihtiyaçlarına dayanacak sayısal bir dünya planı hazırlanmasını, bu planın ihtiyaç duyulan dış yardım tür ve hacmini belirlemesini ve ayrıca açlıkla mücadelede ihtiyaçları ve mevcut kaynakları gösterir mizanı da kapsamasını önermiştir. (Bu öneriler 1969 yılında FAO'nun Dünya Tarım Kalkınma Planını hazırlamasına yol açmıştır.) İkinci kongrenin en belirgin konusu da açlık ve yoksulluğa karşı etkin bir mücadele başlatmak ve teknoloji ile bilimin getirdiklerinin insanlığın yararına nasıl kullanılabileceğini saptamak olmuştur.

649. Bu önerilerin bir kısmı olumlu sonuçlar vermiştir. 1963 yılında Dünya Gıda Programı oluşturulmuş, uluslararası finansör kuruluşlar ve diğerleri programlarını tarımı destekleyecek biçime sokmuşlardır. Buna rağmen 1972 yılında önemli ölçüde bir gıda kriziyle karşılaşıldığında dünya bu krizi atlattık için hazırlıklı olmadığını görmüştür. Bazen ileride topluca açlık çekileceğine ilişkin tahminler büyük ağırlık kazanmış, ancak 1973 hasadının iyi olması 1974 yılının ise iyi olacağı ümidi şimdilik bu tehlikenin önlenmesini sağlamıştır. Bu dökümanda olduğu gibi çeşitli önerilerin getirilmesi dünya gıda güvenliğini sağlamağa yetmeyecektir. Önemli olan bu önerileri uygulama sahasına aktaracak girişimlerde bulunmaktır.

650. Son 30 yıldır uluslararası alanda tartışma yapılan öneriler ve bu önerilerin kabul veya desteklenmemiş olması dikkatli bir biçimde incelendiğinde görülecektir ki, bu önerilerin büyük bir kısmı tam anlamıyla geliştirilmemiş ya da gereğinden daha öteye gitmiştir. Zamanında ortaya atılan uygun öneriler dahi finansman ve sair destek olmadığından gereğince uygulama alanına koyulamamıştır. Ancak bir Dünya Gıda Konferansı düzenlenmesi, dünya gıda sorununa artık gereken önemin verildiğine ve uluslararası alanda toplumların problemi giderici öneri ve çözümleri kabul etmeğe hazır oldukları şeklinde anlaşılabilir. Aynı zamanda ulusal ve uluslararası tedbirler alınmadığı takdirde sorunun daha ciddi sonuçlar vereceği yolunda yeterli deliller de bulunmaktadır. Önerilen girişimlerde bulunmamanın bedeli bu girişimlere atılmanın risklerinden artık çok büyüktür.

651. Geçtiğimiz bir kaç bölüm içinde gıda üretimini artırmak, beslenmeyi geliştirmek, dünya gıda güvenliğini güçlendirmek, fiyatları istikrara kavuşturmak ve ihracat pazarlarını hazırlamak yolunda önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler hükümetler için yapılmıştır.

ve şekillendirilmesi, hükümetlerin Dünya Gıda Konferansında varılacak fikir birliğine bağlı olacaktır. Ancak Konferans tarafından onaylanacak önerilerin uygulama alanına konulması yolunda çeşitli girişimlerde bulunulacağı ileri sürülebilir.

652. Konferans önerilerinin uygulama alanına konulmasını kolaylaştırmak veya hızlandırmak için bazı hükümetler Dünya Gıda Konferansı Hazırlık Komitesinin ikinci toplantısına kendi önerilerini iletmışlerdir. Bunlar arasında şu öneriler vardır: (I) Sri Janka ve Asya ve Uzak Doğu Ekonomik Komisyonu tarafından yapılan Dünya Gübre Fonunun kurulmasına ilişkin öneri. (II) Meksika tarafından yapılan Dünya Gıda Bankası, Tarımsal girdiler gıda arz ve araştırma önerisi (III) Sierra Leone tarafından tüm Afrika grubu adına yapılan tarım kalkınma fonu önerisi (IV) Bangladesh tarafından yapılan Dünya Gıda Güvenlik Konseyi, Dünya Gıda Bankası ve uluslararası tarım kalkınma bankası önerisi.

653. Hedef ve kapsamları bu öneriler gıda sorununun şu üç yönünü vurgulamaktadır: (I) Gübre diğer girdiler başta olmak üzere tarım ve gıda üretimi için ayrılacak kaynakların artırılması; (II) Gıda yardımının daha fazla miktarlarda kalkınmakta olan ülkelere yöneltilmesi; (III) Gıda güvenliği ve sair ilgili sorunlara ilişkin politikaların uluslararası alanda koordinasyonunu sağlayacak bir sistem geliştirmek.

654. Hazırlık komisyonu bu ve diğer önerileri tartışmak ve bu önerilerin ışığında ortaklaşa girişimlerde bulunmanın önemini vurgulamak amacıyla konuyla ilgilenen hükümetleri 16 Eylül 1974 özel bir toplantıya davet etmiştir. Ancak her girişime veya ulusal politika ve uygulamalara nezaret edecek uluslarüstü bir kuruluşun meydana getirilmesini önermek de gerçekçi olmayacaktır. Esas gerekli olan arzu edilen hedeflere ulaşmak için girişilen ulusal çabalara destek olmak ve aynı zamanda konuyla ilgili her uygulama ve politikanın uluslararası alanda koordinasyonunu kolaylaştırmaktır.

Dünya Gıda Teşkilâtı

655. Daha önce de belirtildiği gibi dökümanda buraya kadar yer alan öneriler iki prensibi hedef almaktadır: a) Gıda üretim ve tüketimini artıracak bir strateji, b) Bir dünya gıda güvenlik politikasının geliştirilmesi ve uygulanması. (a) maddesiyle ilgili olarak, önerilecek hedef ve amaçlara ulaşmak tarımsal kalkınma ve gıda üretimine ayrılan kaynaklar artırılmadıkça, toprak ve su kaynaklarının geliştiril-

mesi yolunda programlar uygulanmadıkça, daha iyi teknoloji ve daha iyi hizmet getirilmedikçe mümkün olamayacaktır. Dünya gıda güvenliğini pekiştirmek de aynı şekilde şu hususları gerektirecektir; (I) Gıda enformasyon ve erken uyarma sistemi (II) Gıda kıtlığı ve gıda malları arzı ve fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı toplu bir güvenlik sağlamak için koordineli bir stok politikası, (III) Acil gıda ihtiyaçlarını karşılamak için bir mekanizma. (IV) Uzun vadeli ve daha istikrarlı bir gıda yardım politikası.

656. Önerilen girişimlerin bir çoğu tamamen ya da kısmen mevcut kurumların çalışma sahası içindedir. Ancak önemli bir nokta da kalkınmakta olan ülkelere mali ve teknik yardımlarda bulunan veya bulunmakla sorumlu olan kuruluşlar ile gıda yardımı ve gıda güvenliği bakımından ulusal ve uluslararası politika ve uygulamaları koordine edebilecek kuruluşlar arasında bir ilişki olmamasıdır. Bu nedenle gıda konferansı genel sekreteri konferansın uygun teklif ve kararlarını uygulamak ve uygulamasını koordine etmek için ismine belki «Dünya Gıda Teşkilâtı» denilebilecek bir kuruluşun Dünya Gıda Konferansınca oluşturulmasını önerebilir. Böyle bir kuruluşun üç esas fonksiyonu olabilir :

(a) Mümkün olan yerde mevcut teknik ve dağıtım olanaklarından yararlanarak yeni kaynaklardan sağlanacaklarda dahil hibe ve kredi şeklinde kalkınmakta olan ülkelere aktarılan yardımları tarımsal kalkınma finansmanına yönltilmesini sağlamak;

(b) Gıda güvenliği ve dünya gıda enformasyon sistemlerinin yaygınlaştırılmasına ve Dünya Gıda Güvenliği, uluslararası anlaşmasına uyulmasına destek olmak.

(c) Konferans tarafından kabulü önerilen uzun vadeli gıda yardım politikasının uygulanmasını kolaylaştırmak.

657. Önerilen teşkilâtın bünye ve kuruluşu ilgili hükümetler arasında yapılacak görüşmelere bağlı ise de, teşkilât şu organları kapsayabilir. (I) Birleşmiş Milletler/Gıda ve tarım teşkilâtı (FAO) Hükümetlerarası komitesinde olduğu gibi üyelerinin yarısı Birleşmiş Milletler genel kurulunda diğer yarısı da FAO Konferansında seçilecek daimi bir hükümetlerarası komisyon.

(II) Kalkınmakta olan ülkelerde gıda üretimini artırmak için hibe ve kredi şeklinde yardımlarda bulunabilecek ve Müdürler Kurulu Daimi Komisyonu sorumlu olan bir Tarım Kalkınma Fonu,

(III) Uluslararası gıda güvenliği anlaşmasına uyulmasını kolaylaştıracak bir gıda güvenlik komitesi,

(IV) Konferansa önerilen uzun vadeli gıda yardım politikasının uygulanmasını kolaylaştırmak için bir gıda yardım komitesi.

658. Böylece bir teşkilâtın muhtemel bünyesi bu bölümün B ekinde ele alınmıştır.

659. Teşkilâtın sahip olması önerilen bünyesi gerekli bir kaç fonksiyonu bir araya getirmelidir. Bir yanda mevcut finansör ve kalkınma kuruluşlarını kalkınma yardımını maksimuma çıkarmak için kullanırken öte yanda bu yardım için politika ve öncelikleri saptayacak bir mekanizmaya sahip bir tarım kalkınma fonu; ayrıca bu fonla ilgili bir istişari komite. Komitelerden biri kalkınma finansman çabalarının gıda güvenliği ve gıda yardımı alanındaki uluslararası politika ve uygulamalarla ilişkilendirilmesini sağlayacaktır. Gerçekte FAO Konseyi gıda güvenliği sorunlarıyla uğraşacak özel bir komite kurma konusunu ele almıştır. Bu nedenle önerilen bu teşkilât ne Birleşmiş Milletlerin bir diğer organı olacak ne de UNDP, FAO, WFP veya IBRAD gibi kuruluşların fonksiyonlarını üzerine alacaktır. Gerçekte bu teşkilâtın ana amacı, mevcut kuruluşlar aracılığıyla tarımsal kalkınma çabalarını güçlendirmek ve gıda üretim, gıda güvenlik ve gıda yardım konularında hükümetlerin uluslararası politika ve uygulamaları koordine etmelerini sağlayıcı bir mekanizma geliştirmektir.

660. Kurulduğu takdirde bu teşkilat buraya kadar sunulan ve bu bölümün A ekinde belirtilen temel hedef ve özel önerileri karşılayabilecek durumda olmalıdır.

Tarım Kalkınma Fonu

661. Önerilen teşkilâtın en önemli bölümü tarım kalkınma fonunun kurulması olacaktır. Kısım 1'de belirtildiği gibi halen kalkınmakta olan ülkelere tarım kalkınması için giren finansman kaynakları yetersizdir. Dünya gıda konferansının kalkınmakta olan ülkeler tarım kalkınmaları için yılda 5 milyar dolarlık bir hedefe ulaşılması gereğini kabul etmesi önerilmiştir. Bu miktarın bir kısmı mevcut ulusal ve uluslararası kaynaklardan sağlanacaktır. Ancak buna ek olarak kalkınmakta olan ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarına ilgi gösteren petrol ihraç eden ülkeler gibi yeni kaynaklardan da yararlanacağı ümit edilmektedir. Kalkınmakta olan ülkelere yardım için kurulmuş ulusal, uluslararası ve bölgesel teşkilatlara yardımcı olmak veya bu kabil kuruluşları oluşturmak bakımından petrol ihraç eden ülkeler şimdiden bazı girişimlerde bulunmağa başlamışlardır. Ancak, petrol ihraç eden ülkelerin dünya gıda sorununun çözülme-

mesine ilişkin çabalarını ilerde devam ettirmelerini sağlamak, bu ülkelerin katkılarını artırmayı kolaylaştıracak özel ayarlamalarla mümkün olabilecektir.

662. Tarım kalkınma fonunun oluşturulması teklifi alt sektörlerdeki program ve uygulamalar için bir koordinasyon getirme amacından başka işbirliğini geliştirici ayarlamaların yapılmasını sağlama hedefine de yöneliktir. Fon, bir yerde Dünya Gıda Teşkilâtı sürekli komisyonunun politik denetiminde olacaksa da ağırlıklı oy hakkına sahip kendi müdürler kurulu da bulunacaktır, (Dünya Bankası Örneği) Müdürler Kurulunda yardım alan ülkeler de özel olarak temsil edilebilir. Fon yardımlarını kalkınmakta olan ülkeler kanallı edebilmek veya diğer hedeflerine ulaşmak yolunda IBRD, Bölgesel Bankalar, UNDP, FAO ve diğer kuruluşlardan yararlanacaktır. Ancak, gerek duyulan faaliyetleri yürütecek mevcut bir kuruluş olmadığında yeni bir enstitünün oluşturulması gerekebilecektir.

663. Konferans, ayrıca katılacak ülkelerin bu fona nasıl katkıda bulunacaklarını gösterir bir formülü kabul etmelidir. Fon'un faaliyetleri mevcut ikili ve çok yönlü yardım programlarının yerini alacak fakat bu faaliyetleri destekleyecektir.

664. Konferans ayrıca önerilen Fon'un tanıyacağı öncelikleri de ele almak isteyebilir. Bunlar arasında ise, makûl fiyatlarla gübre arzı, ulusal ve uluslararası araştırma ve eğitim programlarının desteklenmesi, arazi ve su geliştirme projelerinin öne alınması, kalkınmakta olan beslenme programları ve bu dökümanda daha önce ortaya atılan önerilerin bir çoğu yer alabilir.

Gıda Güvenlik ve Gıda Yardım Komiteleri

665. Dünya Gıda Teşkilâtı bünyesinde yer alması önerilen gıda güvenlik ve gıda yardım komitelerinin fonksiyonları FAO'nun mevcut Beyannamesinde yer alan hususları kapsamaktadır. Bu komitelerin Birleşmiş Milletler/FAO işbirliğindeki bir Dünya Gıda Teşkilâtıyla ilişkilendirilmeleri FAO'nun teknik ve malî yardımlarının önemini azaltmadan komitelerin politik gücünü artıracaktır. Aynı zamanda bu iki komite, önerilen Tarım Kalkınma Fonundan mali yardım alabilecektir.

666. Dünya Gıda Teşkilâtının kurulması, prensipte kabul edilirse bu teşkilatın fonksiyon ve bünyesini tanımlamak mümkün olacaktır. Gerçekte önemli olan böyle bir mekanizmaya olan ihtiyacı kabul etmek ve bundan sonra gelişmelerin edinilecek tecrübelerin ışığı altında yürümesini sağlamaktır.

667. Konferans öneri ve kararlarının etkin bir biçimde uygulanmasının ve süreklilik göstermesinin önemini dikkate alarak aşağıdaki hususları da ele almak isteyebilir :

(a) (I) Sürekli bir komisyon, (II) Bir tarım kalkınma fonu (III) Bir gıda Güvenlik Komitesi (IV) Bu bölümün B ekinde belirtildiği gibi bir gıda yardım Komitesi aracılığıyla Konferansın uygun karar ve önerilerini uygulayacak veya uygulanmasını koordine edecek Dünya Gıda Teşkilâtı adıyla yeni bir hükümetlerarası organın kurulmasını önermek,

(b) Önerilen bu Teşkilâtın fonksiyonu, teşkilâtlanması ve hukuki yönüne ilişkin detayları saptamak üzere ilgili hükümetler arasında bir çalışma grubu meydana getirmek.

BÖLÜM 20 EK A

Dünya Gıda Konferansı Hazırlık Komitesinin ikinci toplantısına sunulan belirgin önerilerin özeti (Cenevre 4—8 Haziran 1974)

A. Sri Lanka tarafından önerilen Dünya Gübre Fonu

668. Dünya Gübre Fonunun oluşturulması ilk defa Sri Lanka Başbakanının Mart/Nisan 1974 tarihinde Colombo, Sri Lanka'da yapılan Asya ve Uzak Doğu Ekonomik Komisyonu (ECAFE) nun Onüçüncü toplantısını açış konuşmasında ortaya atılmıştır. Bu öneri karşısında, ECAFE 142 (XXX) «Dünya Gübre Fonunun Kurulması»na ilişkin rezolusyonu kabul etmiş ve genel sekreterin 1974 yılında yapılacak Dünya Gıda Konferansına, kalkınmakta olan ülkelere makul fiyatlarla gübre arz edilmesi ve gübre üretimini artırmaya yardımcı olunabilmesi için bir Dünya Gıda Teşkilâtının kurulması önerisini götürmesini kararlaştırmıştır. Bundan sonra 1974 Nisan Birleşmiş Milletler Ham madde ve kalkınma genel kurulu Yeni Zelanda ve Sri Lanka tarafından yapılan bir öneriyi Ekonomik ve Sosyal Konseye sunmuş Konsey de gübre ve tarım ilaçları arzına ilişkin olarak E/RES/1836 (LVI) sayılı rezolusyonu kabul etmiştir.

669. Dünya gıda konferansı hazırlık komitesinin 1974 Haziran ayında yapılan toplantısında Sri Lanka Birleşmiş Milletler nezdinde aşağıdaki hedefleri amaçlayan bir Dünya Gıda Gübre Fonunun oluşturulmasını önermiştir :

(I) Suni gübre üretiminde kullanılan petrol de dahil hammadde ve suni gübre ithalatı için gerekli kısa ve orta vadeli kredilerin mevcut olmasını sağlamak.

(II) Hükümetlerden, uluslararası kuruluşlardan, özel yatırımcılardan vs. gelen fonların özellikle kalkınmakta olan ülkelere gübre sanayinin geliştirilmesine yöneltilmesini sağlamak.

(III) Kalkınmakta olan ülkelere yeterli miktarlarda gübre temini ve diğer uluslararası emtea anlaşmalarına paralel uzun vadeli ve ileri dönük anlaşmaların imzalanmasını sağlamak. Bu amaçla Fon, anlaşmaya varılmış fiyatlar üzerinden alış verişi öngören bir Uluslararası anlaşmayla desteklenen 10—15 yıllık Uluslararası Gübre planı hazırlayabilir.

(IV) Gerek kalkınmış gerekse kalkınmakta olan ülkelere gelişen gübre sanayiine ayak uyduracak gübre üretim kapasitesini artırmayı sağlamak.

(V) Kalkınmakta olan ülkelere ve özellikle hammadde zenginlikleri olan ülkelere yeni fabrikalar için uzun vadeli yatırım kapitalinin mevcudiyetini sağlamak. Fon, ayrıca dış yatırımlara güvence sağlamak için bir yatırım garanti anlaşması da geliştirebilir.

(VI) Araştırma çalışmalarının gübre üretim ve tüketiminin her safhasına girmesini sağlamak.

670. Çeşitli genel durumlara göre bir milyon dolarlık bir Dünya Gübre Fonu Kurulması uygun görülmüştür. Bu miktar her yıl harcanacak olup önümüzdeki Dünya Gıda Konferansında yapılacak taahhütlerle karşılanacaktır.

671. Asya ve Uzak Doğu Ekonomik Komisyonu (ECAFE) nun Mart/Nisan. 1974 tarihli önüçüncü toplantısında kabul edilen 142 (XXX) nolu rezolusyon uyarınca sözü edilen teşkilât genel sekreteri Dünya Gübre Fonununun hemen kurulmasına ilişkin bir öneri hazırlamıştır. Hazırlanan önerinin ana hedefleri Sri Lanka önerisinde öngörülen hedeflere çok benzemektedir. ECAFE önerisine göre fon kalkınmakta olan ülkelere gübre üretimi için gerekli hammadde ithalini gerçekleştirmelerine yarayacak kısa ve orta vadeli krediler sağlayacaktır. Ayrıca Fon, gübre üretimini kapasitesini artırıcı ve gübre ile ilgili araştırma ve geliştirme çalışmalarını artırıcı uzun vadeli kredilerin verilmesini de düzenlemeğe çalışacaktır.

Bu imkânların kullanılışında tespit edilecek öncelikler, çeşitli kalkınmakta olan ülkeler ekonomileri dikkate alınarak saptanacaktır.

B. Meksika tarafından yapılan Dünya Gıda, Tarımsal Girdileri Arzı ve Araştırma Bankası

672. Dünya Gıda krizinin devamını ve hatta kötüleşmesini önlemek için Meksika kalkınmakta olan ülkelere kıt olan girdilerin temini amacıyla bir Dünya Gıda Tarımsal girdiler arzı ve araştırma bankasının kurulmasını önermiştir. Bu Bankanın fonksiyonu, önemli miktarda bir tahıl ve tarımsal girdi rezervi bulundurmak ve tarımsal girdiler ile tarımsal ürünlerin üretimine ilerici uluslararası bir nitelik kazandırmak olacaktır. Meksika, Dünya Gıda Konferansı Hazırlık Komitesinin üçüncü toplantısına bu konuda detaylı bir öneri götüreceğini açıklamıştır.

C. Afrika Grubu Adına Sierra Leone tarafından önerilen Tarım Kalkınma Fonu

673. Hazırlık Komitesinin ikinci toplantısında Afrika Grubu adına Sierra Leone delegesi aşağıdaki çerçeve içinde bir tarım kalkınma fonunun oluşturulmasını önermiştir.

— Mevcut yatırım akımları tarımsal kalkınma için oldukça yetersizdir. Süratle artan gıda talebini karşılamak için tarımsal kalkınmayı hızlandırma yolunda mevcut fonların arttırılmasını sağlayacak yeni metodlar getirilmelidir.

— Bu fonların artırılmasının tüm ülkelerden ve özellikle kalkınmış ülkelerle (OECD ve Sosyalist ülkeler) diğer yardım yeteneğine sahip ülkelerden (petrol üreten ülkeler) üzerinde anlaşmaya varılacak bir miktarda yapılacak yardımlarla sağlanmasının mümkün olacağı beklenmektedir.

— Bu ek finansman kaynakları, kalkınmakta olan ülkelere tarımsal üretimi uzun ve kısa vadeli katkılarla yatırım ve programlara öncelik tanımalıdır.

— Tarım kalkınma fonunun ana fonksiyonları aşağıda belirtildiği gibi olabilir:

(a) Toprak ve su kullanımını geliştirmek, üretim girdilerinin mevcudiyet ve dağıtım sistemlerinin geliştirmek ve bu kabil girdilerin küçük çiftçilerce kullanımını finanse etmek için ek krediler vermek gibi uluslararası nitelik taşıyan ve tarımsal üretimi artırıcı olan tedbirleri finanse etmek,

(b) Rezerv gıda stoklarının birikmesini finanse etmek,

(c) Eğitim, yaygınlaşma programları, fizibilite çalışmaları ve araştırma yoluyla kalkınmakta olan ülkeler üretim kapasitelerinin artırılmasını finanse etmek.

(d) Kalkınmakta olan ülkelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere tarımsal girdi alımlarını finanse etmek ve kalkınmakta olan ülkelerle petrol üreten ülkeler gübre üretim kapasitelerinin geliştirmek.

674. Elbette bu Fon yardım alan ülkenin durumuna ve uygulanan projenin türüne göre hibe, uzun vadeli kredi veya ticari kredilerden oluşacaktır.

D. Bangladesh tarafından önerilen dünya gıda güvenlik konseyi ve uluslararası tarım kalkınma bankası

675. Hazırlık Komitesi ikinci toplantısında Bangladesh delegesi aşağıdaki çerçeve içinde bir Dünya Güvenlik Konseyi ve Uluslararası Tarım kalkınma Bankasının kurulmasını önermiştir :

676. Dünya Gıda durumundaki acil ihtiyaçlar karşısında müdahalede bulunabilecek ve zamanında etkin tedbirlerin alınmasına gidecek bir Dünya Gıda Güvenlik Konseyi kurulmalıdır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu denetiminde olacak bu konsey, aşağıdaki hususları gerçekleştirme yolunda Birleşmiş Milletlerin diğer ihtisas organlarıyla sıkı şibirliği içinde bulunacaktır.

(I) Kıtılıklar, fiyat anormallikleri ve gıda ticaret dengesizlikleri de dahil dünya gıda durumunu kontrol etmek,

(II) Dünya Gıda ve tarım durumu hakkında hükümetlerden düzenli periyodik raporlar almak,

(III) Çeşitli muhtemel krizlere karşı bir erken uyarma sistemi geliştirmek.

(IV) Çekilen cefayı hafifletmek için acil hallerde acil müdahalelerde bulunmak.

677. Önerilen Dünya gıda bankası stratejik bölgelerde gıda rezervi ve gerekli tarımsal girdileri bulunduracaktır. Bu bankanın fonksiyonları şöyle olacaktır.

(I) Afetlerden etkilenen sahalarda acil kurtarma çabaları

(II) Kıtılıkları karşılamak için gıda yardımları

(III) Kalkınma için gıda yardımı

(IV) Ulusal gıda rezervlerine yardım

(V) Uluslararası gıda rezervlerinin oluşturulması

678. Uluslararası Tarım Kalkınma Bankası özellikle kalkınmakta olan ülkelerde yardım ve yatırım bakımından öncelik tanınması gerekli özel sahalari tespit edecektir. Kuruluşun fonları mevcut uluslararası kuruluşlardan, OPEC ve kalkınmış ülkelerden gelecektir. Diğer işleri yanında banka dünyada kalkınmaya müsait en az gelişmiş bölgelerin hangilerinde tarım kalkınma yatırımından yapılabileceğini saptayacaktır.

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

DÜNYA GIDA TEŞKİLATI

Bölüm 20 Ek B

— Dünya gıda Konferansının başta Dünya Gıda Politikası olmak üzere deklarasyon, rezolasyon ve önerilerini uygulayacak.

SÜREKLİ KOMİSYON — Hükümetlerarası üyelerinin yarısı Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca diğer yarısı FAO Konferansınca seçilecek.

MÜDÜRLER KURULU

— Sürekli komisyona sorumlu üzerinde anlaşmaya varılacak oranlar üzerinden katkıda bulunan ülkelerin gösterecekleri adaylardan ve yardım alan ülkeler delegelerinin özel temsil sistemine göre ve ağırlıklı oy hakkına sahip ülkelerden oluşur.

Tarım kalkınma fonu genellikle mevcut kuruluşlar aracılığıyla tarım kalkınma kredileri sağlamak, gerekli noktaya kadar ulusal stok ve gıda ihtiyaçlarını desteklemek. Ulusal ve bölgesel kalkınma kuruluşlarını geliştirmek, büyük proje ve programlar başlatmak.

Tarım ve ilgili sahalarda ulusal veya uluslararası araştırma çalışmalarını desteklemek.

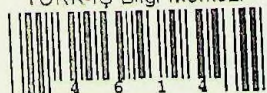
Gıda Güvenlik Komitesi FAO tarafından kabulü beklenen gıda Güvenliği Uluslararası Andlaşmasının uygulanmasını kolaylaştırmak.

Dünya Gıda Güvenlik çerçevesinde ulusal gıda stoklarının finansmanını geliştirmek

Gıda Yardım Komitesi Dünya gıda konferansı tarafından kabul edilen uzun vadeli gıda yardım politikasının uygulanmasını kolaylaştırmak

— Periyodik olarak gıda yardım ihtiyaçlarını saptamak, ikili ve çok yönlü gıda yardımlarında genel gıda politikalarını ele almak.

TURK-IŞ Bilgi Merkezi

338 47 BIR 1975